

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 57

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΡΘ'—ΡΙΕ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετὰ φρασεως-Σχόλια

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΠΙΤΣΑΚΟΥ (ΡΘ'—ΡΙΑ')

θεολόγου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΛΕΩΝ. ΔΡΙΤΣΑ (ΡΙΒ'—ΡΙΕ')

θεολόγου

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΘ' Ψαλμὸν	9 (127)*
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙ' Ψαλμὸν	36 (156)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΑ' Ψαλμὸν	57 (178)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΒ' Ψαλμὸν	75 (197)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΓ' Ψαλμὸν	84 (206)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΔ' Ψαλμὸν	102 (227)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΙΕ' Ψαλμὸν	110 (236)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	127

* Αἱ ἐνθαυ παρενθέσεις ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἐκδόσεων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΙΟΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΘ' (109) ΨΑΛΜΟΝ*

ΒΕΙΠΕΝ ὁ Κύριος τῷ Κυρ(ῶ) μου
κάθου ἐκ δεξιῶν μου.²

* Ἀς ὑποθῶμεν, παρακαλῶ, πνευματικῶς καὶ δευτείνωμεν τὴν προσοχὴν μας. Διότι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς διαπραγματεύεται θέματα ἐξόχως ὑψηλά, μάλιστα δὲ ἔχει σταθῆ, ὅχι εἰς ἓνα θέμα διδασκαλίας, ἀλλ' εἰς πολλὰ καὶ διάφορα. Ἐπὶ πλεόν δε ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἀντιτάσσεται πρὸς ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀμφισβητοῦν τὴν Ἀνάστασιν, πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, δηλαδὴ, πρὸς Παῦλον τὸν Σαμοσατεύα, καὶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ δέχονται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου καὶ πρὸς τοὺς Μανιχαίους καὶ πρὸς αὐτοὺς, ποὺ φρονοῦν ὅσα ἐδίδαξαν ὁ Μαρκίων.¹ Ἐπειδὴ, λοιπὸν, εἶναι τόσον μεγάλη ἡ παράταξις τῶν ἀντιπάλων C, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν πολλοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥστε μὲ κάθε ἀκρίβειαν νὰ παρακολουθῶμεν τοὺς ἀγῶνες. Διότι εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἂν κἀτι παραβλέψῃ ὁ θεατὴς, ἀπὸ ὅσα γίνονται, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν των, δὲν θὰ χάσῃ τίποτε, διότι ἡ διεξαγωγὴ τῶν ἀγῶνων αὐτῶν δὲν γίνεται πρὸς διδασκαλίαν, ἀλλὰ χάριν ψυχαγωγίας. Ἐδῶ, ὅμως, εἴαν δὲν ἀντιληφθῆς μὲ κάθε ἀκρίβειαν τὸ σημεῖον τῆς παρατάξεως ἐκείνου (τοῦ ἀντιπάλου) καὶ ἀπὸ τοῦ πολεμουμένου ἡμεῖς, δὲν θὰ ὑποστής ἀσημαντὸν ζημίαν. Διὰ νὰ μὴ πάθῃς λοιπὸν αὐτό, ὕψιστε τὴν σκέψιν σου, ἀνοιξέ καλὰ τὰ αὐτιά σου.

1. Ὁ 108ος ψαλμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν προκλήσιν καὶ ἀτίθειον γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ταπεινὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν μετὰ ταῦτα δόξαν αὐτοῦ πληροῦν τοῦ Πατρὸς. Ὁ ἱερός Παῖς ἐνταῦθα καταπολεμᾷ τὴν κατὰ τῆς βούλητος τοῦ Κυρίου στρατηγικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀποκλιθεῖς ἐπὶ ἡ ἐμφάνισιν τῶν ἐκείνων χωρίων, τοῦ ἐπιγεροῦς, ὅσον οἱ Ἰουδαῖοι, ἔσων καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχαί, εἰς: ἀπείρη καὶ ἀσώστες, μὴ ὑπερηπόθετα κατ' οὐσίαν οὗτοι τοῖς ἴσους.

2. Ἐξ.μ. 109, 1.

3. Οἱ ἀναφερόμενοι ἐνταῦθα, ἀπὸ τῶν ἄγων ἰσχυροῦν τὴν Κριστοσύνην, ἀφαιροῦσι, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου μέρου τοῦ Ἀρείου καὶ Πέλου τοῦ Σαμοσατεύα, κροῦνον τὴν ἀδελφότητα τοῦ Κυρίου. Ἐναντίον ὅλων αὐτῶν ἀντιπάλων ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸν Οἰκουμενικὸν Συνόδον καὶ διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς τέχνην, τὴν Πατρίδα καὶ διδασκαλίαν.

Τούς Ἰουδαίους πολεμοῦμεν πρώτους, καὶ ἐναντίον αὐτῶν παίρνομεν θέσιν μάχης, μετὰ συμπασιον τοὺς λόγους τοῦτου τοῦ προφήτου. Καὶ ὁρθῶς (πράττομεν). Ἰδιότι ἐνῷ ἡμεῖς λέγομεν περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνοι δὲν παραδέχονται αὐτὰ, μάλιστα δὲ πλῆθους καὶ μερικά ἄλλα. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν θὰ ἐλέγξαμεν τὸ ἀστήρικτον τοῦ ἰσχυρισμοῦ των καὶ κατόπιν θὰ ἀπαδείξομεν τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας. Καὶ ἐρωτῶμεν τώρα αὐτούς ἐκ τῶν προτέρων, ποῖος εἶναι ὁ κύριος τούτου; Διότι εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου. Ἐδῶ δὲν ἠνενοεῖ μόνον ἓν πρόσωπον, ἀλλ' ἕνα, τὸ ὅποιον ἀνομιλεῖ μετὰ κάποιο ἄλλο πρόσωπον. Ποῖος, λοιπὸν, λέγουσι, εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου. Ἐδῶ δὲν ἠνενοεῖ μόνον ἓν πρόσωπον, ἀλλ' ἕνα, τὸ ὅποιον ἀνομιλεῖ μετὰ κάποιο ἄλλο πρόσωπον. Ποῖος, λοιπὸν, λέγουσι, εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου. Ἐδῶ δὲν ἠνενοεῖ μόνον ἓν πρόσωπον, ἀλλ' ἕνα, τὸ ὅποιον ἀνομιλεῖ μετὰ κάποιο ἄλλο πρόσωπον. Ποῖος, λοιπὸν, λέγουσι, εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου.

«Διότι Σὺ εἶσαι, λέγει, ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Ἄλλὰ προηγουμένως ἄς ἐξετάσωμεν τὸ παρόν. Διότι καὶ μερικά ἄλλοι λέγουσι περισσότερον ἀστήρικτα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ λέγουσι, ὅτι αὐτὰ ἔχουσι λεγθῆ περὶ τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ὁ λαὸς οὐτε ἱερεὺς ἔγινε, οὔτε θὰ ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ προσαρμώσῃ εἰς αὐτὸν, ὅσα ἄλλα ἐν συνεχείᾳ ἔχουσι λεγθῆ. Δι' αὐτὸ, ἀφοῦ ἀφήσωμεν αὐτὸ ὡς ἀστήρικτον καὶ ὡς μὴ ἔχον ἀνάγκη ὡς ἐκ τοῦτου ἀνασκευῆς, ἄς φέρωμεν ἐνώπιόν μας κάποιον ἄλλον ἰσχυρισμὸν των.

Τί λέγουσι ἄλλοι πάλιν; «Ὅτι ὁ βοῦλος τοῦ Ἀβραάμ λέγει αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρίου του. Καὶ τί ἀνοητότερον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεγθῆ ἀπὸ αὐτοῦ; Β Διότι τί θέλει ἐδῶ ὁ βοῦλος τοῦ Ἀβραάμ; Πού δὲ ἔγινεν ὁ κύριος του ἱερεὺς;

4. Ματθ. 109, 4.

ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος εἶχε ἀνάγκη τοῦ ἱερέως Μελχισεδέκ⁵ καὶ ἐζήτει τὰς εὐλογίας του; Πῶς δὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεγθῆ περὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐφ' ὅσον εἶπαι: «὘κ τῶν κόλπων μου πρὸ τῆς αὔρας σε ἐγέννησα»; Πῶς δὲ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προσαρμώσῃ αὐτὰ εἰς τὸν Δαυῖδ, ἢ τὸν Ζοροβάβελ, ἢ τὸν λαόν; Διότι τὸ λεγθῆν εἶναι ὑπερῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ δὲ, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ, ἐφ' ὅσον τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι κατώτερα; Οὐδεμίαν ἐρμηνείαν εἶναι ἐπιδεκτικόν. Πῶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, «Κάθου ἐκ δεξιῶν μου», ἐφ' ὅσον αὐτὸς καὶ τὸ νὰ στέκεται πλησίον τῶν ἀγγέλων C, θεωρεῖται ὅτι εἶναι πράγμα ἀξιὸν μεγίστης τιμῆς. Ἄλλὰ ποῖος εἶναι ὁ σοφὸς λόγος αὐτῶν; Καὶ πῶς, λέγει, εἰσάγεις ἄλλον Κύριον, ὅταν ἡ Γραφὴ λέγῃ ρητῶς: «Κύριος ὁ Θεὸς σου εἶναι εἰς Κύριος, καὶ αὐτὸν μόνον νὰ λατρεύσῃς, καὶ ἐκτός αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεός»; Πρὸς ποῖον λοιπὸν, πέρ μου, λέγεται τοῦτο; Μάλιστα δεῖα αὐτὰ ἔχουσι λεγθῆ ἐξ αἰτίας τῆς ἱδικῆς σου ἀγνωμοσύνης, Ἰουδαῖε. Διότι εἰς τὸν Ἀβραάμ δὲν ἐλέγχθη τίποτε τέτοιο, οὔτε εἰς τὸν Ἰσάακ, οὔτε εἰς τὸν Ἰακώβ, οὔτε εἰς τὸν Μωυσῆν, ἀλλὰ εἰς σὲ μόνον, ὅταν ἀφοῦ ἐξήλθες ἐκ τῆς Αἰγύπτου, κατασκευάσῃς μοσχάρια (πρὸς λατρείαν σου); Ἐξ αἰτίας τίνος, πέρ μου; Ἐάν δὲ σὺ ἀγνοῆς, μάθε ἀπὸ ἐμὲ τὴν αἰτίαν. Ἠ Ἐπειδὴ, λοιπὸν μετὰ τὴν ἐξοδὸν σου κατασκευάσῃς μόσχον, ἔλαθες μέρος εἰς τὰς τελετὰς τοῦ Βεαθρεγώρ⁶, ἐξέπεσες εἰς λατρείαν εἰδωλολατρικῶν Θεῶν καὶ εἰσέγωγες τὴν πα-

5. Ὁ Μελχισεδέκ, περὶ τοῦ ἵσους ὄμιλεται ἡ 19α, 18-20, ἴσως ταυτοτρόπως δουλοῦς καὶ ἱερέως. Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Μελχισεδέκ εἰσάγει, κατὰ τὸν Ἀπ. Παύλον (σγ. βλ. Ἠβρ. 9, 11 καὶ 7, 1-28), κατ' ἐλάσ ἀρριμενιστῆς, καταγομένης ἀπὸ ἐκ τοῦ ἴσους ἀλλ' ἐκ τοῦ Βεαθρεγώρ, εἰς τὸν ἵσους ὁ κατὰ τὴν ἀρριμενιστῆ ἀδελφὸν προσέφερε δίκαια (Θρησ. Ἰσραὴλ. τμή. 8, σελ. 980).

6. Ματθ. 109, 3.

7. Δευτερ. 6, 4-19 καὶ 4, 26.

8. Τὸ εἶδρον περιεποιούσων τὸν ἵσους εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν — διὰ τῆς κατωκαμένης ἰσχύος — ἀνατίθειτο ἐν πλάτει εἰς τὸ ἵσον κατὰ τὴν ἠβραϊκῶν. Ἡ χρυσὴ μόσχος, περὶ τὸν ἵσους ὁ λαὸς ἐπέπεσαν εἰς ἀρριμενιστῆ φυσικοκρατικῆ λατρείαν, ἴσως τοῦ Μωυσῆος τὸν Χαναανιτῆν, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων εἰδωλολατρικῶν λαῶν. Ὁ Μωυσῆς κατένευσε ταύτων καὶ ἔθηκε τὸν ἀνεύλογον.

9. Περὶ τῆς ἐαθροῦσας αἰτίας τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς συμπαθείης του εἰς τὰς εἰδωλολατρικὰς τελετὰς τοῦ Βεαθρεγώρ, κατὰ τὴν σχετικὴν προσοχίαν ἐκ μέρος τῶν Μωυσαϊτῶν, γράφει ὁ Μωυσῆς εἰς τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν, κερ. 26.

ράνομον ἐκέκρινεν πολυθείαν, ἐνομοθέτησε τὸν Ἕνα Θεὸν πρὸς ἀντιδιαστολήν ἐκ τῶν ἀνωτάκτων Θεῶν, διὰ τὴν Θεραπείην τὴν ἀσθένειάν σου καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀρνήθη τὸν Μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ. Διότι διὰ ποῖον λόγον ἐξ ἀρχῆς λέγει εὐθέως: «Ἄς κἀμῶμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμῶν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν»¹⁰. Καὶ πάλιν: «Ἐλθετε, ἄς κατασθῶμεν καὶ ὡς συγγόσωμεν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν»¹¹. Καὶ πάλιν ὁ Δαυὶδ: «Διὰ τοῦτο ἐχρησέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, Ἐλαίον ἀγαλλιάσεως ὕπερ τοὺς μετόχους σου»¹². Ἐ Ἐάν δὲ ὁ Μωϋσῆς λέγει: «Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος ἕνας εἶναι» ἢ ἰδικῆ σου ἀδυναμία ἔγενεν ἢ αἰτία νὰ λεχθῶν αὐτὰ.

Καὶ διὰτὶ ἀπορεῖς ἂν αὐτὸ ἔγινε προκαιμένου περὶ τῶν δογμάτων πίστεως, ἐφ' ὅσον θεοσίως, καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀπὸ τὰ τελειότερα πρὸς τὰ ἀτελέστερα ὁ Θεός καθύβησε τὸν λόγον, ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τὴν ἰδικὴν μας ἀδυναμίαν; Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἐπέτρεπεν (εἰς τὸν ἄνθρωπον), ἄλλην μὲν γυναῖκα νὰ ἀποκακρῶνῃ, ἄλλην δὲ νὰ βέγεται, ἐνῶ δὲν ἐνομοθέτησεν ἔτι ἐξ ἀρχῆς¹³. Καὶ διὰ τὰς τροφὰς ἔλαμε πολλὴν διάκρισιν, ἂν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ ἀντίθετα 251 Α εἶπεν, ὅτι, δηλαδή, «Ὅπως σὰς ἔβωσα τὰ λάχανα καὶ τὰ χόρτα σὰς δίδω ὅλα αὐτὰ»¹⁴. Καὶ περὶ τοῦ τόπου προσευχῆς ἔχει θέσει πολλοὺς νόμους καὶ δὲν συγχωρεῖ νὰ γίνονται παντοῦ αἱ προσευχαί, καίτοι θεοσίως ὅτι τοῦτο ἐνομοθέτησεν ἐξ ἀρχῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Περσῶν ἐφάρη εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ παντοῦ καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἔρημον.¹⁵

Τὶ συμβαίνει λοιπόν; ἀτιμώγεται πρὸς τὸν ἑαυτὸν της, λέγει, ἢ Γραφῆ; Ὅχι θεοσίως, ἀλλ' ἐκάστοτε οἰκονομεῖ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον διαρθρώνει τὴν ἀδυναμίαν καθὲ γενεάς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐλέγχθη πρὸς σέ τοῦ-

10. Γεν. 1, 26.

11. Γεν. 11, 7.

12. Ψαλμ. 44, 8.

13. Ἐνομοθέτησε, δηλαδή, τὸ διακρίναι κατ' εἰκονομίαν καὶ ἕνα καὶ τῆς ἰδικῆς μας ἀδυναμίας. Σχετικῶς δὲ, εἰς τὸ ἀνεκρῶμεναι κατ. 24, 1 καὶ ἔτι:

14. Γεν. 9, 9.

15. Βασιλικὴ ἐπιστολὴ ἐνωσθε τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χριστοτόμου εἶναι ἐπὶ αἱ συνεχεῖς ἐμφανταίαι τοῦ Θεοῦ καὶ ἢ διὰ θεοκρατικῶν τρόπων ἔθετο τὴν ἔδρανον ἐκ τῶν κακῶν διακρίσεων, ὁρατὸντο εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἰδίων αὐτῶν καὶ ἀτελέων ἐνεργειῶν, πρὸ ἀπεδύλων ἢ οἰκονομῶν τῶν πραγμάτων.

το, «Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος ἕνας εἶναι». Ὅτι δὲ ἔχει καὶ Υἱὸν ἔχουν γράφει οἱ προφῆται εἰς τὰ βιβλία τῶν καὶ δὲν ὠμίλησαν μὲ ἀπάλυτον σαφήνειαν. Β διὰ νὰ μὴ χειροτερεύσωμεν τὴν ἀσθένειάν σου οὔτε ὅμως ἀπέκρυσαν ἐντελῶς, ὥστε νὰ σοῦ δώσωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συγέλθῃς μετὰ ταῦτα καὶ νὰ συλλέξῃς ἀπὸ τὰ βιβλία τοὺς τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας. Ἔτσι μάλιστα θὰ διηγηθῶμεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι οἱ προφῆται εἶναι πράγματι προφῆται, ὅταν συζητῶμεν μὲ τοὺς Ἑθνικούς καὶ ἀποδείξωμεν ἀπολύτως ἀξιόπιστον τὴν Παλαιάν (Διαθήκην). Διότι ἐάν ἀρνήθῃς τοῦτο, πῶς θὰ κλεισῇ τὸ στόμα τοῦ Ἑθνικοῦ; Τί δὲ θὰ εἴπῃ; Τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰς προφητείας ποῦ ἐδόθησαν εἰς σέ; Ἄλλ' αὐτὰ δὲν θὰ ἀποδεχθῇ μὲ κανένα τρόπον. Ἐάν ὅμως διηγηθῇ εἰς αὐτὸν τὰ λεγθέντα περὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Παλαιάν (Διαθήκην) καὶ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς προφητείας, οὐδεμίαν ἀντίστασιν θὰ ἠμπορήσῃ νὰ προβάλλῃ. C Ἐάν δὲ δὲν ἀποδεχθῇς τὰ ἰδικὰ μας (δόγματα), Ἰουδαίε, πῶς θὰ ἀπολογηθῇς ὕπερ τῆς (ἀξιοπιστίας) τῆς Παλαιᾶς (Διαθήκης); Καὶ ἂν κάποιος σοῦ εἴπῃ, διὰτὶ εἶναι ἀληθὴ ἐκεῖνα ποῦ ἐκθέτει ὁ Μωϋσῆς, τί θὰ ἀπαντήσῃς; Ὅτι ἐπιστεύσωμεν εἰς αὐτὰ. Πολὺ περισσότερον λοιπὸν καὶ τὰ ἰδικὰ μας, διότι καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσωμεν ἐπὶ πλέον δὲ ἐνῶ σεις εἶπατε ἐν ἔθνος, ἡμεῖς εἰμεθα δὴ ἢ οἰκουμένη καὶ ἔσας ὁ Χριστός; καὶ τὰ μὲν ἰδικὰ σας (δόγματα) ἔπαυσαν νὰ ἰσχύουν, τὰ δὲ ἰδικὰ μας ἐστερεώθησαν καλῶς. Ἄλλ' ἐκ τῶν προφητειῶν; Ἀλλὰ τὰ ἰδικὰ μας εἶναι περισσότερα. Ἐάν λοιπὸν ἀπορρήψῃς τὰ ἰδικὰ μας, θὰ συσκοτίσῃς καὶ τὰ ἰδικὰ σου. Μήπως ἀπὸ τὰ θαύματα; Σεῖς ὅμως δὲν ἔχετε νὰ ἐπιβεβεῖτε κανέν θάυμα τοῦ Μωϋσεως; D διότι ἔγινον καὶ ἐπέρασον ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν πολλὰ καὶ διάφορα (διὰ νὰ ἐπιβεβεῖται) ἀκόμη καὶ πρόσφατα, καὶ τὰς προφητείας, ποῦ λάμπουν περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Μήπως ἀπὸ τοὺς νόμους; Ἄλλ' αὐτοὶ ἐβῶ εἶναι καλύτεροι. Τί λοιπὸν; πραγματοποιήσατε τὴν ἔξοδον (ἀπληυθερώθητε ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων), ἐνῶ σὰς ἠμποδίζον οἱ Αἰγύπτιοι; Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἴσως ἀξίας γεγονός νὰ ὑπερισχύσῃς, ἐνῶ πολεμεῖσαι ἀπὸ δὴν τὴν οἰκουμένην, μὲ τὸ νὰ νικήσῃς μόνους τοὺς Αἰγυπτίους. Λέγω δὲ αὐτὰ, ὄχι διὰ νὰ δημουργῶ ἀντίθετον μετα-

ἐν Παλαιᾷ καὶ Καινῇ (Διαθήκῃ)· μὴ γένοιτο ἄλλ' ἐπειδὴ θέλω νὰ ἀποστομώσω τὴν ἀγνομωσύνην τῶν Ἰουδαίων. Διότι καὶ ἐκεῖνα καὶ αὐτὰ ἐβῶ ἔγιναν καὶ ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν. Ἀλλὰ θέλω νὰ ἀποδείξω τοῦτο, ὅτι ὁ Ἰουδαῖος ἀνοούμενος τὰς προφητείας περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἔχρηστέυει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προφητειῶν καὶ ἔτσι δὲν θὰ ἀπομείνῃ τίποτε διὰ νὰ ἠμπαρέσῃ νὰ ἀποδείξῃ τὴν εὐγένειαν τῆς Παλαιᾶς, ἐὰν δὲν ἀποδεχθῇ τὴν Καινὴν. Ὅτι δὲ τὰ λεγόμενα δὲν ἀφοροῦν κάποιον ἄνθρωπον εἶναι ἀπολύτως φανερόν εἰς τοὺς ἔχοντας μυαλό καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον, «κόθου ἐκ δεξιῶν μου», καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἀποκαλεῖται ὁμοίως Κύριος, ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὅποιον ἀπευθύνεται ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον, ὅτι ἐγενήθη ἀπὸ τοὺς κόλπους του (τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ) πρὸ τῶν αἰτρῶν (προαιωνίως καὶ ἀίδιως), καὶ ὅτι εἶναι αὐτός (ὁ Χριστός) ἱερεὺς 252 Α κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ τὸ λεγόμενον, «Ἰδική σου, αἰωνία καὶ ἀναφαίρετος εἶναι ἡ ἐξουσία».

Ἐὰν δὲ ἄλλος πάλιν Ἰουδαῖος (κατὰ τὸ φρόνημα) ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν μου, περιφέρων προσωπίειν Χριστιανιστοῦ — δια τὸν Παῦλον τὸν Σαμοσατεύα ὁμιλῶ¹⁶ —, εἶναι δυνατόν κατ' ἀρχὴν νὰ ἀπαντᾷ κανεὶς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν μαρτυριῶν τῆς Καινῆς (Διαθήκῃς). Πλὴν ἔγωγε, διὰ νὰ μὴ φωνάωμαι, ὅτι μεταβαίνωμιν εἰς ἄλλο μέρος παρατάξεως, ἀφίσταμαι τὰ παρόντα, ὡς πολέμιον καὶ αὐτὸν ἀπὸ ἐβῶ. Τί λοιπὸν λέγει καὶ αὐτός; Ὅτι (ὁ Χριστός) ἦτο, λέγει, ἀπλόος ἄνθρωπος, ἐξ οὗ καὶ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Μαρίας, ἀπὸ ἐκείνου δὲ (τὸν Πατέρα) ἔχει μόνον τὴν ὑπαρξίαν. Τί λοιπὸν, πέρ μου, θὰ ἀπαντήσῃς πρὸς ἐκείνην τὴν φράσιν Β, ἡ ὅποια λέγει: «Ἀπὸ τοὺς κόλπους μου (ἀπὸ τὴν οὐσίαν μου), πρὶν ἀπὸ τὸν αὐγενεῖόν μου καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα (προαιωνίως καὶ ἀίδιως), σὲ ἔχω γεννήσει!» Καὶ μὲ ἐκεῖνα δέ, ποῦ ἐλέγχθησαν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἠμπορεῖ νὰ ἀπαντήσῃ κανεὶς καὶ πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ (Π. Σαμοσατεύας). Δὲν θὰ εἰμθα

16. Ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεύς, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (καρ' τὴ 280), εἰσέχει ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι θεῖα εὐχέλεια, ἡ ὅποια ἐνέσκαυεν εἰς τὸν ἄνθρωπον Ἰησοῦν ὡς εἰς νῆον. Δὲν εἶναι ἀπομύκνως πρόσωπον, εἰδικὸ ὄνομα. Ἡ διδακτικὴ αὕτη, ἡ ὅποια ἐκδηλοῦται τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, κατακαλύπτεται ἀπὸ τὸν ὑπόθετον καὶ κατακλύπτεται διὰ συνέχον τὸ 268. Ὁ ἴδιος δὲ ἐγκατάστη νὰ ἐγκαταστή τὴν ἔδραν τοῦ (καὶ ὡς) Πατρὸς καὶ Θεολόγου τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Παν. Χρυσόστου, τ. α', σελ. 131).

δὲ ἡμεῖς αἴτιοι τούτου, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὰ δόγματα αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων). Κατ' ἀνάγκην δὲ θὰ κἀμῶμιν χρῆσιν τῶν ἰδίων ὅρων. Διότι πρέπει νὰ πολεμῇ κανεὶς μὲ τὰ ἴδια θέλη, ἐκεῖνους ποῦ διεξάγουσιν τὸν πόλεμον κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Πᾶς λοιπὸν ἐξηγεῖται ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν θρόνον; Διότι ἐβῶ φαίνεται τὸ ὁμότιμον (τοῦ Μεσίου) πρὸς τὸν Πατέρα Θεόν), τὸ ὅποιον μάλιστα εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ ἀποστομαθῶσιν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἀρείου. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς C πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἔλεγον, ὅτι εἶναι υἱὸς τοῦ Δαυὶδ, ἀπήγγισεν διὰ τῶν ἑξῆς: «Πῶς λοιπὸν ὁ Δαυὶδ διὰ πνεύματος ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον, λέγων, Εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Κύριόν μου, Κάθησαι εἰς τὰ δεξιὰ μου!»¹⁷ Προχωρῶν δὲ ὁ Παῦλος¹⁸ ἐρμηνεύει σαφέστερα τὸν λόγον τῆς θείας οἰκονομίας καὶ εἰς τὸν Μαρκίωνα καὶ τὸν Μαχλαῖον καὶ εἰς ἄλλους αὐτούς, ποῦ πᾶσιν ἀπὸ τὸ αὐτὸ νόημα καὶ δίδει καίριον πλήγμα, διότι ἐξηγεῖ μὲ τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὸν οὐσίαν, πῶς ἔγινεν ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν (ἀρχιερασίης) τοῦ Μελχισεδέκ.

Ἡμεῖς δὲ ὡς ἐπανέλαθωμιν πάλιν εἰς τὸ προκείμενον θέμα μας. «Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθησαι εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου μου». Εἶπες τὸ ὁμότιμον; Διότι ὅπου ὑπάρχει θρόνος, εἶναι σύμβολον βασιλείας· ὅπου ὁ θρόνος εἶναι ἕνας, ὑπάρχει ἰσοτιμία εἰς τὴν ἴδιαν βασιλείαν. Β Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα». Πρὸς δὲ τὸν Υἱόν: «Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεέ, εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». «Ἐτσι καὶ ὁ Δανιὴλ θλέπει παρευρισκομένην ἄλλην τὴν κτίϊν, ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, τὸν δὲ Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ φθάνοντα μέχρι τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν (τοῦ Θεοῦ)»¹⁹. Ἐὰν δὲ τοῦτο οὐκ ἀσφαλίζει μερικοὺς, ὡς ἀκούσουν ὅτι κάθηται ἐκ δεξιῶν (τοῦ Θεοῦ) καὶ ὡς ἀσπλλαγῶν ἀπὸ τὸν πειρασμόν. Διότι καθὼς ἡμεῖς δὲν λέγομεν ὅτι αὐτός (ὁ Χριστός) εἶναι ἀνώτερος τοῦ Πατρὸς, ἐπειδὴ κατέχει τὴν ἐκ δεξιῶν ἐνδοξοτάτην καθέδραν, ἔτσι καὶ σὺ μὴ λέγῃς ὅτι εἶναι μικρό-

17. Ματθ. 22, 43-44.

18. 199, κεφ. 7, Σχολ. 618α καὶ τὴν σημείωσιν ἐκ' ἀριθ. 5.

19. Ρωμ. 1, 7-8.

20. Δαν. κεφ. 7ον.

τερος και κατώτερος, Ἐ ἀλλ' ἑμῆτιμος και ἴσος. Διότι τοῦτο φανερώνει ἡ κοινωνία τῆς καθέδρας. «Ἐωσον θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου».²¹. Καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ἐχθροί; «Ἀκουσε τὸν Παῦλον, ποῦ λέγει: «Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ἀπαρχὴ, ἔπειτα ὅσοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἔπειτα τὸ τέλος. Διότι πρέπει αὐτὸς νὰ βασιλεύσῃ μέχρις ὅτου θέσῃ ἄλλους τοὺς ἐχθρούς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του.»²²

233 Α. Εἶδες τί ἀπόλυτος συμφωνία ὑπάρχει μεταξύ προφητικῶν και ἀποστολικῶν λόγων; Διότι ἐκεῖ μὲν λέγει: «Ἐωσον θέσω τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου ἔδω δέ:» Ἐως ὅτου θέσῃ ἄλλους τοὺς ἐχθρούς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του. Ἀλλὰ οὔτε (εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν) ἐκεῖ τὸ «Ἐως», οὔτε (εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν) ἐδῶ τὸ «Μέχρις», ἀποτελοῦν χρονικά ἔρια. Διότι πῶς ἐτοποθετήθη ἐκεῖνος ὁ προφητικὸς λόγος, ποῦ λέγει: «Ἡ ἐξουσία του εἶναι ἐξουσία αἰώνιος και ἡ θασαυαία του, θασαυαία, ἡ ὅποια δὲν θὰ φθαρῇ»²³ και τῆς θασαυαίας του δὲν θὰ ὑπάρξῃ τέλος.²⁴ Ἐὰν θεσπιάς πρόκειται νὰ θασαυεύσῃ μέχρις αὐτῶν; Βλέπεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσέξῃ κανεὶς ἀπλῶς εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ ὑμῶνεται εἰς τὰ (θαυότερα) νοήματα; Σὺ δέ, ὅταν ἀκούῃς τὸν προφήτην νὰ λέγῃ, ὅτι «ὁ Πατήρ Β τοποθετεῖ ὑπὸ τοὺς πόδας», νὰ μὴ θορυβηθῆς καθόλου ἐξ αὐτοῦ. Διότι ὁ Παῦλος λέγει νὰ θέσῃ ἐκεῖνος τοὺς ἐχθρούς κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας Του: «Διότι πρέπει νὰ θασαυεύσῃ ἔωσον θέσῃ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.»²⁵ Καὶ πάλιν ἀναφέρεται τὸ πᾶν εἰς αὐτόν, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ὅταν παραδώσῃ τὴν θασαυαίαν εἰς τὸν Θεὸν και Πατέρα, ὅταν καταρθώσῃ τὴν θασαυαίαν, θὰ πάσῃ κάθε ἐξουσίαν. Τοῦτο δέ σημαίνει τὸ «Καταρθώσῃ». Ὅταν δέ λέγῃ ὅτι τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς αὐτόν, δὲν σημαίνει ὅτι χωρίζεται τὸν Πατέρα ἀπὸ αὐτόν, καθὼς, ἐπίσης, οὔτε ὅτι χωρίζει ἀπὸ τὸν Πατέρα τὸν Υἱόν. Διότι,

21. Παλιαιότες και γνωστέη ἡ συσχῆσις τῶν νικητῶν νὰ κατῶν ἐπὶ τῶν ἡττημένων. Ἐξ αὐτῆς τῆς συνθέσεως ἡ αἰκὴν ἐντοσῶτα.
22. Α' Κορινθ. 15, 23-25.
23. Δαν. 7, 14.
24. Λουκ. 1, 34.
25. Α' Κορινθ. 15, 25.
26. Α' Κορινθ. 15, 24.

ἄλλοτε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Πατέρα, εἶναι τοῦ Υἱοῦ και ἀντιθέτως τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Υἱόν, εἶναι τοῦ Πατρὸς. Δι' αὐτὸ και λέγει: «Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σὰς Ἐ εἶναι και τὰ σὰ ἐμὰ.»²⁷ Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς ὅτι ὁ Πατήρ «ὑπέταξε», νὰ μὴ φαντασθῆς ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἐκτὸς τοῦ κατωρθώματος αὐτοῦ (τῆς ὑποταγῆς) και ὅταν πάλιν ἀκούσῃς, ὅτι ὁ Υἱὸς «ὑπέταξε», νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ὁ Πατήρ εἶναι ἕνεος αὐτοῦ. Διότι τὰ κατωρθώματα εἶναι κοινὰ, καθὼς και ἄλλα τὰ ἔργα εἶναι κοινὰ.

«Ἐκ τῆς Σιών θὰ ἐξαποστελῇ ὁ Κύριος τὴν ράβδον τῆς δυνάμεώς σου.»²⁸ Μὲ τὴν φράσιν «ράβδον δυνάμεως», ἐννοεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν δυνάμιν. Μνημονεῖ δὲ τὴν Σιών, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς ἤρχισαν τὰ κατωρθώματα. Διότι ἐκεῖ ἔδωκε και τὸν νόμον, Δ ἐκεῖ ἐπραγματοποίησε τὰ θαυμάτια. Ἐξ αὐτῆς ἤρχισε νὰ ἀκούεται ἡ κήρυγμα και ἐπεξετάθη εἰς ὅλοκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἐὰν πάλιν θέλῃς νὰ ἐρμηνεύσῃς τὸ λεγθὲν προφητικῶς, ἀκουσε τὸν Παῦλον ποῦ λέγει: «Ἀλλὰ προσήλθετε εἰς ἕρος Σιών και εἰς πόλιν Θεοῦ ζῶντος, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ και ἐκκλησίαν πρωτοτόκων.»²⁹ Ἐκ τῆς Σιών θὰ ἐξαποστελῇ ὁ Κύριος τὴν ράβδον τῆς δυνάμεώς σου. Ἡ ράβδος ἄλλοτε μὲν εἶναι σύμβολον τιμαρίας και θασαυαίας, ἄλλοτε δὲ σύμβολον παρακλησίας και θασαυαίας, και ὅτι συμβολίζει και τὰ δύο αὐτὰ, ἀκουσε τὸν προφήτην ποῦ λέγει: «Διότι ἡ ράβδος σου, ἡ θασαυαία σου, αὐταὶ θὰ μὲ στηρίζουν και θὰ μὲ παρηγοροῦν.»³⁰ Καὶ πάλιν «Θὰ τοὺς κυβερνήσῃς μὲ σιδερένιον ράβδον και θὰ συντρίψῃς αὐτούς, ποῦ ἀνθίστανται εἰς σέ, ὡς ἂν ἀγγεῖα κατασκευασμένα ἀπὸ τὸν κεραμιδῶν.»³¹ Ἐ και ὁ Παῦλος, «Τι θέλετε; μὲ ράβδον νὰ ἔλθω πρὸς ἐσᾶς, ἢ μὲ ἀγάπην και μὲ πνεῦμα πραότητος;»³² Εἶδες πῶς χρησιμοποιεῖται ὡς σύμβολον σφαιροστασιῶν. Κύτταξε τώρα πῶς και θασαυαίας εἶναι σύμβολον, λέγει ὁ Ἰσαίας, «Θὰ ἐξέλθῃ ράβδος ἐκ τοῦ κορμῶ τοῦ Ἰεσοῦ και θὰ ἀναστῇ κλάδος ἐκ τῶν ριζῶν αὐτοῦ.»³³ Καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει: «Ὁ θρόνος σου, Θεέ, εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· σκῆ-

27. Ἰουδ. 17, 10.
28. Ψαλμ. 20 (21), 2.
29. Ἐβρ. 12, 22-23.
30. Ψαλμ. 22, 4.
31. Ψαλμ. 2, 9.
32. Α' Κορινθ. 4, 21.
33. Ἠσ. 11, 1.

προν εδούθητος είναι τὸ σκήπτρον τῆς βασιλείας σου.⁸⁴ Τὴν μὲν δύναμιν ἐδῶ ἀνόμασε ράβδον, μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ὁποίας οἱ μωθηταὶ περιετρέχον τὴν οἰκουμένην, διαρθώνοντες.⁸⁵ Ἀ τὰ ἦθη καὶ ἀδηγοῦντες τὴν ἀθροωπίνην φύσιν ἐκ τῆς παραλόγου κακίας εἰς τὴν λογικὴν καλωσύνην. Διότι «πορευθέντες, λέγει, μωθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη».⁸⁶

Ἔγχε καὶ ὁ Μωσῆς ράβδον, διὰ τῆς ὁποίας ἐνεργούσεν εἰς ὅλα τὰ θαυμαστά ἔργα του, ἀλλ' ἀφοῦ ἐδέχθη δύναμιν Θεοῦ, Ἐκείνῃ μὲν ἡ ράβδος διεχώρισε ποταμούς, ἐνῶ αὐτὴ ἐδῶ συνέτριψε τὴν ἀσέθειαν⁸⁷ τῆς οἰκουμένης. Δὲν θὰ διέπραττε δὲ ἀμαρτίαν ἐκεῖνος, ποῦ θὰ ἀνόμαζε καὶ τὸν σταυρὸν «ράβδον δυνάμεως». Διότι ἡ ράβδος ἐκείνη ἀνεχαίτισε Ἐθρᾶν καὶ θάλασσαν καὶ τὴν ἐπλήρωσε μὲ πολλὴν δύναμιν. Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς τῆς ράβδου ἐξῆλθον οἱ Ἀπόστολοι εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην καὶ **β** ἐπραγματοποίησαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ θαυμαστά ἔργα. Ἐπετέλουν τὰ πάντα περιφέροντες αὐτὴν τὴν ράβδον, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ. «Κυριάρχησε, λοιπὸν, μεταξύ τῶν ἐθρῶν σου».⁸⁸ Κιτταξε τὴν προφητείαν αὐτῆν, ποῦ εἶναι περισσότερο δισυγῆς καὶ λαμπρὰ ἀπὸ τῶν ἡλιων. Τί σημαίνει δὲ τὸ «Κυριάρχησε μεταξύ τῶν ἐθρῶν σου»; Σημαίνει κυριάρχησε μεταξύ τῶν ἐθνικῶν, μεταξύ τῶν Ἰουδαίων. Διότι ἔτσι αἱ Ἐκκλησίαι ἐδημιουργήθησαν μέσα εἰς τὰς πόλεις, ἔτσι ὑπερίσχυον καὶ ἐπεκράτησαν. Τοῦτο εἶναι ἀποδείξις τῆς λαμπρᾶς νίκης τὸ δὲ ἀνήγειρον, δηλαδὴ, τὰ θυσιαστήρια τῶν ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν ἐθρῶν, τὸ ὅτι ἦσαν ὡς πρόθετα ἐν μέσῳ τῶν θηρίων καὶ ὡς ἀρνίκια μεταξύ τῶν λύκων. Τοῦτο δὲ τοὺς ἔλεγεν, ὅταν τοὺς ἔστειλεν: «Ἰδοὺ, ἐγὼ πᾶς ἀποστέλλω ὡς C πρόθετα ἐν μέσῳ λύκων»⁸⁹ τὸ ὅποιον δὲν εἶναι θαυμάσιον κατώτερον τοῦ προαναφερθέντος. Διότι τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἀποκλεισμένοι ὑπερίσχυον ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν ἐθρῶν των, δὲν εἶναι μικρότερος σημάσις τὸ γεγονός ὅτι ἐπεκράτησαν τῶν λύκων εὐρισκόμενοι εἰς θεοὺς προβάτων μᾶλλον δὲ πολὺ μεγαλύτερον εἶναι τοῦτο καὶ ἐπὶ πλέον τὸ γεγονός

84. Ἡζαμ. 41, 6.

85. Ματθ. 28, 19.

86. Ἀσέθεια δὲ ἐστὶν ἀκαταστασία, ἀπὸ τῶν ἔθρων ἰσχυρῶν τῶν Χρυσόστομου, ἡ εἰσβολοκρατία.

87. Ἡζαμ. εἶ' (ρ'): 2.

88. Ματθ. 10, 16.

ὅτι ἐκέρδισαν τὴν οἰκουμένην, ἐνῶ ἦσαν δώδεκα τὸν ἀριθμὸν.

«Κυριάρχησε, λοιπὸν, μεταξύ τῶν ἐθρῶν σου». Δὲν εἶπε, νὰ νικᾷς μεταξύ τῶν ἐθρῶν σου, ἀλλὰ, «Κυριάρχησε» διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ τρόπον δὲν θὰ ἦτο ἀποτελεσματικὴ πολεμικῆς συγκρούσεως, ἀλλὰ διαταγῆς τοῦ Θεοῦ ἢ κυριαρχίας. Ἐτσι ὑπερίσχυον οἱ Ἀπόστολοι, ἔχοντες μέσα των τὸν Χριστὸν καὶ ἐπιτυχάνοντες τὰ πάντα ὡς ἐκ θείας ἐντολῆς. Δι' αὐτὸ καὶ κάθε οἰκία ἦτο ἀνοικτὴ εἰς αὐτοὺς καὶ ἡ ὑπακοή των πιστῶν ἦτο προθυμότερα οἰουθήσασκε δούλου. **Δ** Ἐπώλουν δὲ τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ἔθετον τὰ χρήματα εἰς τὰ πόδια τῶν ἀποστόλων, χωρὶς νὰ τολμῶν νὰ λάβωσιν τὸ παραμικρὸν, οὔτε εἰς περιπτώσιν ἀνάγκης.⁹⁰ Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἐγκωμιάζον αὐτοὺς καὶ δὲν ἐτολμούσαν νὰ ἐνοχλήσωσιν αὐτούς.

Δὲν εἶχον δὲ μόνον ἐπὶ τῶν πιστῶν τόσην δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπίστων. Διότι, πὲς μου, ποῖον εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ δούλου; Δὲν εἶναι, λοιπὸν, τὸ νὰ πράττῃ προθύμως, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον διατάσσει ὁ κύριός του; Ποῖον δὲ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ κυρίου; Δὲν εἶναι τὸ νὰ κατορθῶνῃ νὰ πράττωσιν οἱ δούλοι του, ὅσα ἐπιθυμῆ αὐτός; Ποῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, λοιπὸν, οἱ ὁποῖοι ἐπετέλεσαν ἐκεῖνα ποῦ ἤθελαν ἐπὶ τῶν τότε βασιλέων **Β** καὶ τῶν ἀρχόντων; Δὲν ἦσαν ἄραγε οἱ Ἀπόστολοι; Εἶναι φανερὸν ὅτι ἦσαν αὐτοί. Διότι οἱ μὲν βασιλεῖς καὶ οἱ ἀρχόντες ἤθελον νὰ κρατοῦν τὴν Οἰκουμένην εἰς τὴν ἀσέθειαν καὶ διάτασσαν νὰ λατρεύῃ εἰδωλα, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἀντιθέτως καὶ ἐγίνετο ἡ ἐπιθυμία των. Ἄν δὲ μοῦ ὁμῶς διὰ τὸ δεσποτήριον, τὰ μαστίγια καὶ τὰ θάσσανα, μοῦ λέγεις ὅτι αἱ ἐξουσίαι τῶν Ἀποστόλων ἦσαν ἀκόμη μεγαλύτεραι. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Διότι ἐγίνετο τὸ θέλημά των, πορ' ὅλον ὅτι ὑπέφερον ἕλα αὐτά. Διότι δὲν ἐκέρδισαν μὲ τὸν νόμον τῶν πολλῶν δεσποτῶν, ἀλλὰ μὲ ἀρετὴν. **255** Ἀ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆν, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἀνάγκην οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας, ἀλλὰ λαμβάνει, ἐνῶ ὄλοι τὴν ἐπιβουλεύονται. Καὶ ἐ-

89. Ὁ ἱερός Πατὴρ ἀναφέρει ἐννοεῖται τὴν βασιλευσὶν ἐνότητι καὶ τὴν παραδειγματικὴν παιδαγωγίαν τῆς προφῆς Ἰσακίαν, ὅς καὶ τὴν ἐπιμαρτυροῦσαν συνήθειαν νὰ πηλοῦν οἱ Χριστιανοὶ τὰ κτήματα των καὶ νὰ ἔθωκον τὰ ἀρνίκια ἑαίρων εἰς τοὺς λύκους, προκειμένου ὅπως νὰ φρονίσουν ὅπως νὰ ἔχουσι «ἀποτα κινῶν». Περὶ αὐτῶν μᾶς πληροφοροῦσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κεφ. 2, 42 κ.ε.

κείνους μὲν τοὺς δεσπότες τοὺς ἐξηράνισαν πολλὰς φορὰς δοῦλοι, κατόπιν σκευώρτιας, ἐπειδὴ ἦτο ἀτέλης καὶ πάρα πολὺ ἀσθενής, αὐτὴν ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σῆσαι, σκευώρουντες, μάλιστα, τὴν ἀνέδειξαν περισσύτερον λαμπρόν.

Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐνδοξότερος δεσπότης, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκη ἀναριθμητῶν μέσων, διὰ νὰ κρατῇ τοὺς δοῦλους του, ἢ ὁ ἀππλλαγμένος δὲλων αὐτῶν καὶ μετ' ἐξουσίας διευθύνων τοὺς ὑπηκόους του; Φανερὸν ὅτι αὐτὸς ἐδῶ. **B** Διότι οἱ μὲν δεσπότες τὴν ἐξουσίαν ταν αὐτὴν ἐπὶ τῶν πολλῶν, πολλὰς φορὰς ἔχασαν μαζί με τὴν ζωὴν τῶν, θεὰν μάλιστα δὲν εἶχαν τὴν συμπάρτασιον τῶν νόμων καὶ τὴν κατοικίαν τῶν εἰς τὰς πόλεις. Ὁ Παῦλος ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐρημίας καὶ παντοῦ ἐφηνέρισε τὴν δυνάμιν του. Θέλεις νὰ διαπιστώσῃς τὴν ὑπεροχὴν του καὶ ἐναντι τῶν βασιλέων; Εἰσῆγαγε νόμους εἰς δὲλον τὸν κόσμον καὶ οἱ ἄθρωποι, ἀφοῦ ἤρουντο τοὺς νόμους τῶν βασιλέων, ὑπήκουον εἰς τοὺς δι' ἐπιτολῶν νόμους ἐκείνου. Ἄλλωστε οἱ μὲν βασιλεῖς ἐξουσίαζον αὐτοὺς σαματικῶς, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ψυχικῶς. Ποῖος, λοιπὸν, δοῦλος ὑπήκουσε μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν αὐθέντην του βασιλέα καθὼς **C** οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἐδίδεν ἐντολάς ἀπὸ μακρῶν καὶ δι' ἐπιτολῶν μόνον; Ποῖος θὰ ἠμπαροῦσε νὰ διηγηθῇ τὸν πόθον καὶ τὸν ὕπὲρ αὐτοῦ ζῆλον, καθ' ὅσον ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐξορῶσαν καὶ τοὺς θάλαμους τῶν ἀκάμῃ;⁴⁰ Ποῖος ἀπέκτησε ποτὲ τῶσαν πιστοῦς δούλους; Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἐννοοῦσε ὁ προφήτης, πῶς, δηλαδὴ, οἱ Ἀπόστολοι ὑπέταξαν τοὺς πιστοὺς, πόσον ἦσαν φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀπίστοις, πολεμοῦντες αὐτοὺς κατὰ κράτος, πῶς ἐπεκράτει ὁ Χριστὸς δι' αὐτῶν δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «κυριεύω» μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν σου, ἀλλὰ «κατακυριεύω», διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερῆμην ἐξουσίαν τῶν. Καὶ θλιπόντες αὐτὰ οἱ ἐχθροὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κάμουν τίποτε. **D** καίτοι εἶχον τοὺς νόμους ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δημῶς καὶ δὴν τὴν ἐξουσίαν. Ἐν τούτοις οἱ Ἀπόστολοι, χάρις εἰς ἐκεῖνον πού ἦτο ἐντός των, ἀπεδείχθησαν δυνατώτεροι.

Ἐκεῖνος κυριάρχησε δι' αὐτῶν δὲν ἐκυριεύσεν ἀπλῶς, ἀλλὰ κατεκυριεύσε: καὶ διότι ἐκυριάρχει ἀπολύτως. Καὶ πρὸς χάριν ἐκείνου πού ἦτο ἐντός των, ἀνεμετώπιζον μὲ παράτολμον θάρρος καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸν σί-

40. Τυπ. 4, 16.

δηρον καὶ τὰ θηρία καὶ διὰ τὰ ἄλλα βασανιστήρια. Διότι πάντοτε ὁ Χριστὸς ἦτο μαζί των, ἐκεῖνοι δὲ ἀγωνιζόμενοι, τρόπον τινά, εἰς ἓνα σῶμα, ἀππλλαγμένοι δὲλων τῶν φροντίδων τῆς ζωῆς ἐχαίροντο καὶ ἐπιβόουσαν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τῶν τόσον πολὺ, εὐρισκόμενοι ὑπὸ Ἐ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ χρέματα, τὰ σώματα, τὴν παρούσαν ζωὴν. Καὶ αὐτὰ μὲν ἔκαμνον οἱ ἄλλοτε ἐχθροὶ καὶ πολεμιοὶ, ἐνῶ ἡ ἀκατάβλητος δυνάμις τοῦ Χριστοῦ, ἔχι μόνον τοὺς ἀππλάσεν ἀπὸ τὴν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τοὺς ὠδήγησε καὶ εἰς ὑποταγὴν καὶ εἰς τόσον μεγάλην πρὸς αὐτὸν ἐξοικείωσιν. Ὡστε τὸ λεγόμενον, ὁ Πατὴρ νὰ ὑποτάσῃ τοὺς ἐχθρούς του ὑπὸ τοὺς πόδας Του, δὲν λέγεται μὲ τὴν ἔνοιαν, καθὼς ἦδη εἶπον, ὅτι ὁ Υἱὸς οὐδέποτε συμμετέχει εἰς αὐτὸ διότι τὸ κατόρθωμα τοῦτο εἶναι ἐξολοκλήρου ἔργον τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ; ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντιλαμβάνεσαι, καθὼς ἦδη εἶπα, ὡς Ἐνα Θεὸν **26** Ἄ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, μὲ ἀκεραῖαν τὴν ἰδιότητα ἐκάστου, ἐπὶ πλέον δὲ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅτι ὑπάρχουν δύο ἀγέννητοι Θεοὶ.

Ὅτι δὲ τὸ κατόρθωμα εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἰδικόν του, ἐνόησέ το ἀπὸ τὰ θεα κατωρθώθησαν μέχρι τώρα καὶ μὴ θεωρῆς τὰ λεγόμενα ἀπλῶς ἀνθρωπίνως, διότι θὰ δὴγησῶν εἰς μεγάλην παραδοξότητα. Ἄκουε δὲ ἐκεῖνο πού πρόκειται νὰ εἴπω, διὰ νὰ μάθῃς καὶ σὺ. Ἄλλοι μὲν ἔγιναν φίλοι, ἐνῶ προηγουμένως ἦσαν ἐχθροὶ, ἄλλοι δὲ παραμένον ἀκόμη ἐχθροὶ. Καὶ ὅτι ἐκεῖνος μὲν ἔκαμε τοὺς ἐχθρούς φίλους, τὸ φανεράναι καὶ ὁ Παῦλος μὲ αὐτὸ πού λέγει: «Ὁταν παραδόσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα». Φανερόναι δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Σατῆρ, ὅταν λέγῃ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Πατέρα: «Ἐγὼ σὲ ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, **B** τὸ ἔργον ἐτέλειωσα, τὸ ὅσπον μού ἐδώκες διὰ νὰ κάμω⁴¹». Ἡ ὑποταγὴ ὅμως τῶν ἐχθρῶν ἔγινε ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καίτοι θεθαίως τοῦτο εἶναι ἀνώτερον ἐκείνου. Διότι δὲν εἶναι ἰσότημον τὸ νὰ καλοαθεοῖν οἱ παραμένοντες ἐχθροὶ, μὲ τὸ νὰ γίνωμι φίλοι ἐκεῖνου πού προηγουμένως ἦσαν ἐχθροὶ. Ἄλλ' ὅτε ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος τοῦ Πατρός, ὅτε ὁ Πατὴρ κατώτερος ἔνεκα τούτου τοῦ Υἱοῦ. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἔργα τοῦ Υἱοῦ, εἶναι ὅμοια μὲ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός, ἄκουε: «Υπάγετε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταρμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,

41. Ἀ' Κορ. 15, 24.

42. Ἰωάν. 17, 4.

τὸ ἠτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους σου.⁴³ Καὶ ὁ ἀποστέλλων τοὺς ἀγγέλους, διὰ νὰ ἀλλέξουν τὰ ζῴζια, εἶναι ὁ Μονογενὴς καὶ τὸν θέλομεν παντοῦ **Θ** νὰ τιμῶρῃ τὸν διάβολον.⁴⁴ Τοῦτο δὲ τὸ ὁμολογῶν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δαίμονες λέγοντες: «Ἥλιος ἔβῳ πρὸ καιροῦ νὰ μᾶς βασιλεύσῃς;»⁴⁵ Ἐπομένως ὁ Υἱὸς εἶναι αὐτός, ποῦ ἐπρόκειτο νὰ βασιλεύῃ αὐτοῦς. Βλέπεις ὅτι τοῦ Υἱοῦ εἶναι κατορθώματα, ἂν καὶ λέγεται ὅτι πραγματοποιοῦνται αὐτὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα; «Ὅτι δὲ καὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ, εἶναι τοῦ Πατρὸς, ἀκούσε πάλιν τὸν ἴδιον, ποῦ λέγει: «Ὀυδεὶς δύναται νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, εἰὰν δὲν ἐλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατήρ.»⁴⁶ Καὶ πάλιν «Ὀυδεὶς δύναται νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα, εἰμὶ δι' ἐμοῦ.»⁴⁷ Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἐκλαμβάνωνται αὐτὰ ἀνθρωπίνως. Ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἔχθρους σου πρέπει νὰ ἐκλαμβύσῃς ἔτσι, ὅχι ὡς ἔχθρους αὐτοῦ μόνον. **Δ** Διότι «ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱόν, λέγει, δὲν τιμᾷ τὸν Πατέρα.»⁴⁸

Ὅποτε οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶναι μόνον ἔχθροι αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατρὸς. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν πάλιν του, ἀφοῦ τὴν ἔρριψε κάτω, τὴν κατήντησε ἔρειπαι, ἂν καὶ ὅχι ἀμέσως μετὰ τὴν σταύρωσιν καὶ ἔβωκεν εἰς αὐτοὺς πολὺν χρόνον πρὸς μετόνοισιν, εἰὰν θεοβαίως ἤθελον καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἀφῆσεν ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπαιέλθουν ἕστα καὶ κάτω ἀργῶ, ἀφοῦ μὲ τὴν θεσθεϊάν των μάθουν τὴν δύναμιν του. Ἐπειδὴ ἡμῶς ἡ ἀσθένειά των ἦτο ἀσφράπιτος, ἐπέφερε τὴν μεγαλύτεραν δυστυχίαν καὶ δι' αὐτῆς πάλιν καλῶν αὐτοὺς εἰς μετόνοισιν. **Ε** διὰ νὰ χειραγωγηθοῦν πρὸς τὴν ἀλήθειαν θισζόμενοι μάλιστα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, ἐκρίζωθεντες ἀπὸ τὴν παλαιάν πολιτείαν, θλέποντες τὸν προσθεβλημένον νὰ λατρεύεται παντοῦ καὶ τὰ ἰδικά των ὅλα διαλελυμένα. Ἄν, ἡμῶς, δὲν βελτιωθοῦν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε, ἀπηλλαγμένοι οὐδὴποτε δικαιοῦματος συγγνώμης, θὰ ἐκπέσουν εἰς τὴν αἰώνιον τιμωρίαν.

Ὅταν ἀκούσῃς τὴν λέξιν «Υποπόδιον», ἄς μὴ νομίζῃς ὅτι ὁμιλεῖ διὰ κάποιο πρᾶγμα αἰσθητόν,⁴⁹ Ἄ ἀλλά

43. Ματθ. 25, 41.
44. Ματθ. 13, 30.
45. Ματθ. 8, 39.
46. Ἰωάν. 6, 44.
47. Ἰωάν. 14, 6.
48. Ἰωάν. 6, 23.

διὰ τὴν ὑποταγῆν. Ὅτι δὲ ὑποτάσσει εἰς αὐτόν, εἶναι φανερόν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἕπειδὴ ὁ θρόνος εἶναι ἕνας καὶ ἡ ὑποταγὴ μία. «Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου». Ἐπειδὴ εἶπε προηγουμένως: «Ἔως οὗτω θέσω τοὺς ἔχθρους σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς, ὡς νὰ εἶναι κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἀκούσε πῶς ἀπομακρύνει καὶ τὴν παραμικρὴν ὑπόνοιαν διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου». Τί σημαίνει «μαζὶ σου εἶναι ἡ ἐξουσία»; Εἰς Σέ, λέγει, ἡ ἐξουσία, ὅχι ἐκ τῶν ὑστερῶν προσθεμένη. Ἄλλ' εἰς Σέ ὑπάρχουσα διὰ παντός **Β** τὸ ὅποιον καὶ ὁ Ἰσαάκ ἐφάρωσε λέγων: «Ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι ἡ ἐξουσία»,⁵⁰ δηλαδὴ εἰς αὐτόν, τὸν Χριστόν, εἰς τὴν οὐσίαν του, εἰς τὴν φύσιν του, πρᾶγμα ποῦ δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς βασιλεῖς. Διότι ἡ ἐξουσία αὐτῶν ὑπάρχει εἰς τὸ πᾶθος τῶν στρατοπέδων τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρχε προκειμένου περὶ τῶν Ἀποστόλων. Καὶ ταύτων ἀλλώστε ἡ ἐξουσία ἦτο ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῆς ἐνεργείας, εἰσερχομένης εἰς αὐτοὺς, ἐνῶ αὐτός (ὁ Χριστός) εἶχε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν φύσιν του, εἰς τὴν οὐσίαν του, χωρὶς, δηλαδὴ, νὰ τὴν προσλάβῃ ἐκ τῶν ὑστερῶν μετὰ τὴν γέννησίν του, ὡς ἀπόκτημα ξένον, διότι ἐγεννήθη ἔτσι. Δι' αὐτὸ καὶ οὕτως τὸν ἐκρούσαν περὶ βασιλείας ἀπαυτοῦσεν: **Γ** «Ἐγὼ διὰ τοῦτο ἐγεννήθην καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ μαρτυρήσω εἰς τὴν ἀλήθειαν».⁵¹

Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἐξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου (κυρίως). Δὲν φανεράναι δὲ μόνον αὐτὰ, ποῦ ἐλέγησαν τὸ, «Μαζὶ σου ἡ ἐξουσία», ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἔπος φέρ' εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἐξουσία δὲν ὑπάρχει εἰς ἄλλον ἐκτός ἀπὸ αὐτόν καὶ ὅτι εἶναι συνεχῆς καὶ αἰώνιος. Διότι τοὺς μὲν εὐρισκομένους ἐν ζωῇ ἀνθρώπου ἐγκαταλείπει πολλὰς φορές ἔαν δὲ ὅχι τοὺς ἐν ζωῇ ὀπωσθήποτε ἡμῶς τοὺς ἀποθανόντας ἐγκαταλείπει ἡ ἐξουσία· μᾶλλον δὲ καὶ θταν εἶναι ἐν ζωῇ δὲν εἶναι μαζὶ των, ἀλλὰ καθὼς πρὸ ὀλίγου εἶπα, εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τοὺς αἰματοπόλεμους, εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν χρημάτων καὶ εἰς τὰ τελεῖα καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Προκειμένου ὅμως περὶ τοῦ Θεοῦ ὅχι μόνον δὲν συμβαίνει τοῦτο, **Δ** ἀλλὰ καὶ αἰ-

49. Ἰωάν. 9, 8.
50. Ἰωάν. 13, 31.

ωνίως ἀνήκει εἰς αὐτὸν καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ οὐσία Του ἀδύνατον νὰ μὴ εἶναι αἰώνια. Ἔτσι καὶ ἡ βασιλεία Του. «Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου». Θὰ ἤμπορούσε νὰ δομᾷται κανεὶς ἡμέραν «ἐπιφανείας» καὶ αὐτὴν ποὺ ἦδη ἦλθε καὶ αὐτὴν ποὺ θὰ ἔλθῃ. Ἡ κάθε μία δὲ ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ἀπόδειξις μεγίστης δυνάμεως. Ἡ μὴπως νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι ἀπόδειξις δυνάμεως ἡ κατάργησις τοῦ θανάτου διὰ τοῦ θανάτου, ἡ συντριβὴ τῶν χαλκῶν πυλῶν, ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἀμαρτίας, ἡ λύσις τῆς κατάρσις, ἡ ἀνατροπὴ ὄλων τῶν παλαιῶν κακῶν, Ἐ καὶ ἡ εἰσαγωγὴ νέων ἀγαθῶν; Ποῖαν δύναμιν ἰσχύουν μὲ αὐτὴν θὰ εἴρῃς; ἂν ἐξετάσῃς τὰ θαύματα καὶ τὰ ἄλλα κατορθώματα; Διότι ἠγείροντο νεκροὶ, ἐκαθαρίζοντο λεπροὶ, ἀπεμακρύνοντο δαίμονες, ἐγαλινογογιέτο ἡ θάλασσα, συνεχωροῦντο ἀμαρτήματα, ἐθεραπεύοντο παραλυτικοὶ, ἠνοήγετο παράδεισος, ἐσκάζοντο θράγοι, ἐσχίζετο τὸ κατεπέτασμα, ἀπεμακρύνοντο αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καὶ ἐσκεπάζετο ἡ οὐρανὸς μετὰ σκότους, ἠγείροντο σώματα ἀγγέλων, ποὺ εἶχον ἀποθανεῖ, ἐπανήρχετο ὁ ληστής εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα, ἠνοήγοντο οὐράνιοι αἰῆδες. 258 Ἀ ὑψώμετο ἡ παραβίασθῆσα φύσις ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ σπουδαιότερον τούτου ἐκάρθητο ἐπὶ βασιλικῷ θρόνῳ, περιβαλλομένη ὑπὸ πλήθους ἀγγέλων καὶ τῶν δυνάμεων ἀπεμακρύνετο κάθε κακία, ἐπανήρχετο ἡ ἀρετὴ, εἶδοντο ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἀλλεῖς, τελῶναι καὶ σκηνοποιοὶ ἀπεστομῶνων φιλοσόφων, ἀπέκρουον ἀποτελεσματικῶς τὴν γλῶσσαν τῶν ρητόρων, κατέλυον τὴν τυραννίαν τῶν δαιμόνων θησαυτήρια, νοσοὶ καὶ ἐιδωλοκρατικὰ θρησκευτικὰ πατηγυρεῖς διελύοντο, ἐδιώκοντο ὀλοσοφῶδες ἡ κνίσα, ὁ καπνὸς καὶ ὅλα τὰ μολυσμένα θύματα, ἐδραπέτευον οἱ μάντιες, οἱ ἐπαῖται⁵¹ καὶ οἰωνοσκόποι Β καὶ ὄλων τῶ ἐργοστάσιον τοῦ διαβόλου, ἰδρύνοντο εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, ἐσηματίζοντο χοροὶ παρθένων, τάγματα μοναχῶν, ἐπληροῦτο μετὰ τῶν πόλεων καὶ ἡ ἔρημος εὐσεβείας, χοροὶ δικαίων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν παρὰ τὰς οὐράνας ἀγγελικὰς δυνάμεις ἀντιχοῦσαν μελωδικῶς, ὁμάδες μαρτύρων καὶ πλήθῃ ὁμολογητῶν ἀνεδεικνύοντο εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην, ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἀρετὴ μὲ πολλὴν εὐκολίαν, ἐδιδάσκοντο τὴν χριστιανικὴν πίστιν θαρ-

51. Οἱ «μητρήριαι» ἦσαν ἱερεῖς τῆς μητρὸς θεᾶς Κυβέλης, εἶδος ἐπιπούντων μοναχῶν.

ραρικὰ ἔθνη καὶ συνηγωνίζοντο τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν οἱ ἀγριώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ θηρία καὶ μὲ δαμν ταχύτητα ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν, C μετὸς τῶν ἡ χριστιανικῆ διδασκαλία ἐξηπλώνετο μετὰ τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν. Ὅλα αὐτὰ ἐννοοῦσε ὁ προφήτης, ὅταν ἔλεγε: «Μαζὶ σοῦ ἡ ἔξουσία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου».

Ἄν δὲ θέλῃς νὰ γνωρίσῃς καὶ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν καὶ νὰ μάθῃς διατί εἶναι καὶ ἐκείνη ἡμέρα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, σκέψου πόσον μέγα εἶναι νὰ ἴδῃς τὸν οὐρανὸν οὐσελλόμενον καὶ ἄλλην τὴν διασφαιρῆσαν φύσιν ἐγειρομένην καὶ μὲ τὸ πρόσταγμα ὄλους παρόντας ἠτροπισμένον διαβόλου, δαίμονας ἀπολύτως ὑποταγμένους, δικαίους λαμβάνοντας τὸν στέφανον, ἕνα ἕκαστον ἀποδίδοντα λόγον τῶν πράξεων του D καὶ λαμβάνοντα τὰ θραβεῖα τῶν κατορθωμάτων καὶ ἐγκαθισταμένην ἄλλην κατάστασιν ζωῆς. Διότι δὲν ὑπάρχει θάνατος, ἀσθένεια, γηραιότης, πτώχεια, πειρασμοὶ, ἐπιβουλὰι, κατοικία καὶ πόλεις, τέχναι, ναυτιλία, οὐδεμία ἀνάγκη ἐνδυμάτων, φαγητῶν, ποτῶν καὶ ὀρόφων, κλινῶν, τραπεζῶν καὶ λυχνιῶν, οἷτε ἐπιβουλὰι, πόλεμοι, δικαστήρια, γάμοι, πόνοι καὶ τοκετοὶ: ὅλα αὐτὰ διαλύονται ὡς κωνιορτὸς καὶ ἐγκαθίσταται κάποια καλυτέρα κατάστασις ζωῆς, ἀσφαλείας, ἀθανασίας, πολλῆς δυνάμεως δωρομένης εἰς τὸ σῶμα. E Αὐτὰ ὅλα καὶ ὁ Παῦλος ἐφανέρωσε, λέγων: «Τὸ σῆμα τοῦ κόσμου τούτου παρέρχεται».⁵² Ἄν διωκῶς δὲν πιστεύῃς εἰς τὰ λεχθέντα, ἐπειδὴ δὲν τὰ θλέπεις παρόντα, νὰ λαμβάνῃς τὴν περὶ τῶν μελλόντων ἀπόδειξιν ἀπὸ τῶν παρόντων. Σκέψου ἄλλην τὴν οἰκουμένην, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν χώραν ποὺ κατοικοῦν βάρβαροι, τὴν κατοικουμένην, τὴν ἀκοιτοῦρητον, τὰς πόλεις τῆς γῆς, τὰς νήσους τῆς θαλάσσης, 259 Ἀ τὰ ὄρη, τὰ θάλα καὶ ἀναλογίζου πρὸς ἑαυτοῦ, ἀφοῦ διεπίπτωκες διαλάμπουσαν παντοῦ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄλους ὁμολογούντας τὸ τίμιον ὄνομα Του, ὅτι ἐκεῖνος, ποὺ κατῴρβωσε τὸσον μεγάλα, ἐκεῖνος ὑπεσχέθη καὶ τὰ μέλλοντα.

Ἄν δὲ καὶ ἀπὸ μέρος ἐπιθυμῇς νὰ λάθῃς ἀπόδειξιν, σκέψου γάρνιν ποιοῦ προσέρχεται ὅλη ἡ οἰκουμένη διὰ νὰ ἴδῃ τὰρον μὴ ἔγοντα σῶμα: ποῖα δυνάμεις προσελκύει τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς, διὰ νὰ ἴ-

52. Α' Κορινθ. 7, 31.

δουν που έγινινήθη, που έτάφη, που έσταυρώθη· σκέψου, πόσης δυνάμεως είναι σημειών, αυτός ο σταυρός. Β Διότι ο σταυρός ούτος πρό αυτού (του Χριστού) ήτο κατηραμένος θάνατος, θάνατος άπαισιόχρητος, ο χειρότερος από όλους θάνατος. Αλλά Ισού τώρα έγινε τιμιώτερος και αυτής της ζωής, λαμπρότερος βασιλικών διαδημάτων και όλοι περιφέροντες αυτόν επί του μετώπου, όχι μόνον δεν αιοθάνονται έντροπήν, αλλά και σταλιζονται με αυτόν. Μάλιστα δε όχι μόνον ιδιώται, αλλά και ασταί, που φοροούν επί του μετώπου των διαδημάτων, θαστάζουν επάνω από αυτά τον σταυρόν και άπολύτως δικαιολογημένως, διότι είναι καλύτερος από αναρίθμητα βασιλικά διαδηματα. Διότι το μόν διαδημα καλλωπίζει την κεφαλήν, ο δε σταυρός προφυλάσσει την διάνοιαν. Ο σταυρός είναι ασφαλής άμυνα κατά των δαιμόνων, είναι διαδημα θεραπείας των ψυχικών νοσημάτων· C όπλον άκαταμάχητον, τείχος άπροσμάχητον· είναι ασφάλεια άκαταγώνιστος· όχι μόνον τας εφόδους των θαρβάρων, όχι μόνον τας έπδρομάς των έχθρών, αλλά και αυτών των δαιμόνων διαλύει τας φάλαγγας.

Εν μέσω των λαμπρότητων των άγιων». Άλλος: «Με άραιοτέρα άγιου». Άλλος: «Εν μέσω της δόξης των άγιων». Ακόμη όμιλει διά την παρουσίαν και την μέλλουσαν ήμερόν. Λαμπρότητα δε έδω όνομάζει την όμορφιά των άγιων. Τι άραιοτέρα του Παύλου; Τι ένδοξότερον του Πέτρου; οι όποιοι περιέτρεχον την οικουμένην, λάμποντες περισσύτερον από τον ήλιον και καταβάλλοντες τά σπέρματα της πίστεως; D Διότι ως άγγελιοποιού κατέβησαν έξ ούρανών, έτσι ήσαν εις όλους άπράσματοι. Τοσοτό θέλων να φανερώση ό συγγραφεύς του βιβλίου των Πράξεων, έλεγεν, ότι «Ουδείς έτολμαύσε να έννογήση αυτούς». 68 Ακόμη και τά ένδομιάτα των ήσαν πλήρη χάριτος και οι οικία 69 των σωματίων των έπεδεικνυον πολλήν δύναμιν. 70 Αν δε έδω ήσαν τέτοιοι, σκέψου κατά την ήμεραν εκείνην, κατά την όποιαν θα λάθουν άσθαρτα σώματα, άθάνατα, λάμποντα ύπερ πάσαν όρατήν λαμπρότητα, ποιοι θα είναι ασταί και οι προς αυτούς όμοιάζοντες προφήται και Άπόστολοι, οι έβκαισι και οι μάρτυρες, οι όμολογηταί E και όλοι εκείνοι που διέπρε-

68. Πράξ. Άκ. 5, 13.
69. Πράξ. Άκ. 5, 15.
70. Πράξ. Άκ. 13, 12.

ψαν, ως προς την άριστην πολιτείαν, εις την προς τον Χριστόν πίστιν. Σκέψου τας ομάδας εκείνας, τας λαμπάδας, τας άκτίνας, την δόξαν, την είμπρέπειαν, την λαμπρότητα, την πανήγυριν.

Ποίος ήμπορεί να περιγράψη αυτά; Ουδείς λόγος δύναται· μόνη ή προσωπική έμπειρία δύναται σαφώς να διδάξη την λαμπρότητα εκείνην εις εκείνους που έγιναν άξιοι της θεωρίας αυτής. Νομίζω ότι θα συμβαίη κάτι παρόμοιον με την λάμψιν πολλών ήλιων ύπεράνω του ούρανοϋ, ή συνεχών άστρατών· μάλλον δε ότιδήποτε και άν ειπω, φιλοδοξών να παραστήσω την άραιοτητα εκείνην, δεν θα δυνηθώ να τό πράξω κατ' άξίαν. 260 A Διότι όλα τά παραδείγματα αυτά είναι όλικά, ενώ ή λαμπρότης και ή δόξα, που πρόκειται να λάμψη εκεί, θα είναι άνωτέρα από κάθε τέτοια όμορφιά. Δεν θα είναι μόνον άσθαρτα τά σώματα και άθάνατα, αλλά θα ένδυσθούν τάτι και δόξαν άνέκφραστον. 261 Εν μέσω των λαμπρότητων των άγιων». Διά τά μη δεξην μόνον ότι είναι φοβερός, φανερώνει και τό ήμερον και εύεργετικόν αυτό, λέγων· «Εν μέσω των λαμπρότητων των άγιων». Καί τούτο είναι ένδεικτικόν της δυνάμεως αυτού, τό ότι έκαιμεν εκείνους τόσον λαμπρούς· τό όποιον και ό Παύλος έφανέρωσε διά των έξης λόγων· B «Ούτος θα μεταμορφώση τό σώμα της κατεπινώσεως ήμών, ώστε να γίνη σύμμορφον προς τό δοξαζόμενον σώμα Του». 262

Επειτα έπειδή αυτό, που ειπε, είναι άφαντάστως μέγα και άνέκφραστον, συνεληρώσε· «Κατά την ένέργειαν, διά της όποιος δύναται και να ύποτάξη τά πάντα εις αυτόν». 263 Μη ζητής να μάθης, λέγει, πώς και με ποιόν τρόπον. Διότι εις αυτόν είναι όλα, όσα θέλει, δυνατά. Διά ποιόν δε λόγον δεν ειπεν· εις την λαμπρότητα των άγιων», άλλ', «εις τας λαμπρότητας;». Διότι τά θρασφεία είναι πολλά και διάφορα. Άλλη είναι ή δόξα του ήλιου, άλλη της σελήνης και άλλη ή δόξα των άστέρων. Διότι οι άστéρες διαφέρουν μεταξύ των εις την λαμπρότητα· C έτσι, λέγει, θα συμβή και κατά την άνάστασιν των νεκρών. 264 Και ό Χριστός λέγει· «Εν τή οικία του Πατρός μου είναι πολλά οικήματα». 265 Δι' αυτό ή λαμπρό-

260. Φίλιπ. 3, 21.
261. Φίλιπ. 3, 21.
262. Α' Κορ. 15, 51 κ. έ.
263. Ίουδα. 14, 2.

της εκείνης δὲν ἔχει τέλος. Διότι δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν νύκτα, δὲν παροικεῖ εἰς τὸ σκότος, ἀλλ' εἶναι ἀνέκφραστος καὶ μεγάλη καὶ ὑπερφῶλλι μεγάλης τὴν φαινομένην λαμπρότητα, ἔχει ἀκόμη καὶ τοῦτο μέγιστον, τὸ ὅτι δὲν δέχεται, δηλαδή, τέλος, ποὺ εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ἀνεκφράστου δυνάμεως τοῦ θεοῦ, καθ' ὅσον σώματα φθαρτά καὶ μαλακά μεταβάλλει εἰς τόσον πολὺ ἰσχυρά καὶ δυνατά. Ἔπειτα, ἐπειδὴ εἶπε μερικὰς μεγάλας ἀληθείας καὶ ἀνεπέρωσε μὲ τὰς ἐλπίδας τὸ ἥθικόν τοῦ ἀκροατοῦ, δεικνύει ὅτι εὐλόγως γίνονται αὐτά, **Δ** ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ τὰ κατορθώνει εἶναι τόσον μέγας.

Ποῖος δὲ εἶναι αὐτός, ποῦ ἐπιτυχάνει αὐτά; Ὁ θεομουσίας πρὸς τὸν Πατέρα διότι τοῦτο συνεπλήρωσε λέγων: «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ σὲ ἐγέννησα». Ἀλλ' οἱ διαστρέφοντες συμφῶνως πρὸς τὴν ἱδικὴν τῶν ἀντιλήμιν τὰ λεγθέντα, ἰσχυρίζονται ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεγθῆ περὶ τῆς κατὰ σάρκα γενήσεως. Πᾶς θεμῶς λέγει, «πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ», πὲς μου. Ἔτσι ἀνόμωσεν τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐγεννήσθη, διότι ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τὸ ἐξημέρωμα. Ἀλλὰ δὲν ἦτο αὐτὸ τὸ ζητούμενον νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ ἔλεγε χάριν ἐξιστορήσεως, ἀλλῶστε δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποδείξουν, ὅτι, διὰ ἐδιδάξαν οἱ Εὐαγγελισταί, τοῦτο ἐδίδαξαν ἤδη οἱ προφῆται, **Ε** οἱ ὁποῖοι τὰ πλείστα ἔλεγον κατὰ τρόπον σκοτεινόν. Ἔδω λοιπὸν μὲ τὰ «πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ», δὲν ἐννοεῖ τὸν χρόνον ποῦ προηγεῖται τῆς ἀνατολῆς τοῦ αὐγερινοῦ, ἀλλὰ τὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τῆς φύσεως, τὸν πρὸ τῆς δημιουργίας τῶν ἀστέρων χρόνον. Διότι γνωρίζει ἡ Γραφὴ νὰ χωρῆ αὐτά, ὅταν λέγῃ πρὸ τῆς φύσεως, καὶ ὅταν λέγῃ πρὸ τῆς ἐνεργείας: καθὼς ὅταν λέγῃ: «Πρέπει νὰ προφθάνουν τὸν ἄρθρον πρὸς εὐχαριστήσιν σου καὶ νὰ σὲ λατρεύουν κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός». ⁸¹ Διότι ἐδῶ διμύει περὶ τοῦ ἄρθρου. Διότι δὲν εἶπε, πρὸ τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ, «πρὸ τῆς ἀνατολῆς»· ὅχι, πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου· διότι τίποτε δὲν ἔγινε πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὥστε νὰ γίνῃ σαφές ὅτι ὁμίλει διὰ τὸν ἄρθρον. Εἰς ἄλλο δὲ μέρος, ⁸² **Α** ὅταν λέγῃ πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, δὲν ἐννοεῖ πρὸ τῆς ἀνατολῆς του, ἀλλὰ, πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου καθὼς ὅταν λέγῃ: «Πρὸ τοῦ ἡλίου διαρκεῖ τὸ δυ-

80. Σοφ. Σολ. 10, 28.

μα αὐτοῦ. Καὶ πρὸ τῆς σελήνης εἰς γενεάς γενεῶν». ⁸³ Ὡστε λοιπὸν ἄλλο τὸ, «πρὸ τοῦ ἡλίου» καὶ ἄλλο τὸ, «πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου» διότι τὸ μὲν ἔναι φανερόν· τὴν ἐνεργείαν τοῦ ἡλίου καὶ τὸν ἄρθρον, τὸ δὲ ἄλλο τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ ἐάν ὡμιλοῦσε περὶ τῆς νυκτός, δὲν θὰ ἔλεγε, «πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ», ἀλλὰ, «πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ αὐγερινοῦ». Ἀλλῶστε καὶ ὁ Χριστὸς εἰδείξεν ὅτι ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται, ὅχι εἰς τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν, ⁸⁴ ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ Πνεῦμα γέννησιν αὐτοῦ. Διότι ἀφοῦ εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, «Τὶ σὰς φαίνεται περὶ τοῦ Χριστοῦ; **Β** τίνας υἱὸς εἶναι;» ἐπειδὴ εἶπεν, τοῦ «δαυὶδ» συνεπλήρωσε λέγων τὸν ψαλμὸν, «πῶς λοιπὸν ὁ Δαυὶδ λέγει; Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθησαι εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου μου; Ἐάν λοιπὸν εἶναι Κύριος αὐτοῦ, πῶς σὺ εἰσὶ λέγετε, ὅτι εἶναι υἱὸς του;» ⁸⁵ Τὶ λοιπὸν σημαίνει τὸ λεγόμενον; Τὸ γήσιν σημαίνει τῆς γενήσεως ἐδῶ. Τὶ λοιπὸν; Πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ ὑπάρχει μόνον; Ὅχι θεοβαίως. Ἐπειδὴ καὶ ἄλλοι λέγει: «Πρὸ τῆς σελήνης ὁ θρόνος αὐτοῦ». Καὶ ὅχι μόνον πρὸ τῆς σελήνης, ἐπειδὴ καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς λέγει: «Πρὶν γίνωνται τὰ ὄρη καὶ πρὶν διαμορφωθῆ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων σὺ ὑπῆρχες καὶ θὰ ὑπάρχῃς». ⁸⁶ Ὅχι «ἀπὸ τοῦ αἰῶνος» **Γ** ἀλλὰ καὶ «πρὸ τοῦ αἰῶνος» ὅτι λέγει ἐμέχρι τοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ἐπὶ ἀπειρον. Μὴ λοιπὸν, προσκόπτης εἰς τὰς λέξεις, ἀλλὰ νὰ δέξομαι θεοκρεπῶς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν.

Παρατήρησε δὲ τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου. Διότι δὲν ἤρχισε μὲ αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια τὸν ψαλμὸν «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρὸ τοῦ αὐγερινοῦ»· σὲ ἐγέννησα, ἀλλ' ἀφοῦ προηγουμένως εἰδείξε τὰ κατορθώματά του, καὶ ἀφοῦ τὸν ἀνεκήρυξεν ἐπισημῶς διὰ τῶν ἔργων, κατόπιν ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ κυρίου φανερώσει τὴν ἄξιαν αὐτοῦ. Ἔτσι ἔλεγε καὶ αὐτός: «Ἐάν δὲν κάμνω τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ἐάν θεμὰς κάμνω, ἂν καὶ εἰς ἐμέ δὲν πιστεύετε, πιστεύσατε εἰς τὰ ἔργα», ὥστε, ὅταν μάθῃς, ὅτι ἀποκαλούμενος Κύριος καθὼς ὁ Πατήρ, **Δ** ὁ ἔχων τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἑαυτοῦ του, ὁ πραγματοποιοῦν τέτοιαν ὠραϊστικότητα, ὁ κατακυριεύων ἐν μέσῳ ἔθνῶν εἶναι

81. Ψαλμ. 71, 17 καὶ 5.

82. Γενεαίως διὰ τοῦ ὄρου «οἰκονομία» ὁ ἱερός Πατὴρ ἐννοεῖ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὅποσον ἔπαρξεν εἰς πέρας ὁ Χριστὸς, ὅτι ἔσαν ἐδιδάξε καὶ ἔπαρξε κατὰ τὴν ἐπίστατον παρουσίαν του.

Υιός και πρό πάσης δημιουργίας να μη θουρωθήης. Είναι άξιον θαυμασμού μάλιστα πώς ο προφήτης, άλλα μὲν λέγει ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, άλλα δὲ διηγείται ὁ ἴδιος. Διότι τὸ μὲν, «Κάθησαι δεξιὰ μου», καὶ τὸ, «Ἐκ τῶν κόλπων μου πρό τοῦ ἀγερνίου σὲ ἐγέννησα», τὰ ὁποία ἐκφράζουν νοήματα ὑψηλότερα τῆς δυνάμεως του, εἰσαγοί λέγονται αὐτὸν τὸν Θεόν, τὰ δὲ άλλα διηγείται ὁ ἴδιος ὁ προφήτης. Πρόσεξε δὲ καὶ μὲ ποίαν οικειότητα μεταχειρίζεται τὴν λέξιν. Διότι ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἶπῃ, «Σὲ ἐγέννησα», Ἐ ἀλλὰ διὰ τοὺς σκεπτομένους χαμηλά ἐμνημόνευσε καὶ αὐτὴν τὴν λέξιν, προκειμένου νὰ παραστήσῃ τὴν γνησιότητα τῆς γεννήσεως. Καὶ καθὼς ἔστιν ὁμιλή περὶ χειρὸς, δὲν τὸ κάμνει, διὰ νὰ φαντασθῶμεν γέρι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν, ἔτσι ἐμνημόνευσε καὶ τὸν «κόλπον», διὰ νὰ παραστήσῃ τὸ γνησιὸν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.

Ἐπειτα θέλων ἢ προφητεία του νὰ λάθῃ τὴν εἰκόνα δικαστοῦ, ἀπευθύνει τὸν λόγον πρὸς αὐτὸν, 262 Α τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπόδειξις πολλῆ μεγάλης ἀγάπης καὶ ὑπερθολικῆς χαρᾶς καὶ ψυχῆς κατεγαμένης ὑπὸ μεγάλης θεοπνευστίας. «Ὁ Κύριος ἀρτίσθη καὶ δὲν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Σὺ εἶσα ἀρχιερεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ.»⁶⁵ Βλέπεις πῶς πάλιν ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον ἀπλοῦστερον, ἄλλοτε μὲν περὶ τῆς Θεότητος, ἄλλοτε δὲ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ; Τοῦτο πράττον καὶ οἱ Εὐαγγελισταί, διὰ νὰ διατηρήσῃ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἢ ἀκριβῆσαι τὸν δογματικόν. Καὶ δικαίως εἶπε: «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ;» Β Καὶ διὰ τὰ μυστήρια, διότι καὶ ἐκεῖνος προσέφερεν ἄρτον καὶ οἶνον εἰς

63. Ματθ. 22, 42-45.

64. Φαίμ. 89, 2.

65. Ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔχει διαθέσει συνετήριον τοῦ γεγονότος, ἔτι δὲ ὁθενὸς παραδείγματος ἢ συμβολικῆς εἰκόνας εἶναι δυνατὸν νὰ ὀμιλή κατὰ τὴν λέξιν, χωρὶς νὰ κινῶμεν τὴν εἰς ἔκστασιν ἔκστασιν, δι' αὐτὸ συνετήριον διὰ τὸν Θεόν καὶ νὰ μὴ νοουῦνται «ἐκφρασματικὰ», ἀλλὰ «θεοποιήσιον» εἰς ἐκκλησίαν, ὡς καὶ ἐπὶ Θεοῦ.

(iii). Τὸ «πρὸ κόλπων» σημαίνει κατ' ἀρχὴν «πρὸ τοῦ ἀγερνίου», πῶς εἶναι ὁ προάγγελος τῆς εὐαγγ. γεννήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Θεόν, πῶς εἶναι ὁ προάγγελος τῆς εὐαγγ. γεννήσεως τοῦ Κυρίου, πῶς ἔστιν ἀπὸ τῆς νύκτις τῶν λόγων αὐτῶν κατὰ τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὁ ὅστις εἰς τὴν συνέθεσιν ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῆς οὐλήσεως ἀποστασίας.

67. Ἰωάν. 10, 37 κ.ε.

68. Φαίμ. 89' (ρι'), 4.

τὸν Ἀβραάμ,⁶⁶ καὶ διότι εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν νόμον αὐτῆ ἢ ἱερωσύνη, καὶ διότι δὲν ἔχει τέλος, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, καὶ διότι δὲν ἔχει ἀρχὴν.⁶⁷ Διότι αὐτὸ, πῶς ἐφανέρωσεν ἐκεῖνος κατὰ τρόπον ἀκατεινόν, ἐπηλήθευσεν ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ καθὼς προέτρεχον τὰ ὀνόματα, ἔπος Ἰησοῦς Χριστὸς, ἔπει καὶ τοῦτο. Ὅστε ἀρχὴν, λοιπόν, φαίνεται ὅτι εἶχεν ὁ Μελχισεδέκ, ὅτε τέλος, ἔχει διότι δὲν ἔχει, ἀλλὰ διότι ἦτο ἀνεκαλόγητος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος, ἔχει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ διότι δὲν ἔχει καθόλου χρονικὴν ἀρχὴν καὶ τέλος. Ἐ διότι τὸ μὲν πρῶτον ἦτο σὰν, τὸ δὲ ἄλλο ἀλήθεια. Καθὼς ἔστιν ἀκούσις τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, δὲν φαντάζεται τὸν ἀληθῶς Ἰησοῦν, ἀλλὰ θέσσει τὸν τύπον μόνον τοῦ ὀνόματος καὶ δὲν ἐπιζητεῖ τίποτε πλεόν αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ἔστιν ἀκούσις ὅτι ὁ Μελχισεδέκ εἶναι ἀναρχος καὶ ἀτελευτήτος, μὴ ψάχνης νὰ εἴρῃς αὐτὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἄς σοῦ εἶναι ἀρκετὴ μὴν ἢ προσφώνησις, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἀναζητήσῃς τὴν εἰς τὸν Χριστόν.

Ὅταν πάλιν γίνεται λόγος περὶ ἔρκου, μὴ φαντάζεισαι ἔρκου. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ὁ θυμὸς, δὲν εἶναι θυμὸς προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ τὸ τιμωρητικόν, ἔτσι οὕτως ὁ ἔρκος εἶναι ἔρκος. Διότι ὁ Θεὸς δὲν ὀρκίζεται, ἀλλ' ἐκφράζει πάντως αὐτὸ πῶς πρόκειται νὰ γίνῃ. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁμιλήσῃς διὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων, διὰ τὴν ὕπαταγὴν ὑπὸ τοῦς πόδας τοῦ τῶν ἔχθρῶν, διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας, 19 ὁμιλεῖ τώρα καὶ διὰ τὰ παρόντα. Κατ' ἀρχὴν δὲ κοίταται ποίαν οἰεῖται ἀκολουθεῖ εἰς τὸν λόγον καὶ μαλακῶναι τὸν σκληρὸν ἀκροατὴν. Διότι ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἐφόθησε μὲ τὸν περὶ τῆς κρίσεως λόγον καὶ ἐμαυθῶκωσε τὸ σκληροτράχηλον αὐτοῦ, ἔτσι τώρα ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῶν παρόντων. Δι' αὐτὸ καὶ κάμνει αὐτὴν τὴν συνένωσιν. Πρόσεξε λοιπόν «Ἐως οὗθὺν θέσῃ τοὺς ἔχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὰ μέλλοντα. Ἐπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὰ παρόντα, «Ράθδον ἀκατανικήτου δυνάμεως θὰ χορηγήσῃς εἰς Σὲ ὁ Κύριος ἀπὸ τῆν Σιών» καὶ «κυριαρχήσῃς ἐν μέσῳ τῶν ἔχθρῶν σου» ἔπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὰ μέλλοντα Ἐ «Μαζὶ σου εἶναι ἡ ἔξουσία, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφανείας σου εἰς τὰς λαμπρότητας τῶν ἁγίων σου». Ἐπειτα πάλιν τὰ παρόν-

66. Σχετικῶς: 51, εἰς τὴν ἐκ' ἀριθ. ὁ ἀποστασιαστικόν.

70. Ἐκρ. 7, 3 κ.ε.

τα, μὴ ἔχοντα τιμωρίαν, ἀλλὰ πολλὴν εὐεργεσίαν. «Ὡ εἶσαι ἀρχιερεὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Διότι αὐτὸ εἶναι κατάρτησις ἀμαρτίας καὶ συμπύλωσις πρὸς τὸν Θεόν.

Κατόπι ἀφοῦ ἐπέμεινε εἰς αὐτὰ θσον ἤθελε, καταπάνεται πάλιν μετὰ τὴν οικονομίαν, ἀπλουστεύων τὸν λόγον καὶ λέγων «Ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου». Ἄν καὶ ἐλεγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ψαλμοῦ, ὅτι αὐτὸς κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς. Ἐπέμεινε δὲ τὸν δὲν πρέπει νὰ παρουσιάζη κανεὶς ἀπλῶς εἰς τὰς λέξεις; Τί σημαίνει «Ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου»; ⁷⁴ Ἐπειδὴ ἤρξατο νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς θείας οικονομίας, στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὴν σάρκα, ἢ ὅποια δέχεται τὴν θοήθειαν. Διότι φαίνεται ὄχι μόνον καὶ ἰδρῶν — καὶ ἰδρῶν τῶσαν ὥστε νὰ καταβαίνουσι μεγάλαι σαργόνες ἰδρωτός — καὶ ἐνασχυόμενος. Ἄυτὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς σαρκός. «Θά συντριβῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὀργῆς τοῦ τοῦθ βασιλείας τῆς γῆς». ⁷⁵ Δὲν θὰ διέπραττεν ἀμαρτίαν κανεὶς λέγων τοῦτο καὶ περὶ τῶν παρόντων ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι καταφέρονται ἐναντίον τῆς καὶ περὶ τῶν μελλόντων καὶ δώσαν ἐδόθησαν, δι' ὅσας ἀμαρτίας ἔπραξαν καὶ διὰ τὴν ἀσέθειάν των. «Θά κρίνη τὰ ἀσέθῃ ἔθνη, θά γεμίσι μετὰ πτώματα τὴν οἰκουμένην». ⁷⁶ Τί σημαίνει: «Θά κρίνη τὰ ἀσέθῃ ἔθνη»; Θά δικάσῃ, λέγει, θά καταδικάσῃ τοὺς δαίμονας. ⁷⁷ Καὶ ὅτι ἔκοιμε τὴν κρίσιν, ἔκοιμε τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει: «Ἦρῃ εἶναι κρίσις τοῦ κόσμου τούτου, τώρα ὁ ἀρχὸν τοῦ κόσμου τούτου θά πεταχθῇ ἔξω». ⁷⁸ Καὶ ἄλλου: «Καὶ ἐγὼ ἐὼν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, θά ἔλκωσω ὄλους κοντὰ μου». ⁷⁹ Ἄν δὲ μεταχειρίζεται λέξεις περισσώτερον ὀλικῶς, μὴ προσκόψῃς εἰς αὐτάς. Διότι αὐτὸ εἶναι σὺνήθες εἰς τὴν Γραφήν.

«Θά συντριβῇ τὰς κεφαλὰς πολλῶν ἀρχόντων τῆς γῆς». ⁸⁰ Ἐὼν ἐπιθυμῆς νὰ δέχεσαι τοῦτο ἀλληγορικῶς, θά ἠδύνατο νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῆς καταδόσεως τῆς ἀσθελείας, ἀν δὲ καὶ γραμματικῶς περὶ τῆς συμφορᾶς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ὁποίους κατέστρεψεν ἐκ θεμε-

71. Ἰαῖτα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προσευχῆς Του, εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἔπου ὁ Ἰησοῦς αὐτὸς ἐγένετο ὁμοί ἠρόδοτος ἀλιματος» (Λευκ. 22, 44).

72. Ψαλμ. 98' (97'), 6.

74. Ἰωάν. 12, 31.

75. Ἰωάν. 12, 32.

76. Ψαλμ. 98' (97'), 6.

λίαν μετὰ πολλῆς σφοδρότητος. C «Θά πῆ μετὰ ἀπλότητα νερό ἀπὸ τῶν χειμᾶρρον». ⁸¹ Ἐδῶ δεικνύει τὴν πτωχικὴν διαίταν, τὴν ἀπλότητα τῆς διαγωγῆς, ὅτι ἔπραττεν αὐτὰ ὄχι μετ' οὐκωρίας, ὅτε μετὰ τὴν θοήθειαν στρατιωτῶν, ὁδὲ περιβαλλόμενος μετ' ἐξωτερικὴν φαντασίαν, ἀλλὰ διαγωγὸν θιον λιτόν, καὶ γενικῶς κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ πῆ μετὰ ἀπλότητα νερό ἀπὸ τῶν χειμᾶρρον. Διότι ὁσὶν ἀπλὴ ἦτο ἡ τράπεζα, ἄλλο τόσο καὶ τὸ ποτόν του. Τὸ φαγητόν ἦτο κριθίνος ἄρτος, τὸ ποτόν ἦτο νερό ἀπὸ τῶν χειμᾶρρον. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ταπεινότητα τῆς ζωῆς ἤθελε νὰ διδάξῃ, νὰ συγκρατᾶμεν τὴν κοιλίαν, νὰ καταπατάμεν τὴν φαντασίαν, νὰ ἀποστρεφώμεθα τὴν ἐπαροσίαν. Ἐπειτα συμπλήρωσε δεικνύων τὸ κέρδος αὐτῆς τῆς ζωῆς «Δι' αὐτὸ θά τὸν ὑψώσῃ καὶ θά τὸν ἀναδείξῃ ὁ Κύριος». ⁸² Διότι αὐτὸς εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τοῦ σκληροῦ θίου.

Αὐτὰ δὲ δὲν ἐλέχθησαν περὶ τῆς Θεότητος, ἀλλὰ περὶ τῆς σαρκός, ἢ ἐποία ἦμε νερό ἀπὸ τῶν χειμᾶρρον καὶ ὑψώθη καὶ ἐδοξάσθη ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι ὄχι μόνον δὲν τὴν ἐβλαυνεν αὐτὴ ἡ ἀπλότης τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνύψωσεν εἰς ἀνέκφραστον ὕψος. Καὶ οὐ λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, παραδειγματίζόμενος, τὸν ἐπιδεικτικὸν καὶ πλήρη ἐγωισμοῦ θιον νὰ περιφρονῆς, νὰ ἐπιδικῶς δὲ τὸν λιτόν καὶ εἰλικρινῆ θιον, ἐν θεοβαίῃς θέλῃς νὰ εἶναι ἕνας θιος λαυπρὸς καὶ μέγας. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἠλέεν ὁ Δεσπότης σου, διὰ νὰ σε διδάξῃ ἀκολουθεῖς αὐτὸν τὸν ἄρτιον. Ε Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀφοῦ διηγήθη τὰ κατορθώματα, προσέθεσεν αὐτὸ ἀκριβῶς, κατὰ τρόπον ἐπιγραμματικὸν λέγων ἐπειδὴ ἤκουσες περὶ νίκης καὶ θριούμβου, ἄς μὴ φαντασθῆς ὅτι θά ἴδῃς στρατιώτας, ὄλους ἄρματα, ἵππους, ἰππεῖς, ὄπλιτας, θουρούς καὶ ταρχάς. Ὁ νικητὴς ἐδῶ εἶναι τῶσαν ταπεινός, τῶσαν ἀπλός, ὥστε νὰ πῆ νερό ἀπὸ τῶν χειμᾶρρον. Ἐν ταῦτοις αὐτοῖς, ποὺ ἐξῆσε τόσο ταπεινὸν θιον, θά ὑψώσῃ βλα αὐτὰ. Ἄς ἀκούσων αὐτὰ οἱ παρακαθήμενοι εἰς πλοῦσιαν Σουδαρικὰν τραπεζίαν, οἱ ἐπινοοῦντες διαρκῶς νέα φαγητὰ καὶ κάθε εἶδος καρκεύματα, οἱ προσκαλοῦντες ἀπὸ παντοῦ μαγειροὺς κάθε σουλῆς καὶ ἀποστέλλοντες ναύτας, κυβερνήτας καὶ κομηλάτας. ⁸³ Α

77. Ψαλμ. 100, 7.

78. Ἡ Σίβυρις ἦτο Ἑλληνικὴ ἑποικία εἰς τὴν Κάδου Ἰταλίαν. ἤνευσθὴ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τρυφήν τῆς ζωῆς τῶν κατοικούντων ἐν τῇ.

διὰ τὰ καμίσουν κάποια δυνάστη εἶδη ποτῶν καὶ μόραν καὶ ἄλλων ἀνοήτων ἐπινοήσεων καὶ καταποντίσεων τοὺς ἑαυτοῦς των εἰς τὸ θάραθρον αὐτῆς πολυτελείας, καὶ ὡς γίνωνται ταπεινότεροι ὄλων. Διότι οὔτε ἡ ἀνάγκη περισσώτερον οὐνήθζει τὰ κάμητι κάποιον σπουδαίου, οὔτε τὸ τὰ ἔχη κανεὶς ἀνάγκη ὀλίγων ταπεινῶν. Καὶ ἂν θέλετε, ὡς ἀναπαραστήσομεν τὴν εἰκόνα ἐκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ ἔστω ὅτι ὁ ἕνας ἔχει κολλοὺς προμηθεύτας ἀπὸ θλα τὰ μέρη, γούτσας, δηλαδὴ καὶ κυβερνήτας, χειροτέχνους καὶ ὑπηρέτας, ὄφρα τὰς καὶ κατασκευαστὰς ἀριστουργημάτων, ποιμένας βοδίων καὶ προβάτων, ἱπποκόμους καὶ γενικῶς πολλῶν καὶ κάθε ἱκανοποιῶν εἰς ὄλον **Β** ὁ ἄλλος δὲ καμίσουν ἀπὸ αὐτῶν τὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ μόνον ψωμί καὶ νερὸ καὶ πτωχικὸν ἔνδυμα ποῖος ἐν τούτοις εἶναι ὁ ὕψηλός; ποῖος δὲ ὁ ταπεινός; Δὲν εἶναι καταφρονέας, ὅτι εἶναι αὐτὰς, ποῦ ἔχει τὸ ἔνδυμά του μόνον; Διότι αὐτὸς μὲν ἠμπορεῖ νὰ περιφρονῆσῃ καὶ αὐτὸν ποῦ βασιλεύει, ἐκεῖνος δὲ εἶναι δούλος ὄλων αὐτῶν, ποῦ ποῦ προσφέρουν θλα αὐτὰ, φοβούμενος μήπως κάποιος τὸν ἀφήσῃ καὶ τὸν θλάσῃ σπουδαίως εἰς αὐτὰ. "Ενεκα τούτου ὑπικαίηται, κολακεύει καὶ λατρεύει ὡς Θεοὺς τοὺς δούλους αὐτοῦ.

Τίποτε δὲν ὀποβουλόηει τόσον πολὺ, ὅσο τὸ τὰ ἔχη κανεὶς ἀνάγκη πολλῶν, καθὼς τίποτε δὲν ἐλευθερώνει τόσον, ὅσον τὸ τὰ ὑπάρχει μόνον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον. Αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ διαπιστώσῃ κανεὶς καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα. Ποῖον τὸ ὄφελος διὰ τὸν δύνον, ποῦ φορτῶνεται μεγάλα φορτία, **Γ** καὶ ἂν ἀκόμη ἀπολαμβάνῃ μεγαλῶς αὐτῶν; ποῖα δὲ ἡ θλάσῃ εἰς ἄλλον ἐξ αὐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπηλλαγμένος ὄλων, ἂν τρώγῃ τὴν ἀπολύτως ἀναγκαῖαν τροφήν; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς μαθητὰς του, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ κηρύξουν εἰς ὄλην τὴν οἰκουμένην, κατέστησε ἀνωτέρους ὄλων αὐτῶν, τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ θλας τὰς φροντίδας καὶ τοὺς κατέστησεν ἑλαφροὺς καὶ ἀπὸ τὸν ἀδάμαντα ἰσχυροτέρους. Τίποτε δὲν ἰσχυροποιεῖ τόσον τὴν ψυχὴν, ὅσον ἡ ἀπαλλαγὴ ἐξ αὐτῶν. Τίποτε δὲν καθιστᾷ τὴν ψυχὴν τόσον ἀνίσχυρον, ὅσον ἡ ἐμπλοκὴ εἰς αὐτὰ. Διότι καθὼς δὲν εἶναι δυνατὸν κανεὶς ἐδῶ νὰ εὕρῃ τάχα δυστυχίον, ἔτσι ἐκεῖ ἡδονὴν, καθ' ὅσον ὁ μὲν ἔχει πολλοὺς κυρίους καὶ κυρίους σκληροὺς καὶ ἀπαθροῦς, ὁ δὲ δὲν εἶναι δούλος κανενός, ἐξουσιάζει ὄλων, **Ζ** μὲ πολλὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡθικὴν λάμπειν, **Δ** χαίρειται τὸν ἀέρα καὶ δὲν ἔχει καμίσουν

ἀπὸ κανένα ἐνδύχλην. Δὲν τὸν βασανίζει ὁ θυμὸς, οὔτε ὁ φόβος, οὔτε ἡ κακοτυχία, οὔτε τὸν λειώνουν αἱ φροντίδες, αἱ ζηλοτυπίαι, ἡ κενοδοξία, ὁ ἐγαϊσμός, οὔτε κάποιο ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλ' ὅπως εἶναι ἡρεμὸν τὸ ὑπνέμο καὶ ἀκίμαντο λιμάνι, ἔτσι εἶναι ἡ ψυχικὴ του κατάστασις καὶ πορεύεται εὐκόλως πρὸς τὸν Θεόν, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα. Διὰ τὰ ἀπολαύσιμων λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆν, **Σ** καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνην κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ τὴν ἀνεῖν κατὰ τὸ αἰώνιον ταξίδι μας, ὡς ἐπιδιώκωμεν αὐτὸν τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἶναι ὑπεράνω οἰασθήποτε περιγραφῆς, νηύσεως καὶ σκέψεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ποῦ εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία, εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 110 (ΡΙ΄) ΨΑΛΜΟΝ*

265 Α «Θά σέ δοξολογήσω Κύριε, μέ
δλην μου τήν καρδίαν»¹

Τι σημαίνει: «Ἐν δλη;». Μά κάθε προθυμία, μέ τεταμένη τήν προσοχήν, ἀπηλλαγμένος τῶν θιατικῶν φροντίδων, μέ τῷ πνεύμα ὠκισμένος καί τήν ψυχὴν ἐλευθέρων ἀπὸ τὰ δεσμά τοῦ σώματος, «Μέ τήν καρδίαν». «Ὅχι ἀπλῶς μέ λόγους, οὔτε μέ τήν γλῶσσαν καί τὸ στόμα μόνον, ἀλλά καί μέ τήν βίαν σου». Ἔτσι καί ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἐνομοθέτει, ἔλεγεν· «Νά ἀγαπήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου μέ δλην τήν καρδίαν σου καί μέ δλην τήν δύναμιν τῆς διανοίας σου»². Β Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐξομολογήσεως, τῆς εὐχαριστίας. Θά σέ ὁμνήσω, λέγει, θά σέ εὐχαριστήσω. Καί ἐπειδὴ τοῦτο ἔπραττον εἰς δλην τὴν ζωὴν καί ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει τὸν ψαλμὸν καί εἰς αὐτὸ καταλήγει αὐτὸ ἦτο τὸ παντοτεινὸν τοῦ ἔργου, τὸ νὰ ἀναπέμψῃ, δηλαδὴ, εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεόν διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένας εὐεργεσίας, ἀλλὰ καί διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Διότι εἶποτε δὲν ἐπιζητεῖ ὁ Θεὸς περισσότερον αὐτοῦ· αὐτὸ εἶναι θυσία, αὐτὸ προσφορά, αὐτὸ εἶναι ἐνδείξεις εὐγνώμονος ψυχῆς, αὐτὸ πλῆγμα κατὰ τοῦ διαβόλου δι' αὐτῆς ὁ μακάριος Ἰάωβ ἐλάμβανε τὸν στέφανον τῆς νίκης καί ἀνεγνώριζετο ἐπισήμως, καθ' ὅσον παρὰ τοὺς μωρούς πειρασμούς, Γ πού ἐδέχθη, καί τὰς πρὸς τὸ κακὸν προτροπὰς τῆς γυναικὸς του, παρέμεινε ἀμετακίνητος εἰς τὴν πίστιν του, ἀναπέμψων εὐχαριστίας εἰς τὸν Δεσπότην τῶν ὄλων, μάλιστα δέ, ὅχι μόνον ὅταν ἐπλουτισθεῖν, ἀλλὰ καί ὅταν κατήνησε πτωχτικός· ὅχι μόνον ὅταν ἦτο ὄγιος, ἀλλὰ καί ὅταν προσεβλήθη ἀπὸ ἀσθενείαν· ὅχι

* Ὁ 110ος ψαλμὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν δικαιοσύνην καί ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἣ ὅποια ἀποδεικνύεται, παρὰ τὴν μερφημίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀπόρη καί ἀπὸ θεοπροβόντων δυστυχισμάτων εἰς τὸν κόσμον αἰδῶν, ὅπως εἶναι ὁ Θεὸς καί αἱ ἐσθένειαι.

1. Ψαλμ. 110, 1.
2. Δευτερ. 6, 5.

μόνον ὅταν τὰ πράγματα δι' αὐτὸν ἦσαν εὐνοϊκά, ἀλλὰ καί ὅταν κατέπεσον ἐναντίον του ὁ φοβερός ἐκείνος χεϊμών τῆς συμφορᾶς εἰς ὄλον του τὸ σπῆτι καί εἰς αὐτὴν τὴν σωματικὴν του ὑπαρξιν. Διότι αὐτὸ ἰδιαίτερος ἀπατελεῖ ἐνδείξιν εὐλικρινούς διαθέσεως καί ζήλου, τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεόν πολλὴν εὐγνωμοσύνην καί νὰ παραμένῃ σταθερὸς εἰς τὴν δοξολογίαν του πρὸς αὐτὸν εἰς τὰς θλίψεις καί εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς του, πράγμα πού καί ὁ ἴδιος ὁπαιτισσόμενος ἐδήλωσεν ἐν συνεχείᾳ. Β

Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων εὐχαριστοῦν μέ τὸν Θεόν ὅταν εὐτυχοῦν, δυσασαχετοῦν δέ ὅταν δυστυχοῦν — ὑπάρχουν μάλιστα καί ἐκεῖνοι πού καταφέρονται ἐναντίον τῶν συμβαινόντων —, δεικνύων ὅτι τοῦτο γίνεται ὅχι ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν συμβαινόντων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν διεστραμμένην διάθεσιν των, συνετελήρωσε λέγων: «Ἐν μέσῳ ἐκλεκτῶν καί εἰς σὺναξιν πιστῶν ἀξιόθιμάματα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου»³. Τοῦτο εἶπε δεικνύων, ὅτι χρειάζεται δικαστὴς ἀπροσωπώλητος καί ἀντικεῖς ὅχι διεφθαρμένη καί θά γίνων φανερά τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι μεγάλα, διότι εἶναι ἀξιοθαύμαστα. Διότι εἶναι μέν μεγάλα καί καθ' ἑαυτὰ, δὲν ἀποδεικνύονται διως μεγάλα, Ἐ εἶν δὲν ὑπάρχη ὁ ἀντικειμενικὸς κριτὴς. Ἐπειδὴ καί ὁ ἥλιος μέν καθ' ἑαυτὸν εἶναι λαμπρὸς καί καθαρός καί φωτίζει ὄλον τὸν κόσμον, εἰ' ἐκείνους, ὅμως, πού ἔχουν ὀφθαλμικὸν νόσημα δὲν εἶναι τέτοιοι. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ ἡλίου τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ τὸ ἐλάττωμα τῆς ἰδικῆς των ἀσθενείας. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς κάποιον νὰ κατηγορῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ κατηγορῆς τὰ ἔργα ἐξ αἰτίας τῆς κακίας του, ἀλλ' ἐκ τῆς μωρίας ἐκείνου νὰ λαμβάνῃς μεγίστην ἀπόδειξιν περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι καθὼς ἐκεῖνος, ὁ ὅποτος λέγει ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι σκοτεινός, δὲν κατηγορῆσε τὸ ἄστρον τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἠλεγξε μέ ἀκρίθειαν τὴν ἀτέλειαν του καί καθὼς ἐκεῖνος, πού λέγει ὅτι τὸ μέλι εἶναι πικρὸν, δὲν ἀνεσκόπησε τὴν γλυκύτητα ἐκείνου, 265 Α ἀλλ' ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς του ἀσθενείας ἔτσι ἀκριθῶς συμβαίνει καί μέ ἐκεῖνον, πού κατηγορεῖ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Καί καθὼς αὐτὸς δὲν καταστρέφει μὲν ἐκεῖνα, οὔτε τὴν καλὴν των φημίην, καταφέρεται δέ μεγάλως κατὰ τῆς μωρίας του, ἔτσι συμβαίνει καί μέ τοὺς μὴ ἐ-

3. Ψαλμ. 110, 1-9.

χοντας ὀρθὴν κρίσιν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, δὲν ἀντιλαμβάνονται, δηλαδή, οὐτὲ τὰ θαύματα ποῦ ἔγιναν. Ὅπως, ἔσαν κάποιος ἔχη ψυχὴν ἀπορωσπόλητον καὶ ὄχι θεωρησιαμένην, θὰ ἐκπλαγῆ καὶ δι' ἓνα ἕκατοντὸν ἔξ αὐτῶν, ποῦ θεωροῦνται δυστυχήματα.

Διότι, πῆς μου, τί ἔξ ἔσαν γίνονται δὲν εἶναι ἀξιῶν θαυμασμοῦ; **Β** Καὶ ἂν θέλῃς, ἄς ἐξετάσωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεωροῦνται πράγματα ἀπίσταντα καὶ ἐνοχλητικά, τὸν θάνατον, δηλαδή, τὴν ἀσθένειαν, τὴν πτωχείαν καὶ ἅλα τὰ παρόμοια, ἀφοῦ ἀφήσωμεν ἅλα τὰ ἄλλα. Ὅποιος ἔχει ὀρθὴν καὶ εὐκρινῆ διάθεσιν καὶ αὐτὰ θὰ ἀποδεχθῆ καὶ θὰ θαυμάσῃ μὲ μεγάλην προθυμίαν. Διότι ἂν καὶ ὁ θάνατος εἰσῆλθε διὰ τῆς ἁμαρτίας,⁴ ἐν τούτοις, τὴν εἶναι ἡ ἀφθονία τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, ἡ φιλανθρωπία Του καὶ ἡ ὑπερβολὴ τῆς φροντίδος του, ὥστε καὶ αὐτὸν ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸ καλῶν τοῦ ἰδιοῦ καὶ γένους, διότι, πῆς μου, τί δυσάρεστον ἔχει ὁ θάνατος; Δὲν εἶναι ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς κόπους; δὲν εἶναι τὸ τέλος τῶν φροντίδων; **Γ** Δὲν ἀκούς τὸν Ἰωβ ποῦ τὸν ἐγκωμιάζει, καὶ λέγει: «Ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυσις διὰ τὸν ἄνθρωπον, τοῦ ὁποῖο ἡ ὁδὸς εἶναι κεκρυμμένη;»⁵ Δὲν εἶναι ἐκρίζωσις τῆς ἁμαρτίας; Διότι διὰ τοῦ θανάτου τίθεται τέλος εἰς τὰς κακίας αὐτοῦ. «Διότι ὁ πεθαμένος ἠλευθερώθη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας»,⁶ δηλαδή, δὲν προσῆται πλέον ἁμαρτίας καὶ ἂν ἀποθάνῃ ἐν ἀρετῇ, θὰ κατατεθῶν εἰς μέρος ἀσφαλές τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς του καὶ εἰς θησαυροφυλάκιον ἀπορροβίαστον. Τοὺς δὲ ζῶντας, πῆς μου, δὲν κάμνει περισσότερον σуетοῦς καὶ ἐπιεικεῖς; Δὲν βλέπεις πῶς πολλὰς φορές εἰς κηδεῖαν προσερχόμενοι οἱ πλοῦσοι, πλήρεις ὑπερηφανείας καὶ μὲ τὰ φροῦδια τῶν σικωμένων ἀπὸ ὑπερβολικὴν ὑπεροφίαν, μαρτυροῦνται ἀπὸ τῶν φθόνων των, ὅταν βλέπουν τὸν νεκρὸν ἐξηπλωμένον κωφῶν καὶ ἀκίνητον, παιδιὰ θυθισμένα εἰς τὴν ὀρφάνιαν, γυναῖκα μέσα εἰς τὸ πένθος τῆς χηρείας, **Δ** φίλους μέλαγχολικοὺς ὑπηρετὰς μαυροφορεμένους καὶ δολοκλήστον γενικῶς τὴν ἐμφάνισιν τῆς οἰκίας σκυθρωπὴν; πῶς ταπεινώνονται; πῶς συντρίβονται; Ἄλλὰ καὶ διότι, ἐνῶ ἔτυχον πολλῆς καὶ ἐπιμελοῦς διδασκαλίας καὶ εἰς οὐδὲν ἀφελήθησαν, τώρα διὰ μόνης τῆς θέας ἐκεί-

4. Ρωμ. 6, 12.
5. Ἰωβ 3, 23.
6. Ρωμ. 6, 7.

νης τῆς πενθούσης οἰκίας φιλοσοφῶν συνεχῶς, παρατηροῦντες καλῶς τὸ εὐτελές καὶ φθαρτὸν τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, τὸ μηδουμὸν καὶ ἀστατον τῆς δυνάμεώς των καὶ προβλέποντες εἰς τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων τὰς ἰδικὰς των μεταβολὰς.

Διότι ἂν, παρ' ἄλλην τὴν ὑπαρξίν τοῦ θανάτου, ὑπάρχη τὴν ἄδικίαν καὶ πλεονεξίαν **Ε** καὶ ὅπως τὰ ψόφια οἱ δυνατώτεροι καταπίνουν τοὺς ἀδυνάτους; ἂν δὲν ὄντηγε ὁ θάνατος, πότε θὰ ἐπεριμάτιζαν τὴν πλεονεξίαν; Ἄν ἦε, παρ' ἄλλο ποῦ γινώριζον, ὅτι δὲν θὰ ἀπολαύσουν ὄσα ἔξ ἀρπαγῶν ἀποκτήσουν, ἀλλ' ἐκόντες ἢ ἀκόντες θὰ τὰ ἐγκαταλείψουν εἰς ἄλλους, καταλαμβάνονται ὑπὸ μανίας καὶ λύσσης πλεονεξίας, ἂν ὡς πρὸς αὐτὸ ἦσαν ἀσφαλεῖς, πότε θὰ ἐγένετο ἡ κακὴ των ἐπιθυμία; Διὰ τί ἦε; οἱ στέφανοι τοῦ μαρτυρίου δὲν πλέκονται διὰ τοῦ θανάτου; Καὶ ὁ Παῦλος; δὲν κατηγορεῖται ἀναριθμήτους νίκας, λέγων ²⁶⁷ **Α** «Καθήμερινὸς ἀποθήσκω, μὰ τὴν εἰς ἐμοῦ καύχησίν μου;»⁷ Δὲν εἶναι ὁ θάνατος κακός, ἀλλ' ὁ κακὸς θάνατος εἶναι κακός. Δι' αὐτὸ λέγει: «Πλήττω εὐνόμων τοῦ Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ»⁸ Ἄλλοῦ πάλιν λέγει: «Ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι κακός καὶ οὐκ ἄνθρωπος»⁹. Τοῦτο δυνάμει κακὸν, τὸ νὰ ἀποθάνῃ κανεὶς μὲ θεωρησιαμένην σκεψίσην, μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν πίεσιν πολλῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιδιώξων. Καθὼς θεαθῶς ὁ ἔχων καθαρὰν συνείδησιν, τρέχει πρὸς τὰ θραβεῖα, ἀναχωρεῖ πρὸς τὸν στέφανον. Καὶ διὰ τὰ μᾶθηρ ὅτι ὄχι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπίνη διάθεσις εἶναι ἐκεῖνη ποῦ δημιουργεῖ τὸν φθόνον, ἀκούσε πῶς ἐπιδιώκει τοῦτο ὁ Παῦλος, ἄλλοτε μὲν λέγων **Β** «Διότι ὅσοι ἐμῆμα εἰς αὐτὸ τὸ σκῆνωμα στενάζομεν ὑπὸ τὸ θάρρος του,¹⁰ περιμένοντες τὴν υἱοθεσίαν, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν»¹¹ ἄλλοτε δὲ τὸ ἴδιον λέγων ἄλλοῦ: «Ἄλλ' ἂν καὶ προσφέρω τὸν ἑαυτὸν μου σπονδὴν ἐπὶ τῆς θυσίας καὶ λειτουργίας τῆς πίστεώς σας, χαίρω καὶ συγκαίρω μαζί σας. Ὡσαύτως δὲ καὶ σὺ χαίρετε καὶ συγκαίρετε μαζί μου»¹². Ἐάν δὲ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἐνοχλητικός, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητός ἀπὸ ἐκείνου, ποῦ ζοῦν καλῶς, πολὺ πε-

7. Α' Κορ. 15, 31.
8. Ψαλμ. 115, 15.
9. Ψαλμ. 33, 22.
10. Β' Κορινθ. 5, 4.
11. Ρωμ. 8, 23.
12. Φίλιπ. 2, 17 - 18.

ρισσότερον ἢ πτώχεια καὶ ὅλα τὰ ἄλλα.

Ἐξέζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ. Ἄλλος λέγει, Ἐξηκριθωμένα.¹³ Ἐδῶ μὲν φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ τῶν δημιουργημάτων καὶ δι' αὐτῶν ἐξαιρεῖ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ἀνώτερον δὲ ἀνόμαζεν ἔργα — ἄν καὶ ἡμεῖς διὰ τοὺς μικροψύχους **C** καὶ ἄλλης ἀντιλήψεως ἀνθρώπου ἠσυχλήθημεν με' αὐτὰ —, τὰ μεγάλα, τὰ θαύματα, τὰ ὅποια πολλὰς φορές ἐπραγματοποίησεν οἰκονομῶν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τί σημαίνει δέ, Ἐξέζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ; Ἐξηκριθωμένα, λέγει, καθὼς εἶπε καὶ ἄλλος ἐρμηνευτής, ἔτοιμα καθ' ὅλα, ὠλοκληρωμένα, φτιαγμένα, τελειωμένα, ἀπολύτως ἐπαρκῆ διὰ τὰ πράττειν τὰ θελήματα αὐτοῦ, ἱκανὰ διὰ τὰ μαρτυροῦν τὴν δυνάμειν Του, ὅχι ἀτελή, οὐτε ἀκατάλληλα, λόγῳ τῆς ἀτελείας των, πρὸς ἐπιτελεσιὸν τῶν διαταγῶν του, πράγμα τὸ ὅποιον καὶ ἄλλου λέγει, «Τὸ πῦρ τῆς ἀστραπῆς, ἡ γάλαξας, ἡ χιών, οἱ πάγοι, ὁ ὄρητικὸς ἀνεμὸς τῆς καταγίδος, ὅλα αὐτὰ ποῦ κινουῦνται καὶ ἐκτελοῦν τὸν παντοδύναμον λόγον του» **D** δηλαδὴ, τὰς προσταγὰς του.¹⁴ Ἐτοίμην εἶπε καὶ ὁ προφήτης, «Ὁ Κύριος ἐδημιούργησεν τὴν οὐρανὸν, διὰ τὸ προσδιορίσει τὰς ἐποχάς, ὁ ἥλιος γνωρίζει τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὅποιον θὰ βύσῃ.» Ἐθεοσε τὸ σκοτάδι καὶ γίνετα ἠμέρα.¹⁵ Δὲν ἐπιτελοῦν δὲ μόνον ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια εἶναι κατεσκευασμένα, ἀλλὰ ἂν διατάξῃ καὶ τὰ ἀντίθετα, καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ ἀπόλυτος ὑποταγὴ Διέταξέ, λοιπόν, τὴν θάλασσαν καὶ ὅχι μόνον δὲν κατεπόντισε, πράγμα πολὺ φυσικὸν δι' αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ διεπέρασε τὸν κύματ' αὐτῆς, ἀφοῦ ἤσυχασε καὶ ἐστερέωσε τὰ κύματ' αὐτῆς με' μεγαλύτερον ἀσφάλειαν καὶ ἀπὸ τὴν πέτραν.¹⁶ Τὸ καμῖνι ὅχι μόνον δὲν ἔκλειν, ἀλλὰ προσέφερε καὶ ἀγαθὴ πνεύσασ ἄρσιά.¹⁷ Τὰ θηρία ὅχι μόνον δὲν κατεσφράγιζον, ἀλλὰ καὶ ὡς σωματοφύλακες, **E** πρόπον μὲν, περιέβαλλον τὸν Δαυὶδ.¹⁸ Τὸ θαλάσσιον κτήνος ὅχι μόνον δὲν κατέπινε τὸν Ἰωάν, ἀλλὰ καὶ διατήρησε τὸν ἐντὸς αὐτοῦ ἐβρισκόμενον σῶον καὶ ἀβλαβῆ.¹⁹ Ἡ ξηρὰ ὅχι μόνον

13. Ψαλμ. 110, 2.

14. Ψαλμ. 148, 8.

15. Ψαλμ. 108, 10-20.

16. Ψαλμ. 14, 22.

17. Δανηλ. 8, 24.

18. Δανηλ. 6, 20.

19. 1ου. Κεφ. 2.

δὲν ἐκράτησεν, ἀλλὰ κατεπόντισε χειρότερα καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὅταν ἠνοίχθη καὶ κατέπιε τὸν Δαθάν, καὶ ἐξηπότισε τὴν ἄδικον συγκέντρωσιν τοῦ Ἀθειρόν²⁰ καὶ πολλὰ ἄλλα φοβερά καὶ παράδοξα θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ καεῖς πραγματοποιηθέντα εἰς αὐτοὺς διὰ τὰ μάθουν οἱ πέρα πολὺ ἀνόητοι, οἱ ὅποιοι θεοποιῶν τὴν φύσιν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν κατευθύνονται αὐθαγῶς ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν κυριαρχίαν τῆς φύσεως, ἀλλὰ τὰ πάντα ὑποτάσσονται καὶ ὑποχωροῦν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ.

Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ δημιουργὸς δύναμις τῆς φύσεως, ἡ ὅποια μεταβάλλει ὅλα τὰ ὄντα συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς, ²¹ **A** καὶ ἄλλοτε μὲν διατρεῖ τὰ θρία των ἀμετακίνητα, ἄλλοτε δέ, ἐάν θελήσῃ, εὐκόλως ἀποσπᾷ αὐτὰ καὶ μεταβάλλει πρὸς τὸ ἀντίθετον τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν. Ἐξέζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ. Εἰς τὰ προσταγμάτων Του, λέγει, εἰς τὰς διαταγὰς Του, ὅχι δὲ μόνον εἰς τὰς διαταγὰς του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι αὐτὸν, πράγμα ποῦ εἶναι ἡ πρώτη καὶ κυρία θέλησις του καὶ ἕκαστα τῆς ὁποίας μάλιστα ἐδημιούργησεν αὐτὰ. Ἐκεῖνο, λοιπόν, τὸ ὅποιον λέγει ὁ προφήτης, εἶναι τοῦτο, ὅτι, δηλαδὴ, εἶναι κατὰ τέτοιον τρόπον φτιαγμένα, ὥστε νὰ ἐμβάλλουν εἰς τὴν οὐκείν των ἀνθρώπων, ποῦ παρατηροῦν προσεκτικὰ καὶ ἔχουν σῶφρον λόγισμον, ἀκριβεστάτην, ἰσχυροτάτην καὶ ἀπολύτως **B** σαφῆ τὴν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) γνώσιν. Καὶ διότι δὲ ἀρχῆς μάλιστα τὸ θέλημά Του κατεσκεύασεν αὐτὰ πρὸς τοῦτο, με' τὸ μέγεθος τὴν ὁμορφίαν, τὴν κατεύθυνσιν, τὴν ἐνέργειαν, τὴν διακονίαν, με' ὅλα τὰ ἄλλα νὰ κινήσῃ πρὸς τὰ ἄνω τὴν ψυχὴν τοῦ θεοῦ, νὰ διεγείρῃ τὴν σκέψιν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἀριστοτέχνου Θεοῦ, νὰ παρακινήσῃ εἰς προσκύντησιν ἐκείνου ποῦ ἐδημιούργησεν αὐτὰ καὶ ἀλόκληρος ἡ δημιουργία νὰ γίνῃ θιβλίον καὶ γράμματ' αὐτοῦ, διὰ τὰ διδάσκει καὶ καθοδηγῇ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν.

Δὲν μὲν ὀδηγοῦν δὲ μόνον εἰς θεογνωσίαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲν παρέχουν καὶ μεγίστην διδασκαλίαν πρὸς ὀρθὴν πολιτείαν Διότι καὶ ὁ πλεονέκτης, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ ἡμέρα ὑποχωρεῖ εἰς τὴν νύκτα καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὴν οὐρανὸν, **C** θὰ οὐρανοῦ τὴν τάξιν των στοιχείων τῆς φύσεως, καὶ ἂν εἶναι ἰσχυρότερος δὲν θὰ ἐπιθυμῇ τὰ πράγματα των ἀδυνάτων ὁ μοιχὸς καὶ ὁ ἀκόλαστος, δ-

20. Ἀριθμ. 16, 22 κ.ε.

ταν ἴδη τὴν μαινομένην θάλασσαν, ἔπειτα συγκρατουμένην ὑπὸ τὴν παρολίαν, πάλιν ἐντρεπόμενος τὴν εὐταξίαν τῶν ἀτάκτων ὑδάτων, θά δινηθῆ νὰ καθουχάσῃ ταχέως τὴν ἰδικὴν του κοιλιάζουσαν ἐπιθυμίαν καὶ μὲ τὸν φόβον τοῦ Χριστοῦ θά συγκρατήσῃ τὴν περαιτέρω πρὸσδον αὐτῆς καὶ θά διαλύσῃ τελείως τὴν σφοδρίτουσαν, ἀκόλαστον αὐτὴν ὄρμην καὶ θά ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς σαφροσύνην. Καὶ τὴν περὶ ἀναστάσεως διδασκαλίαν εὐκόλως θά ἀποδεχθῆ καὶ περὶ αὐτῆς θά δινηθῆ νὰ φιλοσοφῆ ἂν παρατηρήσῃ καλῶς καὶ εἰς τὴν ξηράν. **Δ** Διότι ἔταν ἴδη τὴν ξηράν νὰ δέχεται εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς σπερεδὸν κόκκον σίτου, ἔπειτα, ἀφοῦ προηγουμένως διαλύῃ καὶ σαπίξῃ αὐτόν, νὰ γεινῶ πολὺ καλυτέρον ὅταν ἴδη τὸ ἀμπέλι κατὰ τὸν χειμῶνα γυμνὸ ἀπὸ φύλλα, κλήματα καὶ σταφύλια καὶ τὸ ἴβιο ξηρὸν ξύλον, ὅπως τὰ ξηρὰ δαστά, ἔπειτα μὲ τὸν ἔργασον τῆς ἀνοίξεως νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλην τὴν ὠραιότητα, εἰς τὰ σώματα τῶν φυτῶν καὶ τῶν σπόρων, τὰ ὅποια ἀνεστήθησαν μετὰ τὸν ἀφανισμόν των, θά δινηθῆ νὰ φιλοσοφῆ καὶ περὶ τοῦ σώματός του.

Τὴν ἐργατικότητα θά διδαχθῆ ἀπὸ τὸν ὑρμηγικὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ὄραϊον καὶ τὴν κοινωνικότητα ἀπὸ τὴν μέλισσαν. **Ε** καθὼς ἡ Παροιμία λέγει: «Ὑπαγε πρὸς τὸν μύρμηγκα, ὃ ἀκηρὲ, παρατήρησε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γίνου σοφώτερος ἐκεῖνου. Διότι εἰς τὸν μύρμηγκα μολόντι δὲν ὑπάρχον χωρῶφια καὶ ἀσθένει δια νὰ τὸν ἐξαναγκάξῃ πρὸς ἐργασίαν καὶ νὰ εἶναι ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, ἐν ταῦτοις ἐτοιμάζει κατὰ τὸ θέρος τὴν τροφήν δι' ὅλον τὸ ἔτος καὶ κατὰ τὸν θεριασμόν κἀμνεὶ ἐναποθήκευσιν τροφῶν. Ἡ πῆγανε πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε, πόσον ἐργατικὴ καὶ φιλόπονος εἶναι καὶ πόσον τιμᾷ τὴν ἐργασίαν. Τοὺς κόπους τῆς, τὸ μέλι, βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται τὸ τρώουσι εὐχαρίστως, καθέσον προσφέρεται καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ὄνειας των. Εἶναι δὲ εἰς ὅλους προσφιλεῖς καὶ τιμημέναι. ²⁹ **Α** Καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀσθένειαν τῆς σωματικῆς δυνάμεως καὶ ἀνοχῆς ἐπιμήθῃ καὶ ἐδοξάσθῃ, διότι ἐπρωτίμωσ τὴν μὲ τὴσιν σοφίαν ἐπιτελουμένην ἐργασίαν τῆς. ³¹ Διότι πάλιν αὐτὴ ἡ μέλισσα θά σὲ διδάξῃ, νὰ μὴ θαυμάζῃς ἀπλῶς τὴν ὁμορφίαν τῶν σωματίων, ὅταν στεροθύνται ψυχικῆς ἀρετῆς, οὔτε νὰ προσβάλλῃς τὴν ἀσχημίαν, ὅταν ἔχῃ ψυχικὴν ὁμορφίαν, πρᾶγμα ποῦ ἐφανέρωσ καὶ ὁ παρορημαστῆς διὰ τῶν ἐ-

21. Περὶ πρ. 6, 6-8.

ἔξῃ λόγων: «Μικρὰ σωματικῶς μετὰ τῶν περωτῶν εἶναι ἡ μέλισσα, ἀλλὰ τὸ προϊόν τῶν κόπων τῆς ἐξαφρετικῆς γλυκύτητος». ³² Παρατήρησε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ θά διδαχθῆς ἐξ αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι δὲν σπεύρουσι οὔτε θερίζουσι καὶ Ὀυράνιος Πατὴρ τρέφει αὐτά». ³³ Ἐάν, λοιπόν, τὰ μὴ λογικὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ δὲν μεριμνοῦν διὰ τὴν ἐξέυρεσιν τῆς τροφῆς των, ποῖαν ἀπολογίαν θά ἔχῃς σὺ, ὁ ὅποιος οὔτε τὴσιν περιφρονῶσιν εἰς τὰ παρόντα δὲν ἐπέδειξες, **Β** ὅσιν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ:

Ἄν δὲ καὶ τὸν καλλωπισμὸν θέλῃς νὰ περιφρονήσῃς, θά σὲ διδάξουν τὰ ἀνθὸς τοῦ ἀγροῦ, νὰ μὴ ἀγοπᾷς τὰ ἐξωτερικὰ στολίδια. Τὸ ὅποιον καὶ ὁ Χριστὸς ἐδήλωσε διὰ τῶν ἔξῃ λόγων: «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, ὅτι δὲν κοπιᾶζουσι οὔτε κλάθουσι. Σὰς λέγου ὁμοῦσ ἦτι οὐδὲ ὁ Σολομὼν ἐν ὅλη τῇ δόξῃ του ἐεδύθη ὡς ἐν ἐξ αὐτῶν». ³⁴ Τὰ θρασεῖα τῆς νίκης, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ὠραιότητα τῆς ἐνδύσεως, ἀνήκουν εἰς τὰ χόρτα τοῦ ἀγροῦ καὶ δὲν θά κατορθώσῃς νὰ τὰ συνγωνισθῆς, ὅσο καὶ ἂν φροντίξῃς περὶ τῆς ὠραιότητος τῶν ἐνδυμάτων. Δι' αὐτὸ ἀπομάκρυνε τὴν παράλογον αὐτὴν μονίαν. **Γ** Καὶ ἄλλα πολλὰ, χρήσιμα πρὸς φιλοσοφίαν, δύνανται νὰ λάβῃς, καὶ ἀπὸ τὰ ἀλόγα ζῶσα καὶ ἀπὸ τὰ ἀνθὸς τοῦ ἀγροῦ καὶ ἀπὸ τὰ δένδρα τῆς γῆς. «Τὸ κάθε ἔργον του ἵνα μαρτυρῆ τῆς δόξης καὶ μεγαλοπρεπείας του». ³⁵ Δηλαδή, κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτοῦ διότι δὲν λέγει αὐτὰ περὶ ἑνὸς ἔργου. Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν: «Ἐπιπαινος καὶ ἀξίωμα εἶναι ἡ ἐργασία του». Αὐτὸς δὲ ἐδῶ ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν, «Ἐξομολόγησ», δηλαδή, εὐχαριστία καὶ δόξα. Διότι καθένα ἀπὸ τὰ δημιουργήματα ποῦ φαίνονται εἶναι ἱκανὸν νὰ ὀδηγήσῃ τὸν θεατὴν εἰς ὕμνον, εἰς ἔπαινον, εἰς δοξολογίαν. Δὲν ὑπάρχει τίποτε περιττὸν ἢ ἐπιπλεῶδες, ὥστε νὰ σὲ κἀνῃ νὰ εἴπῃς, διατί ἔγινε αὐτὸ; εἰς τί χρησιμεῖ ἐκεῖνο; ἀλλὰ καὶ τὸ σκοτᾷ καὶ ἡμέρα, ἢ πεῖνα καὶ ἡ ἀσθένεια, ἢ ἔρρημος καὶ ἡ ἀκατοήσιμος χώρα. **Δ** ἢ λιπαρὰ καὶ ἡ εὐφορος γῆ, ἢ ζῶν καὶ ὁ θάνατος καὶ γενικῶς ὅσα ὑποπίπτουν εἰς τὰς

29. Σοφ. Σειρ. 11, 8.
30. Ματθ. 6, 26.
31. Ματθ. 6, 28-30.
32. Ψαλμ. 110, 3.

αίσθησις μας είναι ικανά και ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ διεγείρουν, τοὺς ἐξετάζοντας αὐτὰ μετὰ προσοχῆς καὶ ἀκριθείας, πρὸς εὐχαριστίαν. Τοῦτο ἀκριθῶς ἐφάνηκε μὲ τὸ στόμα κάποιου προφήτου ὁ Θεὸς, λέγων ὅτι ἔθεσε τὰς τιμωρίας χάριν εὐεργεσίας· ἄλλως κατέστρεψε, καθὼς κατέστρεψε ἐγὼ ὁ Θεὸς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα ἐκτόπισα μὲ καυστικὸν ἀνεμῶν καὶ μὲ κιτρίνισμα τὰ σιτηρὰ σας.²⁸ Καὶ πάλιν μὲ τὸ στόμα ἄλλου προφήτου: «Ἐθγάλα αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, καὶ τοὺς ἐλύτρωσα ἀπὸ τὴν χώραν τῆς δουλείας»,²⁹ ποῦ σημαίνει ὅτι ἀπήλασαν τὰς τιμωρίας ὡς εὐεργεσίας.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μετὰ αὐτὰ, διότι καὶ αὐτὰ ἐδόθησαν διὰ νὰ εὐεργετοῦν, νὰ διορθώσουν, νὰ παιδεύουν, νὰ διαπαιδαγωγοῦν, νὰ ἀποκόψουν τὴν κακίαν. Ἐ διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι ἄλλα μὲν πράττουν χάριν εὐεργεσίας, ἄλλα δὲ ἔνεκα μίσους καὶ ἀποστραφῆς· ὁ δὲ Θεὸς πράττει τὰ πάντα ἐξ ἀγάπης, καθὼς, λόγου χάριν, εὐεργετῶν τὸν ἄνθρωπον τὸν ἐποσέθησεν εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλὰ πάλιν εὐεργετῶν αὐτὸν τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ αὐτόν. Χάριν εὐεργεσίας ἐπρογραμματοποίησε τὸν κατακλιωμῶν, καὶ χάριν εὐεργεσίας ἐξαπέστειλε τὸ πῦρ ἐκεῖνον κατὰ τὸν Σόδομα. Καὶ γενικῶς ἔτι ὑπάρχει, ποῦ θὰ ἠμυποροῦσε νὰ ὀνομάσῃ κατεῖς, ὑπάρχει χάριν εὐεργεσίας· καὶ μετὰ τὴν αἰώνιον τιμωρίαν ἠπέλιψε χάριν εὐεργεσίας· καὶ καθὼς ἀκριθῶς οἱ πατέρες δὲν εἶναι πατέρες μόνον, ὅταν εἶναι πληρεῖς φρονιτιῶν διὰ τὰ παιδιά των, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ τιμωροῦν ὁμοίως εἶναι πατέρες, μάλιστα δὲ οὐχὶ ὀλιγώτερον ὅταν τὰ τιμωροῦν, ἀπ' ὅτι ὅταν τὰ φροντίζουν· ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Θεός.³⁰ Ἄ δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Διότι ποῖος υἱὸς εἶναι, τὸν ὁποῖον δὲν παιδεύει ὁ πατήρ;»³¹ Καὶ ὁ Σολομὼν «Διότι ὁ Κύριος ἐλέγχει ἐκεῖνον ποῦ ἀγαπᾷ, καθὼς ὁ πατήρ τὸν υἱὸν εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεσθεῖται.»³² Ἡ δικαιοσύνη του μένει λαμπρὰ καὶ ἀναλλοίωτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.³³

Τὸ τελευταῖον αὐτὸ μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ λέγει δι' ἐκείνους, ποῦ σκοπεύονται διὰ τὰ ἀτυχήματα, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὰς ἐλπίδας των πρὸς τὸν Θεόν, συμβαίνουν εἰς μερικῶς. Τοὺς παρακινεῖ δὲ καὶ τοὺς λέγει, κατὰ

28. Ἄμωβ. 4, 11 καὶ 9.

29. Μιχ. 6, 4.

30. Ψαλμ. 12, 7.

31. Περσ. 3, 12.

32. Ψαλμ. 110, 5.

τρόπον σαφῆ καὶ ἀναντίρροπον, νὰ μὴ κλονίζονται ὡς πρὸς τὴν πίστιν των, ἐλείποντες ἀνθρώπους νὰ ἀσκοφαντοῦνται, νὰ ἐξευτελιζῶνται καὶ νὰ ὑποφέρουν ἄνευ λόγου, διότι τὸ δικαστήριον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπροσκοπώληπτον, αἱ ἀποφάσεις του εἶναι ἀκριθείς καὶ ἀπληλαγμένα πάσης εὐνοίας, ἢ ἀποδίδοι δὲ εἰς τὸν καθῆνα κατὰ τὰ ἔργα του. Ἄν δὲ τώρα τὴν δικαιοσύνην αὐτὴν ἐπικολεσθῆς, κοίταζε μήπως προκαλεῖς πρῶτην τὴν ἴδικήν σου καταδίκην. Διότι ἐὰν ἐπράξῃς ὁ Θεὸς νὰ τιμωρῇ ἕνα ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα κεχωρισμένως καὶ νὰ ἀποφασίῃ ἀπὸ πᾶσαν στιγμὴν μετὰ τὴν δικαίαν του κρίσιν περὶ ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι διαπράττουν ἁμαρτίας, θὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐξαφανισθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ διὰτὶ ὁμιλῶ ἀκριτῶς; Θὰ πρᾶξαθῆκα νὰ ἀποδείξω ταῦτα, ἀφοῦ φέρω ἐνώπιόν σας τὸν κορυφαῖον μετὰ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τὸν Παῦλον, τὸν κήρυκα ἐκεῖνον τῆς οἰκουμένης, τὸν ὑψωθέντα μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, τὸν δηγηθέντα εἰς τὸν παράδεισον, τὸν κοινωνήσαντα τῶν φρικτῶν μυστηρίων, ὁ ὅστις σκευὸς τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ, τὸν ἔλαχον διδάσκαλον τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀγγελικὴν ζωὴν καὶ τὴν μεγάλην ἀρετὴν. Διότι ἂν δὲν ἀπεφάσιζε νὰ φανῇ μακρόθυμος πρὸς αὐτὸν καὶ ἀνεκτικὸς, ἀλλ' ἄσάκις διέπρᾶττεν ἁμαρτίαν καὶ ἐξεστῶμιζεν ὕβριν καὶ προέβαιεν εἰς διώξεις (κατὰ τῶν χριστιανῶν), κατέφευεν ἐναντίον του τὴν δικαίαν τιμωρίαν, πρὸ πολλοῦ θὰ τὸν εἶχε ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν σωτήριον μετένοια.³⁴ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ἀναγνωρίζων αὐτὰ, ἔλεγε: «Καὶ εὐχαριστῶ τὸν Χριστόν, ποῦ με ἐνεδυνάμωσε, διότι με ἐνέκρινε ὡς πιστὸν του καὶ με ἔταξεν εἰς τὴν διακονίαν ἑμέ, ὁ ὁποῖος προηγούμενος ἡμῶν θλάσθημος καὶ διώκτης καὶ ὄβριστης· Ἦ ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλέηθην, διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς ἐμέ πρῶτον τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, εἰς παράδειγμα τῶν μελλόντων νὰ πιστεύουν εἰς αὐτὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον.»³⁵

Ἐὰν δὲ ἐτιμωρῇ τὴν πόρνην, τότε θὰ μετενοεῖ.³⁶ Τὸν τελώνην, ἐπίσης, Ματθαῖον δὲν θὰ ἀπευμάκρυνεν ἀπὸ τὴν μετένοιαν, ἐὰν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του ὡς τελώνου, πρὸς, δηλαδὴ, τῆς μεταβολῆς του, τὸν κατεδί-

31. Τὸ γεγονός τῆς κλήσεώς του καὶ θεοπροφητείας εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸ ὁποῖον ἐπισημαίνεται εἰς τὸ θ' κεφ. τῶν Ἠρμῶων, ὁ Παῦλος δὲν ἔκωψε μετὰ τὴν ἐκπέθεσιν τὸ πνεῦμα νὰ δεηθῆται καὶ προσέλλῃ.

32. Α' Ἠμωβ. 1, 12, 13 καὶ 16.

33. Λουκ. 7, 37.

καζεν;³⁴ "Ετσι θα συνέβαινε και με τὸν ληστήν,³⁵ ἔτσι και με τοὺς μάγους,³⁶ ἔτσι και με καθένα ἀπὸ τοὺς ἀμαρτανολοὺς ἀνθρώπους. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπομακρύνει τὴν ὀργὴν του καὶ ἀναβάλλει τὴν ἀνταπόδοσιν κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καλῶν τοὺς ἀνθρώπους διαρκῶς εἰς μετάνοιαν. Ἐάν ἄμωσ παραμείνουν ἀδιόρθωτοι, θά ὄπιστοῦν ὅπως δῆποτε τὴν δικαίαν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ. Ἐ Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ὁ προφήτης παρηγορᾷ τοὺς ἀδικουμένους και σωφρονίζων τοὺς ἀδίκους, προσέθεσε τὸ, «Ἡ δικαιοσύνη του παραμένει ἀναλλοίωτος διὰ παντός». Αὐτὸ δὲ πού θέλει νὰ εἴπῃ, εἶναι τὸ ἀκόλουθον οὐτε σὺ, ὁ ὅποιος ἀδικεῖσαι, εἴαν τελειώσῃ τὴν ζωὴν σου χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃς εἰς τὰς δικαίας σου ἀπαιτήσεις, νὰ καταληφθῇς ἀπὸ ἀπειπίσιν, διότι μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀπομάκρυνσιν θά ἀπολαύσῃς ὅπως δῆποτε τῶν ἀμοιβῶν τῶν κόπων σου· οὐτε σὺ πάλιν, ὁ ὅποιος εἶσαι ἀδικός, πλεονέκτης και σπάταλος, εἴαν τελειώσῃς τὴν ζωὴν σου εἰρηνικῶς, νὰ λάβῃς θάρρος.³⁷ Ἄ διότι θά δώσῃς λόγον δι' ἅλα μετὰ τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀπομάκρυνσιν και θά πληρώσῃς ἀναλόγως διὰ τὰς κακίας σου. Ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος και ἡ δικαιοσύνη του εἶναι αἰώνια και ἀναλλοκωτος, κατ' οὐδὲν ὑποχωροῦσα λόγῳ τοῦ θανάτου και ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς κόπους και ὡς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῶν τιμωριῶν εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς κακίας.

«Μνεῖαν ἐπιούσατο τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ».³⁸ Τί σημαίνει. «Μνεῖαν ἐπιούσατο τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ»· δὲν ἔπαυσε νὰ θαυματουργῇ, λέγει, συνεχῶς. Διότι τοῦτο σημαίνει τὸ, «Μνεῖαν ἐπιούσατο» δὲν ἔπαυσε, δὲν ἐσταμάτησε διὰ μέσου κάθε γενεᾶς νὰ πραγματοποιηθῇ ἕκαστα γεγονότα, και νὰ διεγείρῃ και τοὺς περισσότερον χονδροῦς και ὀκνηροὺς διὰ τῶν θαυμασιῶν ἔργων του. Διότι ὁ ἀνώτερος και πνευματικὸς ἄνθρωπος εἰς οὐδὲν θά χρειασθῇ τὰ ἕκαστα σημεῖα· Ἐ «διότι μακάριοι εἶναι ἔσοι δὲν εἶδον και ἐπίστασαν».³⁹ Ἐπεὶ δὲ, ἄμωσ, αὐτοὺς δὲν φροντίζει μόνον δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ και διὰ τοὺς παυντέρους ὡς πρὸς τὸν νοῦν, δὲν θά παύσῃ νὰ θαυματουργῇ ἀνά πᾶσαν σχεδὸν γενεάν. Ἡ δημιουργία ὄλων τῶν φαινομένων ἀποτελεῖ, ἄλλωστε, ἱκανὴν θαυματουργίαν

34. Μτ:9, θ, θ.

35. Δουκ. 38, 40.

36. Ματθ. 2, 1.

37. Ψαλμ. 110, 4.

38. Ἰωάν. 20, 39.

ἀλλ' ἄμωσ διεγείρων τὴν ὀκνηρίαν τῶν πολλῶν εἰς αὐτὸν ἐβῶ τὸν τόπον πολλὰ μεγάλα και θαυμαστά ἐπραγματοποιήσεν ἔργα, και κατ' ἴδιαν και θαυμαστὰ ἐπραγματοποιήσεν, ὡς πρὸς, λόγου χάριν, τὸν κατακλιωμένον, τὴν σύγχυσιν τῶν γλωσσῶν, τὰ Σόδομα, τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς τὸν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ και Ἰακώβ, τὰ θάα ἔγιναν εἰς τὴν Αἴγυπτον, κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν ἔρημον, Ἐ εἰς τὴν γῆν τῆς Παλαιστίνης, εἰς τὴν Βαβυλῶνα, θάα ἔγιναν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐξ αὐτῆς, τὰ ἐπὶ τῶν Μακκαθαίων, θάα ἔγιναν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, θάα γίνονται μέχρι σήμερον, ἡ καταστροφή τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ἐπικράτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πού τρέχει γρήγορα παντοῦ, πού ἀπλώθηκε διὰ τῶν κυμάτων, πού ἤλθη διὰ τῶν διωγμῶν, τὰ πλήθη τῶν μαρτύρων και ἅλα τὰ ἄλλα μεγάλα και θαυμαστά αὐτοῦ ἔργα.

Πολλὰ, ὁμοίως, θά ἤμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανεὶς πραγματοποιούμενα θαύματα και κατ' ἴδιαν και εἰς οἰκίαν και εἰς τὰς πόλεις. Ἄλλ' ὅς ἴδωμεν πραγματοποιέως τὰ γενικά, εἰς ἅλους φανερά και γνωστά, τὰ ὅποια πραγματοποιοῦνται διὰ μέσου κάθε γενεᾶς. Πόσα ἔγιναν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, ὁ ὅποιος ὑπερέβη ἅλους ὡς πρὸς τὴν ἀσέβειαν; Ἐ ἐνῶ ἐπολεμεῖτο ἡ Ἐκκλησία; πόσα ἐπὶ Μαξιμιανῶν; πόσα πρὸ τῶν βασιλέων ἐκείνων; Ἐάν δὲ ἐπιθυμήτῃ, ὅς ἀναφέρωμεν και τὰ πραγματοποιηθέντα ἐπὶ τῆς ἰδικῆς μας ἐποχῆς, καθὼς, φέ' εἰπαίην, ἡ χάρις διὰ μῆς τῶν σταυρῶν ἐπὶ τῶν ἐνδοξμάτων, ἡ καταστροφή τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ κεραυνοῦ, ἡ μετάστρασις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βασίλεια τοῦ ἐν Δάφνῃ και ἡ φανερά νίκη του κατὰ τοῦ βασιλέως, ὁ παράδοξος θάνατος τοῦ ταμίου τῶν βασιλικῶν χρημάτων, αὐτοῦ ὁ θάνατος τοῦ θαυμάσιου Ἰουλιανοῦ, ὁ ὅποιος ὑπερέβη ἅλους ὡς πρὸς τὴν ἀσέβειαν και τοῦ Θεοῦ του ἡ ἀπόλεια, αἱ πηγαὶ τῶν πικρῶν ὀσμῶν, ἀναριθμητὰ ἄλλα, Ἐ ἡ πείνα, ἡ ξηρασία, ἡ ἄλλειψις τῶν ἐδάτων ἡ ὅποια ἔπεισε εἰς τὰς πόλεις μετὰ ἀπὸ αὐτῆν, και μόρια ἄλλα παντοῦ. Και τὰ γεγονότα πού συνέβησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην τότε ἐγνωρίσατε. Διότι ἔταν ἤθελον αἱ Ἰουδαίαι νὰ ἀνοικοδομήσουν τὸν ναὸν ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ κατεστράφη, πρὸ ἀποῦ ἐξεπήδησε ἀπὸ τὰ θεμέλια ἅλους διεσκόρπισε.⁴⁰ Ἄ και μαρτυρεῖ τοῦτο τὸ ἔργον πού ἔμεινε ἀτελείωτον.⁴¹

39. Περὶ αὐτοῦ ἔλαν δόγματα 5 διωγμάτων, νὰ πληροφωρηθῇ διὰ

«Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρων εἶνα ὁ Κύριος. Αὐτὸς ἔδωκε τροφήν εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν».⁴⁴ Ἀφοῦ ἐξηγήσατο τὰς εὐεργεσίας του, ὅσας ἐπραγματοποίησε διὰ τῶν θαυμάτων, διὰ τῶν ἔργων, τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ὑπὲρ ἡμῶν φροντίδα καὶ μὲ αὐτὸν πάλιν ἐδῶ (τὸν στίχον) ἐνισχύει τὸν λόγον ποῦ ἤδη ἐξέθεσε προηγουμένως. Φαίνεται δὲ ὅτι ἔκοιτε τόσα καὶ τέτοια ἔργα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἐπαυδαγώγησε μὲ κάθε τρόπον αὐτοὺς εἰς τὴν θεογνωσίαν καὶ εἰς τὴν τελείαν ἀρετὴν καὶ διετήρησε τὴν ζωὴν τῶν, ὅχι διότι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ πράξῃ τούτο — τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ μεγάλην χάριν —, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, **B** ὅχι ὡς ἔχων ἀνάγκην ὁ ἴδιος αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, «Αὐτὸς ἔδωκε τροφήν εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν». Διὰ ποῖον λόγον ὠμίλησεν ἐδῶ περὶ τῶν σεβομένων τὸν Θεόν; Διότι δὲν συντηρεῖ μόνον αὐτοὺς, καθ' ὅσον εἰς τὸ Εὐαγγέλιον λέγει: «Διότι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ φέρεται ἐπὶ δικαίου καὶ ἀδίκου».⁴⁵ Πῶς λοιπὸν εἶπε, «Εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν»; Τροφήν ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ὀνομάζει ὅχι τὴν σωματικὴν, ἀλλὰ τὴν τροφήν τῆς ψυχῆς. Δι' αὐτὸ καὶ ὀμιλεῖ περὶ τῶν σεβομένων μόνον διότι αὐτὴ ἡ τροφή εἶναι περιορισμένη δι' αὐτοὺς. Καθὼς ἀκριδῶς τρέφεται τὸ σῶμα, ἔτσι τρέφεται καὶ ἡ ψυχὴ. **C** Καὶ ὅτι τρέφεται, πρόσθε δὲ νὰ ἀκούσῃς: «Μὲ ἄρτον μόνον δὲν ἡμπορεῖ νὰ ζῆσθαι ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ μὲ πάντα λόγον ἐξερχόμενον διὰ στόματος Θεοῦ».⁴⁶ Περὶ αὐτῆς, λοιπὸν, τῆς τροφῆς ὀμιλεῖ, τὴν ὁποῖαν ἐξαρετικῶς ἔδωκεν εἰς τοὺς σεβομένους αὐτόν, τὴν διὰ τοῦ λόγου διδασκαλίαν, τὴν διαπαιδαγωγίαν, ὅλην τὴν εὐσέθειαν καὶ τὴν πίστιν.

«Θὰ ἐνθυμηταὶ διὰ παντός τὴν διαθήκην του».⁴⁷ Προκειμένου πάλιν νὰ περιορίσῃ τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ καταστῆλῃ τὴν ἀλαστονείαν τῶν, μᾶλλον δὲ διὰ νὰ τοὺς δείξῃ, ὅτι ἀπῆλθουσιν ὅλων αὐτῶν τῶν εὐεργεσιῶν, ὅχι ἕνεκα τῆς ἰδικῆς τῶν ἀξίας, ἀλλὰ λόγω τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς πατέρας τῶν καὶ λόγω τῶν ὑποσχέσεων ποῦ ἔχουν δοθῆναι πρὸς ἐκείνους τοὺς λέγει: «Θὰ

τὸν θλον τοῦ μέρτους Παθλα, ἐδοθῆκε εἰς ἄν. τῆ. τὸν ἐδοθῆσαν τῆς παραδόσης αὐτοῦ.

40. Ψαλμ. 110, 4-δ.

41. Ματθ. 5, 45.

42. Ματθ. 4, 4.

43. Ψαλμ. 110, 5.

ἐνθυμηταὶ διὰ παντός τὴν διαθήκην του» **D** τὸ ὅποιον καὶ ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλεν εἰς τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας νὰ ἐνθυμοῦνται καὶ νὰ λέγουν. Διότι ἐὰν οἰκοδομήσῃ, λέγει, λαμπρὰς πόλεις, καὶ ἂν ἀποκτήσῃ ἀφθονίαν ὀλικῶν ἀγαθῶν, μὴ εἴπῃς, ὅτι ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης μου ἔγινον αὐτὰ, ἀλλὰ χάριν τῶν ὑποσχέσεων ποῦ ἐδόθησαν πρὸς τοὺς πατέρας σου.⁴⁸ Διότι τίποτε χειρότερον δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἐξ ἐγωισμοῦ προερχομένην ἀναίδειαν δι' αὐτὸ καὶ ἀποκόπτει αὐτὴν συνεχῶς ὁ Θεὸς διὰ κατὰς καὶ μὲ κάθε τρόπον.

«τὴν δύναμιν τῶν ἔργων του ἀνηγγείλεν εἰς τὸν λαόν του, μὲ τὸ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς κληρονομίαν τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, τὴν χώραν τῆς Παλαιστίνης».⁴⁹ Ἀπὸ τὰ γενικά εἰς τὰ ἐπὶ μέρους μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰ πραγματοποιηθέντα εἰς ὅλην τὴν οἰκομένην, εἰς τὰ ὅσα ἔγιναν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. **E** Μάλιστα δὲ, ἐὰν ἐξετάσῃ κανεὶς μὲ ἀκρίθειαν, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι καὶ αὐτὰ ἐπέχουν θεῶν καθολικῶν. Διότι τὰ πραγματοποιούμενα εἰς αὐτοὺς, ἐγένοντο διδασγμάτων διὰ τοὺς ἄλλους, οἱ πόλεμοι, δηλαδὴ, τὰ τρώπια, αἱ νίκαι καὶ ἀπέτελουν εἶδος κηρύγματος διὰ τοὺς προσέχοντα, διότι αὐτὰ δὲν συνέβαινον ἀμφίβως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερβαίνοντα αὐτήν. Διότι ποῖα λογικὴ ἐξήγησις δύναται νὰ δοθῇ εἰς τὸ γεγονός τῆς κατασκευῆς τῶν τειχῶν, καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνοι ἐσάλαπιζον,⁵⁰ τῆς κατασκευῆς τῶν ἔχθρῶν,⁵¹ τῆς διαλύσεως θαρσαλευνῶν πόλεμον ὑπὸ μικροῦ παιδιοῦ διὰ μίαν μόνον βολῆς λίθου;⁵² Καὶ ἄλλα δὲ τέτοια παράδοξα συνέβαινον. **273** **A** "Ἐταὶ ὑπερίσχυον τῶν ἐχθρῶν, ἔται τοὺς ἐξεδικάζον ἐκ τῆς Παλαιστίνης. "Ὅταν λοιπὸν λέγῃ: «τὴν δύναμιν τῶν ἔργων του ἀνηγγείλεν εἰς τὸν λαόν του», δὲν ἐννοεῖ τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἐφανέρωσε τὴν δύναμιν του, ὅχι ἀπλῶς διὰ τῆς ἐκδιώξεως τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔγινε μὲ τὸν τρόπον, ὥστε νὰ φανῇ καθαρά, ὅτι, ἂν καὶ τὰ προ-

44. Δευτ. 8, 4-5.

45. Ψαλμ. 110, 6.

46. Πρόκειται περὶ τῆς κατατροφῆς τῆς Ἱερουσῆς. Ἡ σχετικὴ διήγησις ἐν Ἰησοῦ τοῦ Νεοῦ (6, 20).

47. Ἐπισημαίνεται τὴν Ἰουδαίαν, ἡ ἱστορία τῆς ὁποίας ἐπιφέρει εἰς τὸ ἄρτον ἐπινοηθέν ἐξ ἄλλου τῆς Π. Δ.

48. Ἐννοεῖ τὸν μικρὸν Δαυὶδ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἀσθενείας τῶν κληνῆς τῶν Ἰουδαίων. Ἡ νίκη αὐτῆ ἔτο ἀποραστητὴν διὰ τῶν ὀλικῶν ἐκδοσὶν τοῦ πολέμου (Α' Παρ. 17, 49).

ηγοούμενα ἦσαν ἀρεκτά, τὸ κτίσμα κατ' αὐτῶν ἦτο θεοστατόν καὶ ὅτι ἐγκάτο οἱ ἄγθροί, ὅταν ἐκείνος εἶχε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ στρατεύματος.

Δὲν τὰς ἐπαιδαγωγίαι δὲ μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ πράγματα, μὲ τὰ ὑποβήματα, τὰ ἐνδύματα, τὴν τροφήν, τὸ φῶς τὸ ἡμερήσιον καὶ τὸ νυκτερινόν, μὲ τὴν νεφέλην, μὲ τοὺς πολέμους, μὲ τὴν εἰρήνην, μὲ τὰ τροπαια, μὲ τὴν γεωργίαν, μὲ τὰς θροάδας **B** καὶ δια τέλους ἐξέτεμποι φωνὴν ψάλλοντα τὸν Δεσπότην καὶ κεντρίζοντα διαρκῶς τὴν σκληρότητα τῶν καρδιῶν καὶ δὲν ὑπῆρχε χρόνος ποῦ δὲν εἶχον φανερωθῆ συνεχῆ θαύματα του.

«Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του εἶναι ἀλήθεια καὶ κρίσις».⁴⁹ Ἐπειδὴ ὠμίλησε περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, θίλει τώρα καὶ περὶ τῆς δικαιοκρατίας του, ὅτι, δηλαδή, δὲν ἐπαδεικνε μόνον τὴν δύναμιν του μὲ ὅσα ἐπραττεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλὴν δικαιοσύνην. Διότι δὲν ἐξεβίωζε τὰ ἔθνη ἀπλῶς, διότι ἤθελε νὰ ἐγκαταστήσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων δικαιοσύνης. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Μωυσῆς εἰς ἄλλο μέρος ἔλεγεν «Διότι ἀκόμη δὲν ἀνεπληρώθη ἡ ἀνομία τῶν Ἀμορραίων, ὥστε νὰ τιμωρηθοῦν».⁵⁰ **C** Αὐτὰ δὲ δὲν δύνανται τις νὰ εἰπῇ μόνον περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν πραγματοποιηθέντων εἰς αὐτούς, ἀλλὰ δι' ὅλους γενικῶς, καθ' ὅσον ὁ λόγος εἶναι γενικῶς.

«Διότι ὅλα ὅσα ἐγένον ἀπὸ αὐτῶν εἶναι ἀλήθεια καὶ κρίσις». Κρίσις, δηλαδή, δικαιοσύνη. Γνωρίζει δὲ πολλὰς φορές νὰ ὀνομάζῃ ἀλήθειαν ἢ Γραφή καὶ τὴν φιλονθρωπίαν. «Ὅ,τι λοιπὸν, λέγει, εἶναι τοῦτο ἀκριβῶς, ὅτι τὰ πάντα ἀνέμειξε μὲ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν φιλονθρωπίαν. Διότι ἐάν ἐχρησιμοποίει μόνον τὴν δικαιοσύνην, θὰ εἶχε καταστρέψει τὰ πάντα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ἐδῶ ὁ προφήτης εἰς ἄλλου τόπον λέγει «Μὴ εἰσελθῆς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, διότι δὲν θὰ δικαιωθῇ ἐνώπιόν σου οὐδεὶς ζῶν ἄνθρωπος».⁵¹ Καὶ πάλιν «Ἐάν ἀνομίας παρατήρησῃς Κύριε, Κύριε, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ σταθῇ;».⁵² **D** Ὅλα λοιπὸν τὰ ἔργα του εἶναι πλήρη καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτά. Διότι ἐν ἀπαιτῇ μόνον τὸ δίκαιον, θὰ κατεστρέφοντο τὰ πάντα ἐάν πάλιν χρησιμοποίῃ μόνον τὴν φιλονθρωπίαν, οἱ πλεῖστοι θὰ ἐγένοντο περισσότερον ὀκνηροὶ καὶ ἀδιάφοροι. Δι' αὐτὸ, ἐργαζόμενος μὲ διαφό-

49. 110 7.

50. Γεν. 15, 16.

51. Ψαλμ. 143, 2.

52. Ψαλμ. 139, 8.

ρους τρόπους διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐχρησιμοποίησε καὶ τὰ δύο αὐτά μέσα πρὸς διαρκῶσιν αὐτῶν.

«Ἀξιόπιστοι εἶναι ὅλαι αἱ ἐντολαὶ του».⁵³ Ὅ,τι πράττει εἰς πολλὰ μέρη, τοῦτο πράττει καὶ ἐδῶ ἀπὸ τὴν σοφίαν, ποῦ εἶναι κρυμμένη εἰς τὴν ποικίλιαν τῆς δημιουργίας καὶ τὴν κηδεμονίαν, μεταβαίνει εἰς τὴν νομοθεσίαν καὶ παρουσιάζει καὶ αὐτὴν τὴν πλευρὰν τῆς θείας προνοίας. **E** Διότι δὲν διώρθωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος μόνον μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν θεσπισιν τοῦ νόμου. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὸν δεκάτον ὄμιον ψαλμῶν διηρέσε τὰ δύο αὐτά μέρη καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἔλεγεν «Οἱ αἰσθανοὶ διηγούονται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ».⁵⁴ πρὸς τὸ μέσον δέ, ἀφού ὠλοκλήρωσε τὸν περὶ τῆς δημιουργίας λόγον συνετέληρασαν «Ὁ νόμος τοῦ Κυρίου εἶναι ἄμωμος καὶ ἐπιστρέφει πλανώμενας ψυχὰς ἢ «νιολὴ τοῦ κυρίου λαμπρὰ, φωτίζουσα ὀφθαλμούς».⁵⁵ Ἔτσι, λοιπὸν, καὶ ἐδῶ, ἀφού ὠμίλησε περὶ τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἔργων καὶ τῶν καταπληκτικῶν θαυμάτων, μεταχειρίζεται καθ' ὅμοιον τρόπον τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐντολῶν καὶ λέγει: 27^a **A** «Ἀξιόπιστοι ὅλαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἀβλύονται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος καὶ θεσπισμένοι ἐν ἀλήθειαν καὶ εὐθύτητι».⁵⁶ Δὲν ἐχρησιμοποίησε τυχαίως τὴν λέξιν, «Ὅλαι», ἀλλὰ σκοπίμως, διὰ τὰ φωνῇ σαφῶς ὅτι ὑπάρχουν ἀναριθμητοὶ ἐντολαί. Καὶ διότι ἐντολαί εἶναι, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν κτίσιν, ὅσα διατηρεῖ ἔθνη ἢ κτίσις, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα, οἱ ἀστῆρες καὶ ἡ περιφορὰ τῆς γῆς καὶ τῆς φύσεως ὀλοκλήρου. Ἐντολαί⁵⁷ εἶναι ὅσα ἐδόθησαν ἐκ ἀρχῆς (ὅτε ἐπλασθὲ τὸν ἄνθρωπον) εἰς τὴν φύσιν μας, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Παῦλος λέγει «Ἐπειδὴ ὅταν οἱ ἔθνη κοὶ οἱ μὴ ἔχοντες νόμον πράττουν ἐκ φύσεως τὰ τοῦ νόμου, ὅσοι νόμον μὴ ἔχοντες εἶναι νόμος μίσα τῶν».⁵⁸ **B**

53. Ψαλμ. 110, 7.

54. Ψαλμ. 124, 1.

55. Γαλι. 18, 8-9.

56. Ψαλμ. 110, 7-8.

57. Τὴν ἔκφρασιν «ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ» ὁ ἱερὸς Μετὰ χρηστικαὶ ἐν κείμενῳ ἔνοος. Περιλαμβάνει ἐν αὐτῇ πᾶσαν τὴν δημιουργίαν, ὅς ἔργον ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον εἶπε καὶ ἐγεννήθηκα» καὶ «ἀνετέλειαν» κ.λ.π. Ἐρρημιμένου, δηλαδὴ, περὶ τοῦ Θεοῦ ἡ ἐντολὴ εἶναι συγχρόνως καὶ ἔργον, πραγματοποιήσις αὐτῆς. Ἐντολὴ εἶναι καὶ ἐ ἐν ἡμῖν ἱθιμὸς νόμος, ἐντολὴ Θεοῦ, ὁμοίως, εἶναι καὶ ὁ γραμμὰ παραδοθεὶς νόμος, ἢ ἀποκαλλήθῃ. Δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος οδηγεῖται εἰς ἀληθῆ ἔκκοτνοσίαν καὶ σωσθεσίαν.

58. Ρωμ. 2, 14.

Καί πάλιν: «Διότι εὐχαριστοῦμαι εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἑσωτερικὸν ἄνθρωπον».⁵⁹

Ἐντολαί, ὁμοίως, εἶναι καὶ αἱ γραφαί. Ὅλα αὐτὰ διετηρήθησαν. Ἐάν δέ μερικαί ἐξ αὐτῶν κατελύθησαν, δὲν κατελύθησαν διὰ τὰ ὀδηγήσαν μετὰ τὴν ἀπουσίαν των εἰς τὸ χειρότερον, ἀλλὰ διὰ τὰ ὀδηγήσαν εἰς τὸ καλύτερον διὰ τῆς μεταρρυθμιστικῆς των. Διότι τὸ, «οὐ μοιχεύσεις» δὲν κατελύθη, ἀλλ' ἐπεξετάθη· καὶ τὸ «οὐ μοιχεύσεις»,⁶⁰ δὲν ἐλάττω, ἀλλ' ἔλαθε μεγαλύτεραν ἔκτασιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν: «Δὲν ἦλθα διὰ τὰ καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ τὰ ἐκπληρῶσαι».⁶¹ Διότι ὁ μὴ ὀργιζόμενος, πολὺ περισσότερον θὰ ἀπέχη ἀπὸ τὸν φόνον· καὶ ὁ μὴ θλέπων μετὰ μάτια ἀκόλαστα, θὰ ἀπομακρυνθῆ περισσότερον ἀπὸ τὴν μοιχείαν. Ὁ νόμος, λοιπόν, τοῦτο Ἐ μάλιστα τὸ ἐξαιρετικὸν ἔχει, τὸ ἀνάσταν, τὸ συνεχῆ καὶ ὁ φυσικὸς νόμος καὶ ὁ ἠθικὸς καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δι' αὐτὸ λέγει: «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ δὲ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν».⁶² Ἐννοῦν τὸ ἀμετακίνητον αὐτῶν. Διότι ἅλα, ὅσα θέλει ὁ Θεὸς τὰ παραμένον, παραμένον αἰωνίως καὶ τίποτε δὲν δύναται νὰ τὰ μετακινήσῃ.

«Θεσπισμένα ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι». Τί σημαίνει: Ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι; Τίποτε, λέγει, δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὰς τὸ στριφνόν, τὸ περιπλοκόν, τὸ ἀσαφές, τίποτε τὸ χαριστικόν ἢ ἐκδικητικόν, ἀλλ' ἅλα ἀποθλέπουν εἰς τὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀφέλειαν δὲν ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους. Δι' οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλὴν ἐλαστικότητα, πολλὴν ἀσάφειαν, πολλὴν ἀτέλειαν. Καὶ διότι πολλοὶ πολλὰς φορές ἐβασπίσθησαν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πάθη. Διότι οἱ γραπτὸι νόμοι ἐβασπίσθησαν, εἴτε πρὸς ἀπώκρουσιν τοῦ ἔχθρου, εἴτε πρὸς ἐξυμνήτησιν τοῦ φίλου. Οἱ θεοὶ διωκτικοὶ νόμοι δὲν εἶναι τέτοιοι, ἀλλ' ἀσάλευτοι καὶ λαμπρότεροι ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἐπιδίδουσι τὸ συμφέρον ἐκείνων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐνομοθετήθησαν, ὀδηγοῦν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων δὲν ὀδηγοῦν πρὸς τὰ ψεῦδη αὐτὰ, ἡλιαθί, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξουσίαν — διότι αὐτὰ εἶναι ψεῦδη πράγματα.

59. Ρουμ. 7, 22.

60. Ῥωμ. 30, 13 καὶ 15.

61. Ματθ. 5, 17.

62. Ματθ. 24, 35.

τὰ τοῦ Θεοῦ ὄμιος εἶναι ἀληθινὰ —, αὐτε εἰς τὸν πλοῦτισμόν, αὐτε εἰς τὴν ἰκανοποίησιν τῶν παρόντων, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ἐ Ὅλα τὰ εἶπον ἐκεῖνοι οἱ νόμοι πρὸς χάριν τῶν ἀληθῶν καὶ ὀρθῶν καὶ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ διεστραμμένον. Ἐξίστοτοι θλαί αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ. Τί σημαίνει: Ἐξίστοτοι; Ἀληθινὰ, ἀσάλευτοι. Διότι καὶ ἂν παραβῆ καμὲς αὐτάς, θὰ ἀκολουθήσουν αἱ τιμωρίαι καὶ αὐτὰ δὲν μετακινουῦνται: ἔάν οἱ ἄνθρωποι παραβῶν αὐτάς, ὁ Θεὸς θὰ τιμωρήσῃ τὴν παράφασιν αὐτῶν. Ἐς μὴ λέγῃς, λοιπόν, αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀπλήν ἀπειλήν, ἢ εἶναι ὑπερβολικὰ. Οὐδεὶς νομοθετεῖ χάριν ἀπειλῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονασμόν.

Ἐάν ὁμως δὲν πιστεύῃς σταθερὰ εἰς τὰ μελλόντα, ὅς λαμβάνῃς ἀποδείξεις ἀπὸ τὰ παρελθόντα.⁶³ Ἐ Ὁ κατακλισμός που συνέθη ἐπὶ τοῦ Νῶε, ἢ διὰ πυρὸς ἐρολόθρευσις τῶν Σοδδομῶν, ἢ καταστροφή τοῦ Φαραῶ, ἢ πανωλεθρία τῶν Ἰουδαίων, αἱ αἰχμαλωσίαι, οἱ πόλεμοι, ἦσαν ἀρὰ γε ἀπλά ἀπειλαί, ἢ γεγονότα πραγματικά, τῶν ὁποίων ἔλαθον πείραν: Ἐάν δὲ ἐπραγματοποιήθησαν, ὅσα ἐγράφθησαν εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην,⁶⁴ πολὺ περισσότερον αὐτὰ που ἐγράφθησαν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, τόσον μάλιστα περισσότερον, ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἢ κακία, ὅσον εἶχον τὴν τολμὴν νὰ πράξουν, μετὰ ἀπὸ τόσην προσπάθειαν καὶ διόρθωσιν.

Ἐ Ἄνθρωποι ἀπέστειλαν ὁ Κύριος εἰς τὸν λαόν του».⁶⁵ Ἐξ ἐπιφώσεως μὲν ἱστορικῆς, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων, ἐξ ἐπιφώσεως δὲ ἀλληγορικῆς, περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, τὸ ὁποῖον φανερώνει καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενον: Ἐ Ἐδῶσε τὸν αἰώνιον νόμον του». Ἐ Περὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐδῶ ὁμιλεῖ: διότι ἐπειδὴ ὁμιλήσει περὶ ἐντολῆς καὶ νόμου, ὁδὸς δὲ παρετίσθη καὶ προσεκάλεσε ὀργὴν, λέγει, ὅτι ἄνθρωποι ἀπέστειλαν εἰς τὸν λαόν του, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ἔλεγεν: «Δὲν ἦλθον διὰ τὰ κρίνειν τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ τὸ σώσαι τὸν κόσμον».⁶⁶ Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος παραβιάζόμενος, ἐτιμῶρει, ἐτίθει ὁ νόμος, λέγει, ἐπιφέρει ὀργὴν

63. Ἐς «ἐπὶ» χαρακτηρίζεται ἰσχυρὰ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἢ παλαιὸς νόμος, ἐπὶ ἐπιφώσει πρὸς τὸν νέον νόμον, τὸν νόμον τῆς χάριτος, τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς «ἀλήθεια», κατ' ὅσον ἀποτελεῖ τὴν ἐπιλήθειαν τοῦ «κόσμου», τὴν αἰετλήθειαν καὶ τελειότητα αὐτοῦ.

64. Ψαλμ. 110, 9.

65. Ἰωάν. 12, 47.

δπου δὲν ὑπάρχει νόμος, οὔτε παράβασις ὑπάρχει»⁶⁶ καί, «ἐπεὶ δὲ πάντες ἡμάρτησαν καὶ ὑπερβύτηνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούται δὲ δωρεάν μετὰ τὴν χάριν αὐτοῦ»⁶⁷ δι' αὐτὸ ὁμίλησεν ὡς ἐξῆς: «λύτρωσιν ἀπέστειλεν ὁ Κύριος εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ». Οὐτε πάλιν ἡ λύτρωσις ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

«Ἅγιον καὶ σεβαστὸν εἶναι πάντοτε τὸ ὄνομά του». Ὅταν ἐκατόλασε κατὰ θεὰ ἐκεῖνα, ποὺ διακηρύσσουν σαφῶς τὴν προστασίαν καὶ τὴν πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε διὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης, διὰ τῶν ἔργων, τῶν ἐπιτολῶν, τῶν θαυμασίων, τῶν καταπληκτικῶν ἔργων του, ἐξεπλάγη διὰ τὸ μεγαλεῖον του καὶ υπερβολικὰ ἐνθουσιασμένος, τελειώνει, τὸν λόγον μετὰ θεολογίαν, **Δ** καὶ ὕμνον πρὸς τὸν ποιητὴν τῶν θύλων.

«Ἅγιον καὶ σεβαστὸν εἶναι πάντοτε τὸ ὄνομά του». Προκαλεῖ, δηλαδὴ, τὴν ἐκπλήξιν καὶ τὸν θαυμασμόν. Ἐάν δὲ τὸ ὄνομά Του (προκαλεῖ τὴν ἐκπλήξιν καὶ τὸν θαυμασμόν), πόσω μᾶλλον ἡ οὐσία του; Πῶς δὲ τὸ ὄνομά Του εἶναι ἅγιον καὶ σεβαστὸν; Οἱ θαυμαστοὶ τὸν τρέμουν, τὰ νοσήματα τὸ φοβοῦνται, αὐτὸ μεταχειρίζονται οἱ Ἀπόστολοι κατὰρῶσαν νὰ προσελκύσουν δὴ τὴν οἰκουμένην. Ὁ Δαυὶδ κτενέκτισε τὸν θάρσaron ἐκεῖνον μετὰ τὸ ὄνομά του. Ὅλα καταρῶθησαν μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. Μετὰ αὐτὸ κατὰ τρόπον μυστικόν καὶ σταθερῶν δηλοῦμεθα εἰς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν. Ὅταν, λοιπὸν, ἀντιλήφθῃ, πόσα θαυμασιὰ πραγματοποιεῖ τὸ ὄνομά του, **Ε** τῶσα εὐεργεσίας, τὸν τρόπον τῆς διαλύσεως τῶν ἔχθρων, τῆς προστασίας τῶν φίλων καὶ ἐσκέφθῃ γεγονότα, ποὺ εἶναι ὑπεράνω τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, λέγει: «Ἅγιον καὶ σεβαστὸν τὸ ὄνομά του». Ἐάν δὲ εἶναι ἅγιον, χρειάζονται ἅγια στόματα, διὰ νὰ τὸ ὁμολογήσουν, ἅγια καὶ καθάρα.

«Ἀργὴ σοφίας φόβος Κυρίου, ἡ δὲ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκείνους, ποὺ τὴν ἐφαρμόζουν»⁶⁸. Τί σημαίνει, ἀρχή; Πηγὴ ρίζα, θεμέλιον. Ἐπειδὴ τόσα καὶ τέτοια εἶπε περὶ τοῦ Δεσπότης τῆς οἰκουμένης καὶ ἐβούλεσε τόσον πολὺ, ²⁷⁸ **Α** προσθετεῖ ταῦτα εἰς τὴν συνέλειαν τοῦ λόγου, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι, ὅποιος σέβεται τὸν

66. Ρωμ. 4, 15.

67. Ρωμ. 8, 28.

68. Ψαλμ. 110, 10.

Θεόν, πληροῦται σοφίας καὶ καθίσταται συνετός. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς, ὅτι ἡ σοφία φθάνει μέχρι τῆς γνώσεως, ἀνεπλήρωσε: «ἡ δὲ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκείνους, ποὺ τὴν ἐφαρμόζουν». Διότι δὲν ἀρκεῖ ἡ πίστις, ἐν δὲν ὑπάρχῃ καὶ ζωῇ συμφωνοῦς πρὸς τὴν πίστιν. Πῶς δὲ εἶναι θεμέλιον τῆς σοφίας ὁ φόβος τοῦ Κυρίου; Διότι ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε κακίαν καὶ πραγματοποιεῖ κάθε ἀρετὴν. Σοφίαν δὲ δὲν διαμαρτυρεῖ τοὺς σοφοὺς λόγους, ἀλλὰ τὸν ἐνάρτερον θύλον. Ἐπειδὴ καὶ οἱ ἔθνικοι ταῦτο καθώρισαν ὡς σοφίαν, **Β** τὴν διάγνωσιν τῶν θύλων καὶ ἀνθρώπων πραγμάτων. Αὐτὴν δὲ τὴν τέχνην διδάσκει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐκρίζωσιν τῆς κακίας, τὴν φύτευσιν τῆς ἀρετῆς, τὴν περιφρόνησιν τῶν παροπτῶν καὶ τὴν ἀνώμωσιν εἰς τὸν οὐρανόν. Τί δὲ εἶναι σοφώτερον ἀπὸ τέτοιον φυχὴν; Ἐδῶ δὲν ζητεῖ μόνον τὸν ἀκραστὴ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ τὸν ποιητὴν αὐτῶν.

Ἡ δὲ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος εἰς ἐκείνους, ποὺ τὴν ἐφαρμόζουν. Δηλαδὴ, εἰς ἐκείνους ποὺ ἐφαρμόζουν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιδεικνύουν μετὰ ἔργα τους, ἡ σύνεσις εἶναι ὠφέλιμος, καθὼς ἔστιν ἀγαθὴ, διότι ὑπάρχει καὶ σύνεσις κακῆ, καθὼς ἔστιν ἀγαθὴ. «Εἶναι σοφοὶ εἰς τὸ νὰ κακοποιῶν, νὰ ἀγαθοποιῶν ὁμοῦ δὲν ξεφύρουν»⁶⁹. Ἐ Ἄλλ' αὐτὸς ἐπιζητεῖ τὴν σύνεσιν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἡ σύνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.⁷⁰ Ποῖα σύνεσις; πῶς μου. Ἡ εὐχαριστία, ἡ θεολογία, αὐτὴ ποὺ ἐγένε ἀθάνατη διὰ τῶν ἔργων, καὶ πρὸ αὐτῶν, ἡ ἐνωμένη μετὰ τὴν οὐσίαν του. Διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀθάνατος καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐπαινετός. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλας ἰδιότητας καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐπαινετός εἶναι καὶ ἄλλας ἰδιότητας αὐτοῦ ἐπαινετός καὶ διὰ τῶν ἔργων, ἔστιν ἐνωμένη τὴν σοφίαν του, μέσω τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ. Αὐτὰ δὲ λέγει παρακινῶν αὐτοὺς εἰς εὐχαριστίαν καὶ θεοκτίαν, ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι οὐτε τῆς παρακινῶν ἀγνώμης ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρουν, ὅσα ἐγένον (ὅσα ἐγένον πρὸς εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμη καὶ τὰ θεωροῦμενα ὡς δυστυχήματα).

Δ Διότι ἔστιν ἡ σύνεσις αὐτοῦ, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ θεολογία, γίνῃ τῶσαν γνωστὴ καὶ καταφανὴς, σαφὴς καὶ ἀμετακίνητος, θαθεῖα καὶ σταθερὰ, ὥστε νὰ κατα-

69. Ψαλμ. 4, 22.

70. Ψαλμ. 110, 10.

στη αιώνια, απέραντος και απειλείωτος, εκείνοι αρνούμενοι αυτήν θα λέγουν τὰ αντίθετα: τίποτε ἄλλο δὲν κάμνουν ἀπὸ τὸ νὰ ἀντιλέγουν πρὸς αὐτὰ τὰ ἀπολύτως σαφῆ, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου σαφέστερα, καὶ νὰ καταδικάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς ἔκουσιαν τύφλωσιν. Οὐτε ἄλλωστε εἶναι πρόσκαιρος, διὰ τὴν ἀγνοήσαν, οὔτε ἀσαφῆς σκιά, ἀλλὰ φανερά, συνεχῆς καὶ ἀθάνατος, σταθερά καὶ αἰώνια. Ε

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 111 (ΡΙΑ΄) ΨΑΛΜΟΝ*

«Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὁ φοβοῦμενος τὸν Κύριον»¹.

Ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ προσιμὸν ἀκολουθεῖ τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου ψαλμοῦ καὶ εἶναι τόσον στενῶς συνδεδεμένον καὶ συναφές ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὥστε φαίνεται ὡς ν' ἀποτελῆ μετ' αὐτοῦ ἓν σῶμα. Διότι ἐκεῖ μὲν λέγει· «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου»² ἔδῳ δέ, λέγει· «Μακάριος ἄνθρωπος ὁ φοβοῦμενος τὸν Κύριον», παιδεύων αὐτοὺς εἰς τὴν θεοσέβειαν μὲ τὰ ἴδια νοήματα, ἀλλὰ μὲ ἄλλους λόγους. Καὶ ἐκεῖ μὲν τὸν ἀπεκάλεσε σοφόν, ἔδῳ δὲ μακάριον.²⁷⁷ Ἄ εἶναι δὲ πράγματι εὐτυχὴς αὐτό, καθὼς θεβαίως ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ματαίωτης καὶ σκιά καὶ εὐτελῆ πρόγματα καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δυνατὸς καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ σώματος καὶ ἡ ἀφθονία ἀγαθῶν. Ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ φύλλον πού πέφτουν, τὶς σκιᾶς πού παρέρχονται, τὰ δειρὰ πού πετοῦν. Ἐνῶ αὐτὸ εἶναι πράγματι μακάριον.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ αὐτὸν τὸν φοβοῦνται καὶ οἱ δαίμονες καὶ τρέμουσι, διὰ τὴν ἀπειρίαν, κάμνει καὶ ἔδῳ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ εἰς τὸν προηγουμένον ψαλμόν. Διότι καθὼς ἐκεῖ, ἄφῳ εἶπε· «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου», συνεπλήρωσε, «Ἡ δὲ συνέσις εἶναι ἀφέλιμος εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὴν ἐφαρμόζουσι», ἔξαρκτῶν ἀπὸ τὰ δόγματα τὴν συμφωνοῦσαν πολιτείαν. Ἡ ἔτσι καὶ ἔδῳ, ἄφῳ ὁμίλησε περὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον τοῦ προσεχόμενου ἐκ τῆς γνώσεως αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ οἱ δαίμο-

* Εἰς τὸν 111ον ψαλμόν περιγράφεται ὁ θρίαμβος τοῦ Δαυὶδ, τοῦ ἠναρξτοῦ καὶ ἁγίου ἀνθρώπου ὁ ὅποιος φοβεῖται τὸν Θεόν καὶ ἐκπνέεται θιαυτέρως ἐν ἔργῳ τῆς ἐλεησεονίας, ὡς ἔργῳ ἀληθοῦς λατρείας τοῦ Θεοῦ.

1. Ψαλμ. 111, 1.
2. Ψαλμ. 110, 10.

νες έχουν, προσθέτει και τοῦτο, ὅτι ἐτάς ἐντολάς του θά ἐπιθυμῆ πολῦ.³ Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ θέλει πολιτεῖαν ἀκριβῆ καὶ τελείαν καὶ ψυχὴν θεοσεβῆ. Καὶ δὲν εἶπε: «Τὰς ἐντολάς αὐτοῦ θά ἐφαρμόσῃ», ἀλλὰ, «θά ἐπιθυμῆ», ἐπειδὴ ἐπιδιώκει κάτι περισσώτερον. Τί, λοιπόν, εἶναι τοῦτο; Ἡ πρόθυμος ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἢ θερμὴ ἀγάπη αὐτῶν ἢ ἐπιδιώξεις τῶν ἐπιτογῶν αὐτῶν ἢ χάριν τοῦ Νομοθέτου καὶ ὄχι ἢ ἕνεκα C τῆς ἀναμενόμενης ἀμοιβῆς ἀγάπῃ αὐτῶν ἢ μετὰ πόθου καὶ χαρᾶς καὶ χάριν τοῦ Νομοθέτου μόνον καὶ ὄχι ἕνεκα τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας, ἢ τῆς ἀπειλῆς τῆς κόλασεως, ἢ τῆς ὑποσχέσεως τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτέλεσις τῆς ἀρετῆς.

Καὶ εἰς ἄλλον τόπον, λέγει, πράττει τοῦτο, δεικνύων τὴν εὐχαρίστησιν, ποὺ αἰσθάνεται διὰ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ. «Πόσον εὐχάριστα εἶναι τὰ λόγια σου εἰς τὸν ἀδούλῳ μου, γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι εἰς τὸ στόμα μου.» Τοῦτο ἐπιζητεῖ καὶ ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν κατὰ τρόπον αἰνιγματικὸν ὡς ἑξῆς: «Καθὼς παρεστήσατε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ εἰς τὴν ἀνομίαν πρὸς τὴν ἀνομίαν, ἔτσι τώρα νὰ παραστήσετε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὴν δικαιοσύνην πρὸς ἁγιοσύνην.»⁴ Ἰ. Διηλαθῆ, νὰ ἐπιδιώξετε τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν, μὲ βῆσιν ἐπιδιώξετε τὴν πραγματοποιήσασιν τῆς κακίας, παρ' ὅλον ὅτι αὐτὴ οὐδὲν ὄφελον ἔχει, ἀλλὰ μάλλον κόλασιν καὶ τιμωρίαν. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἡ ἐπιδιώξις τῆς ἀρετῆς εἶπεν, ὅτι ἀπαιτεῖ ἰσότημον προσπάθειαν. Διότι, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ αὐτὰ, ὁμιλήσεν ὡς ἑξῆς: «Ἀνθρώπινως λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς σου»,⁵ δεικνύων ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιδεικνύωμεν ὀλιγωτέραν ἐπιθυμίαν διὰ τὴν ἀρετὴν, παρ' ὅσον ἐπεδείξαμε διὰ τὴν κακίαν. Αὐτὸ δὲ τὸ ὅποιον εἶπε σημαίνει, ὅτι ἐν δὲν παρουσιάσουν ἀνάλογον ἀρετὴν, ποῖαν ἀπολογίαν ἢ συγγνώμην θά ἔχουν αὐτοί, οἱ ὅποιοι οὐτὲ μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν προσέρχονται πρὸς αὐτήν; Ε. Δι' αὐτὸ λοιπόν καὶ αὐτὸς ἀδῶ ὁ Προφήτης εἶπεν: «Τὰς ἐντολάς του θά ἐπιθυμῆ πολῦ.» Ὁ σεβόμενος τὸν Θεὸν ὅσον πρέπει, δέχεται μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὰ προστάγματα του.

3. Ἐζαμ. 111, 1.
4. Ἐζαμ. 118, 108.
5. Ρωμ. 8, 19.
6. Ρωμ. 6, 19.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Νομοθέτην κάμνει εὐχάριστον τὸν νόμον, καὶ ἐν ἀκόμῃ φαίνεται ὅτι ἔχει κάποιαν δυσκολίαν. Καὶ ἂς μὴ καταδικάσῃ κανεὶς τὸν λόγον, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦ τέτοιο παράδειγμα διότι καὶ ὁ Παῦλος ἐχρησιμοποίησεν αὐτό, ὅταν ὁμιλήσῃ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: «Καθὼς παρεστήσατε τὰ μέλη σας δοῦλα εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν,⁷ ἂ ἔτσι νὰ παραστήσατε τώρα δοῦλα εἰς τὴν δικαιοσύνην.» Ὁ ἐρωτευμένος, φερ' εἶπεν, μὲ μίαν πᾶρνην ὑποφέρει εὐχαρίστως, χάριν τοῦ ἀκολάστου ἑρωτός του, ὕβρεις, κατηγορίας, κτυπήματα, ἀσχημίας, ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς αἰκίας, ἀφαίρεσιν τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἀπώλειαν τῆς πατρικῆς ἀγάπης καὶ ἄλλα ἀκόμῃ χειρότερα δυστυχήματα.⁸ Ἄν, λοιπόν, αὐτὰ τὰ βέχονται εὐχαρίστως, διὰ ποῖον λόγον δὲν πρέπει νὰ δεχθῶν πολὺ περισσώτερον τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, τὰ σκληριώδη καὶ πλήρη δόξης, τὰ παρέχοντα εἰς ἡμᾶς μεγάλην θεοσεβειαν, τὰ ὠφελοῦντα τὴν ψυχὴν, μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ χωρὶς νὰ νομίζωμεν ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὰ τίποτε τὸ δύσκολον; Β. Διότι τὴν δυσκολίαν ἢ ραθυμίαν τῶν πολλῶν συνιθίζει νὰ δημιουργῆ καὶ ὄχι ἡ φύσις τῶν προσταγμάτων. Ὅπως, αὐτὸς ποὺ θά δεχθῆ αὐτὰ προθύμως, θά διαπιστώσῃ ὅτι εἶναι ἐλαφρά καὶ εὐκόλα.

Δι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ὁ ζυγὸς μου εἶναι καλὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν.»⁹ Καὶ διὰ τὰς μάθησ, ὅτι αὐτὰ ἐμφανίζονται μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον, ὅτι, δηλαδῆ, ἡ ὀκνηρία τῶν πολλῶν ἐμφανίζει δύσκολα ἀκόμῃ καὶ τὰ εὐκόλα, ἢ δὲ προθυμία καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα, πρέπει νὰ θυμηθῆς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι παρ' ὅλον ποὺ ἀπελάμβανον τὴν ἐξ οὐρανοῦ προφῆν, τὸ μάννα, δυσανασχετοῦσαν καὶ ζητοῦσαν τὸν θάνατον, ἐνῶ ὁ Παῦλος ἀγωνιζόμενος μὲ πείναν, ἦτο εὐχαριστημένος καὶ πηδόσε ἀπὸ τὴν χαρὰν του. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον: «Τώρα δὲ ἡ ψυχὴ μας εἶναι κατάαηρος, διότι δὲν θέλομεν τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ τὸ μάννα.»¹⁰ Ἐμήπως, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν τάφοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἡμεῖς θάνατοι νὰ φανερωθῶμεν εἰς τὴν ἐρημίαν;¹⁰ C Ὁ Παῦλος δὲ ἔλεγεν:

7. Ἡ περιουσία αὐτῆ θά κατανοηθῆ καίτερα, ἐὰν ὁ θεωρηθῆσ ἔχη εἰς τὴν σκλήν του τὴν παραβολὴν τοῦ ἀκούου νόμου καὶ εἰς τὸ ἀπογορευτὸν νόημα αὐτῆς.
8. Μάρκ. 11, 90.
9. Ἀρχιμ. 11, 6.
10. Ἐφεσ. 14, 11.

«Τώρα χαίρω εἰς τὰ παθήματά μου διὰ σῆς, καὶ ἀνταντα-
πληρῶ τὰ ὑπερημάτα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ
σῶμα μου».¹¹

Διὰ ποῖα παθήματα ὁμιλεῖ; Διὰ τὴν πείναν, τὴν δί-
ψαν, τὴν ἑλλειψιν ἐνδύσεως καὶ δι' ἄλλα τὰ ἄλλα. «Τὰς
ἐντολάς αὐτοῦ θὰ ἐπιθυμῆ πολὺ». Μὲ ποῖον δὲ τρόπον
θὰ γίνῃ αὐτό; Ἐάν μὲ κάθε ἀκρίβειαν καὶ σταθερότητα
σεθώμεθα καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν ἕαν κατανοῶμεν τὴν
φύσιν τῆς ἰδίας τῆς ἀρετῆς. Καὶ διότι αὕτη ἔχει ἐντὸς τῆς
τῆς αἰμοσύνης, πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα θραυεῖα. Διότι ἔταν δὲν
μοιχεύης, οὔτε φονεῖς, σκέψου πόσῃ χαρᾶν θὰ ἀπο-
λαυδῆς, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔχῃς τύψεις συνειδήσεως. Ἐνθὲν
θὰ ἐντρέπεται τοὺς ἰσχυροὺς σου ἀνθρώπους καὶ θὰ ἀντι-
κρύξῃς ἄλλους μὲ καθαροὺς ὀφθαλμούς. Ἐνθὲν ὁ μοιχὸς
δὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, διότι ἄλλους τοὺς
φοβᾶται καὶ τρέμει καὶ τὶς σκιὰς ἀκάμῃ ἔλεπει μὲ ὑπο-
ψίαν. Πάλιν ὁ πλεονέκτης καὶ καταλόγος θὰ ὑποστῇ τὰ
ἴδια. Ὁ ἀπηλλαγμένος ἡμῶν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀντίθετα ἀ-
κριβῶς.

«Τὸ σπέρμα τοῦ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ εἶναι ἰ-
σχυρόν».¹² Γνωρίζει, μάλιστα, ἡ Γραφή καὶ ὀνομάζει πολ-
λάκις σπέρμα ὅχι τὸ γεννώμενον κατὰ φυσικὴν ἀκολου-
θίαν, ἀλλὰ τὸ κατὰ κοινωνίαν ἀρετῆς προερχόμενον.
Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐρμηνεύει τὸ, **Κ** «Εἰς σὲ θὰ δώ-
σω τὴν γῆν αὐτὴν καὶ εἰς τὸ σπέρμα σου».¹³ λέγει, «Διό-
τι δὲν εἶναι ἄλλοι οἱ καταγόμενοι σαρκικῶς ἀπὸ τῶν Ἰ-
σραήλ, ἀλλήθιναι ἀπόγονοι αὐτοῦ· οὔτε διότι εἶναι τέκνα
τοῦ Ἀβραάμ, εἶναι ἄλλοι ἀπόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν
Ἰσαὰκ θὰ δνομαστοῦν οἱ ἀλλήθιναι ἀπόγονοι σου».¹⁴ Καὶ
πάλιν «καὶ θὰ εὐλογηθῶν διὰ σοῦ ἄλλα αἱ φυλαὶ τῆς
γῆς».¹⁵ Ὅτι δὲ δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀποδει-
κνύεται ἀπὸ τὰ πράγματα, διότι πῶς θὰ ἐγίνοντο αἱ τοῖς
εὐλογίαις ἄλλων αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι εἶναι πλήρεις κατάρτας;
Ὅμιλεῖ, λοιπὸν, περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὅποια κατέστη ἀ-
πόγονος αὐτοῦ κατὰ τὴν κοινωνίαν τῆς πίστεως.

279 Ἄ Τέτοιοι, λοιπὸν, εἶναι οἱ ἐνῆρετοι κι' οἱ ἀπό-
γονοι τῶν σεβομένων τῶν Θεῶν. «Τὸ σπέρμα τοῦ εἰς τὸν
κόσμον αὐτὸν θὰ εἶναι ἰσχυρόν». Διαίει ἔπεν· «εἰς τὸν

11. Κολλοσ. 1, 24.

12. Ψαλμ. 111, 2.

13. Γεν. 13, 15, 21, 12. Ἔφρ. 11, 18.

14. Ρωμ. 9, 7.

15. Γαλ. 3, 8. Ρωμ. 12, 3.

κόσμον αὐτόν;» Διὰ τὴν δειξῆν, ὅτι θὰ εἶναι ἰσχυρόν καὶ
πρὶν ἀπὸ τὸ αἰῶνος ταξίδι καὶ προτοῦ γενεῶν τὰ αἰῶ-
νια ἀγαθὰ. Διότι, καθὼς πρὸ δόλγου εἶπον, ἡ ἀρετὴ ἔχει
ἐντὸς τῆς τὴν ἀμοιβὴν καὶ πρὸ τῆς ὀρατικῆς διανομῆς
τῶν θραυεῶν. Ὅτι δὲ ὁ Ἀβραάμ μὲ τέτοιαν ἀρετὴν θὰ
εἶχε δυνατοὺς ἀπογόνους καὶ ὅτι αὐτὸς τοῦ ἔχει περι-
βλήθῃ αὐτὴν εἶναι δυνατότερος ἄλλων, εἰδόμενος οἱ Ἀ-
πόστολοι καὶ ἀπέδειξαν οἱ προφήται. Ὁμοίως καὶ ὁ Κύ-
ριος ὁμιλῶν περὶ αὐτῶν, λέγει· «Ἐκεῖνον, ποῦ ἀκούει
τοὺς λόγους μου αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐφαρμόζει εἰς τὴν ζωὴν
του, θὰ τὸν παρομοιάσω μὲ φρόνιμον ἄνδρα. **Β** ὁ ὅποιος
τοῦ, θὰ τὸν ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. Καὶ κατέθη
ἡ θρογγὴ καὶ ἦλθον τὰ ποτάμια καὶ ἐφόρησαν οἱ ἄνεμοι
καὶ ἔπεσον ἐπάνω εἰς τὸ σπῆτι αὐτοῦ καὶ δὲν ἔπεσε, διότι
ἦτο θεμελιωμένον ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν» τῆς πίστεως».

Πόσοι ἐξεγύρσεις λαῶν δὲν ἐξέλασαν κατὰ τῶν
Ἀποστόλων, πόσοι θυμοὶ τυράννων, πόσα εἰρή, πόσα δό-
ρατα, πόσα βέλη, πόσοι κάμμοι δὲν ἐλειτούργησαν, πό-
σοι ὀδόντες θηρίων, πόσοι γκρεμοὶ, πόσα πελάγη, πόσα
σκευωροὶ, πόσα συκοφαντία, πόσα παγίδες δὲν ἐστή-
θησαν; Ἐν τοῦτοις τίποτε δὲν τοὺς κατένηκε, μᾶλλον
δὲ ὑψώθησαν ὑπεράνω ἄλλων αὐτῶν. Ὁ ὑπεράνω τῶν συ-
κοφαντιῶν τῶν κακῶν, τοὺς ὁποῖους καὶ μετέθετον εἰς
τὴν ἰδικὴν των τάξιν. Διότι δὲν ὑπάρχει δυνατότερον
ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Εἶναι σπερωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν πέτραν,
ἰσχυρότερα καὶ ἀπὸ τὸν ἀδάμαντα. Ὅπως, ἀντιθέτως,
δὲν ὑπάρχει εὐτελέστερον πράγμα ἀπὸ τὴν κακίαν, οὔ-
τε ἀσθενέστερον, κι' ἂν ἀκόμη κανεὶς περιστοιχίζεται
ἀπὸ ἀμέτρητα ὀλικά πράγματα, κι' ἂν ἔχῃ πολλὴν ἐ-
ξωτερικὴν δύναμιν. Ἐάν δὲ εἰς τὴν παρουσίαν ζωὴν εἴ-
ναι τὴν ἡ δύναμιν τῆς ἀρετῆς, σκέψου, εἰς τὴν μέλλου-
σαν ζωὴν πόσῃ δύναμιν θὰ ἀπολαύσουν οἱ ἔχοντες αὐ-
τὴν.

«Ἡ Γενεὰ τῶν δικαίων θὰ εὐλογηθῆ». Εἶδες πόσον
λαμπρὰ εἶναι, πόσους θαυμασιὰς ἔχει καὶ πόσοι τὴν ἐ-
παινοῦν καὶ διακηρύσσου τὴν ἀξίαν τῆς; **Δ** Δὲν ἔχει δὲ
τοὺς τυχόντας στυλῶς, ἀλλὰ τοὺς συντετούς. Οὔτε θὰ ἡμ-
πορέσῃ καὶ τὴν ἴδη κανεὶς μαζί μὲ τοὺς εὐτελεῖς ἀνθρώ-
πους. Αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔχουν διεσφαρμένην σκῆψιν, αὐτοὶ
μάλιστα θὰ τὴν ἐπαινέσουν, αὐτοὶ θὰ τὴν θαυμάσουν καὶ
θὰ διακηρύξουν τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς. Σκέψου, λοιπὸν,

16. Ματθ. 7, 24-25.

τί μεγάλος θησαυρός είναι ἡ ἀρετὴ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι κατωτέρα τῶν Ἀγγέλων, οὔτε τῶν Ἀποστόλων, οὔτε τῶν μεγάλων καὶ θαυμασιῶν· διότι ἐάν οἱ ἐπαινοῦντες αὐτὴν πρέπει νὰ εἶναι ἐνθάδε, σκέψου καὶ ἀναλογίσου πόσον μεγάλη εἶναι ἐβλογον νὰ εἶναι αὕτη ἢ βίαι ἢ ἀρετὴ.¹⁷

«Δόξα καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οἶκον του».¹⁸ Πόλιν προχωρεῖ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πρὸς τὰ πνευματικά. Διότι γνωρίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ πλοῦτον αὐτὸν ποῦ πράττει ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα. Ἐκθὸς ἔστιν λέγει· «Νὰ ἀγαθοσροῦν, νὰ πλουτῶν εἰς ἔργα καλὰ».¹⁹ Αὐτὸς εἶναι ἀληθινὸς πλοῦτος, ἐνῶ κάθε ἄλλος εἶναι ὀνομα πλοῦτου γωμνόν, ἐστερημένον πραγματικῶ περιεχομένου. Ἄν ἕμεις θέλῃ νὰ ὀμιλῇ κοινῆ καὶ δι' αὐτὸν τὸν πλοῦτον, δὲν θὰ ἀρνηθῶμεν ἀνευ λόγου νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ. Διότι ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ γῆν πλουσιώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔτρεχαν ὡσάν ἀπὸ πηγᾶς βίαι εἰς αὐτούς; Διότι ὅσοι εἶχον ἰδικὰ τῶν κτήματα ἢ οἰκίας, ἀπὸ τὰ ἐπώλουν ἔφερον τὰ χρήματα ποῦ εἰσέπραττον καὶ τὰ ἔθετον εἰς τὴν διαθήκην τῶν Ἀποστόλων.²⁰ Βλέπει ἀξιοπρέπειαν πλοῦτου; Κατεῖχον τὰ ὑπάρχοντα βίαι, ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῆς φροντίδος αὐτῶν καὶ 280 Α ἦσαν μέλλον ὡς οἰκονόμοι αὐτῶν παρὰ ὡς δεσπότες. Οἱ ἰδιοκτῆται, λοιπόν, αὐτῶν, ἀρνούμενοι τὴν κατοχὴν τῶν, ἀπὸ οἱ ἴδιοι ἐπώλουν αὐτὰ καὶ μετέτρεπον τὴν ἄλιαν τῶν εἰς χρήματα, τὰ ἔφερον μετὴν θέλησίν τῶν εἰς τοὺς Ἀποστόλους, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνέθετο τὴν διανομὴν καὶ διαχείρισιν αὐτῶν.

Δι' αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔλεγεν «Ὡς νὰ μὴ ἔχωμεν τίποτε καὶ ὁμῶς κατέχομεν βίαι». Τοῦτο δὲ εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅτι εὐρισκόμενοι ἐν μέσῳ τόσο πλοῦτου, ἦσαν

17. Ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· βίαι: νὰ ἔσφαξαι ἀνταρὰ τὴν ἀποδοῦν δι: ἡ ἀρετὴ ἀνεπαρκῆς τὸν ἀνακόων, εἶναι βίαι καὶ πρέπει νὰ ἐπιδοῦν κακίαι νὰ τὴν ἔχη δι' αὐτὴν κατὴν τὴν ἀρετὴν, κατ' ἑσὸν αὐτὴ ἔχει: «ἐν ἐσῶσῃ τὰ βραδύα».

18. Πῶς σὰρξ καὶ καθαρὰ ἡ προσοχὴ τῶν ἁγίων ἀνθρώπων νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν ἀρετὴν ἀπὸ κάθε ἀσεβειῶν σποχῆς, καὶ τὰ ἐμῶν» καὶ ἡ ἐπίθεσις τῆν πραγματικῶν τῶν βίαι. Ἡ οὐδὲποτε ἀμολὴ συνιστατικὴ ἢ ἄλλοι εἶναι ἀπολόγησι ἀναξίτηται; αὐτῆς καὶ δὲν εἶναι ἔργον τοῦ ἀναρῶ- του. Καὶ αὐτὴ ἀνάγκη ἢ ἀνάγκη τῆς ἀμολῆς ἀσφαίρει ἀπὸ ἡμῶν κάθε δι- καίωμα ἐπ' αὐτῆς.

19. Ματθ. 111, 3.

20. Α' Τιμ. 6, 18.

21. Πράξ. 4, 34.

ἀνώτεροι αὐτοῦ καὶ ὅτι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων δὲν ἐξουσίαζεν αὐτούς. Αὐτὸ μάλιστα εἶναι πλοῦτος πραγμα- τικός, τὸ νὰ μὴ ἔχη κοινῆ ἀνάγκην πλοῦτου. Β' «Δόξα καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οἶκον του». Αὐτὸ, λοιπόν, ἐδῶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐρμηνείας. Διότι εἶχον τὴν δόξαν τὴν δοθεῖσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἀκολουθοῦσε καὶ αὐτὴ συμφωνίαι πρὸς τὸν θεῖον λόγον, τὸν λέγοντα «Ζητεῖτε τὴν βασιλεί- αν τοῦ Θεοῦ καὶ βίαι αὐτὰ θὰ προστεθοῦν εἰς αἶς».²¹ Διό- τι τί εἶναι σημαντέρον ἐκείνων; Τοὺς ἐνεπιστεύοντο βί- πως τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, φέροντες τὰ χρήματα καὶ τοποθετοῦντες αὐτὰ εἰς τοὺς πόδας τῶν. Ἐπομένως ἦ- σαν, καὶ ἀπὸ ἐκείνου ποῦ φοροῦν τὸ στέμμα, λαμπρό- τεροι.

Ποῖος βασιλεὺς ἀνελάμβανε τὴν ἀρχὴν μετ' ὅσῃ ἐ- πιστημότητα καὶ εὐλαβείαν, μετ' ὅσῃ ἐνεφανίζετο ὁ Παῦ- λος καὶ ἐθαυμάζετο διδάσκων παντοῦ, καταργῶν θαι- νάτους, Ἐθεραπεύον ἀσθενείας, κάμνιν τοὺς δαιμονίας νὰ θροπαιεύουν, ἀκόμη δὲ καὶ μετ' ὅσῃ ἐνδύματα τοῦ προ- γματοποιῶν τοῦτου εἶδους ἔξοχα ἔργα; Αὐτὸς ἔκαμνε τὴν γῆν αὐρατῶν καὶ καθώδηγούσεν βίαι πρὸς τὴν ἀ- ρετὴν.

Ἐάν δὲ ἀπῆλυσαν τοιοῦτου εἶδους τιμῶν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, σκέψου πόσῃ δόξαν θὰ ἀπολαύσουν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Τί δὲ σημαίνει, «Εἰς τὸν οἶκον του;» Μαζὶ του, σημαίνει. Διότι ὁ ὕλικός πλοῦτος δὲν εἶναι πλησίον τοῦ κατέχοντος — οὔτε, ἀλλωστε, εἶναι ἀσφαλῆς κοντὰ του —, ἀλλ' εἰς τὰ χεῖρα τῶν συκοφαντῶν, τῶν κολάκων, τῶν ἀρχόντων, τῶν ὑπηρετῶν. Β' δι' αὐτὸ ἀκρι- βῶς καὶ διασκαρπίζει αὐτὸν παντοῦ, μὴ ἔχον τὸ θάρρος νὰ κρατῇ αὐτὸν ὀλόκληρον εἰς τὸν οἶκον του δι' αὐτὸ καὶ ἡ συνεχῆς ἀγωνιώδης φροντίς φρουρήσεως αὐτοῦ, ἢ ὁποῖα καὶ τελικῶς ἀπομένει, κατ' ἑσὸν ὁ πλοῦτος δύνα- ται νὰ διαφεύγῃ βίαι αὐτὰ τὰ μέτρα ἀσφαλείας. «Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ θὰ παραμένῃ εἰς αἰῶνα αἰῶνος». Ἄλ- λος λέγει· «Ἢ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ θὰ παραμένῃ εἰς αἰῶ- να αἰῶνος». Ὁμιλεῖ δηλαδὴ ἐδῶ γενικῶς διὰ τὴν ἀρε- τὴν, διὰ τὴν ἀρετὴν ποῦ ἀντιτίθεται εἰς τὴν ἀδικίαν, ἢ καθὼς ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐδόξε, ὁμιλεῖ διὰ τὴν φιλομα- θρωπίαν, τὴν ἐλεημοσύνην. Διότι τέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης, πράγμα ἀθάνατον καὶ ἀπρόσβλητον, πράγμα ποῦ οὐδέποτε δύναται νὰ χαθῇ. Ε' Διότι βίαι μὲν

21. Ματθ. 6, 33.

τά ανθρώπινα διαλύονται, ὁ καρπὸς ὅμως τῆς ἐλεημοσύνης παραμένει ἀμάρτανος διὰ παντός· δὲν κινδυνεύει ἀπὸ καμμία καιρικὴ δυσχέρεια ἢ ἀνωμαλία. Καὶ ὅν διαλυθῆ τὸ σῶμα ἐκείνη δὲν καταστρέφεται μαζί με τὴν ζωὴν, ἀλλὰ φεύγει ἐκωρίτερα ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, διὰ τὴν προετοιμασίαν χάριν αὐτοῦ ὡραίας κατοικίας, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι «Ἐκ τῶν οἴκων τοῦ Πατρὸς μου ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι διαμονῆς».²² Ὡστε καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ αἰωνίου καὶ σταθεροῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, κυβεργὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα.

²³1. Α. Νὰ ὁμιλήσῃς περὶ τοῦ σωματικοῦ κάλλους; μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν καὶ καταστρέφεται ἀπὸ τὴν γῆρας· νὰ εἰπῇς περὶ τῆς δυνάμεως; αἴτῃ μεταβάλλεται πολλὰς φορές· καὶ διὰ τὸν πλοῦτον· καὶ δι' ὁδοιποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ λαμπρὰ καὶ ἐνδοξα αὐτῆς τῆς προσκορνής ζωῆς, ἰσχύουν τὰ ἴδια, διότι ἡ ἐγκατέλειψαν τοὺς ἰδιοκτήτας των, ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκοντο εἰς τὴν ζωὴν, ἢ τοὺς ἀφῆσαν μετὰ τὸν θάνατον των γυμνοὺς καὶ μόνους. Ὁ καρπὸς ὅμως τῆς δικαιοσύνης δὲν εἶναι τέτοιας φύσεως. Δὲν ἐξαφανίζεται μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, δὲν σταματᾷ μετὰ τὸν θάνατον, ἀλλὰ τότε μάλιστα γίνεται περισσότερο ἀσφαλῆς, ἔστιν πρὸς ἐκεῖνον καταπέλευση τὸν ἀσφαλῆ καὶ ἀκύμαντον λιμένα.

«Ἐλαμψε τὸ φῶς εἰς τὸ σκότος διὰ τοὺς εὐθεῖς».²⁴ Περιγράφων ἐν συνεχείᾳ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σέβεται τὸν Θεόν, ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, καθὼς, φερὲ εἰπεῖν, **Β** ὅτι ἡ πνευματικὴ του περιουσία εἶναι ἀθάνατος, ὅτι θὰ ἀπολαύσῃ μεγάλην δόξαν καὶ θὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους, ὅτι θὰ ἴδῃ τοὺς ὁμοιάζοντας πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν νὰ γίνονται ἀνατάβλητοι καὶ τέκνα αὐτοῦ, ὅτι θὰ τύχῃ μεγάλης βοηθείας κατὰ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις. Διότι αὐτὸ σημαίνει: «Ἐλαμψε τὸ φῶς εἰς τὸ σκότος διὰ τοὺς εὐθεῖς». Θὰ κάμῃ νὰ ἀνατείλῃ φῶς δι' ἐκεῖνους, ποὺ εἶναι εὐθεῖς καὶ δίκαιοι, ποὺ θαδίζουσι ὀρθῶς εἰς τὴν ζωὴν των, μέσος εἰς τὸ σκοτάδι. Τί σημαίνει, «εἰς τὸ σκοτάς των». Καὶ εἰς στενοχωρίαν νὰ εὐρεθοῦν καὶ εἰς θλίψιν καὶ εἰς πειρασμὸν καὶ εἰς κινδύνους, λέγει (διότι αὐτὰ ὀνομάζει σκοτάδι), θὰ τοὺς κάμῃ ἄ-

22. Ἰωάν. 14, 2.
23. Ψαλμ. 111, 4.

μέσος νὰ ἀισθανθοῦν πολλὴν χάριν. **Γ** Τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλωσε διὰ τῶν ἐξῆς λόγων· «Διότι δὲν θέλομεν νὰ ἀγνωστῆ, περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν, ἡ ὁποία συνέβη εἰς ἡμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐστενωγορήθημεν ὑπὲρ δυνάμιν, ὥστε νὰ ἀπελπιωθῶμεν καὶ δι' αὐτῆν τὴν ζωὴν μας». Εἶδες τὸ σκοτάδι; «Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μόνον μὴ ἐλάθομεν τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως, διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν τὴν πεποίθησιν εἰς ἑαυτοὺς, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, ποὺ ἀνασταίνει τοὺς νεκροὺς καὶ ποὺ μᾶς ἠλευθέρωσε ἀπὸ τέτοιους θανάτους».²⁵ Εἶδες πῶς ἐλαμψε τὸ φῶς;

Παρατήρησε δὲ τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τῶν τριῶν παιδῶν. Διότι ἐνῶ ἀνήμερον νὰ κοῦν, ἀπήλασαν πολὺ ὡραίαν δροσίαν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μετὰ τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας. Ἐὰν δὲ κανεὶς θελήσῃ νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὰ καὶ κατ' ἄλλον ἀλληγορικὸν τρόπον, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι τοῦτο ἔγινεν εἰς ὀλοκλήρον τὴν οἰκοκλήνην. Διότι ἐνῶ τὸ σκοτάδι ἐκάλυπτε τὴν ζῆλον καὶ τὴν θάλασσαν, **Δ** καὶ εἶχε ἀπλωθῆ παντοῦ ἡ πλάνη, ἐλαμψε ἀπὸ κάτω ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ οἱ τότε ἄνθρωποι, ἀπὸ ἀφῆσαν τὸν οὐρανόν, ἀνεζήτησαν τὸν Θεόν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ἐκεῖ (τὴν γῆν) ἀπὸ συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς, προκειμένου νὰ τοὺς ἀνεόσῃ εἰς ἀπειρον ὕψος. «Διότι ὁ Κύριος εἶναι ἐλεῆμων, οἰκτιρῶν καὶ δίκαιος».²⁶ Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη του παραμένει σταθερὰ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου προεκάλεσε εὐλογον ἀνακούφισιν, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς ἐλεημονας καὶ ἀπὸ αὐτοῦ, ποὺ ζοῦν ἠθικὴν καὶ ἐνάρετον ζωὴν, ἀπολαμβάνουσι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα, προσθέτει καὶ ἄλλην παρηγορίαν λέγων· «Διότι ὁ Κύριος εἶναι ἐλεῆμων, οἰκτιρῶν καὶ δίκαιος». Ἐτοὶ τοὺς ὠφέλησε καὶ τοὺς ἱκανοποίησε διὰ τὸ διότι ἐάν εἶναι ἐλεῆμων **Ε** καὶ κάμνει τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀξίους τῆς συγγνώμης του, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ παραμελήσῃ τοὺς ἐναρέτους, ποὺ ἀπῆλθον χωρὶς νὰ λάβωσι τὸ στεφάνι τῆς ἀρετῆς των. Ἄλλὰ καὶ ἂν δὲν ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, ὅπωςδήποτε θὰ ἀποδώσῃ αὐτὸ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Ἐπειτα λέγει ὅτι εἶναι καὶ «Δίκαιος». Ἐὰν δὲ εἶναι

24. R' Κορινθ. 1, 8-10.
25. Ψαλμ. 111, 4.

δικαίως, όπως πράγματι και είναι, θα αποδώσει εις τὸν καθένα τελικῶς τὸ κατ' ἀξίαν καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν δὲν ἀποδώσῃ αὐτὸ. Τοῦτο μάλιστα εἶναι καὶ μεγίστη ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Διότι ὅταν θλίψη κανεὶς πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους νὰ ἀποφέρουν κάρια δυστυχήματα καὶ κακοὺς νὰ ἀπολαμβάνουν πολλῆς ἀνάσεως, ποῦ θὰ ἀπολάσῃ ἕκαστος τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν τῶν ἔργων του, ἔαν ²⁶ ἂ δὲν ὑπάρξῃ ἀνάστασις νεκρῶν, μέλλουσα ζωὴ, τελικὴ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις; Ἐπειτα ἐπειδὴ μὲ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐμνημόνευσεν, ἐπροξένησε φόβον εἰς τὸν ἀκροατὴν — ἐφ' ὅσον τοῦ ὑπενθύμισε τὰς μελλοντικὰς εὐθύναις του διὰ τὰς τυχόν ἁμαρτίας του —, τοῦ προσφέρει ἁμέσως τὸ φάρμακον, λέγων «Ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἐλεεῖ καὶ δανεῖζει· οἰκονομεῖ τοὺς λόγους του ἐν κρίσει».²⁷

Παρατήρησε μὲ πόσα θραβεῖα στολίζει τὸν φιλόνηθρον, ὅτι ὁ καρπὸς (τῆς φιλανθρωπίας του καὶ τῆς ἀρετῆς του ἐν γένει) θὰ εἶναι παντοεινός, ὅτι θὰ ἀπαλλάγῃ ἀπὸ ἐνοχλήσεις, ὅτι θὰ μνησθῇ μὲ πολλὴν ζῆλον τὸν Θεὸν ὡς πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι καὶ οἰκτιρῶν, ὅτι θὰ λάθῃ συγχώρησιν διὰ τὰς ἁμαρτίας του. ²⁸ Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει, «Οἰκονομεῖ τοὺς λόγους του ἐν κρίσει», δηλαδὴ, θὰ τύχῃ συμπαροστάσεως, θὰ ἔχῃ δικαίωμα ἀπολογίας, δὲν θὰ ὑπάρξῃ τότε δι' αὐτὸν καταδική, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλεημοσύνη θὰ ἀπολογηθῇ καλῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἄλλος πάλιν ἐρμηνευτῆς λέγει: «Οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως». Δηλαδὴ, θὰ εἶναι εὐτυχής, δὲν θὰ ὑποπέσῃ εἰς καμμίαν παράσασιν, καθόσον ἀνεβίβηθη ἄριστος οἰκονόμος. Ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ ἀνελεῖμνος, ὁ ἄμωρος καὶ ἀπάνηθρος, θὰ εὐρεθῇ ἀπολύτως ἀνέτοιμος καὶ ἀτακτοποίητος. Διότι τί χειρότερον θὰ ἠμπαροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ νὰ λυπῆται κανεὶς τὰ ὀλικά πράγματα, ἐνῶ πρόκειται νὰ ρωσκιδυνεύσῃ τὴν ψυχὴν του, νὰ ἀδιανοήθῃ θίως δι' αὐτήν; ²⁹ Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς ἐπιησε ἐκεῖνον τὸν διαχειριστὴν, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κινδυνεύσῃ, καθήργησε τὰ γραμμάτια καὶ ἐχρεώκηθησε.³⁰

Διότι πῶς δὲν εἶναι παράλογον, ὅσοι κινδυνεύουν, νὰ θυσιάζουσιν μὲν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των, προκειμένου νὰ ἐξαγοράσουσιν τὸν κίνδυνον,

²⁶ Ψαλμ. 111, 6.
²⁷ Λουκ. 16, 8.

ὅταν δὲ πρόκειται νὰ παραδοθῶν εἰς ἐπικίνδυνον κόλασιν, νὰ μὴ συμπεριφέρονται μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα οἰκονομίας; Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀποκαλεῖ τὸν ἐλεημόνα φρόνημον οἰκονόμον, διότι μὲ ὀλίγα ἀγοράζει πολλά, μὲ ὀλιὰ πλοῦτη καρβίζει τὸν οὐρανόν, μὲ ἐνδομια λαμβάνει τὴν βασιλείαν, μὲ ὀλίγο ψωμὶ καὶ μὲ ἓνα ποτήρι θροασερά νερό θὰ λάθῃ τὰ μέλλοντά ἀγαθὰ. ³¹ Διότι ποία οἰκονομία ἰσοδυναμεῖ πρὸς αὐτήν, ὅταν διδῇ κανεὶς αὐτά, ποῦ διαλύονται, μεταβάλλονται καὶ καταστρέφονται καὶ παίρνῃ αὐτὰ τὰ αἰώνια καὶ ἀμετακίνητα καὶ δι' αὐτῶν ἀπολαμβάνῃ καὶ τὴν ἀσφάλειαν κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν; Δι' αὐτὸ λέγει «Οἰκονομεῖ τοὺς λόγους του ἐν κρίσει» ἢ καθὼς λέγει ἄλλος, «Οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως». Εἰς ποῖαν κρίσιν, ἔαν ὄχι εἰς τὴν μέλλουσαν ἡμέραν; Ἥ ὅτι θὰ διαθέσῃ καλῶς ὅλα τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτόν, δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτὰ καμμία σύγκυσις καὶ ἀταξία, ὅλα θὰ εὐρίσκονται ἐν πλήρει τάξει, ³² ὅλα θὰ ἀκολουθοῦν τὸν αὐτὸν δρόμον καὶ οὐδεμία ταραχὴ ἢ θόρυβος θὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτά, ἐφ' ὅσον ἡ ἐλεημοσύνη θὰ τὰ κάμνῃ ὅλα εὐκόλα χάριν αὐτοῦ. Τοῦτο ἐκφράζων σαφέστερα ἄλλος ἐρμηνευτῆς εἶπεν, «Οἰκονομεῖ τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως». Διότι αὐτός, ποῦ οἰκονομεῖ τὰ ἴδικά του μὲ κρίσιν εἶναι ἐλεήμων καθὼς ὁ ἄλλος εἶναι ἄκαρπος καὶ ἀτακτοποίητος.

³³ Ὅτι αὐτὸς οὐδέποτε θὰ κλονισθῇ. Ποία οἰκονομία πραγμάτων εἶναι ἰσαξία πρὸς αὐτήν, ἡ ὁποία εὐρίσκει τέτοιον δρόμον, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ ἀπροσδοκήτους περιστάσεις, ³⁴ ἂ κάμνῃ νὰ προσορμίζεται μακρὰν τῶν συμφαρῶν τῆς ζωῆς καὶ ἐνῶ εἶναι ἄνθρωπος νὰ μὴ ὑφίσταται κανὲν ἀνθρώπινον πάθος, ἢ νὰ ὑφίσταται μὲν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐκτρέπεται καὶ παρασύρεται; Τὸ δὲ θαυμαστόν εἶναι τοῦτο, ὅτι δὲν λυγίζει εἰς τοὺς τοικίλους πειρασμούς, ὅτε παρασύρεται καὶ κινεῖται ἀπὸ αὐτούς. Τί λοιπὸν; δὲν ἐλύγισαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐλεήμονας; Μὲ κανένα τρόπον. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἔγιναν πτωχοὶ καὶ ὅταν καθήνησαν εἰς πολὺ μεγάλην στέρησιν καὶ ἔπεσαν εἰς ἀφορήτους συμφορὰς, καὶ τότε ἀκόμη δὲν ἐξέτρησαν, γνωρίζοντες τὰ ἀγαθὰ, ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθῇ πρὸς χάριν των, ἔχοντες τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀνωθεν ἐπικουρίαν καὶ κάποιαν σταθερὰν καὶ ἀσφαλῆ ἀγκυραν, ³⁵ τὴν καθαρὰν δηλ. συνειδησίην των. Δι' αὐτὸ

²⁸ Ψαλμ. 111, 6.

ἀκριβῶς δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν θά κλονισθῶν ζήμιον, ἀλλ' ὅτι δὲν θά κλονισθῶν εἰς τὴν πίστιν των. Πράγμα τὸ ὅποιον καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε δι' ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἐστερέωσε τὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς που ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν²⁹ τῆς σταθεράς πίστεως, ὅχι θεσπιάς διότι δὲν θά ὑποστῇ τὴν κακοκαίριαν τοῦ χειμῶνος, ἀλλὰ διότι δὲν θά κλονισθῇ παρ' ἄλλας τὰς κακουχίας τοῦ χειμῶνος.

Τὸ δὲ ἄξιον θαυμασμοῦ ἐν προκειμένῳ εἶναι τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλῆς λόγῳ ἐλλείψεως πειρασμῶν, ἀλλὰ διότι παραμένει ἀκλόνητος πάντοτε παρὰ τοὺς συνεχεῖς πειρασμούς, πού ὑφίσταται. Καὶ διότι ψυχὴ πού εἶναι πλουσία εἰς ἐλεημοσύνην, εἶναι ἀδύνατον νὰ θυσιασθῇ κάποτε εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν παθῶν. C «Ὁ δίκαιος θά μνημονεύεται διὰ πάντος ἐκ μέρους τῶν ἄλλων».³⁰ Πρόσεξε πῶς ἐκεῖνος, ὅχι μόνον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, διδάσκει καὶ κατηχεῖ πολλούς. Πῶς λοιπὸν αὐτός, ὁ ὅποιος γίνεται εἰς ἄλλους καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του διδάσκει καὶ ψυχικῆς γαλήνης,³¹ θά ὑποχωρήσῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του εἰς κάτι κακόν; Καὶ διὰ νὰ μάθουν οἱ τελείως δύσπιστοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἡ ἀμοιβή του εἶναι παντοτινὴ εἰς τὸν οὐρανόν, θίβει ἐδῶ μικρὸν δείγμα, διότι παρ' ἄλλον ὅτι τὸ σῶμα του παρεδόθη καὶ ἐτάφη εἰς τὴν γῆν, ἡ ἀνάμνησις του ἀπλώνεται παντοῦ. Τέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς. Δὲν ὑποχωρεῖ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, δὲν μοραίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἡμερῶν. D Τοῦτο δὲ γίνεται χάριν τῆς σωτηρίας τῶν κακῶν, διότι ἐκεῖνοι μὲν δὲν ἔχουν ἀνάγκην τῆς καλῆς φήμης ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, αὐτοὶ ὅμως, πού ζοῦν μέσα εἰς τὴν κακίαν, ἔχουν ἀνάγκην τῶν ἐγκωμίων ἐκείνων, ὥστε ἐκ τοῦ ἑπαύου ἐκείνων τῶν πράξεων, οἱ ὅποιοι λαμπρῶς ἀπὸ ἄλλους ἔχουν προχθῆ, νὰ γίνουν ἐπιμελέστεροι εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἀπαλλαγῶν κάποτε ἀπὸ τὴν κακίαν.³²

29. Ματθ. 7, 26.

30. Ψαλμ. 111, 6.

31. Ἡ φημίς γαλήνη, ἡ ἡρεμία, ἡ «εὐθυμία», κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ καθαροῦ «νοεῖσθαι». Τὸ καθαρόν δὲ «νοεῖσθαι» εἶναι κατὰ πολλὰς προσηπορίας εἰς τὴν καμῖα τῆς ἀρετῆς καὶ «ἀγνοῦσα» εἰς τὰς ὑστερήσεις τῆς ζωῆς. Ἡ γαλήνη λοιπὸν τῆς φημῆς εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια δύναμις τοῦ ἁγίου ἀνθρώπου.

32. Ἡ «εὐθυμία» τῶν ἁγίων ἀνθρώπων εἶναι χρησιμὴ εἰς τὸς ἄλλους καὶ ἐπὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους. Ὑπακούεται ἐνκαθάρα ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τὸ γεγονός ὅτι ἡ «εὐθυμία» τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, ἡ ὅποια ἄλλωστε χωρὶς νὰ τὸ ἐπισημάνῃ «επιφέρεται» παντοῦ, ἀπαιεῖ μίαν

Πού εἶναι λακόν ἐκεῖνοι, πού οἰκοδομοῦν τοὺς πολυτελεῖς τάφους καὶ ἀνεγείρουν τὰς λαμπρὰς κατοικίας των; Ἄς ἀκούσωμι τί εἶναι ἐκεῖνοι, πού ἀφήνει μνημὴν αἰώνιαν, δὲν εἶναι ἡ οἰκοδόμησις λίθων, οὔτε ἡ περιτεχνικὴς τῶν πόλεων καὶ οἱ ὠψιλοὶ πύργοι, ἀλλ' ἡ πραγματοποίησης ἀγαθῶν ἔργων. Αὐτὰ μάλιστα προβάλλει πρὸς τοὺς τελείως ἀπίστους καὶ πρὸς τοὺς μελλοντικὸς ὀμειλίξ καὶ ραθυμούς, E διὰ νὰ τοὺς κατευθῶν πρὸς τὴν μέλλουσαν αἰώνιαν πραγματικότητα, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰ προσωρινὰ καὶ φαινόμενα. Ἄλλωστε δεῖκνύει καὶ ὅτι ἡ ἀρετὴ, καθὼς εἶπα πολλάς φορές, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ μελλοντικά ἐκεῖνα θραυθεῖα, ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὴν ἀμοιβήν. «Δὲν θά φοβηθῇ ἀπὸ κακῆν φήμην».³³ Ἄλλος λέγει, «Πληροφορίαν κακῆν δὲν θά φοβηθῇ». Καθὼς προηγουμένως δὲν εἶπεν ὅτι δὲν θά τὸν ἐπιθυμῶν (μὲ συκοφαντίας καὶ ἄλλους τρόπους), ἀλλ' ὅτι δὲν θά κλονισθῇ εἰς τὴν πίστιν του παρ' ἄλλας τὰς ἐναντιῶν του ἐπιθυμίας.³⁴ A ἔτσι καὶ τώρα δὲν εἶπεν ὅτι δὲν θά ἀκούσῃ συκοφαντίαν, ἀλλ' ὅτι δὲν θά φοβηθῇ, ἐνῶ θά ἀκούῃ εἰς ἄραος του συκοφαντίας.

Καὶ πῶς δὲν θά φοβηθῇ; Δὲν θά φοβηθῇ καὶ ἀν ἴδιον ἐπερχόμενον πάλαιον, οἰσμάν καταστρέφοντα τὰς πόλεις, λιποτάς καὶ κλέπτας νὰ ἀφαιροῦν τὰ πάντα, θαρσύνου ἐπιτιθεμένους, ἀσθένειαν ἀπειλοῦσαν μὲ θάνατον, θυμὸν δικαστοῦ καὶ ὀτιδῆτοτε ἄλλο. Διότι ἐτοποθέτησε πρὸ πολλοῦ τὸν πνευματικὸν του θησαυρὸν εἰς ἀπαρασῆστον μέρος καὶ κατὰ συνέπειαν ὅχι μόνον δὲν τρέμει, καθὼς θάβει νὰ πλησιάσῃ τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ θιάζεται νὰ φθάσῃ γρήγορα εἰς τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅποιον ὑπάρχει τὸ πνευματικὸν ἐμπόρεμα του, «διότι ὅπου ὑπάρχει ὁ θησαυρός κάθε ἀνθρώπου, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ ἡ καρδιά του».³⁵ B Ἐάν δὲ ἔμποροι ὕλικῶν πραγμάτων, οἱ ὅποιοι ἐστεῖλαν εἰς τὴν πατρίδα των πολλὰ φορτία, ἐπείγονται καθημερινῶς καὶ ἀγωνιοῦν πότε θά ἔλθῃ ἡ ἡμέρα, διὰ νὰ ἴδουν τὸν θησαυρὸν των, πολὺ περισσότερο αὐτός, πού ἐτοποθέτησεν ἐξ ἀρχῆς ἐλθῆν τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς οὐρανούς, διακαίως θά θελήσῃ, ἀφοῦ ἀποκοπῇ ἀπὸ τὰ ἐ-

ἐπισημὴ παρακλίσει πρὸς ἀνάρτησιν εἶναι καὶ ἕνα συνεχὲς εἰσερχόν τὰς ἐπισημὰς, μὰς, ἀλλὰ καὶ μίαν ἀκούσαν ἢ ἐκκρίσαν συνειδητικῶν τῆς ἐξ ἐπόσεως ἡθικῆς καταστάσεως μας.

33. Ψαλμ. 111, 7.

34. Ματθ. 6, 21.

πίγεια, να σπεύσῃ πρὸς τὰ οὐράνια. Τίποτε δὲν ἔμπορει νὰ τὸν ἐμβόλη εἰς φόβον.

«Ἡ καρδιά του εἶναι στερεά καὶ ἐτοιμὴ νὰ ἐπιζῆ εἰς τὸν Κύριον».³⁵ Ἄλλος λέγει, «Σταθερά ἡ καρδιά του», δι' αὐτοῦ δὲ φανερῶναι τὸ ἴδιον καὶ ἐξηγεῖ εἰς τί συνίσταται ἡ «ἐτοιμότης» αὐτοῦ. Αὐτὸ λοιπὸν ποῦ λέγει σημαίνει ταῦτο, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἱκανὸν νὰ κλονίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ προσκολληθῆ εἰς τὰ παρόντα ὄλικά πράγματα, διότι ὁλος μὲ ὄλην του τὴν καρδιά ἔχει ὀφωθῆ πρὸς τὸν Θεόν, ἀναμένει ἐκείνην τὴν ἐλπίδα, ὅ ἐσπερώσῃ εἰς τὴν προσδοκίαν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν συνεχῶς ἐσπέρηζτο καὶ δὲν ἐξεδήλωσε τὴν παραμικρὰν πρὸς τὰ παρόντα συμπάθειαν, ἢ περισπασμόν. Διότι τέτοιας φύσεως εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ ὄλικά πράγματα. Διαχάζουν τὴν σκέψιν καὶ καταστρέφουν τὴν ἐνότητα τῆς διαθέσεως. Εἶναι ἀνάγκη, λοιπὸν, νὰ ἀναφεραμεν πάλιν ἐκείνον τὸν εὐαγγελικὸν λόγον· «Ὅπου εὐρίσκεται ὁ θεσσαυρὸς ἀκάτου ἀνθρώπου, ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ ἡ καρδιά του».³⁶

«Εἶναι στερεωμένη ἡ καρδιά του καὶ ποτὲ δὲν θὰ κινήθῃ».³⁷ Ἐπρόοιξεν αὐτόν, ποῦ οἰκοδομεῖ τὸν οἶκον του ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν; Τί δύνανται νὰ φοβηθῆ ὁ γυμνὸς καὶ πτωχὸς καὶ ὁ μὴ διδὼν καμμίαν εἰς κανένα ἀφορμὴν; τί δύνανται νὰ φοβηθῆ αὐτός, ποῦ ἔχει τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ; Ὡστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη εἶναι ἐληφοραζόμενος, ἐφ' ὅσον ἐκ Θεοῦ μὲν ἔχει τὴν βοήθειαν, ἐκ τῆς γῆς δὲ τὴν εὐχέρειαν κινήσεων. Ὡ Τίποτε λοιπὸν δὲν ἔμπορει νὰ τὸν ἀνοχλήσῃ, οὔτε ἡ ζῆμια ὀλικῶν πραγμάτων, οὔτε αἱ προσβολαί, οὔτε αἱ σκεοφανταί. Δὲν ὑπάρχει περίπτωση νὰ ὑποστῇ θλάσθην, ὅταν ἀπὸ ἐδῶ μεταφερθῆ εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τόπον ἱερὸν καὶ ἀπολύτως ἀπληροῦστον ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ ἀπὸ κάθε σκευωρίαν. Γνωρίζετε ἄλλωστε σαφῶς ὅτι θλαί αἱ σκευωρίαί γίνονται ἐξ αἰτίας τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χρημάτων, καὶ ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη προσπάθεια ἀποθλέπει εἰς αὐτά. «Ἔως οὗτο ἴδῃ τοὺς ἐχθρούς του νὰ τομεικῶνκοντα ἐνώπιόν του».³⁸ Ποίος δὲ εἶναι ὁ ἐχθρὸς τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἐν δὲν εἶναι οἱ πονηροὶ δαίμονες καὶ ὁ ἴδιος ὁ διάβολος; «Ἐσκόρπισε τὸν πλοῦτον του μὲ ἀγάπην, ἐδῶ-

35. Ψαλμ. 111, 7.
36. Ματθ. 6, 21.
37. Ψαλμ. 111, 8.
38. Ψαλμ. 111, 8.

κει εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἡ δικαιοσύνη του μένει εἰς τὸν αἰῶνα».³⁹ Ἐπειδὴ ἐμνημόνευσε τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ὁμίλησε περὶ θανευσμοῦ καὶ ἐσπλαγχνίως — ἡ ἐλεημοσύνη δὲ ἔχει πολλὰ μέτρα, καθ' ὅσον ὁ μὲν δίδει ὀλιγώτερα, ὁ δὲ περισσότερα —, ὡς ἴδωμεν διὰ ποῖον ἐλεημονα ὀμιλεῖ, δι' αὐτὸν ποῦ προσφέρει ἀπὸ τὸ περισσευόμενον, ἢ δι' αὐτὸν ποῦ δίδει ἀπὸ τὸ ὑπέρημά του. Εἶναι φανερόν ὅτι ὀμιλεῖ δι' αὐτὸν ποῦ δίδει ἀπὸ τὸ ὑπέρημά του, δι' αὐτὸν ποῦ δίδει χωρὶς νὰ λυπηθῆ τὰ πράγματα, καθὼς ἀπαιτεῖ καὶ ὁ Παῦλος λέγων «Ἐκεῖνος ποῦ σπεῖρει ἀφθόνως, ἀφθόνως θὰ θερίσῃ».⁴⁰

³⁹ Ἄ Κότταξε δὲ πόσον ἄραία καὶ ὁ προφήτης ἔχει μεταχειρισθῆ τὰς λέξεις. Διότι δὲν εἶπε διένεμει, διεμύρασε, ἀλλ', «Ἐσκόρπισε», δεικνύον καὶ τὴν ἀφθονίαν τοῦ προσφέροντος καὶ τὸ προσφερόμενον ἀποκολλῶν σπόρον. Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ σπορεῖς. Σκορπίζου ὅ,τι ἔχουν, δίδου προηγουμένως τὰ φανερά, διὰ νὰ λάβουσι τὰ μέλλοντα. Αὐτὴ εἶναι ἡ καλύτερα συλλογὴ, διότι εἶναι πολὺ καλύτερα νὰ σκορπίσῃ κανεὶς ἔτσι παρὰ νὰ συλλέγῃ. Σκορπίζοντα χρήματα καὶ συλλέγεται δικαιοσύνη, σκορπίζονται τὰ προσωρινά, διὰ νὰ ἀποκτηθοῦν τὰ αἰώνια. Αὐτὸ κάμουν καὶ οἱ καλλιεργηταί τῆς γῆς. Β' Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν σκορπίζουσι εἰς τὰ τυφλά, διότι χάμα εἶναι αὐτὸ, ποῦ θὰ ὑποβελθῆ τὸν σπόρον, οὐ δὲ σκορπίζεις εἰς τὸ χερί τοῦ Θεοῦ, ἀπ' οὗτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χάσῃ τίποτε. Ὅταν, λοιπὸν, σοῦ συμβῇ νὰ θεωρήσῃς τὰ χρήματα πράγμα καλὸν καὶ ζωτικόν, καὶ τὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ κοντὰ σοῦ, σκέψου τοὺς σπορεῖς, θυμήσου τοὺς δαπειστάς, σκέψου τοὺς ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουσι μὲ δαπάνην καὶ ἔξοδα, καὶ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἐμπιστεύεται αὐτὰ εἰς ἀμφιβόλους ἐπιχειρήσεις, ἐφ' ὅσον καὶ τὰ κύματα καὶ οἱ κόλποι τῆς γῆς καὶ τὰ γρομμῆματα τῶν ὀφειλετῶν, θλα εἶναι ἀμφιβόλα. Πολλὰς φορές μάλιστα οἱ θανευσταὶ ἐζημιώθησαν εἰς τὸ κεφάλαιον ἐκείνως, ὅμως, ποῦ καλλιέργει τὸν οὐρανόν, δὲν φοβεῖται τίποτε ἀπὸ αὐτά. ἔχει καὶ διὰ τὸ κεφάλαιον καὶ διὰ τὸν τόκον μεγάλην ἐμπιστοσύνην — Ὁ ἐν θεσθαίως ἐπιτρέπεται νὰ ὀμιλῇ κανεὶς περὶ τῶκου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν —, ὅχι ὅμως μεγαλύτερον διὰ τὸ κεφάλαιον.⁴¹

39. Ψαλμ. 111, 9.
40. Π' Κορινθ. 9, 6.
41. Ψαλμ. 111, 10.

Διότι τὸ μὲν κεφάλαιον ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀλίκα πράγματα, ὁ δὲ τόκος εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Ἐπρόσεξτε τὴν φύσιν τοῦ δανειομοῦ, ἡ ὅποια ἔχει πολὺ μεγαλύτερον τοῦ κεφαλαίου τὸν τόκο. Καὶ αὐτὰ μὲν εἰς τὸ μέλλον, τώρα ὁμως θὰ ἀπολεύσῃ πολλὴν ἐλευθερίαν. Δὲν θὰ ἐνοχλήσῃ ἀπὸ ἐπιθουλίας, θὰ σθῆσῃ τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν τῶν συκοφαντῶν καὶ κακῶν¹ θὰ ζήσῃ ἀσφαλῆς εἰς ἅλην σου τὴν ζωὴν, ὅχι μὲ τὴν φοβερὰν ἔντασιν, ποῦ δημιουργοῦν αἱ φροντίδες τῶν παρόντων, ἀλλὰ μὲ τὰ πτερά ποῦ χαρίζουν αἱ ἐλπίδες τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. «Ἡ δύναμις τοῦ θὰ ἀνωρθῆ εἰς μέγαλο ὕψος δόξης». Αὐτὸ μάλιστα τὸ ὅποιο εἶναι ἐπιθυμητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, **D** αὐτὸ τοποθετεῖ συνεχῶς, τὸ λαμπρὸν, δηλαδὴ καὶ ἐπίσημον, τὸ ὅποιο καὶ θὰ διαδεχθῆ αὐτοὺς ἐκεῖ καὶ ἐδῶ θὰ ὑπάρχῃ εἰς αὐτοὺς μαζί μὲ τὴν μεγάλην περιουσίαν των. Διότι κανεὶς δὲν εἶναι τόσο λαμπρὸς καὶ ἐπιφανής, ὅσον ὁ ἐλεήμων.

Καὶ ἐὰν θέλῃς πάρε ὡς παράδειγμα ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐξοδεύουν τὴν περιουσίαν των ἀλαστίως ἐκεῖ εἰς τὰς ἰσχυρομίας καὶ εἰς τὰ θέατρα, φέρε ἐδῶ τὸν ἐλεήμονα καὶ ἀπὸ τὴν σὺγκρισιν θὰ ἴδῃς πῶς καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀμοιβὴ δι' ἐνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Θὰ ἴδῃς πῶς τὸν μὲν ἐλεήμονα ἐπιδοκιμάζουν θλοι συνεχῶς καὶ θαυμάζουν, θεωροῦντες αὐτὸν πατέρα θλων καὶ λιμῶν σωτηρίας. Ἐκείνον δέ, ἀφοῦ τὸν ἐπιδοκιμάζουν, ἐκείνην μόνον τὴν ἡμέραν, ἐπάνω εἰς κάποιαν ἀκαιρίαν καὶ παράλογον ἐξέσπιν τῆς ὀργῆς των, τὸν κατηγοροῦν κατόπιν, Ἐ ὡς ἀπάνθρωπον, ὠμόν καὶ κενόδοξον, ὡς ὑπέρβη τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς κακίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς συλλόγους ἀνκαμμά φορά γίνεται λόγος γιὰ τέτοια πράγματα, ἐκείνων μὲν στίγματίζονται τὰ ἔξοδα καὶ κατηγοροῦνται αἱ δαπάναι, αὐτῶν δὲ (τῶν ἐλεημόνων) αἱ δαπάναι καὶ τὰ ἔξοδα δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ποῦ νὰ μὴ ἐπαινεῖ καὶ θαυμάζη, ὅσον ἀνασχόντος καὶ αἰσχρὸς καὶ ἂν εἶναι, ὅσον ὠμότητα καὶ ἀπάνθρωπον καὶ ἄν ἔχη.

¹ **A** Τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ ἐπαινεῖται καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ δὲν τὴν ἀκούουν ὅπως ἡ κακία καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ μετέρχονται ἀπὴν εἶναι σιχαμερὴ καὶ ἀξία πάσης κατηγορίας. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ἐκείνους μὲν δὲν ἐπαινοῦν, οὔτε αὐτοὶ ποῦ παίρνουν ἀπὸ αὐτοῦ, αἱ πόρνοι, δηλαδὴ καὶ οἱ ἱππεῖς καὶ οἱ χορευταί, ἀλλὰ τοὺς κακολογοῦν ἐνῶ αὐτὸν θὰ θαυμάσουν καὶ θὰ ἀγαπήσουν ἔλοι, ὅχι μόνον οἱ εὐεργετηθέντες πτωχοί, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν

ἀπήλασαν τὴν φιλοτιμίαν του. «Ὁ ἁμαρτωλὸς θὰ ἴδῃ αὐτὰ καὶ θὰ ὀργισθῆ. Θὰ τριέξῃ τὰ δόντια του καὶ θὰ λειώσῃ ἀπὸ τὸν φθόνον».² Τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ ἀκριβῶς ἀντιπαθῆς καὶ ἐνοχλητικὴ εἰς τὴν κακίαν. Διότι καθὼς τὸ πῦρ κατακαίει τὰ ἀγκάθια, ἔτσι καὶ ἡ φιλοτιμία ἐξοργίζει τοὺς ἀπάνθρωπους καὶ ὠμούς, **B** διότι εἶναι ἐλεγχος δι' αὐτοὺς καὶ κατηγορία κατὰ τῆς κακίας. Ἀλλὰ πρόσεξε αὐτὸν, ὁ ὁποῖος παρ' ἅλην τὸν φθόνον του δὲν τολμᾷ νὰ κατηγορήσῃ καὶ ἀντικρύσῃ τὸ εὐχάριστον καὶ καθαρὸν βλέμμα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν σκέψιν ἐξαντλεῖ καὶ τὸν ἀφόρητον πόνον του ἐπιδεικνύει μὲ τὰ δόντια του, χωρὶς νὰ τολμᾷ πάτως νὰ προφέρῃ λέξιν κακὴν ἔτσι δὲ λειώνει καὶ θασανίζεται ἀπὸ τὸν φθόνον. Διότι τέτοια εἶναι ἡ κακία καὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ ὑψωθῆ εἰς πολὺ ὕψηλά ἀξιώματα καὶ ἂν ἐπιτύχῃ νὰ σταθῇ κοντὰ εἰς αὐτοὺς ποῦ φοροῦν τὰ βασιλικά στέμματα, εἶναι ἡ πιὸ ἀσημαντος καὶ δελεῆ ἀπ' ἄλλους καὶ ὁμοιάζει μὲ κάποιον συνεχῆ θάρυθον καὶ παραχρῆν καὶ μὲ μανιασμένην θάλασσαν, καὶ ὅταν ἀκόμη περιδληθῇ μὲ σπεριόριστον ἐξουσίαν ὅπως ἡ ἀρετὴ ἀντιθέτως.

C Διότι καὶ ἂν καταστήσῃ εἰς τὴν μεγαλύτερον πτωχείαν, καὶ ἂν κλεισθῆ εἰς αὐτὴν τὴν φυλακὴν, εἶναι λαμπροτέρα ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ἀπολαμβάνει πολλὴν ἀφοσίαν, ἔχει γαλήνην καὶ ὁμοιάζει μὲ ἀκούμαντον λιμῶν³ ὅχι δὲ μόνον δὲν ὑποφέρει ἀπὸ τοὺς κακοῦς, ἀλλὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀμύνεται καὶ διὰ τῆς σιωπῆς καὶ νὰ ἀπαθῆ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν τῆς κακίας. Τὴ χειρότερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ζῆ μέσα εἰς τὴν κακίαν, ποῦ θασανίζεται μὲ τὸ νὰ ὀπηρετῆ ὡς ὄθλος τὰ ὀλίκα πράγματα καὶ ὑποφέρει ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἄλλων, ποῦ θεωρεῖ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν ἄλλων ἰδικὴν του τιμωρίαν, ποῦ ὁ ἴδιος τιμωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του, ποῦ κατακομωματίζει τὴν συνειδήσιν του, θασανίζει τὴν σκέψιν του **D** καὶ γίνεται ὁ δῆμος τοῦ ἑαυτοῦ του; Εἶδες λοιπόν τὴν ὑπερβολικὴν δόνησιν τῆς ἀρετῆς; εἶδες τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς κακίας; Καὶ δὲν σταματοῦν μέχρις ἐδῶ αἱ συμφοραὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ συνεχίζονται καὶ εἰς ἄλλα πολλά, πράγμα τὸ ὅποιο ἐδήλωσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Προφήτης καὶ συνεπλήρωσε διὰ τῶν ἐξῆς λόγων του «Ἡ κακὴ ἐπιθυμία τῶν κακῶν θὰ καταστραφῆ».

42. Ψαλμὸς III, 10.

Τι σημαίνει θά καταστροφή ή κακή επιθυμία τῶν ἁμαρτωλῶν; Δὲν στηρίζεται, λέγει, κουθενά. Τοῦτο δὲ διότι αἱ ἐπιθυμίαι του εἶναι τόσοσὺν πολλὰ καὶ ἀσταθεῖς καὶ διαφεύγονται τόσοσὺν γρήγορα ἢ μίαι τὴν ἄλλην· διότι ἡ ἐπιθυμία μιμνῆται τὰ πράγματα, σθῆνεται καὶ γάνεται, ὅταν δὲν ἔχη καμμίαν ρίζαν. Ἐάν δὲ αὐτὴ εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐδῶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, Ἐ σκέψου ποῖα θά εἶναι ἡ κατάστασις του εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν, λοιπόν, αὐτὰ, ἀφοῦ ἀποφύγωμεν αὐτὸν τὸν δρόμον τῆς κακίας, ἀς προτιμήσωμεν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ ἀς βαδίζωμεν συνεχῶς τὸν ἀσφαλῆ αὐτὸν δρόμον, τὸν ἐλευθέρον καὶ ἀκατάβλητον, τὸν πληρῆ ἱκανοποιήσεως καὶ δόξης· αὐτὸν ποῦ μᾶς ὁδεῖ τὸν οὐρανόν, ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ πάντοτε πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, τὸν δρόμον ποῦ μᾶς προετοιμάζει διὰ τελειαν χριστιανικῆν ζωὴν· τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς ποῦ ἔχει τόσο ἀγαθὰ,²¹⁷ Ἄ δὲ οὐδεμία γλώσσα θά ἠμπορήσῃ ποτὲ νὰ περιγράψῃ καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν βλαί ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν...
..... (τοῦ Θεοῦ).

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 112 (P1B') ΨΑΛΜΟΝ

«Ὑμνεῖτε δοῦλοι τὸν Κύριον, ὕμνευτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Εἰς τὰς Γραφὰς γίνεται πολὺς λόγος διὰ τοὺς ὕμνους αὐτοῦ· διότι δὲν εἶναι κάποιο τυχαῖον πρᾶγμα ἀλλὰ κάποια θυσία καὶ προσφορά, ἢ ὅποια εἶναι ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν. «Διότι, λέγει, θυσία ἀνέσεως θά με δοξάσῃ».¹ Καὶ πάλιν Β «Θά ὕμνῶ με ὡθὴν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου καὶ θά μεγαλύνῶ Αὐτὸν με εὐχαριστηρίους ὕμνους· καὶ θά ἀρέσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Θεόν περισσότερον ἀπὸ ἕνα νέον μοσχάρι, ποῦ ἐκβάλλει κέρατα καὶ νόχια».²

Εἰς πολλὰ μέρη καὶ τὰ ἱερά θεία αὐτὸ παραγγέλλου καὶ οἱ σωζόμενοι προσφέρου αὐτὸν τὸν ὕμνον ἀντὶ τῆς μεγάλης εὐγνωμοσύνης τῶν. Καὶ ποῖαν δυσκολίαν, λέγει, ἔχει αὐτό; Εἰς ποῖον δὲ δὲν εἶναι εὐκόλον, ὥστε καὶ οἱ τυχαῖοι ἀκόμη νὰ τὸ καταρθῶνται καὶ νὰ ὕμνου τὸν Θεόν; Ἐάν καταλάβῃς αὐτὸ σωστά θά ἴδῃς καὶ τὸν κόπον τοῦ ἔργου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀφέλειαν ἀπὸ αὐτοῦ.

Γ Διότι, πρῶτον μὲν, καὶ ἀπὸ τοῦς ἁγίους ἐπιζητεῖται αὐτὸς ὁ ὕμνος. Πρέπει, ἴμῳ, προηγουμένως νὰ τεκτοποίησωμεν τὴν ζωὴν καὶ κατόπιν νὰ φάλωμεν ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. «Διότι δὲν εἶναι ἀραῖος ὁ ὕμνος εἰς τὸ στόμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ».³

Δεύτερον δὲ, ὅτι ὄχι μόνον με λόγια δυνάμεθα νὰ ὀμνοῦμεν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς πράξεις. Ὁ Θεός, μάλιστα αὐτὸν τὸν ὕμνον καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν ἐπιζητεῖ. Διότι λέγει: «Ἄς λάβωμῃ τὸ φῶς σας ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴθωμεν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσωμεν τὸν Πατέρα σας ποῦ εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς».⁴

Μετὰ τὸν τρόπον αὐτῶν ὕμνου τὸν Θεόν τὰ Χερουβίμ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης, ὅταν ἤκουσεν τὴν μυστικὴν ἐκείνην μελωδίαν ἐλλεινολογοῦσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέ-

1. Ψαλμ. 49, 23.

2. Ψαλμ. 68, 31-32.

3. Σοφ. 249, 15, 9.

4. Μαρθ. 5, 16.

γων· «Ἀλλοίμονον εἰς ἐμέ, διότι εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χεῖλη καὶ κατοικῶ ἐν μέσῳ λαοῦ, ἔχοντος ἀκάθαρτα χεῖλη»·

Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν παροτρύνεται νὰ ἀναπέμψῃ ὕμνους ἀρχίζει ἀπὸ τὰς οὐρανόθεν δυνάμεσι λέγων τὰ ἑξῆς· «Ἦμνεῖτε τὸν Κύριον ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὀμνεῖτε αὐτὸν ἄλλοι οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ»·⁵ Ὡστε πρέπει νὰ ἤνω- μὲν ἄγγελοι καὶ κατόπιν νὰ ὕμνοῦμεν. Μὴ, λοιπὸν, νο- μίσωμεν ἄπλως, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ὕμνος πρὸς τὸν Θεόν. Ἄλλὰ πρὶν ἀπὸ τὸ στόμα μας νὰ ἀναπέμψῃ αὐτὸν ἡ ζωὴ μας καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν γλώσσαν ἄς τὸν λέγῃ ἡ καθημε- ρινὴ μας συμπεριφορά. Ἔτσι καὶ ὅταν σιωπῶντες, δυ- νάμεθα νὰ ὕμνοῦμεν τὸν Θεόν καὶ ὅταν ὁμιλοῦμεν, νὰ κἀνοῦμε τὴν μελωδίαν σύμφωνα μὲ τὴν ζωὴν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον αὐτὸ πού δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ἀπὸ τὸν ψαλμὸν· ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ὀδηγεῖ ἄλλους εἰς ὁμο- γουσιαν καὶ θάξει εἰς τήν δλον τὸ ἄσμα πού ψάλλεται ἀπὸ τὸν χορὸν. Διότι δὲν συνομιλεῖ μὲ ἕνα ἡ δῖο, ἀλλὰ μὲ ὀλόκληρον τὸν λαόν.

Ἐ Καθὼς ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς, παρακινῶν ἡμᾶς εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, παρήγγειλε νὰ κἀνωμεν καινὴν προσευχὴν καὶ νὰ λέγωμεν ὡς ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ πάσης τῆς Ἐκκλησίας· «Πατέρα μας»· καὶ· «τὸ καθημε- ρινὸ μας ψαλμὸς δὲς μας σήμερον» καὶ· «συγχώρησον ὅτι κακὸ ἔχομεν κάμει, καθὼς καὶ ἡμεῖς συνεχωρήσωμεν καὶ μὴ ἐπιτρέψῃς νὰ πέσωμε σὲ πειρασμὸν, ἀλλὰ σώσε μας ἀπὸ τοῦ πονηροῦ»·⁶

²⁸⁸ Ἄ Παντοῦ χρησιμοποιεῖ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ προτρέπει ἕνα ἕκαστον — εἴτε προσεύχεται μόνος του, εἴτε μαζὶ μὲ ἄλλους — νὰ ἀναπέμψῃ προσευχὴν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. Ἔτσι καὶ ὁ προφήτης - ψαλμωδὸς κα- λεῖ ἄλλους μαζὶ εἰς τὴν ἐνότητα τῆς προσευχῆς καὶ λέ- γει· «Ὑμνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου».

Τὶ σημαίνει, λοιπὸν, ἡ προσθήκη τοῦ ὀνόματος; — Μάλιστα μὲν εἶναι παραστατικὸν τῆς διαθέσεως τοῦ λέ- γοντος· ὑπαινίσσεται δὲ καὶ κάτι ἄλλο. Ποῖον, λοιπὸν, εἶναι αὐτό; — Τὸ νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομα Του δι' ἡμῶν καὶ νὰ φαίνεται δοξαζόμενον καὶ μὲ τὴν ζωὴν μας. Εἶναι, θέβαια, τέτοιο ἐκ φύσεως· ἐπιβυμεῖ, ὁμῶς, νὰ ἀκτινοβο-

5. Ψα. 6, 8.
6. Ψαλμ. 148, 1-2.
7. Ματθ. 6, 9, 11, 13, 15.

λῆ ὁ ὕμνος αὐτὸς καὶ μὲ τὴν καθημερινὴν μας συμπεριφο- ράν.

Ἐ Καὶ διὰ τὸ μάθησι ὅτι αὐτὸ ἐννοεῖ, πρόσθετο τὸ ἔ- ξης, διότι προσθέτει· «ὡς εἶναι, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Κυ- ρίου εὐλογημένον ἀπὸ τώρα καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος». Τί λέγει; Μήπως δὲν εἶναι εὐλογημένον ἕαν οὐ δὲν προσ- εύχουσι; Παρατηρεῖς, ὅτι δὲν λέγει διὰ τὴν δόξαν τὴν ἐνοπάρχουσαν εἰς Αὐτὸν καὶ τὴν σπουδαμένην μὲ τὴν φύ- σιν Του, ἀλλὰ διὰ τὴν γινωμένην ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Δι' αὐτὴν γράφων καὶ ὁ Παῦλος λέγει· φοβέσασθε, λοι- πὸν, τὸν Θεόν μὲ τὸ σῶμα σας καὶ μὲ τὸ πνεῦμα σας·⁸

Αὐτὸς, λοιπὸν, εἶναι καὶ ὀνηλὸς καὶ μέγας καὶ δο- ξασμένος μόνος Του· γίνεται δὲ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώ- πων πέποιος, ὅταν ἐκείνοι πού ὑπακούουν εἰς Αὐτὸν ἐπι- δεκνίσκουν τὴν αὐτὴν ζωὴν, ὥστε ἄλλοι ἄλλοι θάλοῦν αὐ- τοὺς Ἐ νὰ εὐλογοῦν τὸν Δεσπότην Θεόν.

Ταῦτο καὶ ὁ Χριστὸς παρήγγειλεν εἰς ἡμᾶς, ὅταν προσευχόμεθα πάντοτε νὰ λέγωμεν «ὅς τιμᾶται ὡς ἅγι- ον τὸ ὄνομα Σου»·⁹ Δηλαδή ἄς δοξασθῇ καὶ μὲ τὴν ζωὴν μας. Διότι καθὼς ἀκριβῶς θαλασφημεῖται ὅταν ζῶμεν θίον ἀνήθικον, ἔτσι δοξάζεται, εὐλογεῖται καὶ ἀγιάζεται ὅταν φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν.

Ἐκεῖνο, λοιπὸν, πού ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἑξῆς· καταξίωσέ μας πάντοτε νὰ ζῶμεν θίον ἐνάρετον, ὥστε καὶ δι' ἡμῶν νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομα Σου.

Ἐ Ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν μέχρι τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς ὁ- μνεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Παρατηρεῖς, λοιπὸν, πῶς ὁ Κύριος προετοιμάζει τὸν νέον τρόπον ζωῆς καὶ δεικνύει ὀλίγον τὴν εὐγενὴ καταγωγὴν τῆς Ἐκκλησίας; Ἐ Διότι ὄχι μόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην ἢ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὕμνεῖ- ται, ἀλλὰ εἰς ἄλλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Πότε δὲ ἔγι- νεν αὐτὸ παρὰ ὅταν ὁ χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσε; Ὁ- πως, θέβαια, τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ὄχι μόνον δὲν ἐδοξά- ζετο εἰς τὴν Παλαιστίνην ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἐθαλασφημεί- το ἕνεκα τῶν κατοικούντων εἰς αὐτὴν Ἰουδαίων. «Διότι ἐξ ἁπλῆς σῆς, λέγει, θαλασφημεῖται τὸ ὄνομα μου μετα- ξὺ τῶν ἐθνῶν».¹⁰

Τώρα, ὁμῶς, ὀμνεῖται εἰς ἄλλα τὰ μέρη τῆς οἰκου- μένης. Ταῦτο, λοιπὸν, καὶ ἄλλος προφήτης φανερόνως

8. Ἀ' Κορ. 6, 20.
9. Ματθ. 6, 9.
10. Ψα. 52, 5.

λέγει: «Θά φανῆ ἔξαφνα ὁ Κύριος καὶ θά ἐξαφανίσῃ ἅλους τοὺς Θεοὺς τῶν ἔθνῶν καὶ θά προσκυνήσουσιν Αὐτὸν ὁ καθένας εἰς τὸν τόπον τοῦ».¹¹

Καὶ ἄλλος πάλιν λέγει: «Διότι καὶ εἰς σὰς θά κα-
τακλιεσθῶν αἱ θύραι, ὥστε νὰ μὴ ἀνάτῃτε τὸ θυσια-
στήριόν μου ματαίως, Διότι ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν μέχρι τὴν
δύσην τοῦ ἡλίου ἔξει δοξασιὴ τὸ ὄνομα μου μεταξὺ τῶν
ἔθνῶν καὶ εἰς καθὲ τόπον προσφέρεται εἰς τὸ ὄνομα μου
θυμίαμα καὶ καθαρά θυσία».¹²

Βλέπεις πῶς ἐχομῆλωσε τὰ Ἰουδαϊκά καὶ τὰ ἑστα-
μάτῃσε καὶ εἰς δολοκλήρον τὴν οἰκουμένην ἐξήλωσε τὸ
πολιτεῦμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ προδιέκηρυξε τὴν λα-
τρείαν; Διότι ὁ προφήτης, ὁ ὁποῖος λέγει αὐτά, ἔζησε
μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν Βαβυλώνα.¹³
Διὰ τοῦτο δὲ προσέφητευσε τότε αὐτά, διὰ νὰ μὴ λέγουν
οἱ Ἰουδαῖοι, ²⁸⁹ Ἄ ὅτι ἀναφέρει ἐκείνων τὸν ἀποκλεισμόν
καὶ ἐκείνην τὴν ἐρημίωσιν εἰς τὴν Βαβυλώνα.

Διότι μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπολλογὴν ἀπὸ ἐκείνου καὶ τὴν
ἐπιστροφὴν εἰς τὴν προηγουμένην ζωὴν τῶν λέγει αὐτά
ὁ ψαλμογράφος, φανερώνων τὴν ἐρημίωσιν, ἣ ὅποια ἔγινε ἐπὶ
Βεσσαισιανοῦ καὶ Τιταί.¹⁴ Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὴν δὲν θά ὀ-
πάρχη πλέον καμμία μεταβολὴ ἐκείνης τῆς ἐρημίωσεως,
διότι τὴν διεδέχθησαν τὰ ἔργα τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦ-
το λέγει ὅτι «μεγάλο εἶναι τὸ ὄνομα μου μεταξὺ τῶν Ἐ-
θνῶν»· δηλαδὴ εὐλογημένον, πῶς ἠμνεῖται μὲ τὴν ζωὴν
τῶν. Καθὼς ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ ἔλεγεν «εὐλογημένον εἶ-
ναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

«Ὑπὲρ πάντα τὰ Ἔθνη ὤμηλος εἶναι ὁ Κύριος». Πα-
ρατηρεῖς πάλιν ὅτι τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια δεχόνται τὴν λα-
τρείαν Αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἕνα ἢ δύο ἢ τρία. Ἐ ἀλλὰ ἅλα
εἰς τὴν Οἰκουμένην; Τί εἶναι σαφέστερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν
προφητείαν; Πῶς δὲ εἶναι ὤμηλος ὑπὲρ πάντα τὰ Ἔθνη;
Μὲ τὸ ὅτι ἐγκωμιάζομεν Αὐτὸν χωρὶς νὰ προσθέτομεν
εἰς Αὐτὸν ὕψος; — Μακράν, ὄχι! Ἀλλὰ μὲ τὰ ἄρθρα πύ-
στεως, μὲ τὴν λατρείαν, μὲ τὴν προσκύνῃσιν καὶ μὲ ἅλα
τὰ ἄλλα, χωρὶς νὰ ἐνοσώμεν τίποτε τοπεινῶν ὅπως οἱ
Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ πῶς ὤμηλος καὶ μεγαλύτερα. Διότι
τέτοιον εἶναι αὐτὸ τὸ πολιτεῦμα. Ὅσον ὤμηλος εἶ-

11. Σοφ. 2, 11.

12. Ματθ. 1, 10-11.

13. Ἦρχισεν ἀπὸ τοῦ 538 π.Χ.

14. 70, μ.Χ.

ναι ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, τὸσον αὐτὸ ἀπὸ τὸ παλαιόν.
Διὰ τοῦτο λέγει: «ἐπάνω ἀπὸ ἅλα τὰ ἔθνη ὤμηλος εἶναι
ὁ Κύριος».

Διότι μαζὶ μὲ τὸ νὰ ὀμοῦμεν Αὐτὸν μὲ τὴν λατρείαν,
γνωρίζομεν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι καὶ αὐτὰ εἶναι συγκατάβα-
σις. Ὡστε ἀν' C καὶ εἶναι ὤμηλος ἀπὸ ἐκείνου τοῦ πα-
λαιοῦ πολιτεῦματος, εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὴν ἀξίαν Αὐ-
τοῦ. Αὐτὰ δὲ ὁ Παῦλος φανερώνων καὶ παρουσιάζων τὴν
διαφορὰν μεταξὺ τῆς γνώσεως, ἣ ὅποια ἐξουσιάζει τώρα
καὶ ἐκείνης, ἣ ὅποια θά ὀπάρχη εἰς τὸ μέλλον, ἔλεγεν
«Ὅταν ἦμουν νήπιον, σὰν νήπιον ὠμιλοῦσα, σὰν νήπιον
ἐσκεπτόμουν· ὅταν δὲ ἔγινα ἀνδρῶν κατήγηρα τοὺς νη-
πιακοὺς τρόπους».¹⁵ Καὶ πάλιν: «ἔχομεν μερικτὴν γνῶσιν
καὶ μερικτὴν προφητείαν».¹⁶ Καὶ: «τώρα θά ἐλέπομεν σὰν σὲ
καθρέπτῃν ἀμυδρῶς, τότε διμῶς θά θάλετομεν πρόσωπον
πρὸς πρόσωπον».¹⁷ Διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ δεικνύει, D ὅτι
τὸσον πολὺ ἀπέχει ἡ γνῶσις τῆς παρούσης ζωῆς ἀπὸ τὴν
μέλλουσαν, ὅσον τὸ νήπιον ἀπὸ τὸν ἀνδρῶν, ὁ ὁποῖος ἤλ-
θεν εἰς τελείαν ἡλικίαν.

Ἐπὲρ τῶν τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ δόξα Αὐτοῦ. Ἐ-
πειδὴ ὠμίλησε διὰ τὴν ἐξήμνησιν καὶ τὸ μεγαλεῖον, τὰ
ὅποια προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ συνε-
θούλευσε κατὰ τοιοῦτον τρόπον νὰ ἐξυψώμεν, νὰ ὑμῶ-
μεν καὶ νὰ ἐγκωμιάζομεν τὸν Θεόν, προτρέπων ἤδη εἰς
μεγαλύτεραν ἀρετὴν, δεικνύει πῶς αὐτὸ γίνεται κατ' ἐ-
ξοχὴν. Ποῦ, λοιπόν, γίνεται αὐτό; Εἰς τοὺς οὐρανούς·
διότι ἐκεῖ εἶναι ἡ δόξα Του. Διότι πολὺ περισσότερον δο-
ξάζουν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι, ὄχι μόνον ἕνεκα τῆς συγγε-
νοῦς φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς ὁρακοῆς τῶν ὑπηρε-
τουμένων ἀνθρώπων, πραγματοποιοῦντες μὲ ἀκριβείαν
τὰ θελήματα καὶ τὰ προστάγματα Αὐτοῦ.

Ἐ Διὰ τοῦτο λέγει: «ἰσχυροὶ εἰς δύναμιν, οἱ ὁποῖοι
ἐκτελεῖτε τὰς διαταγὰς Του».¹⁸ Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ Εὐ-
αγγέλια ὁ Χριστὸς προτρέπει νὰ προσευχόμεθα καὶ νὰ
λεγώμεν «Ἄς γίνεταί το θελήμα σου ὅπως εἰς τὸν οὐ-
ρανόν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν γῆν».¹⁹ Δηλαδὴ ὅπως ἀκριβῶς οἱ
ἄγγελοι ἀγιάζουν Αὐτὸν, ἀπηλλαγμένοι μὲν ἀπὸ κάθε
πονηρίας, ἀκολουθοῦντες δὲ τὴν ἀρετὴν μὲ ἀκριβείαν,

15. Α' Κορινθ. 13, 11.

16. Α' Κορινθ. 13, 9.

17. Α' Κορινθ. 13, 12.

18. Ψαλμ. 108, 20.

19. Ματθ. 6, 10.

ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἀς ἀξιωθῶμεν νὰ δοξάζωμεν Αὐτόν.

²⁰ **Α** Τοῦτο φανερώων καὶ αὐτὸς προσέθεσεν «ἐπερῶν τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ δόξα Αὐτοῦ».

Μὴ λοιπὸν θέλησιν μόνον τὰ ὁρατὰ αὐτὰ δημιουργήματα εἰς τὴν γῆν, μῆτις τὴν εὐτασίαν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ μὲ τὴν σκέψιν ἀνελθε ἀπὸ τὰ ἀσθητὰ εἰς τὰ νοερά, εἰς τὰ κάλλη ἐκεῖνων τῶν οὐραίων, εἰς τὴν λαμπρότητα ἐκείνης τῆς ζωῆς· καὶ τότε θὰ γνωρίσῃς πῶς ἡ δόξα Του εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

«Ποῖος εἶναι ὁπως ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ συγκαταβαίνει διὰ νὰ ἐπιθλήτῃ τὰ χαμηλά;». ²⁰ Ἄρα γε δὲν νομίζεις, ὅτι εἶναι σημαντικόν τὸ λεχθέν: Ἄλλ' ὅταν κατανοήσῃς διὰ ποῖον ἐλέγηθ' ὅτι εἶναι πολὺ ἐλλιπές. **Β** Τοιοῦτοτρόπως, καθὼς ἔλεγο, δὲν πρέπει νὰ στεκώμεθα εἰς τὰ λόγια, ἀλλὰ νὰ ἀναβαίνωμεν εἰς τὴν ἐνοιαν τῶν.

Πῶς ἀρὰ γε κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ πληρῶν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν γῆν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται παντοῦ; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος λέγει: «Δὲν εἰμαι ἐγὼ Θεὸς πλησίον καὶ ὄχι Θεὸς μακρινός;». ²¹ ὁ ὁποῖος ἐμέτρησα τὸν οὐρανόν με τὴν σπιθαμὴν καὶ τὴν γῆν με τὴν φούχτα καὶ ὁ ὁποῖος κατέγα τὸν γῆρον τῆς γῆς;». ²¹

Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοῦτο ἕως τότε ὁμιλεῖ ἔτσι, κατ' ὀλίγον ἀνυψῶναι τὴν σκέψιν αὐτῶν, ἀναπτερόνων τὸ πνεῦμα, ἀναθεῖάζων ἠρέμους. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, δὲν εἶπεν ἀπλῶς «αὐτὸς που κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ συγκαταβαίνει διὰ νὰ ἐπιθλήτῃ τὰ χαμηλά», ἀλλὰ, ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε **Β** «ποῖος εἶναι ὁπως ὁ Κύριος ὁ Θεὸς μας;», τότε προσέθεσεν αὐτὸς που κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ ἐπιθλέπει τὰ χαμηλά». Εἶπε δὲ ἐκεῖνο διὰ νὰ φανερώσῃ διὰ ποῖον λόγον εἶπε τὸ δεύτερον. Τὸ εἶπεν, θεσπιάς, διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἰουδαίων, τὴν κυριευμένην ἀπὸ τὸν φόβον τῆς εἰδωλολατρείας, ἣ ὁποῖα προσκυνεῖ Θεοὺς περιορισμένους εἰς τόπους καὶ ναοὺς. Δι' αὐτὸ θεσπιάς κατ' ὀλίγον κάμνει τὴν σύγκρισιν, ἃν καὶ ὁ Θεὸς ὑπερέχει ἀσυγκρίτως ἀπὸ ἅλα. Ροθμίζει, ὅμως, τοὺς λόγους ἀναλόγως μετ' ἡδυναμίαν τῶν ἀκραστῶν, καθὼς εἶπα πρὸ ὀλίγου (διότι δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω συνεχῶς τὸ ἴδιον). **Δ** Διότι δὲν ἐπι-

20. Ἰερ. 23, 23.
21. Ἦσ. 40, 12, 28.

ζῆπει ἕως τότε νὰ εἴπουν κάτι ἀντιθέτον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ καταληπτόν εἰς αὐτοὺς.

Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, κατ' ὀλίγον ἀνυψῶμεν αὐτοὺς. Καὶ ὅμως, ὅτε ἔτσι παραμένει εἰς τὰ χαμηλά, ἀλλὰ ἀναπτύσσει πάλιν ἄλλας ὑψηλότερας σκέψεις. Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν αὐτὸς που κατοικεῖ εἰς τὰ ὕψη καὶ ἐπιθλέπει τὰ χαμηλά», πάλιν δδηγῶν τὸν λόγον ἐμπρόθερα, λέγει: εἰς τὸν οὐρανόν καὶ εἰς τὴν γῆν, δεικνύων ὅτι εὐρίσκειται παντοῦ· καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ. Διότι δὲν ἄλλεπει τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν γῆν ἀπὸ μακρῶν, ὅσν νὰ εἶναι ἀποκλεισμένος εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ εὐρισκόμενος παντοῦ καὶ παραστέκων εἰς ἅλα.

Ε Εἶδες πῶς ἀναπτερόνει κατ' ὀλίγον τὴν σκέψιν τῶν ἀκραστῶν; Κατόπιν, ἀφοῦ σηκῶσῃ τὸν ἀκραστὴν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὸν προσηλώσῃ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἀφοῦ τὸν προετοιμάσῃ νὰ σκεπτεται κάτι σπουδαϊότερον, ἔρχεται εἰς ἄλληλ' ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ λέγων «αὐτὸς ὁ ὁποῖος σηκῶνει τὸν πτωχὸν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τῶν σωρῶν τῶν ἀπορριμμάτων ἀνυψῶνει τὸν ἄπορον». Διότι εἶναι ἀποτέλεσμα μεγάλης καὶ πολὺ ἀνεκφράστου δυνάμεως τὸ νὰ ἀνυψῶνῃς τὰ μηδαμινά. Εἰς ἄλλο σημείον, ὅμως, θέτει καὶ τὸ ἀντίθετον, ὅτι ταπεινῶνει τὰ μεγάλα, λέγων τὰ ἐξῆς: «αὐτὸς συντρίθει τὰ δ'χυρῶματα καὶ ἐπιφέρει καταστροφήν τῶν φρουρίων». ²² Ἐδῶ θεσπιάς ἐλέγηθ', ὅτι δύναται νὰ ὑψώσῃ τοὺς ταπεινοὺς.

²³ **Α** Εἶναι μὲν λοιπὸν καὶ γενικὸς ὁ λόγος. Ἐάν δὲ κάποιος θελήσῃ νὰ ἐνωσῇ αὐτὸν ἀναγωγικῶς, θὰ ἔσῃ αὐτὸ νὰ γίνεταί εἰς τὰ ἔσθη, θὰ ἔσῃ αὐτὸ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι τί εἶναι πτωχότερον ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν; Ἄλλ' ὅμως ἀνέστησεν αὐτὴν καὶ ἀνύψωσεν εἰς τὸν οὐρανόν μαζί με τὸ πῶ καλὸ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν μας ²³ καὶ συνεκάθεσεν αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατρὸς.

«Καὶ ἀπὸ τῶν σωρῶν τῶν ἀπορριμμάτων ἀνυψῶνει τὸν πτωχὸν διὰ νὰ θάλῃ αὐτὸν νὰ καθίσῃ μαζί με τοὺς ἀρχοντας, με τοὺς ἀρχοντας τοῦ λαοῦ του». Καθίον ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν πτωχείαν καὶ ἄλην τὴν ἀλλαγὴν, ἣ ὁποῖα γίνεταί ἀπὸ ἐκεῖ διὰ μᾶς, δεικνύων ὅτι ἅλα εἰς Αὐτὸν εἶναι εὐχερῆ καὶ εὐκόλα. **Β** Κατόπιν ἔρχεται εἰς ἄλλο

22. Ἄμὸς 9, 9.
23. Ἰωνεεὶ τὴν φύσιν.

σπουδαιότερον. Ποιον, λοιπόν, είναι αυτό; "Οτι όχι μόνον δύναται νά μεταβάλῃ τὰ πράγματα, οὔτε μόνον νά μεταβάλῃ τὴν μηδενικότητα εἰς ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ νά μετατοπίσῃ τὰ σῦνορα καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τὴν στείραν νά κάμῃ μητέρας. Διὰ τοῦτο προσέθεσεν αὐτὸς ὁ ὁποῖος τοποθετεῖ μονίμως τὴν στείραν εἰς τὸ σπῆτι ὡς μητέρα ποῦ εὐχαριστεῖται μὲ τὰ παιδιά".

Τοῦτο ἀκριβῶς ἔχει συμῆθῃ μὲ τὴν "Άνοιαν".²⁴ Τοῦτο ἀκριβῶς ἔχει συμῆθῃ μὲ ἀναριθμητοὺς πληθὺς ἄλλων γυναικῶν. Εἶδες ὕμνον τέλειον; Εἶδες ὕμνον ἐκκληρωμένον; Εἶπεν ὁσα πρόκειται νά ἐπιτευχθῶν εἰς τὴν οἰκουμένην πᾶς ὁ Ἰουδαϊσμός πρόκειται νά παύσῃ, πᾶς νά διακριθῇ ἡ νέα ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, πᾶς νά προσφέρῃται παντοῦ θυσία.

Κατόπιν, κάμνων ἀξιόπιστον τὸν λόγον καὶ εἰς τοὺς πλεόν χονδροκεφάλους, ἐπιθεβαιώνει τὰ μέλλοντα ἀπὸ ὅσα γίνονται ἤδη. Ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐνωσεῖ εἶναι τὸ ἔ-ξῆς μὴ ἀπιστήσε, ἀνθρώπε, ὅτι θὰ γίνῃ τόσον μεγάλη μεταβολὴ καὶ ὅτι τὰ παραπεταμένα ἔθνη θὰ ἔλθουν εἰς μεγίστην δόξαν. Δὲν ἐλέπεις ὅτι αὐτὰ γίνονται κάθε ἡμέραν; Τοὺς ταπεινοὺς νά ὑψώνονται καὶ νά κἀθῆνται μαζί μὲ τοὺς ἄρχοντας; Δὲν ἐλέπεις τὴν ἀνάτηρην φύσιν νά τακτοποιεῖται καὶ τὰς στείρας νά γίνονται μητέρες;

Ἦ Καὶ τέτοιο συνέθῃ καὶ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἦτο στείρα, ἀλλ' ἔγινε μητέρα πολλῶν τέκνων. Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Ἠσαΐας: «χαίρε στείρα ποῦ δὲν γεννοῦσες, ἀναβόησον καὶ κρούσασε ἐσὺ, ἡ ὅποια δὲν ἐγκυμονοῦσες. Διότι περισσότερα εἶναι τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου παρά ἐκείνης, ἡ ὅποια ἔχει τὸν ἄνδρα».²⁵ Τοῦτο προλέγει ὅτι θὰ γίνῃ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν.

Διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ αὐτὸς ἐδῶ ἐτελείωσε τὸν λόγον, ἀποδείξας ὡς ἀξιόπιστον τὴν προφητείαν καὶ μὲ αὐτὰ καὶ μὲ τὰ γενόμενα ἤδη καὶ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον Αὐτοῦ. Διότι ὅλα ὅσα ἠθέλην σκεθῆ ὁ Θεὸς εἶναι εὐκόλον νά πράξῃ. Διότι καὶ τὴν φύσιν δύναται νά μετατρέψῃ καὶ τὴν ταπεινότητα νά μεταβάλῃ εἰς ὕψος καὶ νά διορθώσῃ χαρακτήρας.

Αὐτὰ, λοιπόν, γνωρίζοντες ὅλα, ἄς προσφέρωμεν ὅτι

24. Μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ.

25. Ἠσ. 54, 1.

ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν κάθε δόξαν καὶ θὰ ἀνέλθωμεν εἰς ἀνέκφραστον ὕψος, ἀπολαμβάνοντες τὴν θεήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἐ Εἰς Αὐτὸν ἀνῆκει ἡ δόξα καὶ ἡ δόξαμις, εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 113 (ΡΙΓ') ΨΑΛΜΟΝ

292 Α «Όταν ὁ Ἰσραὴλ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὁ οἶκος Ἰακώβ ἀπὸ θάρβαρον λαόν, ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριόν του, ὁ Ἰσραὴλ ἡ δεσποτεία αὐτοῦ.»

Ἐδῶ δίδει μαρτυρίαν τῆς μεγάλης πράξης καὶ ἡμερότητας τοῦ Θεοῦ. Ποία, λοιπόν, εἶναι αὕτη; Ὅτι ἀφοῦ ἀπατεῖ τὴν προσκύνῃσιν. Διότι αὐτὸ φανεράναι ὅταν λέγῃ: «ὅταν ἐξῆλθεν ὁ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον... ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριόν του.» Β Διότι τότε ἀπέδειξε τὴν δυνάμιν αὐτοῦ μετὰ τὰ θαύματα, ποῦ ἔκομεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν ἔρημον τότε ἔκομεν ἰδικόν Του καὶ τὸν λαόν τῶν Ἑβραίων.

Τούτο ἔκομεν καὶ μετὰ τὸν Ἀδάμ. Διότι, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδημιούργησεν τὸν κόσμον καὶ ἀπέδειξεν τὴν δυνάμιν τῆς σοφίας καὶ τῆς παντοδυναμίας Του, τότε ἐπλασεν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐζήτησεν τὴν προσκύνῃσιν. Ἐπει καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ πρῶτα προσέφερε πολλά καὶ παντὸς εἴδους θαύματα, τότε ἐζήτησε τὴν πίστιν.

Διὰ τοῦτο, θεοβίως, εἰς μὲν τοὺς ἀρχικὰς προσερχομένους, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐνέχυρα αὐτοῦ ὅστε ἀποδείξιν τῆς θεότητός του, δὲν ἔλεγεν: πιστεύετε, ἔτι δυνάμει νὰ πράξω αὐτὸ, ἀλλὰ μόνον τὰ θαύματα ἐπέδεικνεν.

Γ Ὅταν δὲ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Παλαιστίνης ἐφθασεν ἐνθῆμια τῆς δυνάμεώς Του — διορθῶν σκαταμένα σῶματα, ἀνομακρόνων τὴν κακίαν, βυβλῶν περὶ τῆς βασιλείας, εἰσάγων σωτηριαδίας νόμους — τότε ἐζητοῦσε τὴν πίστιν τῶν προσερχομένων.

Οἱ μὲν ἄνθρωποι πρῶτα θέλουν νὰ ἐξουσιάζουν καὶ κατόπιν νὰ εὐεργετοῦν, ὁ δὲ Θεὸς ἀρχίζει ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας. Καὶ διατεῖ νὰ ἀναφέρω τὰς ἄλλας εὐεργεσίας, ἀφοῦ καὶ αὐτὴν τὴν σταιρῶσιν ὑπέμεινε; Καὶ τότε ἐξου-

σίασε τὴν Οἰκουμένην, ἀποδείξας μετὰ ἔργα τὴν Πρόνοιαν αὐτοῦ.

Αὐτὸ, λοιπόν, φανεράναι καὶ ὁ ψαλμὸς ἐδῶ, λέγει: «ὅταν ἐξῆλθεν ὁ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον; Δ ὁ οἶκος Ἰακώβ ἀπὸ θάρβαρον λαόν, ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριόν του.» Δηλαδή ὅταν ἐβγήκε, ὅταν ἀπηλλάγη, ὅταν ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον», ἀλλὰ προσέθεσεν «ἀπὸ θάρβαρον λαόν», μετὰ τὸ ὄνομα τῶν ἐχθρῶν ἀποδείξας τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ.

Διότι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπολλαγῶν ἀπὸ τοὺς φερόνους ἐκείνους καὶ ἀγρίους καὶ εὐρισκομένους εἰς μεγαλύτεραν θάρβαρότητα Αἴγυπτίους, ἐὰν δὲν ἀπελάμβανον τὴν μεγάλην δυνάμιν καὶ τὸ ἀκαταμάχητον χεῖρι τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκείνοι ἦσαν ἀγριώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ θηρία, σκληρότεροι καὶ ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ δὲν ὑποχωροῦσαν ἂν καὶ ἐκτυπῶντο μετὰ ἀναριθμήτους πληγὰς.

Ε Ἀφοῦ, λοιπόν, ὠνόμασεν τὸν λαόν θάρβαρον, εδειξεν τὴν ὑπερφθλήν τῆς δυνάμεώς τοῦ Θεοῦ διότι τὸν τῶσιν θάρβαρον καὶ τῶσιν ἀπάνθρωπον ἀπὸ ἐνὸς μὲν ἐπεισεν, ἀπὸ ἑτέρου δὲ, καὶ χωρὶς τὴν θέλησιν του, ἐξηνόγκασε νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς δούλους. Κατόπιν δὲ, ὅταν ἐπέμεινε εἰς τὰς φιλονεικίας, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔπει ἠλευθέρωσεν τὸν λαόν Του.

Τί δὲ σημαίνει: «ἡ Ἰουδαία ἔγινε τὸ ἁγίαστήριον αὐτοῦ;» — Σημαίνει «λαός, ὁ ὁποῖος τὸν λατρεύει, λαός ὁ ὁποῖος εἶναι ἀφοσιωμένος εἰς αὐτόν, λαός ὁ ὁποῖος ἔχει γίνῃ ἰδικός Του.» 293 Α Ἁγίαστήριον δὲ κυρίως ὠνομάζετο ὁ ναός, τὰ ἅδυνα, τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων καθὼς καὶ ὁ Ζαχαρίας ἀναφέρει μερικούς, οἱ ὁποῖοι ἐρωτοῦν καὶ λέγουσι: «εἰσῆλθεν ἐδῶ τὸ ἁγίαστήριον ἢ θὰ νηστεύσωμεν;»

Ὅμιλεῖ δὲ ὁ προφήτης περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Κιθωτοῦ καὶ θῶν τῶν ἄλλων.

Ἡ Ἰουδαία ἔγινε ἁγίαστήριον αὐτοῦ. Διότι πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἡ χώρα ἦτο ἀκάθαρτος καὶ καταραμένη; ὅταν δὲ ἐπέστρεψεν ὁ λαὸς ἡ πόλις ἔγινε ἁγίαστήριον αὐτοῦ; δηλαδή ἐθεωρεῖτο ἁγίαστήριον διὰ τὰ μυστήρια, τὰς θυσίας, τὴν λατρείαν καὶ τὴν ἄλλην ἱερατευσίαν.

Ἐἰς τὸ Ἰσραὴλ ἡ θεσποτεία αὐτοῦ. Τί σημαίνει αὐτό; — Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, λέγει. Ἄν καὶ ὀλόκληρος

1. Ζαχ. 7, 3. 2ημ. τὸ «ἡ νηστεύσωμεν» δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς 0'.

ἢ οἰκουμένη εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ, αὐτοὶ εἶναι καὶ κατὰ ἄλλον συσχετιομένων. **Β** Διότι καὶ προφητείας ἐδέχοντο καὶ ὠμίλει πρὸς αὐτοὺς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτοὺς τὰ διεχειρίζετο καλλίτερα.

Κατόπιν καὶ κατ' ἄλλον πρόπον ἐθεωρεῖτο λαὸς Αὐτοῦ. Διότι πολλὰς φορές, μὲ τὴν συγκατάθεσιν Αὐτοῦ, καὶ εἰς πολέμους ἐκίνησαν καὶ ἔκαμαν πολλὰ κατὰ τῶν ἄλλων λαῶν. Διότι ἀφ' οὗ ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γένη τῶν θαρσάρων, ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν, ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ ἀπὸ τὸν ἀνώτατον κίνδυνον, τότε ἔγινε θεοκίεὺς αὐτῶν.

Δι' αὐτὸ, λοιπόν, καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ἀπολογούμενος καὶ δεικνύων ὅτι ζητεῖ τὴν πίστιν των, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἀποδείξει τὴν ἀγάπην του, λέγει: «μήπως ὀπίρρα διὰ τὸν Ἰσραὴλ ἔρημος ἢ τόπος ἀγονος;»² **Γ** Ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἔξης: μήπως, λέγει, ἔγινε ἄκαρπος εἰς σὰς; Δὲν σὰς ἐπέδειξα ἀναριθμητὰ ἀγαθὰ; Δὲν μετέβαλα τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν; Δὲν ἐρρόθμισα τὰ στοιχεῖα τῆς διὰ τὴν ἐξυμνήρησίν σας; Δὲν σὰς ἐχάρισα διὰ τῶσιν ποῦ ἦτο ἀπῆλλαγμένη ἀπὸ θνηρωπίνους κόπους;

Διὰ τοῦτο λέγει: «μήπως ἔγινε ἔρημος εἰς τὸν οἶκον Ἰσραὴλ;». Δηλαδή δὲν σὰς προσέφερα ἀναριθμήτους καρπούς; Τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς θαρσάρους, τὴν ἐπίδειξιν τῶν θαυμάτων, τὴν διάδοσιν τῆς ἐρήμου, τὴν κληρονομίαν τῆς Παλαιστίνης, **Δ** τὴν ἰκίην κατὰ τῶν θαρσάρων, τὰ συνεχῆ μνημεῖα νίκης, τὰς ἀλλεπολλήλους νίκας, τὰ ἀπίστευτα θαύματα, τὰ συνεχῆ ὑπερφυσικὰ ἔργα, τὴν εὐημερίαν, τὴν προκοπὴν τοῦ γένους σας, τὴν δόξαν εἰς ὅλοκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἄλλα ἀναριθμητὰ.

Εἶπες τοὺς καρπούς τοῦ Θεοῦ; Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «μήπως ἔγινε ἀγονὸς γῆ;»³ Δηλαδή δὲν συνελέξατε ἀπὸ ἐμὲ ἀναριθμήτους καρπούς; Δὲν εὐλόγησα τὴν εἰσοδὸν σας καὶ τὴν ἐξοδὸν σας, τὰ κοπάδια σας καὶ τὰς ἀγέλας τῶν βοδιῶν, τὸ ψαμί σας καὶ τὸ νερὸ σας; Δὲν σὰς ἐτοποθέτησα εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Δὲν σὰς ἔκαμα ἀκυριεῦτους εἰς ἄλλοι, φοβεροὺς καὶ ἀκατανικήτους; **Ε** Δὲν συνέρρευσαν εἰς σὰς ἄλλα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ὡσαν ἀπὸ κάποιαν πηγῆν; Διότι τὸν

2. Ἰερ. 2, 81.
3. Ἰερ. 2, 81.

ἀρχοντα, τὸν κυβερνήτην αὐτὰ πῶς πολὺ ἀποδεικνύουσι ἢ πρόνοια, ἢ ἐπιμέλεια καὶ ἡ φροντίς ὑπὲρ τῶν ὀηκῶν του.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε «ὁ καλὸς θεοκίεος» δὲν εἶπε ὅτι τμηταὶ καὶ λατρεύεται, ἀλλὰ «τὴν ζωὴν του θυσιάζει χάριν τῶν προβάτων».⁴ Αὐτὸ σημαίνει ἐξουσία, ποιμαντικὴ ἐπιστήμη τὸ νὰ παραμελῆς τὰ ἰδικὰ σου καὶ νὰ φροντίης διὰ τὰ ζητήματα τῶν διοικουμένων.

²⁹⁴ **Α** Ὅτι θεοκίεος εἶναι ὁ ἱατρός, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ κυβερνήτης: μᾶλλον δὲ καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἱατρὸν. Διότι ὁ μὲν ἱατρός προμηθεύει τὴν σωτηρίαν, ὁ δὲ κυβερνήτης εὐρίσκει καὶ εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους. Αὐτὸ ἀκριβὲς ποῦ ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς ἐκτυπήθη μὲ τὴν παλάμην εἰς τὸ μάγουλον, ἐσταυρώθη καὶ ὑπέστη ἀναριθμητὰ ἄλλα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ὁ Χριστὸς δὲν ἱκανοποίησε τὸν ἑαυτὸν του»,⁵ ἀλλὰ καθὼς ἔχει γραφῆ «καὶ ὕβρεις τῶν ὑβρίζοντων σε ἔπεσαν εἰς ἐμέ».⁶

Δύο, λοιπόν, μᾶλλον δὲ τρεῖς καὶ ἀναριθμήτους ἐργασίας ἀναφέρει ἐδῶ: ὅτι τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τοὺς θαρσάρους, ὅτι τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν ξένην χώραν, ὅτι τοὺς ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, ὅτι τοὺς εὐτρόπασεν ἀπὸ τὰ θάσσανα καὶ τὴς ταλαιπωρίας, ὅτι τοὺς ἔκαμαν ἀναριθμητὰ θαύματα. Κατόπιν δὲ ἔκρινεν ἄξιον αὐτοὶ νὰ γίνων ἀγαπητοὶ καὶ ἀπῆκοὶ Του. **Β** Καὶ τοῦτο, θεοκίεος, δὲν εἶναι μικρὰ μορφή εὐεργεσίας, τὸ νὰ κατατάξῃ αὐτοὺς μεταξὺ τῶν ὀηκῶν Του.

⁷ **Γ** Ἡ θάλασσα εἶπε αὐτὰ καὶ ἔφυγεν, ὁ Ἰσραὴλ ἐστράφη εἰς τὰ ὄπισθον. Παρατήρησε πῶς ὁ λόγος φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἡ ἐργεσία αὐξάνει. Διότι, τί πρέπει νὰ λέγωμεν διὰ τοὺς θαρσάρους καὶ τὰ ἔθνη, ὅταν καὶ ἡ φύσις παρεμύριζε καὶ ὑπεχώρει καὶ μετεβάλλετο εἰς τὰ ἀντίθετα, ἐλέησεν τὸν κυβερνῶντα καὶ παραμερίζουσα ἐμπρὸς εἰς τὸν ἡγήτην τοῦ λαοῦ;

Διότι τότε ἄλλα παρεμύριζαν καὶ ὑπεχώρουν εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰσραηλίων, διὰ νὰ μάθουν ὅτι ὅσα ἔγινοντο δὲν ἦσαν ἀποτελέσματα ἀνθρωπίνης συντεπείας, ἀλλὰ ὅσα τὰ τελοῦμενα θαύματα ἦσαν ἀποτελέσματα τῆς θείας καὶ ἀνεκφράστου δυνάμεως.

Γ Πρόσεξε καλά τὴν ἔμφρασιν τῆς λέξεως, πόσον ἄ-

4. Ἰω. 10, 11.
5. Περ. 13, 8.
6. Φιλί. 08, 10.

ριστα θέσεν αυτήν. Διότι δὲν εἶπε «ὕπεχώρησεν», αὐτὴ «παρεμέρισεν», ἀλλὰ τί; Εἶπεν δὲ «ἡ θάλασσα εἶδεν καὶ ἔφυγεν», ἐπιθυμῶν μὲ τὴν «φυγὴν» νὰ παραστήσῃ τὴν ταχύτητα τῆς ὑποχώρησώς, τὸ μέγεθος τῆς καταπλήξεως καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίῃ κανεὶς ὅτι αὐτὸ γίνεται λόγῳ κάποιας ἐπιαναφορᾶς καὶ συμπτώσεως, ἀπὸ τότε οὐδέποτε ἔγινε πάλιν, ἀλλὰ μόνον μίαν φορὰν ὅταν ὁ Θεὸς διέταξεν καὶ μόνον εἰς διάφορα πρόσωπα. **Δ** Διότι ἡ ἀτακτος ὁρμὴ τῶν ὕδατων, ὡσάν λογικὴ καὶ ἐμψυχος, ὅταν ὁ Θεὸς διέτασεν ἄλλους μὲν ἔσωσε, ἄλλους δὲ κατέστρεψε καὶ ἔγινεν εἰς ἄλλους μὲν τάφος, εἰς ἄλλους δὲ στήριγμα.

Τοῦτο δὲ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς καὶ εἰς τὴν κάμνον τῆς Βαβυλωνῶνος. Διότι ἡ φωτιὰ ποῦ ἐφέρετο ἀσκόπως ἐδείξε μεγάλην πειθαρχίαν, διότι διέταξεν ὁ Θεὸς, ὥστε ἐκεῖνους ποῦ εἶχε μέσα τῆς νὰ σώσῃ, ἐκεῖνους δὲ ποῦ ἐκάθητο ἔξω ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ καταστρέφῃ.

«Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω». Εἶδες τὰ θαύματα, τὰ ὅποια γίνονται εἰς διαφόρους καιροὺς καὶ εἰς διαφόρους τόπους; Διὰ νὰ μάθουν δὲ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐπεκταθῆ παντοῦ. **Ε** καὶ δὲν περιορίζεται εἰς τὸν τόπον, εἰς τὴν ἔρημον καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν θαρβάρων. Νὰ μάθουν ἐπίσης ἐπὶ παντοῦ παρευρίσκτο θαυματουργοῦσαι, ἄλλοτε μὲν εἰς τὴν θάλασσαν, ἄλλοτε δὲ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τότε μὲν ἐπὶ Μωϋσέως, κατόπιν δὲ ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ παντοῦ μὲ θαύματα συνεδεύονταν διὰ νὰ κάμουν τὴν ἀδύνατον σκέψιν των καὶ τὴν σκληρὰν διάνοιαν, ἡ ὅποια ἐγένετο ἀπάλη μὲ τὰ θαύματα, ἡμερὴ καὶ πῶς κατὰλληλὴ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς θεογονίας.

«Τὰ ἔρη ἐσκήρτισαν ὡς κριάκια καὶ οἱ λάφοι ὡς ἀρνία προβάτων». Ἐδῶ ἀνακίπτει δι' ἡμᾶς μέγαλο ζήτημα. ²⁸ **Α** Διότι μερικοὶ, εὐρισκόμενοι εἰς ἀμηχανίαν, λέγουσι, ὅτι ὅσα μὲν ἔγινον πρὶν ἀπὸ καιρῶν τὰ γνωρίζομεν. Διότι καὶ ἡ ἱστορία μάς ἐδίδαξεν ὅτι καὶ ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα ἐορίσθη κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ ὅτι ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω ὅταν περνοῦσε ἡ Κιβωτός. «Ὅτι δὲ τὰ ἔρη καὶ οἱ λάφοι ἐχορηγήθησαν, πούθεν δὲν βλέπομεν νὰ εἶναι αὐτὸ γράμμενον.

Τὶ μπορούμε νὰ εἰποῦμε; — «Ὅτι ὁ προφήτης, ἐπιθυμῶν νὰ παραστήσῃ ὑπερβολικῶς τὴν χαρὰν καὶ τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων, ἀναφέρει καὶ αὐτὰ τὰ ἀμύχα νὰ χορεύουσιν σχεδὸν καὶ νὰ πηδοῦν, ὅπως γίνεται μὲ ἐκεῖνους ποῦ χαίρουσι. Δι' αὐτὸ ἔγινε καὶ ἡ προσθήκη τῆς εἰ-

κόμος μὲ τὴν φράσιν «ὡς κριάκια καὶ ὡς ἀρνία προβάτων». **Β** Διότι καὶ τὰ μὴ ἔχοντα λογικόν, ὅταν χαίρουσι φανερόνως τὴν χαρὰν των μὲ πηδήματα.

«Ὅπως, λοιπόν, εἰς τὰς συμφορὰς κάποιος λέγει, ὅτι καὶ ἡ ἀμπελος ἐπένεθσε καὶ τὸ κρασί.» ὅχι ὅτι ἡ ἀμπελος πένθει. Διότι πῶς θὰ μπορούσε ἡ ἀμπελος νὰ πένθῃ; Ἀλλὰ, θέλων νὰ δείξῃ τὴν μεγάλην μελαγχολίαν, οὐκ εἶπε ὑπερβολικῶς, ἐγγύσιον καὶ αὐτὰ τὰ ἀμύχα.

Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἀναφέρει τὴν κτίαν νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν χαρὰν διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀγαλλιάσεως. Αὐτὸ συνηθίζομε καὶ ἡμεῖς νὰ λέγομεν, ὅτι τὰ ἐδά, εἰς τὴν οἰκίαν, ἅλα ἔχουν γίνε χαρούμενα, ὅταν ἴδωμεν νὰ ἔχῃ ἔλθει κάποιος ἐπίσημος. **Γ** «Ἐγέμισσε τὸ σπῆτι ἀπὸ χαρᾶν, καὶ οἱ ἀμύχοιτες διὰ τοὺς τοίχους, ἀλλὰ παρουσιάζοντες τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς.

«Τὶ συνέθη εἰς σὲ θάλασσα καὶ ἔφυγε καὶ εἰς σὲ Ἰορδάνη καὶ ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.» «Τὰ ἔρη καὶ ἐχορηγήθησαν ὡς κριάκια καὶ οἱ λάφοι ὡς ἀρνία.»

Μὲ ἐρώτησιν προχωρεῖ εἰς τὸν λόγον καὶ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως συνομιλεῖ, μὲ τὴν ἰδίαν ἔννοιαν μὲ τὴν ὅποιαν εἶπε ὅτι αὐτὰ χορηγοῦν. Διότι καθὼς ἔλεγε αὐτὰ, χωρὶς νὰ διδῇ αἰσθησεῖς εἰς αὐτὰ, — ἀλλ' ὅπως πρὸ ὀλίγου εἶπον, δεικνύων τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς καὶ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων — τοιοῦτοτρόπως ἀναφέρει καὶ τὴν ἐρώτησιν εἰς αὐτὰ. **Δ** «Ὅχι, ὅτι δύναται νὰ ἀποκτήσουν καὶ ὅτι ἔχουν αἰσθησεῖς, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον σαφέστερον καὶ νὰ δείξῃ τὸ παράδοξον.

Διότι, ὡς νὰ ἔχῃ γίνε κάτι νέον καὶ δὲν ἔχει συμβῆ κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, ἐπιφέρει τὴν ἐρώτησιν καὶ προσθέτει τὴν ἀπάντησιν. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτή; «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακώβ». Ἐδῶ πάλιν ταραχὴν ὀνομάζει τὴν κατάπληξιν, τὸ θαῦμα, τὴν ἐκστασιν, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῶν ὧσων ἔχουν γίνε.

Ἐπειτα, ἀποδεικνύων πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός, ὠνόμασεν τὸν Δεσπότην μὲ τὸ ὄνομα τοῦ βούλου. **Ε** Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι ἔχει δόξην εἰς τοὺς ἀγίους ἐκεῖνους, διότι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ ἅλας τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς. Διότι ὅχι μόνον τὴν τιμὴν ἀναφέρει, ἀλλὰ προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τιμῆς; διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἀκρατὴν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον μπορεί

1. Ἐρ. 24, 7.

νά απολαύσει την πρωτοκαθεδρίαν. Ποία δὲ εἶναι αὕτη; — Τὸ νὰ ὀνομάζεται ὁ Θεὸς τὸν ὄνομα τῶν θεούλων. Διὰ τοῦτο ἔλεγε: «διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ ὀνομάζεται Θεὸς τῶν».⁸

²⁹⁶ Α Πῶς δὲ ὀνομάζεται ὁ Θεὸς τῶν; Λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ».⁹ Κατόπιν, ἀφοῦ ἐξέθεσεν ἀνωτέρω τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς ὀνομασίας, λέγει: «Καὶ εἶαι αὐτοὶ ἀπέθαναν χωρὶς νὰ ἔχουν λάβει τὰς ὑποσχέσεις, ἀλλὰ τὰς εἶδαν ἀπὸ μακρῶν καὶ τὰς ἐξαίρετησάν καὶ ὡμολόγησαν, ὅτι εἶναι ξένοι καὶ περαστικοὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν».¹⁰

Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε: «διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ ὀνομάζεται Θεὸς τῶν».¹¹ Ποίαν αἰτίαν; εἰπέ μου. — «Ὅτι ὡμολόγησαν, ὅτι εἶναι ξένοι καὶ περαστικοὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὸν κόσμον αὐτὸν, ἅ ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀπέσπασαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπὸ τὰ κοσμικὰ, εἶται ἔξω εἰς ἄλλην κατάστασιν.

«Ὁ ὁποῖος μετέβαλεν τὴν πέτραν εἰς δεξιανὴν ὕδατος, τὸν σκληρὸν θράγον εἰς πηγὴν ὕδατος». Εἰπέ μου, ποίαν αὐτοῦ ἀπογορευτικὴν θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν οἱ σκληροὶ καὶ δυσκόλως ὑποχωροῦντες, ὅταν ὁ θράχος ὁ ἀπόκριμος, ὁ σκληρὸς καὶ ἀνυποχώρητος ὑποχωρῇ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ; ἐνῶ ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος ἔχει τιμηθῆ μὲ τὸ λογικὸν καὶ εἶναι ἡμερώτερος ἀπὸ ὅλα, γίνεται πῶ ἀναίσθητος καὶ ἀπὸ ἐκείνων τὸν θράγον.

Διὰ τὴν ἐδῶ ἀπότομον ὀνομασίαν ἐκείνων τὸν θράγον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑποχωρεῖ εὐκόλως εἰς τὸν σιδηρὸν, ἀλλὰ σπάζει ὀλίγον μόνον εἰς τὰ ἄκρα. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἐκεῖνος διεκλύθη εἰς τὴν ἀντιθετὸν φύσιν καὶ ἐξέβαλλε πηγὰς ὕδατων. Ἐ διὰ τὸ ἡμιουργὸς τῆς φύσεως δύναται νὰ μεταβῆσιν καὶ αὐτὰ τὰ συνόρα τῆς καὶ τὰ ἀντίθετα νὰ παρουσιάσῃ πράγματα τὸ ὅποιον ἔκαμεν πολλὰς φορές, ἀποδείξας, ὅτι Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός.

Ἄφοῦ, λοιπὸν, ἀνέφερε τὰς παλαιὰς ἐνεργείας, τὰ θαύματα, τὰ παράδοξα, πῶς ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν θαρβάρων, πῶς τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν

8. Ἐξ. 11, 16.
9. Ἐξ. 3, 6.
10. Ἐξ. 11, 18.
11. Ἐξ. 11, 16.

ἐλευθερίαν καὶ μετέβαλεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐγέμισεν ὅλα μὲ χαρὰν, προσεύχεται παρακλητικῶς καὶ ὑπὲρ τῶν παρόντων, καταφεύγων πάλιν εἰς τὸ ἴδιο λιμάνι. Ἐξ ἄλλου καὶ ἐκεῖνο ἔχει γίνεαι, ἃ ἔχει ἔνεκα τῆς ἀξίας τῶν εὐεργετουμένων, ἀλλὰ διὰ τὴν φιλοφροσύναν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸ ὄνομα Αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς ἔλεγε: «διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ τὸ ὄνομά μου».¹² ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν εἶναι μὲ τὰ γινόμενα τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ μέσον διδασκαλίας.

Καὶ τώρα αὐτὸ τὸ δίκαιον πρᾶγμα προταίνει λέγων ἂν καὶ προδοθήκαμε ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἔνεκα τῶν ἔργων μας εἴμεθα ἠστερημένοι τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, χάριν τοῦ ὀνόματός Σου κάμε αὐτὸ πᾶν ἔλεγε τότε ὁ Μωϋσῆς: τὸ ἴδιο λέγει καὶ αὐτὸς ὁμιλῶν συμφώνως πρὸς ἐκείνον: «μὴ εἰς ἡμᾶς Κύριε, μὴ εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' εἰς τὸ ὄνομά Σου δῶσε δόξαν». Ὅχι εἰς ἡμᾶς, λέγει, διὰ νὰ μᾶς κάμῃς λαμπρότερος καὶ περιφύμος, ἀλλὰ διὰ νὰ κάμῃς ὁ ἴδιος παντοῦ ἀλαφάνερη τὴν δυνάμιν Σου.

Ἐ Ἄλλὰ καθὼς ἀκριβῶς τὸ ὄνομα Αὐτοῦ δοξάζεται ὅταν ἐνδιαφέρεται καὶ βοηθῇ, εἶται πάλιν δοξάζεται μὲ τὴν ἐνάρετην ζωὴν μας καὶ τὴν ἀκτινοβολοῦσαν συμπεριφορὰν μας. Διὸ λέγει: «ὅχι λαμπρὸν τὸ φῶς σὰς ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἴδουσι τὰ καλὰ σὰς ἔργα καὶ νὰ δοξάσουσι τὸν Πατέρα σὰς πού εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν».¹³

Καθὼς ἀκριβῶς, λοιπὸν, δοξάζεται ὅταν εἴμεθα ἐνάρετοι, εἶται πάλιν θαλασφημεῖται ὅταν περᾶμε τὸν καιρὸν μας μὲ τὴν κακίαν. ²⁹⁷ Α Αὐτὸ, λοιπὸν, φανερώων καὶ μὲ τὸν προφήτην, ἔλεγε: «τὸ ὄνομά μου ἐξ αἰτίας σὰς θαλασφημεῖται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν».¹⁴ Ἄλλ' ἐπεὶ διὰ τοῦθεν ἄλλοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τὴν ὑπερόπτιαν αὐτῶν καταφεύγει εἰς αὐτὸ, καθὼς ἀκριβῶς καὶ ὁ Μωϋσῆς.

Ἄλλὰ δὲν πράττει αὐτὸ πάντοτε ὁ Θεὸς, ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τὸ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ πάντοτε αὐτὸ, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀσπίφορους θὰ ἐγίνοντο χειρότεροι, ἔχοντες ἀντὶ πῶ μεγάλου ἐνέγκου διὰ νὰ μὴ ὑποφέρουν, τὸ ὅτι σάξονται συνεχῶς ἔνεκα τῆς δόξης Αὐτοῦ. Ἄλλὰ δὲν γίνεται τοῦτο. Διὰ τὸ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει τόσο ἡ δικὴ Του δόξα, ὅσον ἡ σωτη-

12. Ἰεζ. 20, 9.
13. Ματθ. 5, 16.
14. Ἠσ. 66, 5.

ρία τῶν ἀνθρώπων. Διότι, ἐάν οἱ ἄνθρωποι τὸν περιφρονοῦν, **B** πολὺ περισσότερο ὁ Θεός, ὁ ὁποῖός δὲν ἔχει ἀνάγκη τίποτε ἀπὸ τῶν ἰδικά μας.

Ἄλλ' ὅπως εἶπα ὁ προφήτης, ἐπειδὴ παίρνει τὴν θέσιν τοῦ ὑπερασπιστοῦ, ὅσον μπορεῖ προσφέρει τὴν ὑπεράσπισιν καὶ ἐπιναυαζομένους τὴν φράσιν «μὴ εἰς ἡμᾶς Κύριε, μὴ εἰς ἡμᾶς, διὰ τὸ δέξῃ ὅτι οἱ σωζόμενοι εἶναι ἀνάξιοι, ἀλλὰ εἰς τὸ ὄνομά Σου δώσε δόξαν». Διότι ἡμεῖς εἴμεθα ἄξιοι ἀναριθμήτων κακῶν, ἀλλὰ νὰ μὴ μολυνθῇ τὸ ὄνομά Σου. «Ἐνεκα τοῦ ἐλέους σου, ἔνεκα τῆς ἀληθείας σου». Ἄλλος ἐρμηνευτής λέγει: «διὰ τὸ ἔλεός σου». Παρατηρεῖς ὅτι καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον γνωρίζει καλῶς, ὅτι πολλὰς φορές ὁ Θεός, περιφρονῶν αὐτό, εἰς ἓνα ἀποθέλει μόνον, τὴν διόρθωσιν τῶν ἁμαρτανόντων. **C** Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «ἐξ αἰτίας τοῦ ἐλέους σου καὶ τῆς ἀληθείας σου». Δηλαδή, ἐπειδὴ εἶσαι ἐλεήμων θεοθήσέ μας, ἀν καὶ δὲν σὲ ἐνδιαφέρει ἡ δόξα ποῦ σοῦ προσφέρουν οἱ ἄνθρωποι, παρὰ μόνον ἐπειδὴ εἶσαι ἐλεήμων καὶ ἀληθής. Διότι εἶναι δυνατόν καὶ ὅταν τιμωρῇ νὰ δοξάζεται καὶ ὄχι μόνον ὅταν ἐλεῇ. Ἄλλ' ὄχι ἔτσι, λέγει, παρὰ «διὰ τὸ ἔλεός σου». Ἔπρεπε, θεσπιάς, ἡμεῖς μὲ τὴν ζωὴν καὶ μὲ τὴν συμπεριφορὰν μας νὰ δοξάζομεν τὸ ὄνομά Σου. Ἐπειδὴ, ὅμως, ἐγκατελείψαμε αὐτὸ κάμε ὄστε νὰ γίνῃ μὲ τὴν θεοθήσιν Σου, μὲ τὴν εὐσπλαγχνία σου καὶ μὲ τὴν φιλανθρωπία σου.

«Διὰ τὴν νὰ εἶπουν τὰ Ἔθνη ποῦ εἶναι ὁ Θεός των;» **D** Καὶ τώρα ποῦ πολλοὶ προσεύχονται ἀκούω νὰ λέγουν αὐτά. Ἀλλὰ φοβοῦμαι μήπως εἶπουν διαφορετικὰ τὸ «ποῦ εἶναι ὁ Θεός των;», ὅταν πολλοὶ ἀρπάζουν καὶ ἀδικοῦν καὶ κάμουν ἀναριθμήτους κακὰς πράξεις.

«Ἀναφιλόλας ὁ Θεός μας εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς; πράττει δὲ αὐτὸς θέλει». Ἐδῶ διορθῶναι τὴν πλάνην τῶν ἀνοήτων. Ἐπειδὴ, θεσπιάς, πολλοὶ ἀγνοοῦν τὸν Θεόν, διορθῶναι αὐτὴν τὴν γνώμην, λέγει «ὁ Θεός μας εἶναι εἰς τοὺς οὐρανοὺς; πράττει δὲ αὐτὸς θέλει». Ἐάν δὲ εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, πολὺ περισσότερο εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

Τὶ δὲ σημαίνει «εἰς τοὺς οὐρανοὺς; πράττει δὲ αὐτὸς θέλει;» Ἐννοεῖ ἢ τὰς οὐρανίους δυνάμεις καὶ ἐκεῖνα τὰ σπείρα πλήθῃ ἢ τὰ προστάγματα, τὰ ὅποια μὲ εὐκολίαν ἐκτελοῦν. Ἐάν δὲ ἡ γῆ ἔχη μεγάλην ἀκαταστασίαν καὶ ἀταξίαν, μὴ ἀπορήσῃ. Αὐτὸ γίνεται ἔνεκα τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς πονηρίας τῶν εὐρισκομένων μεταξὺ τῶν καὶ ὄχι ἔνεκα ἀδυναμίας τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ ὅτι

εἶναι ἰσχυρὸς καὶ παντοδύναμος τὸ φανεροῦναι τὰ ὅσα γίνονται εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐάν δὲ εἰς τὴν γῆν δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, αἰτίαι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ κάμουν ἀναξίους τοὺς ἑαυτοὺς των.

298 **A** Καὶ μὲ ἄλλον τρόπον θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ χρησιμοποίησιν αὐτὴν τὴν φράσιν διότι πολλὰ, ἔνεκα τῆς μεγαλομυχίας του, οὐδέποτε λαμβάνουν τὴν ἐπαξίαν ἀνταποδοσιν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πονηροὶ νικοῦν τοὺς δικαίους, ἐπειδὴ ὁ φιλάνθρωπος Θεός δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπαιτηθῇ ἀμέσως ἀπὸ τὸν καθέναν τὰς εὐθύνων τῶν παραπτωμάτων. Διότι ἀπὸ καιρὸν θὰ εἶχεν ἐξαναρισθῇ τὸ γένος μας.

Αὐτὸ, λοιπόν, ἐννοεῖ ἐδῶ ὅτι εἶναι παντοδύναμος καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἰκανὸς νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερόν ἀπὸ ὅσα γίνονται εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν κάμνει ὅμως αὐτὸ ἐπειδὴ παντοῦ χρησιμοποιεῖ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἔλκει εἰς τὴν μετάνοιαν τοὺς ζῶντας εἰς τὴν κακίαν. «Τὰ εἰδῶλα τῶν ἔθνῶν δὲν εἶναι παρὰ ἄργυρος καὶ χρυσός, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων». **B** «Στόμα ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ὀμιλοῦν ὀφθαλμοὺς ἔχουν, ἀλλὰ δὲν βλέπουν». «Ἔα ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ἀκούουν» ῥίνας ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ἀσπράνουνται». «Χεῖρας ἔχουν, ἀλλὰ δὲν ψήλαφου» πόδας ἔχουν, ἀλλὰ δὲν παρπατοῦν, οὔτε δύνανται νὰ ἐκβάλουν ἦχον ἀπὸ τὸν λάρυγγά των». «Οἱ κατασκευάζοντες αὐτὰ θὰ γίνουν ὅπως αὐτὰ, πάντες οἱ ἐλπίζοντες εἰς αὐτά».

Εἰς μὲν τὸν 105 ψαλμὸν, διηγούμενος τὴν μαίαν των ἔλεγεν ὅτι «τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των ἐθύσασαν εἰς τοὺς δαίμονας;» εἰς δὲ τὸν παρόντα ψαλμὸν διηγεῖται τὴν ἀκαταστασίαν των, διότι ἔχουν προσηλωθῇ εἰς τὴν ἀψυχον ὕλην.

Διέρχεται δὲ δια τὰ μέλη τῶν εἰδῶλων διὰ νὰ κάμῃ μεγαλύτερον τὸ περίπαιγμα. Ἐπειτα προσθέτει καὶ λέγει: **C** «Ὅμοιοι μὲ αὐτὰ θὰ γίνων ὅσοι κατασκευάζουν αὐτὰ καὶ ὅσοι ἐλπίζουν εἰς αὐτά». Ἄν καὶ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ὁμοίος μὲ τὸν Θεόν εἶναι ἀρετὴ, ἐδῶ ἔχει γίνῃ κατάρτα. Ἐννόησε, λοιπόν, τί μπορεῖ νὰ εἶναι, ὅταν ἡ ὁμοίωσις πρὸς αὐτὰ ἀναφέρεται ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης κατάρτα.

Και καλῶς ἐπλάσεν ἔτσι τὸν λόγον περιπαίζων αὐτοὺς διὰ μεγίστην ἀσκεισίαν καὶ παρουσιάων ὡς γελοίους. Διότι, πᾶς δὲν εἶναι γελοῖον, εἰπέ μου, τὸ νὰ ζῆχης συνδεθῆ με ἀγάμμα, τὸ ὅποιον ἔχει τὴν μορφήν τῆς πρὸ μεγάλης ἀσχημίας; Διότι ποῖος θὰ ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ γυμνὴν γυναῖκα; Ὁ δαίμων, ὅμως, παρουσιάζεται διαρκῶς καὶ με γυμνὴν μορφήν. Καὶ τὰ ἀγάλματα ἄλλοτε μὲν εἶναι εἰκόνες τῆς πορνείας, ἄλλοτε δὲ τῆς μανίας ἐναντίον τῶν ἀνδρῶν.

Διότι τί σημαίνουν ὁ ἀετός, ὁ Γανυμήδης, ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὅποιος καταθίπτει τὴν παρθένον καὶ τὰ ἄλλα σιχαμερὰ σχήματα; Παντοῦ ἀναισχυντία, παντοῦ ἀκολασία, παντοῦ ὁμοιώματα παραινῶν ἐνώσεων καὶ μενωδῶν ἐρώτων. Τὰ δὲ ἀγάλματα, αἱ ἑορταί, αἱ ποιηγυρίες καὶ αἱ τελεταὶ πον εἶναι ἔλεγχοι, ἐνθύμια καὶ διδασκαλαὶ τῶν παραλόγων ὄχι δὲ μόνον τῶν αἰσχροῦν, ἀλλὰ καὶ φόνων ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξιλεώνουν τοὺς δαίμονας με θυσίας. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κατεῖς εἰς αὐτοὺς παρὰ ἀναισχυντίαν, ἀσωτον μεθῶσι, σκληρότητα, ἀπανθρωπίαν καὶ ἐγκλήματα. Εἰ Ὅλοι δὲ αἱ ἑορταὶ τῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ αὐτῶν.

Ἀφοῦ, λοιπόν, διεκωμόδησε τὴν ἀναισθησίαν τῶν ἐιδώλων καὶ τὴν ἀσκεισίαν ἐκείνων τοῦ πιστεύου ἐς αὐτὰ, μεταφέρει τὸν λόγον πρὸς τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ λέγων:

«Σὺ ὁ Ἰσραὴλ, ἔλιπε ἐπὶ τὸν Κύριον. Αὐτὸς εἶναι βοηθός καὶ ὑπερασπιστής σου». «Σὺ ὁ οἶκος τοῦ Ἀαρῶν ἔλιπε ἐπὶ τὸν Κύριον» αὐτὸς εἶναι βοηθός καὶ ὑπερασπιστής σου». «Σεῖς οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ἐλπίζετε ἐπὶ τὸν Κύριον. Αὐτὸς εἶναι βοηθός καὶ ὑπερασπιστής τῶν».

¹⁶⁹ Α Δι' αὐτῶν, θεοαῖως, διακρίπτει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν Του ἕναντι ὅλων. Διότι, φέρων εἰς τὸ μέσον τὰ γινόμενα εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, φανερῶνει τὴν διπλὴν ἢ μᾶλλον τὴν τριπλὴν εὐεργεσίαν Του.

Πρῶτον μὲν ἐπὶ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς δαίμονας ἔπειτα δὲ τοὺς ἐγγνώρισε τὸν ἑαυτὸν Του καὶ τρίτον ἐπὶ προσέφερεν εἰς αὐτοὺς τὴν βοήθειάν Του.

Διαχωρίζει δὲ τὸν λόγον εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν καὶ εἰς τὸν ἱερατικὸν γένος καὶ εἰς τοὺς προσερχομένους εἰς Αὐτὸν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν. Διότι δὲν εἶναι ὁμοῖος ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ ἀπλὸς ἀνθρώπος, Β ἄλλ' ἔχει κάτι

περισσότερον ἐκεῖνος. Διὰ τοῦτο εὐλόγως κἀμνει τὴν διακρίσιν. Διότι καὶ μεγαλυτέρα τιμὴ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς.

Κατόπιν, ἀποδεικνύων ἐπὶ ἡ πρόνοια Αὐτοῦ δὲν εἶχε περιορισθῆ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐνεθυμήθη καὶ τοὺς προσπλιτοὺς, τοὺς προσερχομένους ἀπὸ τὰ ἔθνη λέγων ἐπὶ ἡ βοήθεια καὶ ἡ εὐλογία Του ἔχει δοθῆ εἰς ὅλους. «Ὁ Κύριος μᾶς ἐνεθυμήθη» μᾶς εὐλόγησεν, εὐλόγησεν τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, εὐλόγησεν τὸν οἶκον Ἀαρῶν. «Εὐλόγησεν τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον».

Τὶ σημαίνει «εὐλόγησε»; Σημαίνει ἐπὶ τοὺς ἐγέμισε ἀπὸ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ. Εὐλογεῖ θεοαῖως, ὁ ἀνθρώπος τὸν Θεὸν καθὼς ἐπὶ λέγει: «εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον». ¹⁶ Ἄλλ' ὁ εὐλογῶν τὸν Θεὸν κερδαίνει ὁ ἴδιος, κἀμνιον ἐνδοξότερον τὸν ἑαυτὸν του χωρὶς νὰ χαρίζῃ εἰς ἑκείνον τίποτε. Γ Ὁ Θεός, ὅμως, ἐπὶ μᾶς εὐλογῇ μᾶς κἀμνει ἐνδοξότερους καὶ ὁ ἴδιος δὲν λαμβάνει τίποτε. Διότι ὁ Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε. Ὡστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τὸ κέρδος εἶναι ἰδικόν μας. Ψωμί ἀπὸ τῶν οὐρανῶν τοὺς ἔδωκε, νερὸ ἀπὸ τῶν θρόνων ἔβγαλε σὰν θρογῆ, τοὺς ἐφύλαξε τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους, τὰ κοπάδια τῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων τοὺς ἐπλήθυνε, τοὺς ὠνόμασεν ἐκλεκτὸν λαόν καὶ βασιλείαν ἱεράτευμα, τοὺς ἔδωκεν τὸν Νόμον καὶ τοὺς ἔστειλεν τοὺς προφήτας. Αὐτὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα διακρίπτων λέγει: «Δὲν ἐνήργησεν ἔτσι διὰ κανένα ἄλλο ἔθνος καὶ τὰς κρίσεις του δὲν ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὰ». ¹⁷ Δ Καὶ ἄλλος λέγει: «Ποῖον ἔθνος εἶναι τόσο μεγάλο, τὸ ὅποιον ἔχει Θεὸν τόσο πλησίον του»; ¹⁸ «τοὺς μικροὺς μαζί με τοὺς μεγάλους». Κανένα ἔθνος δὲν ἦτο ἀμέτοχον τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἀλλὰ εἰς ὅλα ἔχουν ἐξασπληθῆ αὐταὶ αἱ εὐεργεσίαι. «Εἴθε νὰ σὰς δώσῃ ὁ Κύριος ἀδείησιν, καὶ εἰς σὰς καὶ εἰς τὰ τέκνα σὰς».

Εἶδες ἄλλην μορφήν εὐλογίας, τὴν ἀέξῃσιν τοῦ λαοῦ; Δι' αὐτὸ, θεοαῖως, ἄλλος, παρουσιάζων τὸ ἀντίθετον εἰς τὴν θέσιν τῆς τιμωρίας, λέγει: «Καὶ ὀλιγοστεύσαμε καὶ εἴμεθα οἱ πρὸ ὀλίγοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς γῆς». ¹⁹ Αὐτὴν τὴν εὐλογίαν ἀπελάμβανον καὶ ἐπὶ ἦσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἂν καὶ ἦσαν ἀναρίθμητα τὰ ἐμπόδια· δηλαδὴ τὰ ἔργα, ἡ ταλαιπωρία καὶ ἡ σκληρότης τῶν ἀντικα-

16. Ψαλμ. 102, 1.

17. Ψαλμ. 147, 8.

18. Δευτ. 4, 7.

19. Δαν. 3, 13 (πρὸς ἄισαφ.).

λων. Ἐ' Ἀντιθέτως, τίποτε δὲν διέποκε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸσον προχωροῦσαν αἱ εὐλογίαι, ὥστε ἐντὸς διακοσίων ἐτῶν νὰ γίνουν ἑξακόσιαι χιλιάδες.

Καὶ τότε μὲν αὐτοὶ ἦσαν αἱ εὐλογίαι, τώρα δὲ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην εἶναι πολὺ καλλίτεροι. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος: «εὐλογητὸς ὡς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ Πατέρας τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖός μας εὐλόγησεν ἐν Χριστῷ μὲ κάθε εὐλογίαν πνευματικὴν εἰς τὰ ἐπουράνια».²⁰ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «Εἰς ἐκείνον δέ, ὁ ὁποῖός μπορεί νὰ κἀμῃ πολὺ περισσότερα ἀπὸ ἅλα ὅσα ζητοῦμεν ἢ σκεπτόμεθα σύμφωνα μὲ τὴν δύναμιν, ἢ ὁποῖα ἐνεργεῖται μέσα μας, εἰς αὐτὸν ὡς εἶναι ἡ δόξα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ».²¹

²⁰⁰ Ἀ διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ οἱ προφήται τὴν παλαιὰν ἐποχὴν, ὅταν ἐζήτουν ἐνεργείας, αὐτὴν τὴν εὐλογίαν προσέφεραν. Διότι ὁ Ἐλισσαῖος ἐκείνην, ἢ ὁποῖα τὸν ἐπιδοξάτησεν ἡμῶσιν μὲ τὴν χορήγησιν τοῦ παιδιοῦ της.²² Εἰς δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην ὄχι μόνον αὐτὰ ὑπάρχουν, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερα. Ἡ κορυφοπέλις, θεθαίως, δὲν ἐζητεῖ αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλὰ τί; «ἐάν δὲν μὲ ἐκρίνατε ἀναξίον διὰ τὸν Κύριον, ἔλατε νὰ μείνατε εἰς τὸ σπῆτι μου».²³

Εἶδες πόση ἡ ἀπόστασις μεταξύ τῶν καὶ ποῖα μὲν ἐζήτουν οἱ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ποῖα δὲ οἱ εἰς τὴν Καινὴν; Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς λέγει: «νὰ χαίρετε, διότι τὰ ὀνόματά σας εἶναι γραμμένα εἰς τοὺς οὐρανοὺς».²⁴ Ἐ καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «εἶθε ὁ Θεὸς τῆς ἐλπίδος νὰ σας γεμίσῃ μὲ κάθε χαρὰν καὶ εἰρήνην, πού προέρχονται ἀπὸ τὴν πίστιν, ὥστε νὰ ἔχετε ἀφθονίαν τὴν ἐλπίδα διὰ τῆς βυνόμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».²⁵

Παρατηρεῖς τὴν δύναμιν τῆς εὐλογίας, ἢ ὁποῖα χαρίζει τὰ μυστικά ἀγαθὰ, πού δὲν ἔχει τίποτε τὸ γήϊνον; Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει: «Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ συντρίψῃ γρήγορα τὸν Σατανᾶν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σας».²⁶

Ἄλλ' εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅταν τὰ ἀνθρώπι-

20. Ἐφεσ. 1, 3.
21. Ἐφεσ. 3, 20-21.
22. Δ' Περσ. 4, 16.
23. Πρ. Ἀπ. 10, 16.
24. Ἄπ. 10, 20.
25. Ρωμ. 15, 13.
26. Ρωμ. 16, 20.

να εὐρίσκοντο εἰς κατωτέραν κατάστασιν, τὰ ἀγαθὰ τῆς εὐλογίας κατασκευάζοντο ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ πολλὰ παιδιὰ θεωρεῖτο ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλο πρᾶγμα. Διότι, ἐπειδὴ ὁ θάνατος εἰσῆλθεν διὰ τῆς ἁμαρτίας, ὁ Θεὸς, παρηγορῶν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ δεικνύων ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ τὸ καταστρέψῃ ὡς οὕτε θὰ τὸ παραδώσῃ εἰς τὸν παντελεῖ ἀφανισμὸν, ἀλλὰ ὅτι θὰ εἶναι πολὺ περισσότεροι ἀπὸ πρῶν, λέγει: «νὰ αὐξάνεσθε καὶ νὰ πληθύνεσθε».²⁷

Ὅταν δὲ ἔγινεν γνωστὸν, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὕψιος, εἰσῆγγοτο ἡ ἀραιότης τῆς παρθενίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Θὰ ἦθελα βλοῖαι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ἐγκρατεῖς ὅπως εἰμαι ἐγώ».²⁸ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ ἐγγίξῃ γυναῖκα».²⁹ Καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν: «ὑπάρχουν εὐνοῦχοι, οἱ ὁποῖοι μόνον τοὺς ἔγιναν εὐνοῦχοι διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».³⁰ Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὸ ὑπεθῆλωσεν, ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη ἀρετῆς καὶ ὄχι πολλῶν τέκνων. Ἄκουε δὲ πῶς διότι λέγει κάποιος σοφός: Ἰ «μὴ ἐπιθυμῆς πολλὰ ἀχρηστὰ παιδιὰ ἐάν δὲν ὑπάρχῃ εἰς αὐτὰ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐπαναστασοῦσαι εἰς τὸ πλῆθος αὐτῶν. Διότι εἶναι καλλίτερον ἕνα παρὰ χίλια καὶ νὰ ἀποθῶνῃς ἀτεκνὸς παρὰ νὰ ἔχῃς ἀσεβῆ παιδιὰ. Εἶναι δὲ καλλίτερον ἕνα, πού νὰ ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, παρὰ ἀναριθμητὰ παράνομα».³¹

Ἄλλ' οἱ ἀνοιαῖστοι Ἰουδαῖοι, χάσκοντες πάντοτε πρὸς τὴν σάρκα καὶ ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ἀρετὴν ἔλεγον: «εἰ ζητεῖ ὁ Θεὸς παρὰ ἀπογόνους».³² Ἀποδεικνύων, ὅμως, εἰς αὐτούς ὅτι δὲν ζητεῖ αὐτοὺς, τοὺς κατέστρεψε ἀναριθμητὰς φορές ἐπειδὴ τοὺς ἔλειπεν ἡ ἀρετὴ. «Νὰ εἰσεθε εὐλογημένοι ἀπὸ τὸν Κύριον». Καλῶς προσέθεσεν «ἀπὸ τὸν Κύριον», διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν εὐλογία. Ὑπάρχουν, θεθαίως, καὶ οἱ εὐλογούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ αἱ εὐλογίαι ἐκείνων εἶναι ἀνθρώπιναί. Ἐ ἡ πιὸ μεγάλη εὐλογία εἶναι αὕτη. Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι εὐλογοῦν, δηλοθεῖ ἐγκωμιάζον καὶ ἐπαινοῦν τοὺς ἔχοντας πλοῦτον, δύναμιν καὶ δόξαν. Ἄλλὰ αὕτη

27. Γεν. 1, 28 καὶ 9, 1.
28. Α' Κορ. 7, 7.
29. Α' Κορ. 7, 1.
30. Μτθ. 5, 19, 12.
31. Πρὸς Σαρ. 16, 1-3.
32. Ματθ. 2, 15.

είναι προσωρινή εύλογία και όταν υπάρχει, δεν παρέχει κομμίον ωφέλειαν. Ἡ εύλογία, όμως, τοῦ Θεοῦ εἶναι διαρκής και χαρίζει τὴν πῶς μεγάλην ωφέλειαν.

«Ὁ ὅποιος ἐδημιούργησεν τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν», εἶπες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ; Διότι οἱ λόγοι Αὐτοῦ γίνονται ἔργα, διότι τὸν οὐρανὸν ἔχει δημιουργήσει ὁ Λόγος Αὐτοῦ.³⁹ Ἄ Διότι «μὲ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, λέγει, κατασκευάσθησαν οἱ οὐρανοί».⁴⁰ «Ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ οὐρανὸς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὴν γῆν ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα». Τί νομίζεις; ἐδιάλεξεν τὸν οὐρανὸν ὡς κατοικίαν Αὐτοῦ και ἀφοῦ κατέλαθεν τὰ ἀνώτερα μέρη, ἐξεχώρισεν αὐτὰ δι' ἡμᾶς; — Μὴ γένοιτο! δὲν εἶναι τοῦτο, ἀλλὰ γίνεται λόγος περὶ συγκοινωνίας. Διότι ἐάν συσθεῖνῃ αὐτὸ πῶς στέκει τὸ ἄλλο, τὸ ὁποῖον λέγεται ἀπὸ τὸν Θεόν: «δὲν γεμίζω ἐγὼ τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν».⁴¹

Ἐκεῖνος, θεθαίως, ὁ λόγος εἶναι ἀντίθετος πρὸς αὐτὸν, ἐάν δεχθῶμεν αὐτὸν ὡς καινὴν ἔκφρασιν και δὲν ἐξετάσωμεν καλῶς τὴν ἔννοιαν πού υπάρχει εἰς αὐτόν.

Τί λοιπὸν, εἶναι ἐκεῖνο πού ἐννοεῖ «ὁ οὐρανὸς εἶναι οὐρανὸς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὴν γῆν ἔδωκε εἰς τὴν ἀνθρωπότητα»; Β "Ἐγὼ χρησιμοποιῶ τὸν λόγον τῆς συγκοινωνίας, μὴ περιορίζω τὸν Θεὸν εἰς τὸν οὐρανόν. Οὕτως θεθαίως τό: «ὁ οὐρανὸς εἶναι θρόνος του και ἡ γῆ ὑπόδιον»⁴² καθὼς και τὸ «ἐγὼ γεμίζω τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν»⁴³ ἔχουν λεχθῆ κατ' ἀξίαν Αὐτοῦ, ἀλλὰ και αὐτὰ εἶναι συγκοινωνία. Διότι Αὐτὸς περιέχει τὰ πάντα, θαστάζει τὰ πάντα, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκη τόπου, ἀλλ' Αὐτὸς συγκρατεῖ τὰ πάντα. Λέγεται, όμως, ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι οἶκος Αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἶναι τόπος καθαρὸς ἀπὸ τὸ κακόν.

Ὅπως, ἀκριθῶς, λοιπὸν ἐβδ ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι τόπος ἐκλογῆς δι' Αὐτόν, ἔτσι δὲν εἶναι ὅταν λέγη: «ὅταν ὁ ἔπιςτος ἐβιδεν κληρονομίαν εἰς τὰ ἔθνη, ὅταν διαιρέσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος»⁴⁴ ἢ «ἐξεχώρισεν τὸν οἶκον τοῦ Ἰακώβ».⁴⁵ Ὁ Διότι οὔτε ἐβδ ἐννοεῖ αὐτό, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι ἰστικοὶ Του, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνθρωποι δὲν εἶναι πιά δι-

39. Ψαλμ. 32, 6.
40. Ψαλμ. 32, 24.
41. Ψαλμ. 36, 1.
42. Ψαλμ. 32, 24.
43. Δευτ. 32, 8.
44. Ψαλμ. 134, 4.

κοὶ Του. Ἀλλὰ ἐννοεῖ ὅτι εἶναι ἀμέτοχοι τῆς Προνοίας Του και ὅτι ἔχουν στερηθῆ τελείως τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης Του. Διότι εἶναι Θεὸς πού ἀνήκει εἰς οὐρανὸν. Ἐγὼ, όμως, χρησιμοποιῶ αὐτὴν τὴν φράσιν διὰ νὰ δείξῃ τὴν συμπάθειάν Του πρὸς αὐτούς, ἐπειδὴ ἐννοῖσιν ὅτι ὁπωσδήποτε εἶναι καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Τὸ ὅτι, θεθαίως, δὲν ἐξεχώρισεν μόνον αὐτούς, ἀλλ' ὅτι εἶναι προστάτης οὐρανὸν, ἀποδεικνύουν μὲν και τὰ πρὸ τοῦ Μωυσέως γενομένα ὅχι όμως ὀλιγότερον και τὰ γενομένα κατὰ τὴν ἐποχὴν του και μετὰ ἀπὸ αὐτὸν λεπτομερῶς.

Διότι τὸν ἥλιον, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν και οὐρανὸν ἀπὸ κοινού ἔδωκεν εἰς οὐρανὸν και τὸν φυσικὸν νόμον ἔσπειρεν εἰς οὐρανὸν. Τὸν Ἀβραάμ, ὁ ὅποιος ἦτο Πέρσης, και ἀγαποῦσε και μετετόπιζε. Διότι δι' αὐτοῦ διώρθωσεν και τοὺς Αἰγυπτίους και τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Κιτιανὴν και τοὺς ἐλθόντας ἀπὸ τὴν Περίαν.⁴⁶ Ἐπίσης διὰ τοῦ υἱοῦ του και ἀπογόνου⁴⁷ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς γέγοντας ἐκεῖ τοὺς ἔκαμα καλλιτέρους, ὅσον ἐξήρητο ἀπὸ αὐτόν.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐγενήθη και ὁ Μωυσῆς, κατόπιν, μετὰ τὰ ὅσα ἐγένοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὠδηγοῦσεν τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὴν γῆν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καθὼς και τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν παλαιστίνην Ε και ἀργότερον τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Βαβυλωνίαν.

Ἐτσι, ὅταν λέγῃ «ὁ οὐρανὸς εἶναι οὐρανὸς τοῦ Κυρίου» ἐννοεῖ αὐτό, ὅτι διὰ τοῦτο ἀνασκαύεται εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐπειδὴ εἶναι ἀπηλλαγμένα ἀπὸ κάθε κακίαν.

Και σὺ, λοιπὸν, ἐάν δὲν εἶσαι προσηλωμένος εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἔχεις γίνει ἀγγελος, ταχέως θὰ ἀνεθῆς εἰς τὸν οὐρανὸν και εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον και πρὶν ἀπὸ τὴν γενικὴν ἀνάστασιν ἦδη μετατίθεσαι ἀπὸ τὴν ἐβδ ζωὴν και ἔχεις και τὴν τιμὴν.

⁴⁸ Διότι, καθὼς ἀκριθῶς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀληκόντας εἰς τὴν μεγάλην Σύγκλητον ἄν και ζῶν εἰς τὸν ἀγρόν ἔχουν τὸ ἀξίωμα, ἔτσι και σὺ, ἐάν ἐπιθυμῆσῃς νὰ ζῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἔστω και ἄν ζῆς εἰς τὴν γῆν, θὰ ἀπολαύσῃς και ἐκεῖ τὴν τιμὴν.

«Δὲν θὰ ὀμνήσῃσιν τὸν Κύριον οἱ νεκροί, οὔτε οὐρανὸν οἱ καταβαίνοντες εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλὰ ἡμεῖς θὰ εὐλογοῦ-

39. Γεν. 12, 1.
40. Ἰουδ.

μεν τὸν Κύριον ἀπὸ τῶρα καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος».

Νεκροὺς δὲν ἐννοεῖ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔφυγον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀποθάσει μέσα εἰς τὰς ἀσεβείας ἢ ἔχουν σασιεῖ ἐντελῶς μέσα εἰς τὰς ἁμαρτίας. Ἄφ' οὗ καὶ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ ἔχουν ἀποθάσει, ἀλλ' ὁμοῦ ἔζησαν ἔτσι, ὥστε οἱ ζῶντες νὰ τοὺς ἐνθυμοῦνται.

Β' Ὁ Μιθῆς, θεβαίως, ἔταν προσήγετο ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, τοῦ διοικουμένου ὑπ' αὐτοῦ, διὰ μέσου αὐτῶν⁴¹ παρακαλεῖ τὸν Θεόν, παραλαμβάνων αὐτοὺς ὡς σύμβολον ἱερασίας.⁴² Ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες κρίνουν ἄξιον νὰ σωθοῦν μετὰ τὴν θοήθειαν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ λέγουσι: «μη ἀπομακρόνης τὴν εὐσπλαγχίαν σου ἀπὸ ἡμῶν, χάριν εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν ἀγαπητὸν ἀπὸ ἐσέ καὶ τὸν Ἰσαάκ τὸν βαῦλον σου καὶ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐγγιόν σου».⁴³

Ἐάν λοιπόν, εἶχον τόσον μεγάλην δύναμιν, πῶς ἦσαν νεκροί; Καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίσης λέγει: «ἔφησε τοὺς νεκροὺς νὰ θάψουν τοὺς δικούς των νεκροὺς».⁴⁴ Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος δὲν ἀνομιάζει τοὺς ἀποθανόντας νεκροὺς, ἀλλὰ κοιμηθέντας, ὅταν γράφῃ «δὲν θέλομεν», ἀδελφοί, νὰ ἀγνοήτε θσον ἀφορὰ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κοιμηθῆ».⁴⁵ Διότι ὁ εὐσεβής, καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ ζωὴ του, δὲν ἔχει ἀποθάσει, ἀλλὰ κοιμάται. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος πρόκειται νὰ μεταβιβάσῃ σὲ καλλίτερη ζωὴ, κοιμάται· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὅποιος πρόκειται νὰ ἀδηγήθῃ εἰς τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ ἐνῶ ζῆ ἔχει ἀποθάσει καὶ νεκρὸς εἶναι.

Αὐτοὶ καταβαίνουν εἰς τὸν ἅδην, ἐκεῖνοι δὲ θὰ ἀνέβουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ εἶναι μαζί μετὰ τὸν Χριστόν.

Διὰ τοῦτο, θεβαίως, καὶ ὁ προφήτης δὲν εἶπεν ἀπλῶς «οἱ ζῶντες», ἀλλ' «ἡμεῖς οἱ ζῶντες» καὶ προσέθεσε κατόπιν τὰ ἰδικὰ του.

Καὶ διατί δὲν εἶπεν «οἱ ζῶντες», ἀλλὰ προσέθεσε «ἡμεῖς»; Ὡς Διότι καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι εἶπεν, ὅτι «ἡμεῖς οἱ ζῶντες ποὺ θὰ παραμεινώμεν μέχρι τῆς ἐλευσεως τοῦ Κυρίου δὲν θὰ φθάσωμεν πρωύτερα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐκοιμήθησαν».⁴⁶ Καθὼς, ἀκριβῶς, ἐκεῖ ποὺ ἔχει προστεθῆ τὸ «ἡμεῖς» δὲν ἀφίνει τὸ λεχθέν νὰ ἀναφέρεται εἰς ὁ-

41. Ἄβραμ - Ἰσακ - Ἰακώβ.

42. Πρβλ. ῥε. 82, 19.

43. Δαν. 3, 55.

44. Ματθ. 8, 22.

45. Α' Θεο. 4, 18.

46. Α' Κορ. 4, 15.

λους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ποτοὺς καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ τοῦ ἔχουν ὁμοιάσει ὡς πρὸς τὴν ζωὴν, ἔτσι καὶ ἐδῶ τὸ «ἡμεῖς οἱ ζῶντες» ἐννοεῖ τοὺς ζῶντας ὁμοῦς πρὸς τὸν Δαβὶδ καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀρετὴν.

Ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Παρατηρεῖς, ὅτι καὶ ἡ ἐπίκλησις αὐτὸ φανερώσει; — Αὐτό; Ποῖον; Τὸ ὅτι διμλεῖ δι' ἐκείνους ποὺ ζοῦν ἠναρέτως, κενεῖς θεβαίως δὲν ζῆ αἰωνίως εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πάντοτε ζοῦν τὴν ἐνδοξὸν ζωὴν.

Ἐ Διότι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ζοῦν, ἀλλὰ εἰς τὴν κλάσαν, εἰς τὴν τιμωρίαν καὶ εἰς τὸ σφίξιμον τῶν δοντιῶν ἐνῶ ἐκεῖνοι ζοῦν εἰς τὴν λαμπρότητα καὶ εἰς τὴν δόξαν καὶ ἔχουν ὡς ἔργον νὰ ἀναπέμψουν μυστικούς ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν μαζί μετὰ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις.

Διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς αὐτὴν τὴν χάριν, ὡς ἐπιδιώξωμεν νὰ φθάσωμεν καὶ εἰς ἐκεῖνην τὴν ζωὴν τὴν μετὰ τὸν θάνατον, τὴν ὅποιαν δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ παραστήσῃ οὔτε ὁ λόγος, οὔτε ὁ νοῦς, οὔτε τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ μόνον ἡ ἴδια ἡ δοκιμὴ ἀποδεικνύει τὴν εὐτυχίαν της.

³⁰³ Α' Εἶθε αὐτὴν νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τῶ-
ρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 114 (ΡΙΑΔ') ΨΑΛΜΟΝ

«**Ἀγαπῶ τὸν Κύριον, διότι εἰσακούει τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.**»

Και ποὺς δὲν ἀγαπᾷ ὅταν εἰσακούεται; λέγει. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους. Διότι, θεθαίως, δὲν θέλουν νὰ ἀκούουν αὐτά, τὰ ὅποια τοὺς συμφέρει, ἀλλ' ἔχουν τὴν ἀξίωσιν νὰ γίνωνται εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα ποὺ δὲν τοὺς συμφέρει. **■** Ἐπειτα ὅταν γίνοντα αὐτὰ ἀνηγοῦν καὶ δυσασχετοῦν. Διότι τὰ συμφέροντα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅτι εἶναι συμφέροντα εἰς ἡμᾶς, εἴτε τὰ ὀνόμασις πτωχείαν, πείναν, ἀσθένειαν ἢ ὁτιδήποτε ἄλλο ὅμοιον. Ἐκεῖνα δὲ ποὺ ὁ Θεὸς θὰ ἐπιδοκιμάσῃ ὅτι εἶναι συμφέροντα καὶ τὰ δῶση, αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ ἀφέλιμα. Ἐξ ἄλλου ἄκουσε τί λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «**Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου, διότι ἡ δύναμις μου φανερώνεται τελεία ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἀσθένεια.**» Διότι αὐτὸ ἦτο τὸ συμφέρον του· οἱ διωγμοί, αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι.

■ Ἀφοῦ δὲ ἤκουσεν ὅτι τοῦτο τὸν συνέφερεν ἔλεγε: «**διὰ τοῦτο εἰμαι εὐχαριστήμενος μετὰ τὰς ἀδυναμίας, τὰς ὕβρεις, τὰς ταλαιπωρίας.**»¹

Ὅποτε δὲν εἶναι γνώρισμα τῶν τυχαίων ἀνθρώπων νὰ γάρουν ὅταν εἰσακούῃ αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ παρέχῃ τὰ συμφέροντα. Πολλοί, θεθαίως, ἐπιθυμοῦν ἐκεῖνα ποὺ δὲν τοὺς συμφέρουν καὶ εὐχαριστοῦνται μετὰ αὐτά. Ὁ προφήτης, ὅμως, δὲν ἐπιθυμεί τέτοια. Ἄλλὰ ποῖα; — Ἠγάπησεν διότι ὁ Θεὸς τὸν ἤκουσεν, δίδοντας εἰς αὐτὸν τὰ συμφέροντα.

«**Διότι κλίνει πρὸς ἐμὲ τὸ οὖς του.**» Πάλιν παριστᾷ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ Θεοῦ μετὰ ἀνθρώπων λόγια. Καὶ κάτι ἄλλο ὑπεκρίσαστα μετὰ αὐτὰ τὰ λόγια λέγον, ὅτι δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ εἰσακουσθῶ, ἀλλ' αὐτὸς κατέθη πρὸς ἐμὲ. «**Καὶ θὰ τὸν ἐπικαλοῦμαι εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μου.**» **■** Τί σημαίνει «**εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μου;**» Ὅχι ἐπειδὴ με

1. Β' Κορ. 12, 9.
2. Β' Κορ. 12, 10.

ἤκουσεν ὁ Θεὸς θὰ ἀπομακρυνθῶ καὶ θὰ εἶμαι πιά ἀδιάφορος, ἀλλὰ σὲ ὅλη μου τὴν ζωὴν θὰ κάμω αὐτὸ ἔργον μου. «**Οἱ ἄγγελοι τοῦ βασιῆτου μετ' ἐκούλωσαν καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἰσραὴλ μετ' ἐδρῶν, περιήλθον εἰς στενοχωρίαν καὶ θλίψιν. Ἄλλ' ἐπεκαλέσθη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.**»

Εἶδες τί δυνατὸν ὅπλον; Εἶδες παρηγορίαν, ἢ ὅποια διαλύει ὅλας τὰς συμφορὰς; Εἶδες ψυχὴν, ἢ ὅποια θερμαίνεται καλῶς ἀπὸ τὴν λογιᾶν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ; Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἔξῃς μου ἦτο ἀρκετὸν, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰς συμφορὰς ποὺ με περικυκλώνουν, νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸν Θεόν. Ἐ Διαιτί, λοιπὸν, πολλές φορές τὸν ἐπικαλοῦμεθα καὶ δὲν ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τὰς συμφορὰς; Διότι δὲν τὸν ἐπικαλοῦμεθα καθὼς πρέπει νὰ τὸν ἐπικαλοῦμεθα. Ὅτι θεθαίως Ἀδελφὸς εἶναι πάντοτε ἔτοιμος νὰ μᾶς δώσῃ, ἄκουσε τί λέγει εἰς τὰ Εὐαγγέλια: «**Ποῖός ἀπὸ σᾶς ὅταν τὸ παιδί τοῦ ζήτησι ψωμί θὰ τοῦ δώσῃ πέτρα;**» Ἡ ἐάν τοῦ ζήτησι ψῶμι θὰ τοῦ δώσῃ φίδι; Ἐάν, λοιπὸν, σεῖς ποὺ εἰσθε κακοί, ἔξερετε νὰ δίδετε ἀφέλιμα πράγματα εἰς τὰ παιδιά σας, πῶσον μᾶλλον ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος θὰ δώσῃ ἀγαθὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνους ποὺ τὸν παρακαλοῦν.»²

■ Ἀ Παρατηρεῖς πῶσον μεγάλη εἶναι ἡ καλωσύνη του, ὅταν φαίνεται ἡ δικὴ μας κακία συγκρινομένη πρὸς ἐκείνην; Ἀφοῦ λοιπὸν τέτοιος εἶναι ὁ Δεσπότης ὡς εἰς καταφεύγομεν πάντοτε πρὸς Αὐτὸν καὶ ὡς ἐπικαλοῦμεθα ὡς βοηθὸν μόνον Αὐτὸν καὶ θὰ τὸν εὐρωμεν ἔτοιμον νὰ μᾶς σώσῃ.

Διότι ἐάν ἐκεῖνοι ποὺ κατήχησαν σὲ ναυάγιον καὶ φέρονται ἐπάνω σὲ σανίδα, ὅταν καλοῦν ἀμέσως τοὺς εὐρισκομένους μακρὰν, τοὺς πείθουν νὰ βεῖξουν φιλοσφρατίαν αὐν καὶ δὲν ἔχουν τίποτε κοινὸν μετὰ αὐτοῦ, ἀλλὰ γνωρίζοντα μόνον μετὰ τὴν συμφορὰν, πολὺ περισσότερον θὰ σώσῃ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰς συμφορὰς ὁ φιλόανθρωπος καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἐκ φύσεως τὴν καλωσύνην. **■** Ἐάν μόνον θελήσουν νὰ καταφύγουν εἰς Αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐπικαλεσθῶν μετὰ καθαρὰν διάνοιαν, ἐγκαταλείψαντες τὰς ἀνθρωπίνους ἐλπίδας.

Ὅταν, λοιπὸν, περιπέσῃς σὲ κάποιο ἀπροσδόκητον κακόν, μὴ ἀπογοητεύσῃς, ἀλλ' ἀμέσως ἀνάρθωσε τὴν σκέψιν σου καὶ τρέξε γρήγορα πρὸς τὸ ἦσυχον λιμάνι

2. Ματθ. 7, 9-11.

καὶ τὸν ἀπόρθητον πύργον, δηλαδή τὴν ἐσθήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δι' αὐτὸ σὲ ἀφῆσε νὰ πέσης, διὰ νὰ τὸν φωνώξης.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τότε περισσότερον ἀποθαρρύνονται καὶ ἀπαμακρύνουσι τὴν ὑπάρχουσαν εὐσέθειαν, πρέπει νὰ κάμνουν τὸ ἀντίθετον. Διότι, ἐπειδὴ μᾶς ἀγαπᾷ πάρα πολὺ, διὰ τοῦτο μᾶς ἀφῆκε νὰ θλιώμεθα, διὰ νὰ συνδωμέμεθα με' αὐτὸν τελειότερα.

Κ' Ἀφ' οὗ καὶ μαρκαὶ μῆτρες, αἱ ὁποῖα κατατρομάζουσι τὰ ἀπειθαρχα παιδιὰ τοὺς με' διαφόρους προσωπίδας, τὰ ἀναγκάζουσι νὰ καταφεύγουν εἰς τὴν ἀγκαλιάν των. Τὸ κάμνουν δὲ αὐτὸ χωρὶς νὰ θέλουν νὰ τὰ λυτήσουν, ἀλλὰ μηχανεύονται τρόπους διὰ νὰ μένουν πληροὺν των τὰ παιδιὰ.

Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς, ἐπιθυμῶν πάντοτε νὰ συνδέσῃ ἡμᾶς με' τὸν ἑαυτὸν Του, σὺν ἕνας ἰσχυρὸς ἐραστὴς — μᾶλλον δὲ ἰσχυρότερος ἀπὸ κάθε ἐραστὴν — σὲ ἀφῆκε νὰ εὐρίσκεισαι εἰς τοιαύτας ἀνάγκας, διὰ νὰ ἀσχολεῖσαι διαρκῶς με' τὴν προσευχὴν καὶ συνεχῶς αὐτὸν νὰ ἐπικαλεῖσαι καὶ νὰ ἐνδιαφέρεσαι διὰ τὰ σχετιζόμενα με' αὐτὸν, ἀδιαφορῶν διὰ τὰ ἄλλα.

Δ' «Ὁ Κύριε, λύτρωσε τὴν ψυχὴν μου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «ἔχω τὴν ἀξίωσιν, λοιπὸν Κύριε, ἐλευθέρωσε τὴν ψυχὴν μου». Ἄλλος λέγει: «Ὁ Κύριε, παρέσκασε τὴν ψυχὴν μου». Εἴβες φιλοσοφῆ ψυχὴν, πῶς ζητεῖ μόνον ἕνα πράγμα; Ἀφ' οὗ ἀφῆκε ἄλλα τὰ κοσμικὰ νὰ παραμείνῃ ἀπειροκτὴ καὶ νὰ μὴ πάθῃ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ τὴν θλάπτουσι. Διότι ὅταν αὐτὴ εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν ἄλλα τὰ ἄλλα θὰ ἀκολουθήσουν. Καθὼς ἀκριβῶς ὅταν δὲν εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν, ἢ ἄλλῃ εὐτυχίᾳ δὲν μᾶς ὀφείλει καθόλου.

Διὰ τοῦτο πρέπει ἄρα νὰ κάμνωμεν καὶ νὰ λέγωμεν ἔτσι, ὥστε νὰ σώζωμεν αὐτήν. Διότι αὐτὸ ὑπαινίσσεται ὅταν λέγῃ: «νὰ εἶθε φρόνημα δικῶν οἱ ὄφεις!» Διότι ὁ πῶς ἀκριβῶς ἐκεῖνος προβάλλει τὸ ὑπόλοιπον σῶμα του διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν κεφαλὴν του, ἔτσι καὶ αὐ πρέπει ἄρα τὰ ἄλλα νὰ ἀπομακρύνῃς χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς σου.

Διότι οὔτε ἡ πτωχεία, οὔτε ἡ ἀσθένεια, οὔτε αὐτὸς ποὺ θεωρεῖται τὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν, ὁ θάνατος θὰ μπορέσουν νὰ θλάσων ἐκεῖνον ποὺ ἔπεσε, ὅταν ἐκεῖ-

4. Ματθ. 10, 16.

νη, ἢ ψυχὴ, σώζεται. Καθὼς ἀκριβῶς οὔτε ἀπὸ τὴν ζωὴν θὰ κερδίσῃ τίποτε, ὅταν αὐτὴ ἔχη καταστραφῆ καὶ ἔχη διαφθαρή.

303 Α Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, κάμνει λόγον διὰ τὴν ψυχὴν, ἀφῆκε ἄρα τὰ ἄλλα καὶ ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ κάμνωμεν ἡπίως τὰς διορθώσεις τῆς, ὥστε νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ ἀπὸ τὰς ἀτυποφόρους τιμωρίας. «Ὁ Κύριος εἶνα λέγει» οὔτε νὰ ἀπελπίζεσαι, διότι ὁ Θεὸς εἶνα εὐσπλαγχνος.

Εἴβες πῶς ἀκπαίδευε τὸν ἀκροατήν, ὥστε οὔτε νὰ ἀπελπίζεται οὔτε νὰ ἀποθαρρύνεται; Διότι αὐτὸ σχεδὸν λέγει: οὔτε νὰ ἀπελπίζεσαι, διότι ὁ Θεὸς εἶνα εὐσπλαγχνος, οὔτε νὰ ἀποθαρρύνεσαι, διότι εἶνα καὶ δίκαιος. Ἄλλου μὲν, λοιπὸν, ἀποκόπτει τὴν ἀδιαφορίαν, ἄλλου δὲ ἀφαρεῖ τὴν ἀπελπίσιν, ἀσχολούμενος με' τὴν σωτηρίαν μας καὶ με' τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους.

Κατόπιν, ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην κλίσην πρὸς τὴν φιλοanthρωπίαν, προσθέτει λέγων πάλιν: «καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶνα εὐσπλαγχνος». Β Καὶ καλῶς εἶπεν «ὁ Θεὸς ἡμῶν» πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὁποῖους πρὸ ὀλίγου ἀνέφερε. Διότι ἔργον ἐκεῖνον εἶνα νὰ σφάζουσι, νὰ ἐξαφανίζουσι καὶ νὰ πολεμοῦν ἀποκτήροκτα. Αὐτοὺς ὁμως, ἔργον εἶνα νὰ δεικνῆ φιλοanthρωπίαν καὶ συγχώρησιν καὶ νὰ ἀποσπᾷ διαρκῶς ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Κατ' ἐξοχὴν τὰ ἀνωτέρω, μαζὶ με' τὰ ἄλλα, ἀποδεικνύουσι, ὅτι οἱ μὲν εἶνα δαίμονες καὶ δαέδροιοι, ὁ δὲ κηδεμὼν καὶ προστάτης καὶ ἀληθινὸς Θεός.

«Ὁ Κύριος φυλάσσει τὰ νηπία ἐπαπεινώθηκα καὶ με' βωασε». Ἐδῶ ἀναφέρει τὴν πῶ μεγάλη μορφή τῆς Προνοίας Του. Διότι ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι εἶνα εὐσπλαγχνος καὶ δίκαιος καὶ ὅτι ἔλεει, τώρα ἀποδεικνύει τὸ ἔργον τῆς πῶ μεγάλης φιλοanthρωπίας Του. Ποῖον, λοιπὸν, εἶνα αὐτό; — τὸ ὅτι φυλάσσει τὰ νηπία. Γ Διότι ἡμεῖς μὲν καὶ λογικὸν ἔχομεν, ὥστε ἀπ' ἑνὸς μὲν νὰ προφυλασσώμεθα ἀπ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐκλέγωμεν ὅσα μᾶς μορφῶνουν καὶ νὰ ἀποκρούωμεν τὰς ἐπερνούμενας συμφορὰς καὶ νὰ καταπαύωμεν τὰς ὑπαρχούσας, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἔχομεν καὶ τέγνας γνωρίζομεν. Τὰ παιδιὰ ὁμως, εἶνα ἑστερημένα ὄλων αὐτῶν ἐπειδὴ εἶνα ἀπροστάτευτα.

Ἄλλὰ εἰς ἄρα ἔχουν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν ἂν δὲν ἀπελάμβαναν συνεχῶς ἄρα θὰ εἶχαν ἐξαφανισθῆ. Διότι καὶ τὸ φίδι θὰ ἐξηφάνιζε τὸ παιδί ἐνῶ θὰ ἦτο ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα καθὼς καὶ ἡ βρῖσις τῆς οἰκί-

ας και πολλά άλλα από τα σφύρισμα εις τας οικίας. Διότι δεν αρκεί να θεκνούν προς αυτά την αμύζουσαν φροντίδα ή παραμόνα, ή μητέρας ή κάποιος άλλος, **Δ** εάν δεν απολαμβάνουν την επίβραση που έρχεται από τον ουρανόν. Μερικοί δε λέγουσι, ότι αυτός ο λόγος έχει λεχθή και διά τα έμβρυα, τα οποία δεν έχουν εξέλθει ακόμη από την κοιλίαν.

«Έταπεινώθηκα και με έσωσε». Δεν είπεν ότι δεν με άφησε να πέσω μέσα εις τούς κινδύνους, αλλά με έσωσε μετά από την πτώσιν. Διότι, αφού ώμίλησεν διά την γενικήν πρόνοιαν Αδού, προχωρεί τον λόγον προς το συγκεκριέν πρόσωπον. Διότι είναι συνήθειά του να συγκροτή αυτά και από τα γενικά και από τα μερικά. Μη, λοιπόν, αψησέσθαι να επιδιώκεις την ζωήν που είναι γεμάτη άφροσιν διότι αυτό δεν είναι συμφέρον σου.

Ε Διότι εάν εις τούς προφήτας δεν ήτο συμφέρον πολύ περισσότερον δεν είναι εις σέ. «Οτι δε δεν ήτο συμφέρον άκουσε τί λέγει: «καλόν είναι διότι με έταπεινώσας διά να γνωρίσω τας έντολάς σου». ⁶ Η εύχαριστία έβδ είναι διπλή, διότι τον άφησε να πέση μέσα σέ κινδύνους και διότι όταν έπεσε δεν τον έγκοπέλιμεν. Και τα δύο δε είναι κάποια μορφή εύεργεσίας: και η δεύτερα δεν είναι μικρότερα από την πρώτην, αλλά και μεγαλύτερα, εάν πρέπει να ειπωμεν και κάτι αξιοθαύμαστον. ⁷ **Α** Διότι άφ' ενός μόν καταπέτασεν τούς κινδύνους, άφ' άλλου δε έκαμεν την ψυχήν πυδ φιλομαθή.

«Επίστρεψε, ψυχή μου, εις την ανάπαυσίν σου, διότι ο Κύριος σέ εύηργέτησεν», «διότι έλύτρωσε την ψυχήν μου από τον θάνατον, τούς θοθαλμούς μου από τα δάκρυα και τον πόδα μου από το έμπόδιον». «Θά περιπατή ένώπιον τοδ Κυρίου εις την χώραν των ζώντων». ⁸ Η μόν ιστορική διήγησις αναφέρει μεγάλην απολύτρωσιν, ανακούφισιν και έλευθερίαν. Εάν δε κάποιος ήθελε έννοησει αυτήν αναγωγικάς θά ήμπορούσε να δυναμίση λύτρωσιν και ανάπαυσιν την αποδημίαν από την παρούσαν ζωήν. **Β** Διότι είναι απαλλαγή από τας άπροδοκίτους συμφοράς και δεν υπόκειται πλέον εις την άσθεσιότητα, αλλά είναι άσφαλής ο αποθανών με καλήν έλπίδα. Διότι αν και ο θάνατος έχει εισαχθή λόγω της άμαρτίας, όμως ο Θεός χρησιμοποιεί αυτόν προς εύεργεσίαν. Διά τοϋτο, θεσθαίως, δεν ήρκεσθη μόνον εις αυ-

5. Ψαλμ. 118, 7.

τόν, αλλά και την ζωήν έκαμε κοπιαστικήν, διά να μάθης ότι δεν θά το επέτρεπε πρωύτερα αυτό εάν δεν ήτο πολύ χρήσιμον και που έγινε με την σοφίαν Του. Διά τοϋτο όταν είπεν «την ήμέραν που θά φάγετε από αυτά θά αποθάνετε όπωςσδήποτε», ⁹ δεν ήρκεσθη εις το πρόστιμον. Το πρόστιμον δε ήτο το λέξις: «είσαο χώρα και εις το χωμα θά επιστρέψης».

Γ Τώρα δε προσθέτει και άλλο πρόστιμον λέγων: «με τον ιδρώτα του προσώπου σου θά τρώγης το ψωμί σου. Θά φερώσθη άγκάθια και ζιζάνια. Με κόπους θά την απολαμβάνης. Και εις την γυναίκα είπεν θά πληθύνω πολύ τας λύπας σου και τον στεναγμόν σου. Με λύπας θά γενώσ τα παιδιά».

Διότι δεν ήτο άρκετός εκείνος να σωφρονισή αυτούς. Πολλούς θεσθαίως θλέπομεν να γίνονται καλλίτεροι με τα άνατήρα. Διότι όταν έλθη ο θάνατος παραβίδει τον άνθρωπον εις την άναισθησίαν. Αυτά, όμως, κάμνουν τούς ζωντανούς καλλίτερους. Εάν δε νομίξης ότι το πράγμα είναι φοβερόν, τοϋτο άφείλεται εις την άδυναμίαν των εύρισκαμένων εις τοιαύτην κατάστασιν. Το δε ο φόβος είναι αποτέλεσμα της άδυναμίας, άκουσε τον Παύλον, **Δ** ο οποίας και εύγεται αυτό και χαίρει όταν λέγη: «το να αποθάνω και να είμαι μαζί με τον Χριστόν διότι τοϋτο είναι πολύ καλλίτερον». ¹⁰ Και πάλιν ο ίδιος: «Χαίρω και συμμετέχω εις την χαράν όλων σας. Το ίδιο και σεις να χαίρετε και να συμμετέχετε εις την χαράν μου». ¹¹ Διά τα άπίθετα, όμως, ποιητ και λέγει: «όχι μόνον αυτοί, αλλά και ήμεε οι ίδιοι στενάζομεν μέσα μας καθώς περιμένομεν την υϊοθεσίαν, την απολύτρωσιν του σώματός μας». ¹² Και πάλιν λέγει: «ήμεε που είμεθα εις το σώμα αυτό, στενάζομεν κάτω από το θάρος του».

Είδες πόσον καλή είναι η άσκητική ζωή; Έκείνοι τα οποία εις τούς άλλους φαίνονται ότι είναι άξια δακρύων δι' αυτόν είναι άξια προσευχής και εκείνα, τα οποία εις τούς άλλους φαίνονται ότι είναι άξια χαράς

6. Ρεν. 9, 17.

7. Ρεν. 8, 19.

8. Μπρλ. Ρεν. 8, 16-19.

9. Φιλπ. 1, 25.

10. Φιλ. 2, 18.

11. Ρωμ. 8, 25.

12. Β' Κορ. 6, 4.

και ευχαριστήσεως, **Ε** δι' αὐτὸν εἶναι ἄξια στεναγμῶν. Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἄξιον στεναγμῶν τὸ νὰ ζῶμεν εἰς ἐξέτην πατρίδα καὶ νὰ κατοικῶμεν μακριὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας; Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἄξιον χαρᾶς τὸ νὰ ἀράξωμεν γρήγορα μέσα εἰς τὸ ἤσυχον λιμάνι καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν οὐράνιον πόλιν, ἀπὸ οὗτου ἔφυγαν ὁ πόνος, ἡ λύπη καὶ ὁ στεναγμός;

Καὶ τί μὲ ἐνδιαφέρει ἐμεῖ; λέγει ὁ ἁμαρτωλός. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι ὁ θάνατος ποῦ προξενεῖ τὴν λύπην, ἀλλὰ ἡ πονηρὴ συνειδήσις; ¹³ Ἄ Παῦσε, λοιπὸν. νὰ εἶσαι ἁμαρτωλός καὶ θά σου εἶναι ἐπιθυμητός ὁ θάνατος.

Ἐὰν μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα, Εὐλόγως ὠμίλησεν ἔτσι, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει λύπη, οὔτε μελαγχολία, οὔτε κλάμα. «Καὶ τὰ πόδια μου ἀπὸ τὸ ἐμπόδιον». Αὐτὸ εἶναι σπουδαιότερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον. Πῶς; ... Ὅτι εἴμεθα ἀπληλαγμένοι οὐκ ἴμουν ἀπὸ τὴν λύπην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πτώσιν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιβουλήν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφυγε μὲ καλὰς πράξεις ἔχει σταθῆ ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν, ἔχει πιάσει καλὰ τὸ λιμάνι, ἔχει πλέον ἀφοιρήσει ὅλα τὰ ἐμπόδια. Δὲν ἔχει καθόλου ταραχὴν ἢ θόρυβον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφυγε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ παραμένει εἰς διαρκῆ δόξαν.

Β «Θὰ περιπατῶ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Ἄλλος ἐρωμητικῆς λέγει: «Ἐμπροσθεν τοῦ Κυρίου» καὶ ἄλλος: «Θὰ περιπατήσω ἀνάμεσα». Αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος φανερώνει λέγων: «καὶ ἡμεῖς θὰ ἀρπαχθῶμε εἰς τὰς νεφελὰς πρὸς προσηκόντων τοῦ Κυρίου εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔτσι θὰ εἴμεθα πάντοτε μετὰ τὸν Κύριον» ¹⁴

Καὶ ἄρθως εἶπεν «εἰς τὴν χώραν τῶν ζώντων». Διότι ἐκεῖνη εἶναι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ, ποῦ εἶναι ἀπληλαγμένη ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ ἔχει τὰ γήσινα ἀγαθὰ. «Ὅταν καταργησῆ, λέγει ὁ Παῦλος, καθὲ ἀρχὴν καὶ καθὲ ἐξουσίαν... ὁ τελευταῖος ἐχθρὸς ποῦ θὰ καταργηθῆ εἶναι ὁ θάνατος» ¹⁵

Ὅταν δὲ καταργηθοῦν αὐτὰ δὲν μένει πλέον τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ προκαλοῦν λύπην, οὔτε ἡ φροντίς οὔτε ὁ πόνος. Ὡστε ἐκεῖ ὅλα εἶναι χαρὰ, εἰρήνη, ἀγάπη, εὐθυμία, εὐχαρίστησις, ἀλήθεια, εὐλικρίνεια καὶ σεαυτοθεότης. Ἐπειὸς ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ

13. Πρὸς Α' Θεσ. 4, 17.

14. Α' Κορ. 13, 34, 36.

γλισητρήματα οὔτε θυμός, οὔτε λύπη, οὔτε ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, οὔτε πόθος τῶν σωματων, οὔτε πτωχεία, οὔτε πλοῦτος, οὔτε ἀτιμία, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ.

Αὐτὴν, λοιπὸν, τὴν ζωὴν ἄς ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλα νὰ τὰ κάμνωμεν χάριν αὐτῆς. Διότι δι' αὐτὸ προσηκόμεθα νὰ λέγωμεν καὶ εἰς τὴν προσηκόν: «ἄς ἔλθῃ ἡ βασιλεία σου» ¹⁶ διὰ νὰ ἀποθλωσκόμεν πάντοτε εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος κατέχεται ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τρέφεται μετὰ τὰς ἐπιθυμίας ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν, δὲν θυθίζεται σὲ κομμίων ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῆς παρουσίας ζωῆς **Π** καὶ δὲν σῦρεται πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τίποτε ποῦ προκαλεῖ λύπην. Ἀλλὰ καθὼς ἀκριβῶς ἐκεῖνος ποῦ ταξειδεύουν πρὸς τὴν βασιλικὴν πόλιν, δὲν ἐξουσιάζονται ἀπὸ τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ εἶναι πλησίον τοῦ δρόμου· οὔτε ἀπὸ τὰ λειψάδια, οὔτε ἀπὸ τοὺς κήπους, τὰς φάραγγας ἢ τὰς ἐρημίας. Ἀλλὰ, ἀπηφόντες αὐτὰ, ἀποθλέπουν μόνον εἰς ἓνα σκοπὸν, δηλαδή τὴν πόλιν ποῦ θὰ τοὺς ὁδοδεχθῆ. Ἐτσι εἶναι καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καθὲ ἡμέραν φαντάζεται ἐκ νέου ἐκείνην τὴν πόλιν καὶ τρέφει τὴν ἐπιθυμίαν του δι' αὐτήν. Ἐκεῖνος δὲν θὰ θεωρήσῃ ὡς τραυερὸν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ προσηκτικά, οὔτε ὡς χαρούμενον καὶ σπουδαῖον τίποτε ἀπὸ τὰ χαρούμενα καὶ σπουδαῖα.

Τί λέγω ὅτι δὲν θὰ θεωρήσῃ; Ἀντιθέτως οὔτε θὰ ἴδῃ αὐτὰ, ἀποκτῶν ἄλλα μάτια, οὐκ ἐκεῖνα ποῦ συμβούλευσεν ὁ Παῦλος λέγων: **Ε** «Ἐπειδὴ τὸ βλέμμα μας προσηλώνεται οὐκ εἰς ἐκεῖνα ποῦ θάλεπονται, ἀλλὰ εἰς ἐκεῖνα ποῦ δὲν θάλεπονται, διότι ἐκεῖνα ποῦ θάλεπονται εἶναι πρόσκαιρα ἐκεῖνα ποῦ δὲν θάλεπονται εἶναι αἰώνια» ¹⁶

Ἐἴδες πῶς παρουσίασε τὴν ὁδὸν μὲ ἄλλην λέξιν; Ἄς ἐποδιδώμεθα, λοιπὸν, εἰς αὐτὰ διὰ νὰ συναντήσωμεν αὐτὰ καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν γήσιαν ζωὴν. **Α** Εἴθε ὅλα ἡμεῖς νὰ συναντήσωμεν αὐτὴν μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ αἰώνιος. Ἀμήν.

15. Ματθ. 6, 10.

16. Β' Κορ. 4, 18.

Ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὤμιλη-
σα ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθηκα πολὺς.

Αὐτὸ τὸ ρητὸν ἐνθυμηθεὶς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος κάπως ἔτσι ὀμιλεῖ: «ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως σύμφωνα πρὸς τὸ εἶναι γραμμένον, **Β** ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὤμιλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν διὰ τοῦτο καὶ ὀμιλοῦμεν»¹.

Εἶναι ἀνάγκη, λοιπὸν, πρῶτα νὰ εἰπῶμεν πῶς ἐχρησιμοποίησεν αὐτὸ τὸ ρητὸν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ περὶ τίνος αὐτὸς ὤμιλησεν. Διότι ἔτσι ἀπὸ αὐτὰ θὰ γίνῃ φανερὴ καὶ ἡ σημασία τοῦ προφητικῆς ρητοῦ. Ἐξ ἄλλου αὐτὴ εἶναι καὶ ἀρίστη διδασκαλία διὰ νὰ μὴ διακόψωμεν τὴν οὐκείαν τοῦ λόγου, ὅπως λαμβάνοιτες ἐν τμήμα τοῦ λόγου νὰ καθήμεθα πλησίον ἐκείνου, ἀλλὰ νὰ ξεκινᾶμε τὴν διήγησιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν.

Περὶ τίνος, λοιπὸν, ὀμιλᾷ ὁ Παῦλος ἐνεθυμήθη αὐτὸν τὸν προφητικὸν λόγον; — Ὀμιλᾷ περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ περὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν κάθε λογικὴν, νοῦν καὶ σκέψιν.

Γ Ἐπειδὴ, λοιπὸν, αὐτὰ ὑπερέβαιναν κάθε λογικὴν καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξηγηθῶν, ὑπῆρχεν ἀνάγκη πίστεως διὰ νὰ παρασχεθῶν αὐτὰ. Διὰ νὰ μὴ ταράσσεται ὁ Ἰουδαῖος, μήτε νὰ νομίσῃ ὅτι ἀπατάται, ἐπειδὴ ὑπερβαίνει διὰ τὰς ψυχρὰς ἐλπίδας, διαρθώνει τὴν ἀγαπίστην του μετὰ τὸν προφητικὸν ρητὸν λέγων σχεδόν, ὅτι δὲν ζητῶ κάποια νέον πράγμα, δηλαδὴ τὴν πίστιν, ἀλλὰ παλαιὸν ἀγαθόν.

Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἔτσι γράφει, ὁ δὲ προφήτης προκειμένου νὰ προφητεύσῃ καὶ αὐτὸς περὶ μερικῶν ἀγαθῶν ποῦ θὰ γίνων ἐἰς τὸ παρὸν εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρώπινην οὐκείαν, ὥστε καλεῖς νὰ μὴ ἔχῃ λόγον νὰ ἀπιστή, **Δ** ἔτσι ἀρχίσει τὸν ψαλμὸν λέγων «ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὤμιλησα».

1. Β' Κορ. 4, 18.

Ὅταν, λοιπὸν, κατεστράφησαν τὰ Ἰεροσόλυμα, ὁ ναὸς ἐγένετο ἐρείπια καὶ ὅλοι, ἀφοῦ ἐγένον αἰχμάλωτοι καὶ ἐδέθησαν, ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ξένην χώραν, θάρσασθαι δὲ ἀπὲ ἐκείνων κατέλαθον τὴν χώραν τῶν καὶ διετάχθησαν νὰ φυτεύουσι ἀμπέλια, νὰ οἰκοδομήσουσι σπίτια καὶ νὰ τελέσουσι γάμους. Ὅλα αὐτὰ ἔφεραν εἰς ἀπόγνωσιν τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὡς ἐξῆς ἐσκέπτοντο μόνοι τῶν, ὅτι ἂν καὶ εἶχαμε πόλιν καὶ ὄπλα καὶ πόργους καὶ τῶσαν μεγάλην ἀφθονίαν χρημάτων καὶ ναῶν καὶ θαυμῶν καὶ ἱεροτελεστῶν καὶ λατρείαν καὶ ἄλλην τὴν ἄλλην πολυτελεῖαν, **Ε** παραδοθήκαμεν, ἐγίναμε αἰχμάλωτοι καὶ ὠδηγηθήκαμεν εἰς τὴν δουλείαν.

Τώρα δὲ ζῶντες εἰς ξένην χώραν καὶ ἔρημοι ἀπὸ ὄλα, γινόμενοι δούλοι καὶ γυμνοί, πῶς θὰ ἡμπαρέσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἰδικὴν μας χώραν; Ἐπειδὴ, λοιπὸν, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀδυνατοῦς, σκεπτόμενοι αὐτὰ ἐθορυβῶντο καὶ ἐταράσσοντο καὶ δὲν ἐπρόσθεον τοὺς προφήτας ποῦ προέλεγον τὴν ἐπιστροφὴν, διὰ τοῦτο ὤμιλησεν ἔτσι ἀποδεικνύων εἰς ἄλλους ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη πίστεως εἰς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ὀμιλοῦν, λοιπὸν, πρὸς αὐτοὺς καὶ ἄλλοι διαφορετικὰ, ὅπως ὁ Ἰσαΐας λέγων τὰ ἐξῆς: ³⁰⁹ **Α** «παρατηρήσατε καλῶς τὴν στερεὴν πέτραν ἀπὸ τὴν ὅποιον ἐκοπήκατε καὶ τὸν θόρον τοῦ λαΐκου ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐθῆγκατε»².

Καὶ πάλιν ὁ Ἰσὶος λέγει: «Παρατηρήσατε τὸν Ἀβραάμ τὸν πατέρα σας καὶ τὴν Σάρραν ποῦ σὰς ἐγέννησε, ὅτι ἕνας ἦτο καὶ τὸν ἐκάλεσα καὶ τὸν ἀγίασα καὶ τὸν ἠέλησα»³.

Ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἐνοεῖ εἶναι τὸ ἐξῆς: δὲν ἦτο θάρσαρος ὁ Ἀβραάμ καὶ χωρὶς ἀπογόνους καὶ μεγάλους εἰς τὴν ἡλικίαν; δὲν εἶχε γυναῖκα ἀνίκαν νὰ ἀποκτήσῃ παιδιὰ διὰ λόγῳ τῆς ἡλικίας καὶ ἐκ φύσεως; δὲν ἦσαν ὄλα γεμῆτα ἀπέλπισίαν γύρω του; **Β** Τί λοιπὸν; Ἀπὸ ἐκείνων τὸν ἕνα, τὸν ἀτεκνῶν, τὸν γηραιὸν δὲν ἐγένετο ὄλα κληρὸν τὴν οἰκουμένην;

Διὰ τὴν, λοιπὸν, θορυβεῖσθε; Διότι ἐάν ἦμεν ἱκανὸς ἀπὸ τὸν ἕνα νὰ γεμίσω τὴν οἰκουμένην, πολὺ περισσότερον ἀπὸ σὰς τοὺς ἄλλους εἶμαι ἱκανὸς νὰ γεμίσω τὰ Ἰεροσόλυμα. Δι' αὐτὸ λέγει: «παρατηρήσατε τὴν στερεὴν

2. Ἠσ. 51, 1.

3. Ἠσ. 51, 2.

πέτραν ἀπὸ τὴν ὅποιον ἐκοπήκατε»,⁴ ὀνομάζων ἔτσι τὸν Ἀβραάμ· «καὶ τὸν θόρον τοῦ λάκκου, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐβγήκατε»,⁵ ὀνομάζων ἔτσι τὴν Σάρραν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ Λάκκος ἀπ' ἐαυτοῦ δὲν ἔχει νερὸ πού νά ἀναβλύξῃ, ἀλλὰ δέχεται ἀπὸ τὰς θρυαῖς πού ἐρχονται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνη, ἂν καὶ ἦτο στερημένη ἀπὸ τὴν γεννητικὴν δύναμιν, ἔλαβε αὐτὴν τὴν ἰκανότητα ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Ὅπως ἀκριβῶς ἡ πέτρα δὲν ἐβγαλε ποτὲ καρπὸν, ἔτσι οὕτε ὁ Ἀβραάμ ἦτο ἰκανὸς. Ἀλλ' ἐγὼ σὰς ἐεκλώσθησα ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἕνα ἐγένεσα τόσας πολλὰς χώρας. Διὰ τοῦτο ἐξάγει καὶ τὸν Ἰεζεκιήλ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ δείχνει εἰς αὐτὸν σωρὸν ἀπὸ κόκκαλα καὶ προφητεύων τὰ ἄνιστά, δεικνύων εἰς αὐτοὺς τὰ κόκκαλα καὶ λέγων ὅτι «ἐάν μπορῶ νά ἀναστήσω τοὺς νεκροὺς, πολλὸν περισσότερον ἢ μπορῶ νά ἀνυψῶσω σὰς τοὺς ζωντανούς».⁶

Ἐκεῖνοι μὲν λοιπὸν οἱ προφῆται αὐτὰ εἶπον, αὐτὸς δὲ ὁ προφήτης τί εἶπε; — «ἐπίστευσα, διὰ τοῦτο καὶ ὤμνησα». Ἀπλαθῆ, χρειάζεται πίστις πρὸς τὰ ὑποσχόμενα. Καὶ ἐγὼ, λοιπὸν, ἐννοῶν αὐτὰ καὶ σκεπτόμενος καὶ εἰσάγων τὴν πίστιν, ἀφῆρσα κάθε θόρυβον. Ὁ Ὁ Παῦλος, λοιπὸν, αὐτὸ λέγει, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἰδικὰ σας τὰ ἀσθητὰ καὶ ὁρατὰ ἀγαθὰ χρειάζεται πίστις. Ἐάν δὲ χρειάζεται διὰ τὰ ἀσθητὰ, πολλὸν περισσότερον διὰ τὰ νοερά. Ἐάν, λοιπὸν, χρειάσθηκα πίστιν διὰ νά παραδεχθῶν, ὅτι θά ἐξαγοράσω τὴν πόλιν των, πολλὸν περισσότερον χρειάζεται εἰς ἡμᾶς πού ἀναμένομεν τὸν οὐρανόν.

Ὅταν, λοιπὸν, ὑπάρχῃ κάτι μεγάλο, πού ὑπερβαίνει τὴν δυνάμιν καὶ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ λογικόν, αὐτὴν, τὴν πίστιν πρέπει νά παύσωμεν, ἀλλὰ νά μὴ ἐξετάζωμεν τὰ πράγματα μὲ τὴν ἀσθητικὴν συνέπειαν. Διότι ἡ θαυματουργικὴ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκατέρευτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ.

Ἐ Ὅποτε καὶ δι' αὐτὸ, ὅταν φημιάνονται οἱ λογισμοί, πρέπει νά κρέχομεν πρὸς τὴν πίστιν καὶ νά δοξάζωμεν τὸν Θεόν. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁπίος μὲ τὰς σκέψεις λογομαχεῖ διὰ νά ἀνακαλύψῃ τὰ σχετιζόμενα μὲ Αὐτόν, δὲν δοξάζει τὸν Θεόν, θέλων νά θάλῃ κάτω ἀπὸ τὴν ταπεινότητα

4. Ἦο. 51, 1.

5. Ἦο. 51, 1.

6. Ἠρωλ. Ἰεζ. 37, 18.

τητα τῶν σκέψεων τοῦ τοῦς ἀνεκφράστους τρόπου δόξα σέως Του.

Διὰ τοῦτο ἔταν ὁ Παῦλος ὁμιλῆ περὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐπειδὴ δὲν ἔκαμε αὐτὸ, ἀλλ' ἀφοῦ κατηγόρησε τὰς σκέψεις ἐκοίταξε πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, διότι αὐτὸ ἐδόξασε πάρα πολὺ τὸν Θεόν, λέγει: «ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ,⁷ ἂν δὲν ἐδείξει ἀμφιβολίας λόγῳ ἀπιστίας, ἀλλ' ἔγινε σταθερώτερος διὰ τῆς πίστεως, ἀποδώσας δόξαν εἰς τὸν Θεόν, ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι εἶναι δυνατὸς νά ἐκτελέσῃ ἐκεῖνο πού ἔχει ὑποσχεθῆ».

Τί σημαίνει, ὅμως, τὸ: «ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως σύμφωνα πρὸς ὅτι εἶναι γραμμένον, ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὤμνησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν»;⁸ Ἐδῶ μᾶς ἀποκαλύπτει κάποιον μεγάλο μυστήριον. Ποῖον, λοιπὸν, εἶναι αὐτό; — Τὸ ὅτι ἡ Καινὴ καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον ὤμλησεν καὶ εἰς ἐκείνην καὶ εἰς αὐτὴν⁹ καὶ ὅτι ἡ πίστις εἶναι διδασκαλὸς ὅλων καὶ χωρίς αὐτὴν δὲν ἠμποροῦμε νά εἴπωμεν τίποτε.

«Καὶ ἡμεῖς, λέγει, πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν». Διότι ἐάν ἀφαρέσῃς αὐτὴν, τὴν πίστιν, δὲν εἶναι δυνατόν οὕτε τὸ στόμα νά ἀνοίξῃς. Καὶ διατὶ δὲν εἶπεν: ἔχοντες τὴν ἴδιαν πίστιν, ἀλλ' ἔχοντες τὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς πίστεως; Καὶ διὰ νά φανερώσῃ αὐτὰ πού ἔχουν λαβῆ καὶ διὰ νά δείξῃ ὅτι χρειάζεται ἡ χαρίζησις τοῦ Πνεύματος διὰ νά ἀνοσώμεν εἰς τὸ ὄψος τῆς πίστεως καὶ διὰ νά ἐξετελέσῃ τὴν ἀβυσσιν τῆς λογικῆς.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ ἴδιος λέγει: «εἰς τὸν καθένα δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος διὰ κάποιον καλόν. Εἰς τὸν ἕνα δίδεται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, εἰς ἄλλον λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, εἰς ἄλλον δὲ πίστις, εἰς ἄλλον χαρίσματα θεραπευόν».¹⁰

Ὁ Ἄλλ' ἴσως θά ἔλεγε κάποιος — πράγμα θεαίως πού εἶναι ἀληθές — ὅτι ἐννοεῖ ἄλλην πίστιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐγίνοντο θαύματα. Καὶ ἐγὼ γνωρίζω, ὅτι ἄλλη εἶναι ἐκεῖνη, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦσαν καὶ οἱ Ἀπόστολοι: «πρόσθεσε εἰς ἡμᾶς πίστιν»¹⁰ καὶ ἄλλη αὐτὴ κατὰ

7. Ρωμ. 4, 20-21.

8. Ἠ' Κορ. 4, 18.

9. Α' Κορ. 12, 7-9.

10. Λουκ. 17, 5.

τὴν ὁποίαν ἔδοι εἶμεθα πιστοί, χωρὶς μὲν νὰ κἀνωμεν θαύματα, ἀλλ' ἔχοντες τὴν γνώσιν τῆς εὐσεβείας. Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ χρειάζεται ἡ βοήθεια τοῦ Πνεύματος. Διότι καὶ ὁ Λακκός γράφει διὰ κάποιοιαν ὅτι εἴς τῆς θνοῖε τὴν καρδιά, διὰ νὰ προσέχη εἰς ὅσα ἔλεγε ὁ Παῦλος.¹¹ Καὶ ὁ Χριστὸς λέγει: «καί τις δὲν ἔχει νὰ ἐλθῆ εἰς ἐμέ, ἐὰν ὁ Πατέρας δὲν τὸν ἐλέγη».¹²

Ἐ λοιπὸν, ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ διὰτὶ ἀμαρτάνουν οἱ μὴ πιστεύοντες ὅτι τὸ Πνεῦμα βοηθεῖ, ὁ Πατὴρ ἔλκει καὶ ὁ Υἱὸς ὁδηγεῖ; Διότι θεοβίως διὰ τὸν ἑαυτὸν Του λέγει: «ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδός».¹³ Λέγει δὲ αὐτὸ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην αὐτοῦ διὰ νὰ ἐλθωμεν πληροὺν τοῦ Πατρὸς.

Ἐάν, λοιπὸν, ὁ Πατὴρ ἔλκει, ὁ Υἱὸς χειραγωγῆ καὶ τὸ Πνεῦμα φωτίσῃ, διὰτὶ ἀμαρτάνουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐλκύνθησαν, οὔτε χειραγωγήθησαν, οὔτε φωτισθήσαν; Διότι δὲν προσφέρουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀξίους νὰ δεχθοῦν αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν φάτιαν.

Παρατήρησε, λοιπὸν, ὅτι αὐτὸ συνέβη μὲ τὸν Κορινθίον.¹⁴ Διότι ἐκεῖνος δὲν εὗρθε αὐτὸ μόνος του, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὸν ἐκάλεσε, ἀφοῦ ἐπρόλαβε καὶ ἔκαμε ἄξιον τὸν ἑαυτὸν του. Ἐ διὰ τοῦτο, λοιπὸν, καὶ ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ πίστεως ἔλεγεν: «καὶ αὐτὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ ὁσῶς, ἀλλὰ εἶναι τοῦ Θεοῦ δῶρον».¹⁵ Ἀληθῶς δὲν σὲ ἀφίνει στερημένον ἀπὸ ἐπιτυχίας, διότι ἐάν εἶναι ἔργον αὐτοῦ νὰ ἐλκύῃ καὶ νὰ παραλαμβῶνῃ, ὅμως ἐπιζητεῖ καὶ παρθαρικὴν ψυχὴν καὶ τότε προσφέρει τὴν συμμοχίαν του. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει ὁ Παῦλος: «οἱ ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι καλεσμένοι σύμφωνα μὲ τὴν πρόθεσιν τοῦ Θεοῦ».¹⁶ Διότι δὲν ἐξηναγκάσθη νὰ μᾶς προσφέρει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωτηρίαν.

¹¹¹ Ἀ Ἄλλ' ἂν καὶ τὸ περισσότερο εἶναι ἰδικὸν Του, σχεδὸν δὲ καὶ ὀλόκληρον, ὅμως ἄφησε καὶ εἰς ἡμᾶς ὀλίγον θεὰ νὰ εἶναι εἰλόγη ἢ δικαιολογία τῶν σφεδάνων. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, ὁ Παῦλος εἰπὼν «ἔχοντες τὸ τοιο πνεῦμα τῆς πίστεως»¹⁷ δηλαδὴ ἐκεῖνο ποὺ ὁμίλησε καὶ εἰς

11. Πρ. Ἀπ. 16, 14.
12. Ἰω. 6, 44.
13. Ἰω. 14, 6.
14. Πρ. Ἀπ. 10, 1-48.
15. Ἐφρ. 3, 8.
16. Ρωμ. 8, 28.
17. Β' Κορ. 4, 13.

τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, προσέθεσε: «καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὁμιλοῦμεν».¹⁸

Πολὺ περισσότερο, θεοβίως, ἐδῶ ὑπάρχει ἀνάγκη πίστεως παρὰ ἐκεῖ καὶ ἔνεκα τῆς φύσεως τῶν ἐκφράσεων, ἡ ὁποία εἶναι ἀόρατος καὶ νοερὰ καὶ ἔνεκα τῆς ἀταξίας τῶν καρῶν. Διότι τὰ θρασεῖα δὲν εἶναι διὰ τὴν ποροῦσαν ζωὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν μέλλουσαν. Μᾶλλον δὲ καὶ διὰ τὰ παρόντα χρειάζεται πίστις. Διότι καὶ αὐτὰ ποὺ ἐδίδοντο ἐχρειάζοντο πιστὴν διὰν ἐδίδοντο, καὶ ἡ κοινωνία τῶν μυστηρίων καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ φωτισματός.

Ἐ τοιοῦτοτρόπως ἡ δύναμις τῶν ἀγαθῶν ὑπερέβαινε κάθε λογικὴν. Ἐάν, λοιπὸν, ἐχρειάζετο πίστις δι' ἐκεῖνα τὰ παρῶντα καὶ ἀόρατά, πολὺ περισσότερο ἐδῶ. Ἄλλ' ἡ μὲν ἀποστολικὴ πρότασις ἔλασε τὴν ἀρμόζουσαν ἐρημνείαν καρῶν, λοιπὸν καὶ πόλιν νὰ ἐκπελιδωμεν εἰς τὴν προφητικὴν καὶ νὰ εἴπωμεν τί λέγει αὐτὸς ὁ εὐτυχής. Τί, λοιπὸν, λέγει: —ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα. Ἄν καὶ δὲν εἶπε ποτέ τίποτε, λέγει μέσα εἰς τὴν σκέψιν του ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθῆ. Ποῖον εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθῆ; Ἐ Ἄφοῦ ἐσκέφθηκα, λέγει, τὴν συμφορὰν καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν τραγωδίαν, τὴν καταστροφήν ἐκεῖνην καὶ τὴν παντελὴ ἐρημνίαν, δὲν ἀπεγοητεύθην ὡς πρὸς τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸ καλλίτερον, ἀλλὰ ἤλπινα εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἐξέφρασα καὶ ὁμίλησα σχετικῶς. Διότι καὶ εἰς τοὺς προηγούμενους ψαλμοὺς πολλὰ εἶπα δι' αὐτὴν. Ὅμιλῳσι δὲ καὶ ἀσηγγεῖλα ἐκπαιδευόμενος ἀπὸ τὴν πίστιν.

Ἄλλως, ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πολὺ ἐκπαιδευόμενος ἀπὸ αὐτὴν, προσέειπεν πῶς κουτοσίνει καὶ θαυμάσια. Διότι ἐάν ὁ Δαβὶδ λέγῃ ἐκεῖνον τὸν ψαλμὸν, τὸν λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ νὰ περιγράψῃ τὰ κτήθη τῶν ἐλαττωματικῶν. Ἐ λέγει δὲ τὰ ἔξης: «θεοβίως ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τὸν Ἰσραὴλ, εἰς τοὺς καθάρους εἰς τὴν καρδίαν».¹⁹ Ὅς πρὸς ἐμέ ὅμως οἱ πόδες μου ἀρεβὸν ἐκλονίσθησαν, τὰ δῆματά μου παρ' ὀλίγον ἐγλίττησαν».²⁰ Ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ διὰ πόδας καὶ δῆματα, ἀλλὰ περὶ ἐλαττωματικῶν σκέψεων. Προσθέτει δὲ καὶ τὴν οὐτίαν λέγων τὰ ἔξης: «ὅτι ὀργισθὴν ἔνευστον τῶν παρῶντων».²¹ Δηλαδὴ ἔλεπον τοὺς μὲν θαυμάρους νὰ εὐημε-

18. Ἰωάν. 72, 1.
19. Ψαλμ. 72, 8.
20. Ψαλμ. 72, 8.
21. Ψαλμ. 72, 9.

ρούν, τούς δὲ Ἰουδαίους νὰ ταπεινώνονται. Καὶ ποῖον λέγει, εἶναι τὸ εἶδος τοῦ ἐλαττώματος; —Καὶ εἶπα ματαίως λοιπὸν ἐπήρσα τὴν καρδίαν μου καθαρὰν καὶ ἐπλυνα τὰ χέρια μου εἰς τὴν ἀσωότητα.²² Ἀπὸ τί δὲ ὡδηγήθη νὰ εἴπῃ αὐτά, τὸ ἐξηγεῖ λέγων: «ἰδοὺ τοιαῦτα εἶναι οἱ ἀσθεῖς καὶ αὐσαοροῦν πλοῦτη δι' αἰκῶναν εὐημερίαν».²³ Κατόπιν κοίταζε πῶς ἐπανακτᾷ τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέγων: «ἐάν ἔλεγα θὰ ὁμιλήσω ἔτσι, αὐτὸ ἐφάνη εἰς ἐμὲ δύσκολον ἔργον. Ἐ μέρους δ' αὐτοῦ εἰσέλθω εἰς τὸ θουαστήριον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἀντιληφθῶ τὴν μελλαντικήν τύχην των».²⁴

Αὐτὸ δὲ ποῦ ἐννοεῖ εἶναι τὸ ἐξῆς: ἐκουραζόμενον, ἐταλαιπωρούμενον μὲ τὰς σκέψεις μου. Διότι τέτοια εἶναι ἡ σκέψις. Κατόπιν ἐσκεπτόμουν ὅτι κόμην κοπιαστικὸν ἔργον. Ἀναζητῶν αὐτά, τίποτε δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ μάθω ἀκριβῶς ἕως οὗτο ἔνασπάρω τὴν πατρίδα.

Παρατηρεῖς πόσον κακὸν εἶναι νὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὸ λογικὸν τὰς ὑποθέσεις τῆς πίστεως καὶ ὄχι εἰς τὴν πίστιν; Διότι, ἐάν ἐκεῖνος ἦτο στερεωμένος εἰς τὴν πίστιν, δὲν θὰ ἔλεγεν αὐτά, δὲν θὰ ἠνοχλεῖτο.²⁵ Ἄ δὲν θὰ ἐταράσσεται, οὔτε θὰ ἐταλαιπυρούται τὰ πόδια του καὶ οὔτε πορ' ὀλίγον νὰ ἔχονε τὰ θήματα του.

Ἄλλ' ὁ προφήτης δὲν ὁμοιάζει μὲ αὐτὸν. Ἀντιθέτως, στηριγμένος εἰς τὸν θράνον, οὔτε ἐθρομβεῖται οὔτε ἐταράσσεται, ἀλλὰ ἔθηκεν τὸς μὲν Ἰουδαίους εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, τοὺς δὲ θαρσύνουσι ἀντιθέτως, ἐκηρύττειν συνεχῶς μὲ λαμπρὰν φωνὴν καὶ πιστοποιημένην σκέψιν περὶ τῆς ἐπιστροφῆς καὶ μάλιστα εἰς πολλοὺς μαθητὰς. Ἐπίσης εἶπε πολὺ θάρρος, γὰρ εἰς νὰ διδῆ σημασίαν οὔτε εἰς τὴν δύναμιν τῶν θαρσύνων οὔτε εἰς τὴν ταπεινῶσιν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὃ ὅποιος ὑποσχέθη αὐτά. Ἐ διὰ τοῦτο λέγει: «ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὡμίλησα, ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθηκα πολὺ».²⁶ Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἐγὼ ὅμως ἐταλαιπωρήθην πολὺ».

«Ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ἔκστασίν μου, κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «Καὶ εἶπα στενωχουρόμενος ὅτι κάθε ἄνθρωπος πλανᾶται». Ἀπὸ ἐδῶ πάλιν δεῖκνυε τὰ ἐνδοξα ἔργα τῆς πίστεως, διότι οὔτε

22. Ψαλμ. 73, 18.

23. Ψαλμ. 73, 12.

24. Ψαλμ. 73, 15-17.

25. Ψαλμ. 115, 1.

τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν ἀπελπίσιν. Διότι τέτοιαις λογῆς εἶναι ἡ πίστις: εἶναι οὐκ ἀποκαίεται ἡ καρδία ἀπὸ τῆς ἀσπίδος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀσπίδος ἀπὸ τῆς ἀσπίδος. Διότι τέτοιαις λογῆς εἶναι ἡ πίστις: εἶναι οὐκ ἀποκαίεται ἡ καρδία ἀπὸ τῆς ἀσπίδος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀσπίδος ἀπὸ τῆς ἀσπίδος. Διότι τέτοιαις λογῆς εἶναι ἡ πίστις: εἶναι οὐκ ἀποκαίεται ἡ καρδία ἀπὸ τῆς ἀσπίδος, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀσπίδος ἀπὸ τῆς ἀσπίδος.

Αὐτὸ ἀκριβῶς φανερώων καὶ αὐτὸς ἔλεγε: «ἐγὼ ἐταλαιπωρήθην πολὺ»: δηλαδὴ ἐταλαιπωρήθην, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίσθηκα, οὔτε ἔχασα τὸ θάρρος μου.

Κατόπιν ἀποδεικνύων ὅτι δὲν ἐταλαιπωρήθη ἀπλῶς, προσθέτει τὴν αἰτίαν καὶ λέγει: «ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ἔκστασίν μου, κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης». Τί σημαίνει «εἰς τὴν ἔκστασίν μου»; —Εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς συμφορᾶς, εἰς τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, ἐννοεῖ. Διότι ἐπεσον ἐπάνω μας τόσος πειρασμός, ὥστε μᾶς ἐνέβαλλεν ἔκστασιν καὶ θαρῶν ὄψιν. Ἐδῶ θεοβάως μὲ τὴν ἔκστασιν ἐννοεῖ τὴν ἀνασθησίαν ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὰς κακίας. Ἐ διότι καὶ διὰ τὸν Ἀδὰμ ἔστιν ἡ λέξις ὅτι ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ἔκστασιν.²⁷ Ἐννοεῖ κάποιαν μορφήν ἀνασθησίας. Διότι ἔκστασις ὀνομάζεται τὸ νὰ εἴσται ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐπεβλήθη δὲ τότε εἰς αὐτὸν διὰ νὰ μὴ ἀσθάνεται τὴν ἀφαίρεσιν τῆς πλειοῦστος του καὶ νὰ μὴ ποῦθ' αὐτὴν. Ἐτσι ὁ Θεὸς ὑποκλέπτων τὴν ἀσθησίαν τοῦ πόνου, διὰ νὰ μὴ μίσση τὸ προερχόμενον ἀπὸ αὐτὸν, ἐπειδὴ ἐπόνεσον, ἐπέφερον εἰς αὐτὸν ἔκστασιν.

Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «ἔπισεν ἐπ' αὐτοὺς τὸς ἔκστασις».²⁸ Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖ κάποιον λήθαργον καὶ τὸ νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους. Παντοῦ δὲ ἡ ἔκστασις προκαλεῖ ἢ ὅταν αἱ πολλαὶ κακίαι δημιουργοῦν εἰς κάποιον τὸν λήθαργον. Ἐδῶ μὲ τὴν ἔκστασιν ἐννοεῖ τὰς πολλὰς κακίας ποῦ τὸν ἔχουν ἀρχαλιώσει.

Τί, ὅμως, ἐννοεῖ μὲ τὴν φράσιν: «Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης»; Κανείς δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν;²⁹ Ἄ Πῶς, λοιπὸν, ἔχει γραφῆ ὅτι ὁ Ἰωβ ἦτο «ἄνθρωπος ἀληθινός, δικαίος, θεοσεβής»;³⁰ Τί δὲ νὰ εἰπαίμεν καὶ διὰ τοὺς προφήτας; Διότι ἐάν καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ψεύσται καὶ διεψεύσθησαν ὅσα ἔχουν εἶπει, τότε ἔχθησαν τὰ πάντα.

26. Γεν. 2, 21.

27. Πράξ. Ἀποστ. 10, 10.

28. Ἰωβ 1, 1.

Τι δὲ νὰ εἴπωμεν διὰ τὸν Ἀβραάμ καὶ δι' Ἰσραὴλ τοὺς δικαίους;

Βλέπεις πόσον κακὸν εἶναι νὰ δεχόμεθα ἀπὸ τὴν λέξιν καὶ νὰ μὴ ἐρευνοῦμεν τὴν βαθύτερον ἔννοιάν της; Τί, λοιπόν, σημαίνει ἡ φράσις: «κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης»; —Σημαίνει ἐκεῖνο πού λέγει ἄλλοι: «ὁ ἄνθρωπος ὁμοιάζει μὲ τὴν ματαίωσιν». Ἀὐτὸ εἶπε καὶ ἄλλος προφήτης: «Κάθε σάρκα εἶναι χάριτον καὶ κάθε δόξα ἀνθρώπου εἶναι ὅπως τὸ ἄθος τοῦ χάρτου»,²⁹ δηλαδὴ εἶναι πολὺ μηδαμῶν πράγμα πού ἐκτρέπεται καὶ ὁμοιάζει μὲ σκιά, μὲ ὄνειρον ἢ μὲ κάποιον εἰκόνα.

Β Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ συμπεραίνων ἐπιπολαίως, ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπεν «πλάνη» καὶ ἄλλος «πλανᾶται», ἄλλος δὲ «χάνεται». Πολὺ δὲ διαφέρει αὐτὸ ἀπὸ ἐκεῖνο. Διότι τὸ νὰ ψεύδεται κανεὶς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κακίας τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τὸ νὰ χάνεται, νὰ φθίρειται καὶ νὰ ἐκτρέπεται κανεὶς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς μηδαμῶντος, πού ὑπάρχει ἐκ φύσεως. Τὸ ἴδιον, θεθαίως, ἔννοει ὅταν λέγῃ: «ἐγὼ εἴμαι χῶμα καὶ σάκκη»³⁰ καὶ πάλιν ὅταν λέγῃ: «τί ὑπερφανεύεται ἡ γῆ καὶ ἡ σάκκη»;³¹ ἢ ὅταν λέγῃ ὁ ἴδιος ψαλμῶδης: «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὥστε νὰ ἐνθυμῶσαι αὐτόν»;³² Παντοῦ φανερώνει τὴν πτωχείαν καὶ τὴν μηδαμῶντητα τῆς φύσεως.

Γ Καὶ διὰ τὰ σπάρτα θεθαίως λέγομεν, ὅτι τὰ «σπάρτα μᾶς ἠπάτησαν», δηλαδὴ δὲν μᾶς ἀπέφεραν τίποτε ἀντάξιον πρὸς τὰς ἐλπίδας μας. «Καὶ τὸ ἔτος μᾶς ἠπάτησεν», λέγομεν, τὸ ἴδιον θεθαίως ἔννοοῦντες. Ὁ ἄνθρωπος, πράγματι, εἶναι μηδαμῶν καὶ ἀσημαντὸν πράγμα. Μάλιστα δὲ κατὰ τὴν συμφωνίαν τέτοια ἐσυνήθισαμεν νὰ σκεπτόμεθα καὶ νὰ ἀναλογιζόμεθα τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεώς μας.

Διὰ τοῦτο, θεθαίως, καὶ αὐτὸς, ἀφοῦ ἐφθασεν εἰς μελαγχολίαν καὶ εἶδεν τὴν φύσιν νὰ δοκιμάζεται καθὼς καὶ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν μηδαμῶντητα αὐτῆς νὰ ἀποδεικνύεται ἀπὸ θεὰ τὰ σημεῖα, λέγει: «κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης», δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι τίποτε. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ἔλεγεν: «Πράγματι, ὁ ἄν

29. Ψαλμ. 149, 4.

30. Ψα. 40, 6.

31. Γεν. 18, 27.

32. Σαμ. Σαμ. 10, 9.

33. Ψαλμ. 8, 6.

θρώπος διαβαίνει ἀπὸ τὴν ζωὴν ὅπως εἰς τὴν φαντασίαν».³³

Δ «Τί νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ἅλας τὰς εὐεργεσίας τοῦ πρὸς ἐμέ»; Παρατήρησε πῶς φανερώνεται ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ εὐεργεσία, ὅχι μόνον ἀπὸ ὅσα ἔχουν γίνῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχουν γίνῃ εἰς ἓνα τέτοιον ἀσημαντὸν, δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπον. Ἔτσι διηγείται τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ψαλμὸν μὲ ἄλλα λόγια, ἀλλὰ μὲ τὰς ἴδιαις σκέψεις. Ὅπως ἀκριβῶς ἔλεγεν εἰς ἐκεῖνον τὸν ψαλμὸν: «τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ ἐνθυμῶσαι αὐτόν ἢ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ προσηύξῃς περὶ αὐτοῦ».³⁴ Ἔτσι λέγει καὶ ἐδῶ.

Εἰς ἐκεῖνον τὸν ψαλμὸν δεικνύει τὰ διπλᾶ ἀποτελέσματα τῆς εὐεργεσίας, διότι καὶ ἐκ φύσεως εἶναι μέγαρα καὶ εἰς μηδαμῶν προσφέρονται. Τοῦτο, θεθαίως, εἶναι ἀξέσπαστος τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς χάριτος. Ἐ αὐτὸ, λοιπόν, θέλων καὶ ἐδῶ νὰ παρουσιάσῃ, λέγει: «τί νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον»; Μὲ αὐτὸ φανερώνει, ὅτι τὸν ἄνθρωπον πού εἶναι ψεύστης, μηδαμῶν καὶ ἀσημαντὸς, τὸν ἔκαμε ἀξίον τέτοιας δωρεᾶς.

«Δι' ἅλα ὅσα μὲ εὐεργέτησεν». Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις εἰς εὐγνώμονος πνεύματος, τὸ νὰ περιφέρεται καὶ νὰ ζητῇ νὰ ἀνταποδώσῃ κατὰ εἰς τὸν εὐεργέτην δι' ἐκεῖνα πού εὐεργετήθη καὶ νὰ πιστεύῃ ὅτι, ἂν καὶ τὰ ἐπλήρωσεν ὅλα, δὲν ἔδωκε τίποτε τὸ ἀξίολογον.

Αὐτὸ, θεθαίως, ὑποδηλώνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνταποδώσεως, ὑπόκειται ὅτι προγαρὼν θὰ πληρώσῃ. Διπλῆν, λοιπόν, φανερώνει τὴν εὐχαριστίαν καὶ μὲ τὸ νὰ δώσῃ ἐκεῖνα πού δύναται καὶ μὲ τὸ νὰ πιστεύῃ ὅτι, ἂν καὶ ἔβρωσεν αὐτὰ, τίποτε τὸ ἀξίολογον δὲν ἔχει προσφέρει.

Τί, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνο πού πρόκειται νὰ προσφέρῃ; Ἄκουσε τί λέγει ὁ ἴδιος: «θὰ λάβω τὸ πατήριον τῆς σωτηρίας καὶ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

Ὅσα μὲν, λοιπόν, ἔννοον αὐτὸν τὸν στίχον ἀλληγορικῶς, τὸν συνδέουν μὲ τὴν κοινωνίαν τῶν μυστηρίων. Ἡμεῖς, δὲμὲν, ἀκολουθοῦντες ἕως τῶρα τὴν ἱστορίαν νομίζομεν, ὅτι ἐδῶ ἔννοει τὰς ἐσχάτας, τὰς θυσίας καὶ τοὺς εὐχαριστηρίους ὕμνους. Διότι, θεθαίως, τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ὑπῆρχον διαφοραὶ θυσίαι. Β Ὑπῆρχεν, λόγου χά-

34. Ψαλμ. 86, 7.

35. Ψαλμ. 8, 6.

ριν, ἡ θυσία βοσολογίας διὰ τὰς ἀμαρτίας ὑπῆρχον αἰ θυσία τῆς προσφοράς ζώων διὰ τὴν σωτηρίαν ὑπῆρχον αἰ εἰρηνικαὶ θυσίαι καὶ πλήθος ἄλλων.

Αὐτὸ ποῦ ἐννοεῖ ἐδῶ εἶναι τὸ ἐξῆς: δὲν ἔχω κατὰ ἀξιόλογον νὰ διαθέσω αὐτὸ ποῦ ἔχω τὸ διαθέτω. Δηλαδή θὰ προσφέρω εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν εὐχαριστήριον καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτὸν θὰ ἐνθυμηθῶ.

«Τὰς προσευχὰς μου θὰ ἀποδώσω εἰς τὸν Κύριον ἔμπροσθεν ἑσῶ τοῦ λαοῦ σου». Ἐδῶ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις τὰς ἠγορεῖ εὐχὰς. Διότι ὅταν εὐρισκτο εἰς τὰς συμφορὰς αὐτὰς κατέφυγεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀφειλέτην. Ὑπέσχετο δὲ τότε ἴτι, ἐὰν ἀποφύγῃ τὰς συμφορὰς, θὰ προσφέρῃ αὐτὰς τὰς θυσίας. Ὁ Ἄφου, λοιπὸν, διελύθη ἡ συμφορὰ, «θὰ ἀποδώσω τὰς εὐχὰς μου εἰς τὸν Κύριον ἔμπροσθεν ἑσῶ τοῦ λαοῦ σου».

«Πολύτιμος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ θάνατος τῶν ἀγγέλων σου». Ἄλλος λέγει: «ἐντιμος». Ποία εἶναι ἡ ἀκαλουθία αὕτη; τί ἔχει σύμφωνον μὲ τὰ προηγούμενα; Ἐὰν κάποιος ἤθελεν ἐξετάσῃ μὲ ἀκριβείαν θὰ εἶρη μεγάλην συμφωνίαν.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, εἶπε «τί θὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ἑσῶς τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς ἐμέ» ἀποδείξας τὰς εὐεργεσίας σου, τώρα λέγει ὅτι ὄχι μόνον ἡ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ὁ θάνατος τῶν ἀγγέλων εἶναι πολυτίμητος ἀπὸ τὸν Θεόν. Αὐτὸς δὲ ὁ θάνατος ἐπέρχεται ὄχι ἀπλάως κατὰ φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ συμφόνας πρὸς τὴν κρίσιν σου.

Ὁ Δὲν ἀκούεις τί λέγει ὁ Παῦλος; «τὸ νὰ παραμείνω ὄχι εἰς τὸ σῶμα εἶναι ἀναγκαϊότερον διὰ σῆς. Ἐίμαι ἑθέλιος δι' αὐτὸ καὶ γνωρίζω ὅτι θὰ μείνω καὶ θὰ εἶμαι μετὰ τῶν ἁλῶν σου»³⁶. Διατί ἀπορεῖς, ἐὰν ὁ θάνατος γίνεται χωρὶς τὸν φυσικὸν νόμον, ὅπως ἡ γέννησις μερικῶν, καθὼς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Σαμουὴλ; Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν ἠνομάζει αὐτοὺς τέκνα τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ τέκνα τῆς ὑποσχέσεως. Ἔτσι καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲν ἀπέθανεν φυσικῶς, ἀλλ' ὅταν διέταξεν ὁ Θεὸς οὕτε ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἀλλ' ὅταν αὐτὸς τὸ ἐπέτρεψεν.

Ἄν καὶ ὁ θάνατός σου ἔγινεν ἀμοιβή τῆς πόνησις, ἐν τούτοις ἔγινε πολύτιμος. Ἐ Τὸ ἀξιόθαυμάστον θεθαίως

36. Παρ. 116. 3.
37. Φιλ. 1, 24 - 25.

ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ ἐξῆς: ὅτι ἂν καὶ ἀπέθανεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ θάνατός σου ἦτο τιμητικός. Διότι ἀπέθανεν χάριν τῆς ἀληθείας καὶ ἦτο τὸσον τιμητικός ὁ θάνατός σου, ἐπειδὴ καὶ ὁ φονεύσας αὐτὸν τὸν εἶχε φοβηθῆ. Ὅτι, θεθαίως, εἶχεν φοβηθῆ αὐτὸν, ἀκούσε τί λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς διὰ τὸν Ἡρώδη: «ἔλεγεν ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ διὰ τοῦτο αἰ θαυματουργικαὶ δυνάμεις ἐνεργοῦν δι' αὐτοῦ»³⁸. Παρατήρησε πῶς ἦτο πολύτιμος καὶ ὁ θάνατος τοῦ Ἄβελ. «Ἄβελ, ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου;»³⁹ Ἄ Ἡ φωνὴ τοῦ ἀδελφου τοῦ ἀδελφου σου φωνάζει πρὸς ἐμέ»⁴⁰.

Παρατήρησε σχετικῶς καὶ μὲ τὸν Λάζαρον, πῶς μετὰ τὸν θάνατόν του προηγουμένου οἱ ἀγγελοὶ. Παρατήρησε καὶ τοὺς κατοικοὺς τῶν πόλεων, οἱ ὅποιοι τρέχουν ὄχι μαζί πρὸς τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων καὶ τὰ πλήθη, ποῦ ἀνύθουν ἀπὸ λαχτάρια. Αὐτὸ, λοιπὸν, εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἐννοεῖ ἐδῶ ὅτι γίνεται πολὺς λόγος καὶ ὑπάρχει μεγάλη προθυμία ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τὸν θάνατον τῶν ἀγγέλων. Διότι δὲν ἀποθνήσκουν ἐπιπολαίως καὶ τυχαίως, ἀλλ' ἔστιν ἐπιτρέψῃ ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν. Διὰ τοῦτο εἶπεν: «ἐνώπιον τοῦ Κυρίου» θέλων νὰ φανερώσῃ αὐτὸ.

Β «Ὁ Κύριε, ἐγὼ εἶμαι δοῦλος σου, ἐγὼ εἶμαι δοῦλος σου καὶ υἱὸς τῆς βουλής σου». Δὲν ἐννοεῖ τὴν σινηθὴ δουλείαν, ἀλλὰ αὐτὴν ποῦ γίνεται μὲ μεγάλην ψυχικὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην καὶ ὅταν θερμαίνεται πολὺ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν του αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλη νίκη καὶ λαμπρότερον ἀπὸ κάθε βασιλικὴν κορώναν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τὴν θέτει ἐντὶ τῆς μεγαλυτέρας καλῆς φήμης λέγων: «ὁ Μωϋσῆς ὁ δοῦλός μου ἔχει ἀποθανεῖ»⁴¹.

«Καὶ υἱὸς τῆς βουλής σου». Δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους ἐδρασκόμεθα εἰς τὴν βασιλείαν σου. Αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔχει χρησιμοποιοῦσι καὶ ὁ Παῦλος ἐντὶ τοῦ μεγαλυτέρου στολισμοῦ διὰ τὸν Τιμόθεον, λέγων: «ἐνθυμοῦμαι τὴν εὐκρινῆ πίστιν σου, ἡ ὅποια κατώκησεν πρῶτα εἰς τὴν μάμμην σου Λατῖαν καὶ εἰς τὴν μητέρα σου Εὐνίκην. Ὁ ἔμμαι δὲ πεπεισμένος ὅτι κατοικεῖ καὶ εἰς σὲ»⁴² καὶ διότι ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἡλι-

38. Μάρκ. 6, 14.
39. Γεν. 4, 9 - 10.
40. Ἰσα. Ναυθ 1, 2.
41. Β' Τιμ. 1, 5.

κίας γνωρίζεις τὰ ἱερὰ γράμματα.⁴² Καὶ πάλιν λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του: «ἐγώ εἰμαι Ἰσραεὺς ἀπὸ Ἑβραίων». Ἐπίσης: «Ἑβραῖοι εἶναι αὐτοί· καὶ ἐγὼ εἶμαι». Ἰσραηλίται εἶναι· καὶ ἐγὼ εἶμαι.⁴³ Εἶπον θεσβαίως αὐτοὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ τοὺς προσηλύτους, ἐπειδὴ ἦσαν τέτοιοι ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῶν προγόνων τους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ψαλμωδὸς λέγει: «καὶ υἱὸς τῆς δουλίας σου». «Ἐσπασες τὰ δεσμά μου». Δὲν εἶπεν «ἑσείσας», ἀλλὰ «ἔσπασες», φανερώων μὲ αὐτὸ ὅτι ἔχουν γίνεαι ἀρρηστοί. Μὲ τὰ «δεσμά» ἐδῶ ἔννοει τὰς θλίψεις, τοὺς πειρασμούς, τοὺς κινδύνους.

Ἐπιφέρει, θεσβαίως, καὶ καλὸν θέσιμον, μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι καλλίτερον νὰ σφίγγεται ἀκόμη περισσότερο, ὅπως εἴπεν λέγει: «μὲ τὸν σὺνδεσμὸν τῆς ἀγάπης». Ὡ καὶ ἡ ὁποία εἶναι σὺνδεσμὸς τῆς τελειότητος.⁴⁴ Ἐπιφέρει καὶ ἀντίθετος ἀπὸ αὐτὸν τὸν σὺνδεσμὸν, ὅπως εἴπεν λέγει: «ὁ καθὲς περισφιγγεται ἀπὸ τὰς ἀλλοδαπὰς τῶν ἁμαρτιῶν του». Αὐτὸ ὑποδηλώνει καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «αὐτὴ δὲ ποὺ εἶναι θυγάτηρ τοῦ Ἀβραάμ, αὐτὴ ποὺ ἦτο εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸν σατανᾶν, δὲν ἔπρεπε νὰ λυθῆ ἀπὸ τὰ δεσμά».⁴⁵ Ὁ Ἰωάννης λέγει διὰ τὸν Χριστὸν: «ὁ ἔσπευσε ὡς διαθήκη τῶν ἐθνῶν... καὶ νὰ λέγῃς εἰς τοὺς δεσμοὺς ἐξέλθετε».⁴⁶

Αὐτὰ, λοιπὸν, τὰ δεσμά ἔσπασεν, ὅχι ἀπλῶς ἔλυσεν. Ἐκείνο θεσβαίως εἶναι περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ. Ἐάν δὲ κάποιος ἤθελεν ἔννοησαι αὐτὰ ἀλληγορικῶς, δὲν θὰ ἔσφαλλεν ὡς πρὸς τὸ ὀρθόν, ὀνομάζων μὲ τὰ δεσμά αὐτὰ τῶν ἁμαρτιῶν ὀλόκληρον τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

Ἐπιφέρει καὶ ἄλλος δεσμὸς πέρα πολὺ καλός, τὸν ὁποῖον εἴπεν ἔδωκεν ἐκεῖ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Παῦλος ὁ δεσμὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁴⁷ καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «διὰ τὸ ὁποῖον εἶμαι δεμένος μὲ ἀλλοδαπὰς»⁴⁸ «Ἐὰν προσφέρω εἰς σὲ θυσίαν εὐχαριστήριον». Παρατήρησε πῶς ἄνω καὶ κάτω καὶ παντοῦ ἀναφέρει αὐτὴν τὴν ἀναπό-

42. Β' Τιμ. 3, 5.

43. Φιλ. 3, 6.

44. Β' Κορ. 11, 22.

45. Ἐφ. 4, 5.

46. Καλ. 2, 14.

47. Παροιμ. 5, 22.

48. Λουκ. 15, 16.

49. Ἠσ. 48, 8-9.

50. Ἐφ. 3, 1.

51. Ἐφ. 6, 20.

δοσιν εἰς τὸν Θεόν.⁵¹ Ἀνωτέρω εἶπε «ἂν λάθω τὸ πηγήριον τῆς σωτηρίας καὶ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».⁵² Ἐδῶ λέγει: «ἂν προσφέρω εἰς σὲ θυσίαν εὐχαριστήριον», δηλαδὴ θὰ εὐχαριστήσω, θὰ ὀμνήσω, «καὶ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου». Εἶπεν πῶς εἶναι εὐχαριστήριος θυσία, «ἂν ἀναπαυδῶμαι τὰς εὐχὰς μου πρὸς τὸν Κύριον ἐνώπιον ὀλοκληροῦ τοῦ λαοῦ του», «εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ μέσον σου Ἱερουσαλήμ».

Αὐτὸ ἔκαμιν ὅχι διὰ νὰ κάμῃ ἐπίδειξιν, οὔτε ἀποβλέπων εἰς τὴν φιλοδοξίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ὀδηγήσῃ ὄλους εἰς τὴν ἰδικὴν τοῦ προθυμίας καὶ ἐπειδὴ θέλει νὰ κόμῃ συντρόφους εἰς τὴν εὐχαριστήριον θυσίαν. Αὐτὸ ἀκριβῶς πράττειν ὅλοι οἱ ἄγιοι καλοῦντες νὰ συμμετέσχουν εἰς τὸν ὅμιον ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος ἡ φύσις, εἴταν δεχθῶν κάτι ὀφέλιμον. Ὡ διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσο πολυπόθητον εἰς τὸν Θεὸν ὅσον τὸ νὰ εἰμεθα εὐγνωμόνες, ὅχι μόνον κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ εἴταν τὰ πράγματα παρουσιάζονται ἀντιθέτως.

Αὐτὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν θυσία. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγαλύτερα προσφορά. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκήρυξαν δημοσίως ὁ Ἰωάν, ὁ Παῦλος, ὁ Ἰακώβ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐπέδειξεν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μάλιστα εἰς τὰς δυσκόλους ἐποχὰς.

Αὐτὸ, λοιπὸν, ἂς πράττωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ πάντοτε ἂς παραμένωμεν διὰ τὰ εὐχαριστοῦμεν, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ. Ἐἴθε αὐτὰ ὄλοι νὰ ἀπολαύσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ βόθρα καὶ ἡ δύναμις τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.